NÉPESSÉG, KÖZEGÉSZSÉG

Népmozgalom és konjunktúra.[1][2]

Le mouvement de la population et la conjoncture.[1]

Résumé. *Les variations du nombre et de la répartition de la population ont une extrême importance pour la recherche des conjonctures, et il est regrettable que l'économie politique n'ait pas encore tenu assez compte de ces questions démographiques. Depuis la guerre, il est devenu particulièrement important de connaître les changements survenus dans la population.*

En Hongrie, en raison de la baisse de la natalité pendant la guerre, selon l'estimation mentionnée dans la présente étude, le nombre des travailleurs les plus jeunes a accusé pendant les trois dernières années une diminution de 250 ou 300 mille. Naturellement, cette baisse de la natalité n'a pas été compensée par la décroissance de la mortalité. Du fait des années „creuses" de la guerre, pour ne citer qu'un exemple, on va voir, pendant quelques années, diminuer la nuptialité et par conséquent le besoin en logements; de sorte qu'il est bien probable qu'on bâtira moins de maisons, ce qui aura une répercussion défavorable sur les industries connexes à l'industrie du bâtiment.

*

Statikai közgazdaságtan — dinamikai közgazdaságtan.

A közgazdaságtani tankönyvek a népesedéspolitikai kérdéseket többnyire elhanyagolják. Talán csak a híres svéd tudósnak, *Wicksell*-nek tankönyve kivétel: azt egy a népesedési problémák elméletébe bevezető fejezet nyitja meg. Egyébként azonban a közgazdaságtani tankönyvek a népesedési problémát legfeljebb az egyéb gazdasági kérdésektől független problémaként, többnyire a *Malthus*-féle tan dogmatörténeti ismertetése során érintik, anélkül, hogy a népesedési problémának az egyéb gazdasági jelenségekkel való kapcsolatait megvizsgálnák. Mindennek az a valószínű indoka, hogy a közgazdaságtani tankönyvek *túlnyomórészt a statikai helyzetet világítják meg és a dinamikai szempontokat* — bár nem egészen következetesen — *nagyobbrészt elhanyagolják,* rábízván magukat *Böhm-Bawerk* ismert álláspontjára, amely szerint a konjunktúraelmélet egy közgazdaságtani tankönyvnek csak utolsó fejezetét képezheti — amikor azonban meg kell azt is jegyezni, hogy a közgazdaságtani tankönyvek túlnyomórésze ezt az utolsó fejezetet — legalábbis a kérdés fontosságát megillető terjedelemben — megiratlanul hagyja.

Böhm-Bawerk álláspontjának jogosultsága felől lehet vitatkozni. Az kétségtelen, hogy *Davenport*-nak igaza van, amikor azt állítja, hogy közgazdasági téren dinamikai változások csak két statikus állapot közötti átmenetként képzelhetők el. Ha ez így van, közelfekvő *Böhm-Bawerk* álláspontjának alkalmazása. A legtöbb közgazdaságtani tankönyv azonban a konjunktúraelmélet kérdését a tankönyv végén is csak egészen felületesen taglalja, nem is szólva arról, hogy a dinamikai változások problémája a konjunktúraelmélet tisztázásával még nem is volna egészen elintézve, úgyhogy még abban az esetben is, ha a konjunktúraelmélet egy közgazdaságtani tankönyv végén kielégítően tárgyaltatik, szükség van arra, hogy bizonyos dinamikai szempontok jelentőségére a tankönyv legkülönbözőbb fejezeteiben rámutassanak. *E dinamikai szempontok elhanyagolása* magyarázza meg azt, hogy a legtöbb közgazdasági tankönyv *a népesség változásával kapcsolatos problémákra nem tér ki* részletesebben: ezeknek ugyanis a közgazdaságtani elmélet szempontjából csak dinamikai vonatkozásokban van jelentőségük.

Nem bizonyos, hogy a *Böhm-Bawerk*-féle felfogás helyes-e. A közgazdaságtani tankönyvek szokott felépítési rendszerét jogos kritikával lehet illetni. Előfordul, hogy közgazdaságtani tankönyvek elején egy dogmatörténeti áttekintés áll. Ez nyilvánvalóan szerencsétlen dolog, mert a dogmatörténetet csak akkor lehet értékelni, illetőleg észszerűen megtanulni, amikor már a közgazdasági jelenségekkel és azok összefüggéseivel valamely rendszer állásfoglalása alapján megismerkedtünk.

[1]) A Nemzetközi Népességtudományi Unió Magyarországi Csoportja a Magyar Statisztikai Társaság kebelében 1937 december 9-i ülésén tartott előadás. — *Conférence faite dans la séance du 9 décembre 1937 du Comité hongrois, formé au sein de la Société Hongroise de Statistique, pour l'étude scientifique des problèmes de la population.*

[2]) Jelen cikk nem kívánja e kérdést kimerítően tárgyalni, hanem csupán néhány szempontra óhajt röviden rávilágítani, inkább az elméleti összefüggéseket, semmint a tényleges adatszerű fejlődést tartva szem előtt.

Ezért — nagyon helyesen — azok a közgazdaságtani tankönyvek vannak többségben, amelyek a dogmatörténeti fejezetet függelékként közlik. A legtöbb közgazdaságtani tankönyv először néhány alapfogalmat (szükséglet, jószág, gazdaságossági főelv, stb.) definiál, azután elhatárolja a közgazdaságtani szempontot a határterületektől: a jogi, erkölcsi, társadalmi, magángazdasági, stb. szempontoktól, amit azután a statikai gazdaság és összefüggéseinek leírása követ. Ez a tárgyalási mód nem könnyíti meg, hanem ellenkezőleg, megnehezíti a közgazdasági problémáknak megértését. *A gazdasági problémák határterületeiről csak azok tudnak megfelelően tájékozódni, akik a gazdasági problémákat már ismerik.* Ezért a határterületekre vonatkozó fejtegetéseknek, szerény nézetem szerint, helyesen a *tankönyv végén* volna a helye.[1])

Ezzel szemben *már a tankönyvek elején kellene a gazdasági élet különféle jellegű dinamikai változásaival foglalkozni* s utóbb a különféle piaci jelenségek (ár, jövedelemeloszlási ágazatok stb.) tárgyalása során állandóan arra figyelmeztetni, miként viselkednek e jelenségek, ha a gazdasági életben változások mennek végbe. Ez egyik-

[1]) Arról, hogy a közgazdaságtan problémáit miként kell elhatárolni s különösen, hogy az ú. n. segédtudományoknak kérdését miként kell felfogni „A közgazdaságtan elhatárolása az ú. n. segédtudományaitól" című dolgozatomban (Ünnepi dolgozatok *Navratil* Ákos születésének 60-ik és egyetemi tanári kinevezésének 30-ik évfordulója alkalmából, Budapest 1935, 471—472. lap) kifejtettem, hogy a valóság nem ismer éles választóvonalakat jelenségei között. A különböző jelenségcsoportok egymásbafolynak, a jellegük szerint való szétválasztás, bár tanulmányozási szempontból szükségszerű, mégis mindig csak mesterkélt lehet. A valóság egység, a tudománynak is annak kell lennie. S ha a tudományt szétbontjuk, tudományszakokat alkotva, meg kell küzdenünk azzal a veszéllyel is, hogy hézagok maradnak, hogy a valóság egyes jelenségei magyarázatlanul hagyatnak, hogy felderítésük meg sem kíséreltetik. Az utóbbi veszély leküzdése szempontjából egyenesen kívánatosnak kellene azt tekinteni, hogy a tudományos kutatás a jelenségcsoportokat időnkint a hagyományostól eltérő összeállításban, eltérő szempontok összesítésének együttesében kísérelje meg tárgyalni.

Ezen megállapítások szemüvegén át az egyes tudományágak közötti határvillongások és féltékenykedések nevetségessé válnak. Az egyes tudományágakba egyforma jogon belétartozik mindaz, ami a problematikusnak vett jelenségcsoport megmagyarázását bármilyen vonatkozásban szolgálja. Dőreség — amelyre, sajnos, számos példát lehet idézni — azt hangoztatni, hogy bizonyos összefüggésekre való utalás és azok jelentőségének részletes kimutatása előmozdítaná ugyan a feladat megmagyarázását, azt azonban át kell engedni valamely más tudományágnak. Csak arról lehet szó, hogy az más tudósnak engedtessék át. A különböző problémák tárgyalásának csak egy körülmény szab az alkalmazandó szempontok sokfélesége tekintetében természetes határokat: magának a vizsgálódónak tudása és tehetsége. Ez azonban sok tekintetben felemás helyzetet teremt. A szaktudósoknak ugyanis inkább csak a tehetsége, kombinatív képessége különböző, tényismerete azonban, tanulmányi éveik tanmenetének általános hasonlósága következtében, többnyire nagyjából hasonló pilléreken nyugszik. Ezért kerül csak kivételesen sor az egy jelenségcsoportra vonatkozó tudásmorzsáknak szintézisben való összefoglalására akkor, ha azok eredetileg különböző hagyományos tudományszakoknak képezték tulajdonát, noha a szerteágazó tanulmányoknak végső hasznosítását, legértékesebb koronáját csak az adhatná meg.

A közgazdaságtani kézikönyvek bevezető fejezeteiben szokás ezt a fiatal tudományszakot a „rokontudományoktól" elhatárolni és a „segédtudományokat" felsorolni. A felsorolások hol hosszabbak, hol rövidebbek, — de mindig hiábavalóak és feleslegesek. Segédtudományok nincsenek a tudományelmélet szempontjából. A szaktudományba egyenlő jogon mindaz beletartozik, ami a szaktudomány által problématikusnak jelölt, megmagyarázni kívánt, más szóval tárgyul választott kérdéscsoport felderítését bármilyen tekintetben vagy szempontból előmozdítja. Legfeljebb arról lehet szó, hogy valamely könyv vagy szakember, — de nem a szaktudomány! — didaktikai szükségességből vagy saját ismereteinek korlátjaira való tekintettel: józan önmérsékletből vagy akár azért is, mert egyes szempontok az irodalomban már aránytalanul sokat tárgyaltattak, az általa témául választott kérdésnek csak egy részletét tárja fel, azt csak egy oldalról világítja meg. Ha a szerző ilyenkor figyelmeztet arra, hogy az egyéb szempontok és részletek taglalása hol található meg, nem „segédtudományra" történik utalás, hanem az előadottak egyenjogú és nélkülözhetetlen kiegészítésére, amellyel való szintézis nélkül magának a közvetlenül tárgyalt anyagnak az értéke is korlátolt, sőt talán semmis. A kritikának azonban hivatása afelől is ítélkezni, vajjon mindezek tekintetbevétele és mindezekre való utalás esetén is jogosult volt-e a kiragadott szempont elkülönített, elhatárolt megvitatása. Mert úgy lehet, hogy az, ha az egyéb, a probléma-jelenség megismerése szempontjából lényeges szempont érintése nélkül taglaltatik, több zavart kelt, semmint ismeretet nyujt.

másik jelenségnél hagyományosan[1]) meg szokott történni, de ezt az eljárást minden egyes közgazdasági jelenségnél tudatosan és lehetőleg kimerítően kellene követni. A *statikai közgazdaságtant dinamikai közgazdaságtanná* kellene ilymódon átalakítani. Ez a tárgyalási mód akkor is lehetséges volna, ha magát a konjunktúraelméletet, vagyis a konjunktúraváltozásokat előidéző okoknak tárgyalását továbbra is — helyesen — a közgazdaságtan végére hagyjuk.

A konjunktúramagyarázat főszempontjai.

A konjunktúramozgásokat a legkülönfélébb tényezők és körülmények váltják ki. Hogy a konjunktúrahullámzásoknak lefolyása között mégis *sok hasonlatosság tapasztalható,* annak az az oka, hogy a gazdasági élet jelenségei szoros összefüggésben állnak egymással. Nem most használom először a fogaskerékrendszerrel való hasonlatot.[2]) Ha egy sok fogaskerékből álló gépezet bármelyik fogaskerekének mozgását külső erővel befolyásoljuk, ez kihat az egész szerkezetre és éppen a fogaskerekek egymásbakapcsolódásának állandó módozata következtében a szerkezetben bekövetkező mozgás nagyjából hasonlatos lesz, bármelyik fogaskeréknél történik is a beavatkozás. A közgazdasági szerkezetnél hasonló a helyzet. Az egyes tényezők egymásbakapcsolódása oly szoros, hogy bárhol következik is be a zavar, megindul az új egyensúlyhelyzet keresésének a folyamata és mert legalább is konjunktúraelméleti nézőszögből viszonylag nagyon kevés jelenségről van szó (tőzsdei árfolyamok, árak, pénz- és tőke-piaci kamat, foglalkoztatottság, munkanélküliség, befektetési piac stb.), nem meglepő, hogy a különböző időszakok konjunktúraváltozásainak mikéntje, legfőképen pedig a felsorolt elemek fáziseltolódásainak egymásutánja sok tekintetben hasonlít egymáshoz. Csak éppen az nem bizonyos, hogy ezeknek a fáziseltolódásoknak rendje mindig azonos lesz. Ez azonban mindenesetre azt bizonyítja, hogy az egyes gazdasági jelenségek változásával már a konjunktúraelméleti állásfoglalás leszögezése *előtt* is lehet foglalkozni.

Sajátságos egyébként, hogy a legismertebb konjunktúraprognózis-séma, a *Harvard*-féle, a dinamikai jelenségeknek egyik részét, az irányvonalszerű fejlődést, vizsgálódásaiból kiküszöböli (csakúgy, mint az idényszerű változások hatását is). Ez a *Harvard*-sémának és a hasonló elgondolásokon felépülő egyéb konjunktúravizsgálódási eljárásoknak komoly fogyatékossága. *A legtöbb, a konjunktúrahelyzet megítélése szempontjából jellegzetes adatsort kétféle szempontból lehet magyarázni: egyfelől az illető jelenség szempontjából, másfelől pedig az általános konjunkturális helyzet szempontjából.* Majdnem az állítható, hogy a vizsgálati szempont e kettőssége minden konjunktúrajelenségre alkalmazható. Egyfelől fontos, hogy bizonyos vizsgálati szempontokból az idényszerű változások hatásaitól el tudjunk vonatkoztatni, másfelől azonban annak is nagy jelentősége van, hogy maguknak az idényszerű változásoknak nagyságát megismerjük, mert ez a gazdasági élet kitagozódási rendjére (így például a rendelkezésre álló tőkék megoszlására, stb.) hatással van. Az irányvonalszerű fejlődést így egyfelől azért kell megállapítani, hogy a hajlásszögét megismerjük és abból következtetéseket tudjunk levonni, másfelől pedig azért, hogy el tudjunk tőle vonatkoztatni és magát a konjunktúraciklust meg tudjuk állapítani. Vegyük a vasúti forgalom példáját. Alakulásából mind a vasutak helyzetére, mind az általános konjunktúraalakulásra lehet következtetni. A vasutak helyzetére természetesen csak maga a forgalom mértékadó, mert attól függ bevételük alakulása, bár az idényszerű fluktuációknak a mértéke ekkor is befolyásolja a kapacitás

[1]) Már a klasszikus közgazdaságtan is foglalkozott ilyen kérdésekkel. Így a tartós fejlődési irányzat valószínű hatásaként arra utaltak, hogy a földjáradéknak emelkedő, a kamatnak és munkabérnek csökkenő a tendenciája, — amely állítást a fejlődés csupán az első két jövedelemeloszlási ágazat tekintetében igazolt, míg a munkabérek emelkedő tendenciát követnek. De hellyel-közzel a rövidebb idő alatt érvényesülő dinamikus jelenségekre is utaltak, így például a nemzetközi kereskedelem elméletében a váltóárfolyamok hatásának tárgyalásánál és általában a pénzmennyiség változásainak vizsgálata során. Mindez azonban bizonyos mértékig rendszertelenül történt.

[2]) Jó, vagy rossz-e a konjunktúra? Közgazdasági Szemle 1935. évf.

kihasználásának mértékét s ezen keresztül a költségeknek, valamint a rentabilitásnak az alakulását, míg másrészt az irányvonal hajlásszöge a jövő kilátásokat s új beruházások gazdasági lehetőségét határozza meg. De ha arról van szó, hogy a vasúti forgalom alakulásából az általános konjunktúraalakulásra következtessünk, az irányvonal hatása kiküszöbölendő. A vasúti forgalom utóvégre esetleg csak a lakosság számának emelkedése következtében nőtt. A konjunktúrakutatás mechanikus módszereinek alkalmazása mellett ilyenkor gyakran vonják le azt a téves következtetést, hogy az általános konjunktúra nem javult meg. Ez a következtetés azonban nem feltétlenül jogosult, mert ha a vasúti forgalom csak az irányvonalszerű fejlődésnek megfelelően is nőtt, mégis lehetséges, hogy a forgalom eme növekedése egy a konjunktúrahelyzetre nyomasztólag ható túlkapacitást küszöböl ki, s ezzel egyidejűleg a vasutak rentabilitását is megjavítja, sőt esetleg új beruházásokat is szükségessé tesz, amelyeknek konjunkturális hatásai is jelentékenyek. S mindezeken túlmenőleg ilyenkor természetesen azzal is számolni kell, hogy a vasutak helyzetének megjavulása az általános konjunktúrára is kedvezően fog hatni.[1]) Hasonló példát természetesen úgyszólván bármely termelési ág vagy vállalat tekintetében fel lehetett volna sorakoztatni. Mindenkor szem előtt tartandó tehát, hogy *a konjunktúrajelenségek matematikai jellegű szemlélete olyan befolyásokat küszöböl ki, amelyeknek hatása figyelmet érdemelne.* Ezek közt szerepelnek a *népmozgalmi jelenségek is,* miként ezt a konjunktúraelméletek jól tudják, sűrűn rámutatva arra, hogy *a növekvő népszám* a válságból való kilábalásnak, *a javulási folyamat megindulásának fontos tényezője.* Épp ezért meglepő, hogy a konjunktúrakutatók jelentős része e tényezőről vizsgálódása során nem vesz tudomást.

Igaz ugyan, hogy ha egy egyenletesen fejlődő gazdasági struktúrát („gleichmässig fortschreitende Wirtschaft") képzelünk el, a gazdasági összefüggések megértése szempontjából a népmozgalomnak nincs jelentősége. De mert ez a valóságtól távol álló elképzelés, *a gazdasági változások vizsgálatánál a népmozgalom problémája nem hanyagolható el.*

A gazdasági élet szempontjából releváns legtöbb jelenség közt összefüggések állnak fenn. Ez a helyzet a konjunktúraalakulás és a népmozgalom tekintetében is. *A konjunktúraváltozások kihatnak a népmozgalmi jelenségek intenzitására.* Javuló konjunktúra növeli, romboló konjunktúra csökkenti a házasságkötések, valamint a születések számát, stb. E vonatkozásokat jelen tanulmányomban *nem* kívánom érinteni. Csupán néhány *ellenkező irányú* okozati összefüggésről, vagyis olyanokról lesz szó, amelyek azt jelzik, hogy *népmozgalmi jelenségek miként befolyásolják a konjunktúra alakulását.*

Egy ország gazdasági helyzete statikusan nem fogható fel. Ha a helyzet nem változnék folytonosan, a problémák megoldása sem okozna olyan nagy nehézségeket. Hiszen éppen az fokozza a nehézségeket, hogy úgyszólván minden tényező állandóan változik, állandóan mozgásban van, és nehéz előrelátni, hogy a jövőben bekövetkező változásoknak mi lesz a hatása.[1]) Ha pedig egy ország helyzetének változásaival foglalkozunk, akkor nem lehet kétséges, hogy a legfontosabb, *az elsősorban figyelembe veendő tényező a népszám alakulásának és a népesség összetételének változása.*

Gazdaságpolitika — nemzeti politika.

Szorosan vett *politikai szempontok* jelentőségére is utalni kell. A politika nagyon sokrétű valami, ezért állandóan számolni kell azzal, hogy különféle politikai célkitűzések egymással összeütközésbe kerülnek, amikoris valamiféle rangsorolás szükséges, ami azt dönti el, hogy a különféle, egymással szembenálló érdekek közül melyik az, amelyik megvalósítható és melyik az, amely háttérbe szorítandó. Ezek a politikai szempontok rendkívül sokfélék, felsorolásukra nem lehet

[1]) V. ö. Stefan *Varga:* Über den Inhalt der Konjunkturschwankungen. Weltwirtschaftliches Archiv, 1937 szeptember, 439—440. l.

[1]) A gazdasági élet bármilyféle tartósan fennálló helyzethez tud alkalmazkodni s mellette statikus helyzet tud kialakulni, bár annak színvonala természetesen különböző lesz. A konjunktúraváltozásokat a helyzet endogén vagy exogén tényezőkre visszavezetendő eltolódásai idézik elő.

gondolni. De nagyon nyomatékosan kell arra figyelmeztetni, hogy politikai érdekek megváltozása következtében megváltozhatik az egyes gazdasági jelenségekről alkotott véleményünk és ha ennek nyomán intézkedések történnek, a gazdasági élet struktúrája is megváltozhatik. Mert a gazdasági élet autonóm célkitűzései a heteronom célkitűzésekkel szemben *(Surányi-Unger)* mégis többnyire háttérbe szorulnak. Sok tekintetben a különböző gazdasági ágak érdekei is szembenállnak egymással és ilyenkor is a különböző gazdasági ágak előnyben részesítése közötti választás részben politikai szempontok alapján történik. Így például sok országban a mezőgazdaság megerősödése részben politikai érdeknek is látszik, mert a röghözkötött mezőgazdasági lakosság megbízhatóbbnak, a fennálló politikai rendszerhez hűbbnek látszik, annak fennállását tehát jobban biztosíthatja, mint a mozgékonyabb, más mentalitás szolgálatában álló ipari munkásság és egyéb lakosság.

Ezeknek a szempontoknak részletes taglalására ez alkalommal nem térhetek ki, csak éppen jelezni kívántam, hogy az ilyenféle szempontokra is figyelemmel kell lenni.

A konjunktúra és népszám elvi összefüggése.

Említettük már, hogy mint *a gazdasági élet alakulását dinamikusan befolyásoló főtényező a lakosság számának és összetételének változása jön számba.* A lakosság egyfelől mint *munkaerőkínálat,* másfelől mint *fogyasztótömeg* érdemel figyelmet. A gazdasági élet, a gazdálkodás célja a szükséglet-kielégítés, vagyis az ember. Mulasztása a közgazdaságtannak, hogy erre nincs, vagy alig van figyelemmel s hogy a gazdálkodás emberi vonatkozásait elhanyagolja és főképen csak jószágkategóriákkal és jószágquantitásokkal operál. Régebbi közgazdaságtani tankönyvekben találkozunk ugyan még a fogyasztással foglalkozó fejezetekkel, de ezek leíróak, kategórizálóak és *nincsenek a fogyasztás változásaira tekintettel, már pedig éppen e változások azok, amelyek a gazdasági élet dinamikus hatóerőiként jelentkeznek.* Az újabb tankönyvekből pedig ez a fejezet többnyire egészen hiányzik.

A problémának rendkívül *sok vonatkozása* van. Ezek közül *csupán néhányat* kívánok érinteni. A népszám szaporulata fokozza a szükségletet, növeli a keresletet és így hozzájárul a konjunktúra javulásához. Ez a konjunktúrajavulás irányában ható erő lényegileg addig érvényesül, míg az újszülöttek fel nem nőnek, nem jutnak munkaképes korba. Eddig az időpontig ugyanis csupán a javak iránti kereslet nő anélkül, hogy a kínálat a népszaporulat következtében fokozódhatnék. A konjunktúraprobléma egyik — de nem egyedüli — paradoxonjával állunk itt szemben. Az átlagos szükségletkielégítési lehetőség ugyanis természetszerűleg kedvezőtlenebb s így az általános jólét színvonala is alacsonyabb akkor, ha a munkaképes korban lévők aránya a gyermekekével szemben — az egyéb körülmények változatlansága mellett — csökken, ugyanakkor azonban a kereslet fokozódása változatlan kínálati feltételek mellett a konjunktúra élénkülésához, a termelés rentabilitási viszonyainak megjavulásához és a termelés bizonyos mérvű növeléséhez vezet.

A nagyobb létszámú születési évjáratok korban való előrehaladásának konjunkturális hatásait gondolatban könnyű nyomon követni, ha figyelemmel vagyunk a növekvő korúak szükségleteinek változására. Amikor pedig ezek munkaképes korba lépnek, nem csupán munkapiaci hatások, hanem egyidejűleg a nagyobb termelést követő kínálatnak, valamint esetleg a mezőgazdaság terén a csökkenő hozadék törvénynek következményei is depresszív hatással jelentkeznek, másfelől pedig a megszaporodott munkáskezek számára munkaalkalmat nyujtani hivatott beruházások felmerülő szükséglete konjunktúraélénkítő irányban hat. De más népmozgalmi jelenségnek, a házasságkötések száma alakulásának is van konjunkturális hatása. A házasságkötések számát a konjunktúraalakulás ugyan befolyásolja, másfelől azonban figyelembe veendő, hogy a házasságkötések jelentős tartós fogyasztási jószágszükségletet jelentenek, fokozzák a lakásszükségletet s így építkezésekre serkentenek, növelik a bútorok, textilneműek, háztartási felszerelési cikkek iránti szükségletet.

Népszám, népszaporodás, korviszonyok hazai vonatkozásban.

Ezen általánosságban mozgó fejtegetések után néhány, *a magyar gazdasági helyzet szempontjából jelentős, a népmozgalom és a konjunktúraalakulás összefüggéseit érintő kérdés* taglalására térek át.

Vizsgáljuk először *a népszám alakulását.* 1910-ben a Magyarbirodalom lakóinak száma ismeretesen 20·9 millió volt. Sőt bizonyos tekintetben még nagyobb gazdasági egységről lehet beszélni, mert Ausztriával és Bosznia-Hercegovinával vámközösségben éltünk. A közös vámterület lakosainak összes száma 51 millió volt. A mai Magyarország 1910. évi lakosainak száma ezzel szemben 7·6 millió volt, vagyis a Magyarbirodalom lakosai számának 36·5%-a, a közös vámterület lakosai számának pedig 15·0%-a. Ez *rendkívüli strukturális átalakulást* jelent. Ezért Magyarország mai gazdasági helyzetének megítélésénél a Trianon okozta átalakulásra való állandó figyelmeztetés nélkül nem lehet boldogulni. Nem az a döntő, amire hivatkozni szoktak, hogy elszegényedtünk, mert a nemzeti vagyon hatalmas százaléka elszakadt Magyarországtól. Hisz a nemzeti vagyon e része lényeges részében azoknak tulajdonában volt, akik az elszakadt területeken élnek. De természetesen döntő jelentősége van annak, hogy az új országhatár, amely elsősorban új vámhatárokat teremtett, de amely a különböző területekre vonatkozó gazdaságpolitika irányzatát is megváltoztatta, *a különböző területek közötti árucsere lehetőségeit gyökeresen módosította.* A mai magyarországi gyárak nyersanyagjaikat korábban is részben a jelenlegi megszállt területeken szerezték be. Ha ezt kiviteli korlátozások és vámok nem is nehezítik meg (a nyersanyagok nagy része ugyanis vámmentes), valutapolitikailag már ez is nehézséget jelent. A csonka ország nyersanyagoktól való megfosztásának tehát hadi szempontok mellett elsősorban ilyen vonatkozásban van súlyos következménye. *A munkásvándorlások megnehezülésének,* úgyszólván teljes megszűnésének más szempontból van nagy jelentősége. A mai Magyarország *mezőgazdaságának* szempontjából döntő jelentőségű, hogy exportországgá lettünk, míg azelőtt a magyar mezőgazdaság feleslegei a közös vámterületen belül, vámvédelmet élvező piacon találtak elhelyezésre s így jobb árakat élveztek. Ami pedig az *iparcikkek* termelését illeti, közismert a megszűkített területtel járó átalakulás. Egyes iparágak elvesztették piacuk tekintélyes részét és így zsugorodásra voltak ítélve. Ilyenek a malomipar, söripar, gépipar, stb. Más iparágak viszont éppen az új vámvédelemnek köszönhetik kifejlődésüket, így a textilipar, stb. Ez az átalakulás, az új iparoknak kifejlődése hatalmas inveszciós szükséglettel, vagyis *tőkeszükséglettel* járt, amivel szemben viszont a tönkremenő iparágakban tőkék pusztultak el. A háború utáni tőkeakkumuláció egy része tehát nem jelentett tiszta többletet, hanem csupán az átalakulás következtében elpusztuló tőke részbeni pótlására szolgált.

Mindez jórészt *annak a következménye, hogy a népszámot Trianon megváltoztatta.* Nézzük azonban *a népszám azóta bekövetkezett változásának hatásait.*

Ismétlem, 1910-ben a mai Magyarország lakosainak száma 7·6 millió volt; 1920-ban azonban 8·0 millióra, 1930-ban 8·7 millióra nőtt, 1937 végén pedig a kiszámított lakosság száma körülbelül 9·0 milliót ért el. 1910—1937-ig, 27 év alatt tehát a mai országterület lakossága 18%-kal gyarapodott. A növekedést egyfelől természetesen a háborús veszteségek, másfelől pedig a háború utáni repatriálások befolyásolták. Az utolsó 10 évben (1928—1937.) az átlagos évi természetes szaporodás 7·2‰-es volt. Vitatkoznak arról, hogy *ez a szaporodás kielégítő nagyságú-e vagy sem.* Érzésem szerint azok az adatok, amelyekre e probléma megítélésénél hivatkozni szoktak, távolról sem alkalmasak a kérdés maradéktalan megvilágítására. Kétségtelen, hogy *a gazdasági szempontok mellett nemzeti és erkölcsi szempontok is figyelembe veendők.*

Ismeretes *Malthus* tanítása, a Malthus-ellenesek felfogása, a neo-malthusianusoknak érvelése. Ezért az erkölcsi szempontokat nem kívánom hosszabban figyelemben részesíteni. Azt azonban — bár ezáltal bizonyos mértékig el is térek előadásomnak fonalától — mégis hangsúlyozni szeretném, hogy meggyőződésem szerint a Malthusszal kapcsolatos kritika sok tekintetben jogosulatlan. A kérdést sokszor egészen helytelen beállítás alapján próbálják eldönteni. Többnyire ugyanis két egymástól merőben eltérő szempontot összekevernek egymással. Az egyik szempont az: logikus volt-e Malthus népesedési tanának levezetése, vagy sem. Ettől egészen független probléma, hogy azok a feltevések, amelyek Malthus leve-

zetésének alapjául szolgáltak, a valósággal mily mértékben egyeznek meg, valamint azokat a történeti és gazdasági fejlődés mily mértékben igazolja. Szerény nézetem szerint e kétféle szempont összekeverése okozza hogy Malthusról még mindig oly sokat vitatkoznak. E vitáknak tehát jórészt egy félreértés az oka, amelyet azonban részben az magyaráz meg, hogy Malthus követőinek egy része a tannak úgyszólván szószerinti igazsága mellett szállt síkra. A Malthus-szal kapcsolatos vitáknak további fogyatékossága az, hogy az ú. n. Malthus-féle tételt egészen pőrén, tehát túlságos leegyszerűsítéssel szokták idézni, emellett pedig sematikus példájának határozott állítás igényét tulajdonítják. Ismeretes, hogy Malthus azt állította, hogy az emberiségnek megvan az a tendenciája, hogy geometriai haladvány ütemében szaporodjék, míg a rendelkezésre álló, illetőleg előállítható élelmiszerek menynyisége számtani haladvány formájában gyarapszik. Az előbbi tehát 1, 2, 4, 8, 16 . . . stb. tempóban, míg az utóbbi 1, 2, 3, 4, 5 . . . stb. ütemnek megfelelően növekszik. A hozzá nem értő kritikusok mármost azt szokták vizsgálgatni, hogy ez az összefüggő két állítás megfelel-e a valóságnak, vagy sem. Malthus tanításainak ilyen beállítása annak indokolatlan, de természetesen szükségszerű elítéléséhez vezet. Ez a kritikai beállítás egyfelől ugyanis nem veszi azt észre, hogy Malthus tételének számszerű részét nem szabad számszerű pontosság igényével mérni, mert az csupán azt kívánta bemutatni, hogy a kétféle jelenségre vonatkozó számsor között mily gyorsan tud nagy különbség létrejönni. Másfelől azonban még fontosabb azt meglátni, hogy Malthus tételének beállításával éppen azt kívánta bizonyítani, hogy a gazdasági élet akkori fejlődési lehetőségei mellett *az emberiség szaporodása nem mehet az emberek propagativ képességének teljes kihasználásával végbe. A kérdés tehát Malthus szerint csupán az lehet, hogy melyek azok a tényezők, amelyek az emberiség szaporodását bizonyos mértékig lassítják és a fizikai létfenntartás eszközeinek gyarapodásával arányban tartják.* Ebből szükségszerűen az is következik, hogy *illogikus a Malthus-féle tannak minden olyan bírálata, amely e tant azzal véli megcáfoltnak, hogy a valóságban az emberiségnek ez az úgyszólván korlátlan szaporodása nem következett be, mert hisz Malthus éppen azt óhajtotta bizonyítani, hogy ez a korlátlan szaporodás nem is következhetik be.* Malthus deduktiv okoskodásának alapja a föld csökkenő hozadéktörvénye. Ha a föld csökkenő hozadékképességének törvénye helyes, a problémának Malthus-féle beállítása is helytálló. És az, hogy a föld csökkenő hozadékképességének törvénye helyes, addig, *amíg a ceteris paribus feltételezése megáll,* logikai szükségszerűséggel rég be van bizonyítva. A föld csökkenő hozadékképességének törvénye ismeretesen azt tanítja, hogy változatlan technikai ismeretek mellett az addicionális tőke és munkaáldozat csökkenő eredményességgel jár. Ennek így kell lennie, mert hisz ha nem így volna, mód nyílnék arra, hogy például egy város egész búzaszükségletét 1 hold földről arassuk, ami a szállítási költségek terén nyilván nagy megtakarítást jelentene. Hogy ez nem lehetséges, csak a föld csökkenő hozadékképességének tulajdonítható. Malthus mármost művének első kiadásában továbbmenően azt is feltételezte, hogy az emberiség értelmi belátása sohasem fog olyan fokúvá válni, hogy a népszámszaporulatot a rendelkezésre álló élelmiszermennyiség keretében tartsa és ezért a népszámszaporulat akadálya a nyomor és háború lesz. Ezt a feltételezést utóbb bizonyos mértékig megváltoztatta, mert könyvének első kiadását 5 évvel követő második kiadásában 1803-ban már a „moral restraint"-nek, az erkölcsi önmegtartóztatásnak is jelentőséget tulajdonított.

Ismétlem, addig, amíg a csökkenő hozadékképesség törvényét meg nem cáfolják, a Malthus-féle tételnek — mint elvont elméleti konstrukciónak — *logikai* helyessége elvitathatatlan. Ettől független probléma, hogy a valóságban mi történt. Malthus elvont tételének elméleti helyessége szempontjából nem túlságosan fontos, hogy a Malthus által jelzett veszély az általa jelzett okok, vagy más körülmények következtében nem következett be. A társadalom különböző eszközökkel korlátozza a népszaporulatot. Ugyanakkor pedig a technikai haladás következtében a csökkenő hozadéktörvény érvényesülése időbelileg újból és újból elhalasztódott, úgyhogy az élelmiszer és egyéb szükségletek kielégítésére szükséges cikkek előállításának gyarapodása jóval nagyobb volt, mint a népesség számának növekedése. Ez biztosította éppen a kultúra haladását, a jólétnek, vagyonosságnak fokozódását. Ettől független kérdés azonban az, hogy nemzeti és erkölcsi szempontból a neo-malthusianizmus túlzó tanításai ellen egyes ál-

lamok hivatalosan is kénytelenek állást foglalni.

Nemzeti szempontból a néptömegek nagysága sokszor fontosabb, mint a jólét fokozódása. Nagyon általános és valószínűleg nem is jogosulatlan az a felfogás, hogy *a magyarság veszélyben van akkor, ha száma kisebb mértékben gyarapodik, mint a környező országok lakosságáé.* És mert azoknak műveltsége, kultúrája — ha a csehektől eltekintünk — kétségtelenül alacsonyabb, mint a magyaroké és általános tapasztalat az, hogy magasabb kultúrájú országok szaporodása kisebb, mint az alacsonyabb kultúrájúaké, ezen a téren bizonyos veszély letagadhatatlan. Nézetem szerint azonban ezt a veszélyt nagyon túlbecsülik. A népszámgyarapodás egyik főtényezője ugyanis Magyarországon, de ezekben az országokban is *az egészségügyi viszonyok javulásában* található. Magyarországon *a valószínű életkort,* amely alatt azt az életkort kell érteni, amelyet az újszülöttek 50%-a ér el, 1900-ban 40½ évre, 1920-ban 49 évre és 1930-ban 62 évre tették. Ez az adat az újszülöttekre vonatkozik. De úgyszólván minden egyes korosztály valószínű életkora is javult. Azonban mégis természetes, hogy az idősebb korosztályok valószínű életkora kevesebbel nőtt, mint az újszülötteké. Óvatos számítás azt valószínűsíti, hogy 1900 és 1930 között, amely időszak alatt az újszülöttek valószínű életkora kb. 20—21 évvel hosszabbodott meg, az egész lakosság valószínű életkorának átlagos meghosszabbodása is legalább 6—8 esztendőt tett, még pedig hozzávetőlegesen úgy, hogy ennek felerésze az 1900 és 1920-as évekkel, másik felerésze pedig az 1920-as és 1930-as évekkel határolt időszakra esik. Ezt fontos tudni, mert nyilvánvaló, hogy egy olyan átmeneti periódusban, amelyben a közegészségügyi viszonyok javulása, vagy valamely más körülmény következtében a valószínű életkor emelkedik, *a halálozásnak egy bizonyos elhalasztódása következik be,* aminek hatásaképen *a lakosság szaporodása átmenetileg nagyobb, mint amilyen akkor lesz, amikorra a valószínű életkornak eme növekedése megszűnik.* Nagyon leegyszerűsítve ez olykép volna magyarázható, hogy a valószínű életkornak bizonyos számú évvel való meghosszabbodása olyként is elképzelhető, hogy ezek alatt az évek alatt senki sem hal meg, mely esetben valamennyi újszülött mint népszaporulat jelentkeznék. De ezt követőleg a helyzet újabb stabilizálódása után a halandóság nyilván ismét megközelítené a régi arányokat, ami azután a népszaporulatra is kihatna. (A halandóság azért közelítené csak meg és nem érné teljesen el a régi mértéket, mert az életkormeghosszabbodás következtében a lakosság száma az időközben születettek számával nőne, vagyis most a korábbival azonos számú haláleset nagyobb lakosságszámhoz viszonyíttatnék.) A valószínű életkor növekedése persze nem ily sematikus, de a hatás mégis hasonló. Mármost nyilvánvaló, hogy *elmaradt kultúrájú országokban a valószínű életkor növekedése az utolsó esztendők során lényegesen nagyobb volt, mint a magasabb kultúrájú országokban,* mert hisz az utóbbiakban a valószínű életkor már eléggé megközelíti a *Láng* Lajos és mások által a kultúrnemzetekre nézve hozzávetőlegesen 70—75 évben megállapított normáléletkort. A magasabb kultúrájú országokban tehát az ezirányú fejlődés lehetősége kisebb, mint az alacsonyabb kultúrájú országokban. Ez azért fontos, mert nagyon valószínű, hogy *az alacsonyabb kultúrájú országokban* az utolsó esztendők során tapasztalt *viszonylag nagy népességszaporulat jelentős hányada csupán a valószínű életkor növekedésének volt a következménye.* Így tekintve a dolgot, a nemzeti szempontból fennálló veszélyek csekélyebbeknek látszanak, mint amilyeneknek azokat a nyers számadatok összehasonlítása mellett gondolnánk. Mindenesetre azonban gondolkodóba ejthet, hogy számításaink szerint Magyarországon 1920 és 1930 között a népszámszaporulatnak az a hányada, amely nem a lakosság életkora meghosszabbításának tulajdonítandó, évi átlagban csupán ⅓%-ra, 10 év alatt tehát összesen 3%-ra tehető, a ténylegesen bekövetkezett 8·7%-os szaporulattal szemben.

A *kortagozódás* terén szintén hatalmas eltolódás következett be és ez az eltolódás részben már a születési szám folytonos csökkenése következtében is állandóan folytatódik.

Korcsoportok	1910	1920	1930
...—14 éves	34·7 %	30·6 %	27·5 %
15—59 éves	57·3 %	60·3 %	62·7 %
60—... éves	8·0 %	9·1 %	9 8 %
Összesen . .	100·0 %	100·0 %	100·0 %

A korcsoportok %-os részesedéseinek eltolódása azonban még nem tekinthető befejezettnek. A születések számának fokozatos csökkenése, valamint az életkor meg-

hosszabbodása következtében további eltolódások várhatók. A legújabb, a *Központi Statisztikai Hivatal* által megállapított halandósági tábla[1]) azt valószínűsíti, hogy abban az esetben, ha a népesedési viszonyok huzamos ideig teljesen változatlanok maradnának, vagyis úgy a népszám, mint annak korszerinti összetétele stagnálna, a népesség 24·1%-a volna 14 éven aluli, 60·6%-a 15—59 éves és 15·3% pedig 60 évesnél idősebb.

A kortagozódás eltolódására azért fontos figyelemmel lenni, még pedig természetesen az említettnél jóval nagyobb részletességgel is, mert *a különböző korcsoportokhoz tartozók igényei nagyon eltérőek.* Más mennyiségű, más jellegű élelmiszerre van a különböző korú gyermekeknek és a felnőtteknek szüksége, az iskoláztatási igényre, stb. is gondolni kell, stb. S az ezzel kapcsolatos eltolódások természetesen kihatnak a konjunktúrára. De *az eltérő korúak természetesen mint munkapiaci kínálat is eltérő megítélésben részesülnek.* Annak is magától értedődő a jelentősége, hogy a munkaképes és munkaképtelen korban lévők száma miként aránylik egymáshoz, mert hisz az elérhető jólét bizonyos mértékig ettől függ.

Ebből a szempontból mindenesetre nagyon érdekes az, hogy *a munkaképes korban lévők* (15—59 évesek) az össznépességhez viszonyított *számarányának jelentősebb eltolódása nem fenyeget.* Ez a számarány továbbra is 60% körül fog maradni. Ezzel szemben *a gyermekek és öregek számaránya között lényeges eltolódás fog végbemenni.* A gyermekek részesedése az össznépességben 1910-ben 35%-os volt, 1930-ban már csak 27%-ot tett és stagnáló népesség mellett 24%-ra fog csökkenni. A 60 évesnél idősebbek számaránya 1910-ben 8%-os volt, 1930-ban 10%-ra nőtt és stagnáló népesség mellett 15%-ot fog elérni. Társadalomgazdasági szempontból ennek a hatalmas eltolódásnak következményei sokkalta kisebbek, mint magángazdasági szempontból. A gyermekek és az öregebb nem dolgozó korosztályok eltartási költsége *társadalomgazdasági szempontból* ugyanis nagyjából azonosra tehető, ha arra is tekintettel vagyunk, hogy a gyermekek társadalomgazdasági eltartási költségei közé az iskoláztatás költségeit is fel kell vennünk, függetlenül attól, hogy azokat a gyermekek szülei, avagy pedig a közületek viselik. *Magángazdasági szempontból,* valamint *a társadalmi szokások szempontjából* a hatások viszont nagyon jelentékenyek lesznek. A társadalom ma megszokta azt, hogy a gyermekeket a szülők tartsák el, ezzel szemben különösen a városi lakosság bizonyos mértékig anomáliának érzi — mert a háború előtt erre ritkán került sor, — hogy a szülőket munkaképes korban lévő gyermekeik tartsák el. E vonatkozásban arra is utalni kell, hogy az infláció során a pénztőkék nagy része elpusztult. A nemzeti reálvagyon és reáljövedelem szempontjából ennek nincs jelentősége, mert pénztőkéknek elpusztulása mindig azt jelenti, hogy az elszegényedő hitelezővel szemben egy vagyonosodó adós áll. De a háború előtt az idősebb korosztályok voltak a pénztőkék nagyobb részének jogosítottjai, akiknek a munkaképes korban lévők eltartási költségeiket kamatok és osztalékok formájában voltak kénytelenek rendelkezésre bocsátani. Közgazdasági szempontból közömbös, hogy a pénztőkék elpusztulása következtében az idősebb korosztályok eltartásukról most már nem tudnak pénztőkéik hozadékából gondoskodni, hanem arra szorulnak, hogy gyermekeik tartsák őket el. Eltartási költségeik forrása ugyanis mindkét esetben a munkaképes korban lévő népesség munkaeredménye. *Pszichológiai szempontból* azonban óriási különbséggel állunk szemben. A munkaképes korban lévő népesség szempontjából előbbi esetben egy természetesnek érzett kiadásról, vagyis termelési költségről van szó, míg utóbbi esetben úgy érzi, hogy az idősebb korosztályok eltartásának súlya szerencsétlen körülmények következtében nehezedik rá. És a járadékot élvező idősebb korosztályok szempontjából sem kisebb a különbség, mert előbbi esetben eltartásukat jogilag alátámasztott követeléseik biztosították, míg utóbbi esetben az az érzésük, hogy gyermekeik jóindulatától függnek. Mindez akkor is így volna, ha a kiadástétel nem is változott volna meg, ami pedig az egyéni helyzetek nagy különbözősége miatt legfeljebb társadalmi vonatkozásban a főösszeget tekintve igaz, de semmiesetre sem helytálló az egyes háztartások budgetje szempontjából. Ugyanígy óriási jelentősége van a várható eltolódásoknak a nyugdíjat fizető vállalkozások szempontjából is, amelyeknek nyugdíjterhét a jelzett várható átalakulás nagy mértékben meg fogja duzzasztani.

[1]) L. *Szél* Tivadar dr.: Az 1930—31. évi halandósági tábla. Magyar Statisztikai Szemle, 1937. évf. 726—727. lap.

Ez a körülmény a nyugdíjat fizető intézmények és vállalatok egész fizetési rendszerére is kihathat.

Ugyanilyen vonatkozásban egy másik szempontnak is óriási jelentősége van. Mindmintalan találkozunk azzal az állítással, hogy minden egyes társadalmi osztály életszínvonala rosszabb, mint amilyen a háború előtt volt. Ez az állítás egyaránt vonatkozik nagy- és kisbirtokosokra, a középosztály tagjaira, a szabadfoglalkozásúakra, az állami és magántisztviselőkre, a kereskedőkre és iparosokra. Magát az állítást nem tartom minden tekintetben helytállónak, de *könnyen igazolható mégis annak lehetősége, hogy az említett állítás akkor is helytálló lehet, ha a nemzeti jövedelem fejhányada emelkedett,* ha tehát az átlagos életszínvonal — a szóbanforgó állítással ellentétben — magasabb, mint amilyen a háború előtt volt. *Ez az állítás ugyanis nem a felsorolt társadalmi és foglalkozási rétegek jövedelmének összegére, hanem az illető osztályok tagjainak átlagjövedelmére vonatkozik.* A népesség foglalkozás szerinti összetétele ugyanis nagyon lényegesen megváltozott, mint ez a következő táblázatból kitűnik:

Az önálló keresetűek tagozódása Magyarországon foglalkozási ágak szerint.[1])

Foglalkozási főcsoport	1910 [1])	1930
	százalék	
Őstermelés összesen . . .	*60·1*	*50·8*
ebből		
önállóak és alkalmazottak .	21·2	17·7
munkások	38·9	33·1
utóbbiak közül		
segítő családtagok . . .	15·9	13·4
egyéb munkások	23·0	19·7
Bányászat, kohászat, ipar, kereskedelem és hitel összesen	*24·3*	*31·5*
ebből		
önállóak	7·6	7·7
alkalmazottak	1·4	3·1
munkások	15·3	20·7
Közszolgálatúak és szabadfoglalkozásúak összesen .	*3·2*	*4·9*
ebből		
önállóak	0·3	0·5
alkalmazottak	2·0	2·9
munkások	0·9	1·5
Véderő összesen	*1·6*	*1·0*
ebő		
tisztek	0·1	0·1
altisztek	0·3	0·4
egyéb	1·2	0·5
Napszámosok külön megjelölés nélkül	*2·6*	*1·5*
Nyugdíjasak, tőkepénz., stb.	*2·5*	*4·2*
Házi cselédek	*4·7*	*4·5*
Egyéb és ismeretlen foglalkozásúak	*1·0*	*1·6*
Mindössze . .	*100·0*	*100·0*

[1]) Ezek az adatok a régi Magyarországra vonatkoznak, Horvát- és Szlavonországok nélkül.

Ebből a kis táblázatból is megállapítható, hogy *a magasabb jövedelmű népességrétegek ezidőszerint a lakosság nagyobb százalékát teszik, mint a háború előtt. Másszóval: a magasabb társadalmi rétegek tagjainak összjövedelme akkor is emelkedhetett, ha — a közhiedelemnek megfelelően — az átlagos jövedelem minden egyes jövedelmi rétegen belül csökkent is* (amit semmi esetre sem lehet valamennyi társadalmi réteg tekintetében feltételezni). A társadalmi helyzet és a jövedelmi viszonyok összehasonlításakor ugyanis senkisem gondol a magasabb állásokba és társadalmi helyzetbe felszálltaknak korábbi kedvezőtlenebb helyzetére. Az tételeztetik fel, hogy ezek a társadalmi ranglétrán való felfeléhaladásuk következtében úgyszólván jogot szereztek maguknak arra, hogy legalábbis ugyanolyan jól éljenek, mint ahogyan az új, magasabb társadalmi rétegük tagjai a háború előtt éltek. Ez bizonyos esetekben talán nem lehetséges, noha az a tény, hogy jelenleg számos új szükségletet elégítenek széles körben ki, a háború előtti viszonyokkal való összehasonlítás eredményét mindenesetre kedvezőbbé teszi, mint ahogy a felületes szemlélet ezt feltételezné. *A társadalomgazdasági és nem csupán magángazdasági viszonyokat figyelembe vevő összehasonlításnál nem az egyes társadalmi rétegek tagjainak átlagjövedelméből kell kiindulni, hanem az egyes társadalmi rétegek tagjainak összjövedelmét kell egymással összehasonlítani.* Az eme összehasonlítási mód mellett jelentkező hatalmas javulás jobban tükrözteti a háború előtti idők óta végbement társadalomgazdasági változásokat, mint az előbbi összehasonlítási mód.

Csupa olyan szempont mindez, amelyet legalább is felületesen érinteni kívántam.

A népszám változásainak gazdasági kihatásai.

Fentebb utaltam arra, hogy nem bizonyos, hogy a népszámszaporulat üteme a jelenlegi szinten fog maradni és a jövő fejlődés lehetőségeit jó szem előtt tartani. Bizonyosat e tekintetben nem lehet tudni. A fontos az, hogy lássuk, hogy *a népszám változásainak* rendkívül nagy *gazdasági kihatásai* vannak. Ezek némelyikére kívánok most röviden utalni.

A népszámszaporulat *fokozza a munkaerőkínálatot.* Világosan kell látnunk, hogy

ez a körülmény egymaga kényszerítően az *iparosodás* felé tereli az országot.

Magyarország iparosodási problémájának természetesen számos vonatkozása van. Minduntalan hangoztatják, hogy az jórészt az alkalmazott magas védővámoknak, továbbá a behozatali tilalmaknak és más mesterséges iparfejlesztési eszközöknek a következménye. Nem kétséges, hogy ezeknek az eszközöknek volt bizonyos szerepe, de mégsem valószínű, hogy az iparosodás gyors előrehaladása kizárólag nekik volna tulajdonítható. Magyarországnak száraz klimájához képest *sűrűbb a lakossága*, semhogy merőben agrárországként létezni tudna. Emellett a lakosság száma állandóan szaporodik. 1920-ban 1 km²-re 85·8 esett, 1935-ben pedig már 95·8.

De e kérdés elbírálásánál nem is az egész lakosság számával kell operálni. Ha az *agrárlakosság számát a mezőgazdaságilag mívelhető területekhez viszonyítjuk*, azt látjuk, hogy az agrárlakosságból 1 km² mezőgazdaságilag mívelhető területre 1900-ban 47·8, 1910-ben 48·9, 1920-ban 51·1 és 1930-ban 51·6 lélek esett. Az emelkedés nem nagyon számottevő, sokkal kisebb, mint az egész népesség szaporodása. Míg az agrárlakosság 1900 és 1930 között 8·0 %-kal, 1920 és 1930 között pedig 1·0%-kal gyarapodott, addig az egész lakosság számának növekedése 26·7, illetőleg 8·7% volt. Ha pedig csak a keresőkre vagyunk tekintettel, egyenesen azt látjuk, hogy az őstermelés 1930-ban kevesebb embernek adott kenyeret, mint 1920-ban, amennyiben az őstermelés keresőinek száma ezalatt az idő alatt 4·6%-kal csökkent, míg az egyéb foglalkozási ágak keresőinek száma 20·9%-kal nőtt. Igaz, hogy ez a visszaesés a női segítőcsaládtagok elütő kimutatásának következménye, jellemző azonban, hogy az őstermelés kereső férfiainak a száma is jóval kisebb mértékben (csak 4·4%-kal) emelkedett, mint a többi foglalkozási ágakban kimutatottaké (21·4%).

Ezek az adatok jelzik, hogy Magyarország *mezőgazdasága* a népszámszaporulatnak mily viszonylag kis hányadát, a munkaerőszaporulatnak pedig már úgyszólván csak legkisebb részét tudta abszorbeálni. Ez nem nagyon meglepő, mert — ismétlem — Magyarországon a mezőgazdasági lakosság népsűrűsége viszonylag nagy, nagyobb mint például Spanyolország km²-kint 47-et tevő és közel akkora, mint Jugoszlávia km²-kint 56-ot tevő *egész* népsűrűsége.

Lehetséges, hogy a magyar mezőgazdaság termelése a jelenleginél valamivel intenzívebb volna, ha Magyarországon nem létesült volna az ipari védővámrendszer s így a mezőgazdaság több embernek tudna megélhetést nyujtani, mint jelenleg. Lehetséges ugyanis, hogy a külföldi országok kereskedelempolitikájukban ezt megfelelően honorálták volna s így a magyar mezőgazdasági termékek exportja kedvezőbb körülmények között mehetne végbe, ami a termelés intenzívebbé tételét lehetségessé tenné. Vannak ugyan, akik azt hiszik, hogy ez a lehetőség nem valósult volna meg, mert úgy vélik, hogy a magyarországi mezőgazdasági termékek legfontosabb külföldi piacai a magyar behozatalai szemben ekkor is elzárkóztak volna, mert saját mezőgazdaságuk fejlesztéséről politikai okokból nem mondtak volna le. De még ha az előbb említett feltevésről el is hisszük azt, hogy — próbára téve — igazolódott volna, még akkor is kétséges maradna, hogy a magyar mezőgazdaság az *egész munkaerőfeleslegeet* abszorbeálni tudta volna-e? Valószínű, hogy még a mezőgazdasági termelés technikájának megváltoztatása sem tenné ezt lehetővé. Telepítés, parcellázás, stb. talán fokozhatná azoknak számát, akik a mezőgazdaságban találnának megélhetést, de mégis csak korlátolt mértékben. Ennek egyrészt klimatikus okai vannak, de emellett azzal is számolni kell, hogy bár a kisbirtokokon jelenleg munka-intenzívebb termelés folyik, mint a nagybirtokokon, a munka-extenzívebb jellegű termelésre, vagyis a nagybirtokok által előállított termékekre a fennforgó piaci körülmények, másszóval a kereslet jellege és iránya miatt mindazonáltal továbbra is szükség volna. Ha tehát Magyarországon a nagybirtokokat mind felosztanák, akkor a kisbirtokokon a jelenleginél nagyobb mértékben kellene búzát stb. termelni, vagyis azokat a termékeket, amelyek jelenleg részben nagybirtokokról kerülnek piacra. Emellett számbajön, hogy Magyarországon a mezőgazdasági lakosság munkaerőkapacitása jelenleg csak részben — mindössze 76% erejéig — van kihasználva.[1]) A termelés

[1]) *Matolcsy* Mátyás: „A mezőgazdasági munkanélküliség Magyarországon". A Magyar Gazdaságkutató Intézet 6. számú különkiadványa, Budapest, 1933.

intenziválása ezért elsősorban azzal a — mindenesetre nagyon kívánatos — eredménnyel járna, hogy a mezőgazdasági munkaerő kihasználását fokozná, de még nem biztosítaná több embernek mezőgazdasági munkalehetőségét.

Az *iparban, bányászatban és kohászatban* tevékenykedők 1930. évi száma 922.000,[1]) eltartottjaik száma pedig 1,076.000 volt. Igaz, hogy a gyáriparban 1930-ban tényleg alkalmazásban állottak legnagyobb száma csak 264.000 volt, úgyhogy a gyárvezetőket is számítva, csak kb. 270.000 emberről és ezek hozzátartozóiról van szó és nyilvánvaló, hogy a gyáripar részben nem kedvezményeknek, védővámoknak vagy behozatali tilalmaknak, hanem kedvező telephelyfeltételeknek köszönheti létét. Elektromos áramfejlesztő telepek, stb. a legnyomatékosabb példák erre nézve. De a hivatkozott adatokra való tekintettel mégis valószínű, bár természetesen nagyon nehezen eldönthető, hogy abban az esetben, ha védővámok nem mozdították volna elő az ipar fejlődését, a mezőgazdaság nem tudott volna a jelenleg az iparban elhelyezkedett népességnek felszívásáról gondoskodni. És erre még akkor is képtelen lett volna, ha az iparcikkek a védővámok híján valamivel olcsóbbak lettek volna, mint jelenleg. Ez ugyan a mezőgazdasági termelés rentabilitását talán javította volna, de valószínűleg mégsem oly mértékben, hogy ezáltal az egész lakosságfelesleg a mezőgazdaságban munkaalkalmakra tudott volna szert tenni. Emellett nem is egészen bizonyos, hogy a mezőgazdaság rentabilitása mily mértékben javult volna meg akkor, ha nem vezették volna be a védővámokat, mert nyilvánvaló, hogy ebben az esetben a lakosság vásárlóereje kisebb marad, mint amilyen lett, ami ismét a mezőgazdasági termékek áralakulására hatott volna vissza.

Mi volna mindennek a következménye?

Ha a jelenleginél több ember helyezkedik el a mezőgazdaságban, a mezőgazdasági munkabérek szükségszerűen alacsonyabbak volnának, mint amilyenek most. És ha az iparcikkek ára olcsóbb is volna, mint jelenleg, ennek hatását részben mindenesetre ellensúlyozná az, hogy a jelenleginél nagyobb iparcikk-behozatalra szorulnánk, amikor is tehát mezőgazdasági exportunkat a jelenlegivel szemben nagyon fokozni kellene. Ez a fokozás viszont nem volna másképpen lehetséges, mint úgy, hogy mezőgazdasági cikkeinkért a külföldtől alacsonyabb árakat követelünk, mint ma. Magyarországnak amúgy is már sokat kellett szenvednie a külkereskedelmi olló következtében, vagyis annak hatása alatt, hogy exporttermékeinek ára a válság során többet hanyatlott, mint importcikkeié. Ha mezőgazdasági exportunkat fokozni kívánnánk, ez az olló a jelenleginél még nagyobbá válnék és így a belföldi árolló a külkereskedelmi árolló hatásaképen továbbra is megmaradna.

A döntő körülmény mégis az, hogy *Magyarországnak van egy olyan állandó munkásfölöslege, amelyet a mezőgazdaság nem tud foglalkoztatni.* Kivándorlásra nem nyílik alkalom (nem is szólva arról, hogy a kivándorlás nemzeti szempontból mily nagy veszteséget jelentene). A mezőgazdaságban elhelyezkedni nem tudó munkásfölösleg tehát mindenképpen ipar megteremtésének szolgált volna alapjául, azt kikényszerítette és rentabilissá tette volna. Az ipari termelés rentabilitásának feltétele, hogy a három termelési tényezőnek, illetőleg, miután a természetnek csak kisebb szerep jut, lényegileg két termelési tényezőnek: a munkának és a tőkének, valamint a nyersanyagoknak együttes költsége kisebb legyen, mint a termékekért elérhető ár.

De adott körülmények között a *tőkének igénye* határozott nagyságú, nem változékony. A tőke külföldről, vagy belföldről áramolhatik az ipar finanszirozására. Megfelelő rentabilitását mindkét esetben biztosítva kell látnia. Ha annak lehetőségét nem látja, nem fog ipari vállalkozásba kezdeni. Ha tehát a tőke nyereségigénye nagyjából változatlannak tételezhető fel, nyilvánvaló, hogy abban az esetben, ha az iparcikkek ára Magyarországon — vámok híján — alacsonyabb volna mint amilyen, az ipari termelés rentabilitását csak az biztosította volna, ha az ipari munkabérek a jelenleginél jóval alacsonyobbak volnának. Ez lett volna tehát a védővám nélküli ipar fejlődésének alapja. Magyarországon ugyanaz következett volna be, ami például Japánban: hallatlanul alacsony munkabérek mellett ipari fejlődés. Ennek lehetőségét az biztosította volna, hogy az ily nagyon alacsony ipari munkabérek még mindig valamivel magasabbak lettek volna, mint a mezőgazdaság által fizetett munka-

[1]) Ideértve a munkanélkülieket is.

bérek, ami annak a következménye, hogy a mezőgazdasági munkát a világ kevesebbre értékeli, mint az ipari munkát. (Valószínűleg azért, mert mezőgazdasági munkához primitív igényű népek is értenek, melyeknek mezőgazdasági termelése a magasabb kultúrájú országok mezőgazdasági termelésével versenyben áll.)

Az ipari tőke keletkezését tehát — meggyőződésem szerint — alig befolyásolta volna az, ha védővámokat nem alkalmaztak volna. *A védővámok hatása elsősorban a munkások javára érvényesült, bár költségeit mindenesetre jórészt a mezőgazdaság fizette meg.*

Népesedés — iparosodás.

E vonatkozásban *a magyar gazdasági életnek egy* — meggyőződésem szerint — *alapvető problémájára* kell rámutatni. Ha az iparosodás fejlődését érdeknek tartjuk, annak *mindenféle előfeltételéről gondoskodni kell.* Eme előfeltételek közé tartozik a *megfelelő munkáskezekről* való gondoskodás is. Az iparosodásnak kétségtelenül gyors előrehaladása ellenére meglepő tünetként szoktak arra hivatkozni, hogy a munkások száma a gyár- és kézműiparban, valamint a kohászatban az 1929. évi létszámot még csak kis mértékben haladta meg (1937 novemberében csak 10%-kal volt nagyobb, mint az 1929 év átlagában). E jelenségnek és a vele kapcsolatban álló körülményeknek magyarázata azonban eléggé egyszerű. Az ipari termelés, főként pedig a gyáripari termelés volumene ma lényegesen nagyobb, mint 10 évvel ezelőtt volt, ami a kis mértékben emelkedett munkáslétszám mellett az ipar racionalizálásának, vagyis *a technikai teljesítmény növekedésének* köszönhető.[1])

Ennek a haladásnak nem szabad munkásellenes jelentőséget tulajdonítani, mert ha e racionalizálódásra s az ezzel kapcsolatos beruházási szükségletekre nem kerül sor, az ipari termelés rentabilitása a válság során nem állt volna helyre s így az új ipari fellendülés s ennek során a válság idején erősen csökkent munkáslétszám újbóli növekedése sem vált volna lehetségessé.

Emellett azonban döntő jelentősége van annak, hogy az *ipari munkanélküliség ezidőszerint tulajdonképpen megszűntnek tekinthető.* A munkaközvetítő hivatalok által nyilvántartott munkanélküliek száma 1937 augusztus végén már csak 26.000 volt és ha figyelembe vesszük, hogy ezeknek is kb. 50%-a 30 napon belül munkát talált, a kép még kedvezőbbé válik. A 30 napnál rövidebb munkanélküliségről ugyanis nyugodtan elmondhatjuk, hogy az az ú. n. *normális,* tehát minden körülmények között elkerülhetetlen *munkanélküliséget* jelenti, amely a munkahelyváltozással járó súrlódásoknak a következménye. Ezt az is valószínűsíti, hogy a munkaközvetítő hivataloknál elhelyezkedést keresők említett felerésze a gyár- és kézműipari munkáslétszám kb. 2%-ának felel meg, márpedig az említett normális munkanélküliséget a tudomány mindenkor — a külföldet, Angliát, Amerikát, Németországot illetőleg is — legalább 2%-osnak, ezidőszerint azonban — már az idénymunkások nagy tömegeire való tekintettel is — többnyire ennél jóval nagyobbnak, 4—6%-osnak tartotta, illető-

[1]) A technikai haladás mértékéről képet ad az a számításom, mely szerint az egy munkásra eső teljesítmény alakulása indexszámokban a következő volt:

Év	A technikai haladás indexszámai 1927=100
1927	100·6
1928	101·2
1929	106·5
1930	111·5
1931	112·8
1932	123·6
1933	120·1
1934	122·4
1935	122·6
1936	117·1

10 év alatt tehát az egy munkásra eső teljesítmény 17%-kal fokozódott. Láthatjuk, hogy a fejlődés különösen azokban az években volt jelentős, amelyekben a válság igen súlyos volt, sőt 1936-ban rosszabb technikai teljesítményű üzemeknek, illetőleg üzemrészeknek és munkásoknak a javuló konjunktúra során történt újbóli munkába állítása következtében visszaesés jelentkezett. Ez megerősíti azt a megállapítást, amely szerint a technikai haladás nem minősíthető munkásellenesnek, mert — legalább is részben — a válságból való kilábolást ez tette lehetővé. Meg kell egyébként jegyeznünk, hogy a technikai haladásnak a jelzett indexszámsorban kifejezésre jutó mértéke némileg túlzott, mert nincs figyelemmel arra, hogy a nagyobb teljesítmény nagyobb értékű állótőkét tesz szükségessé, másszóval a termelési kerülőutak *(Böhm-Bawerk)* meghosszabbítása nélkül nem lett volna lehetséges. Ha tehát a racionalizálódás mértékét a foglalkoztatott összes munkások létszámának az előállított *fogyasztási* jószágmennyiséggel való összehasonlítása alapján állapítanók meg, a technikai haladás kisebbnek tűnnék, mint így, mikor a foglalkoztatott összes munkások létszámát az előállított *összes* ipari jószágok mennyiségével hasonlítjuk össze.

leg tartja. Az utolsó adat szerint tehát az elméletileg még felszívható ipari munkanélküliek száma csupán kb. 13.000 fő. Hogy ezek nem tudnak elhelyezkedni, annak nem annyira konjunkturális, mint inkább *strukturális okai* vannak. Az ipar összetétele az utolsó 10 év alatt kétségtelenül mélyrehatóan megváltozott s a munkakínálat e változáshoz nem tudott maradék nélkül alkalmazkodni. Innét van az, hogy míg az ipari szakmák hosszú sora munkáshiánnyal küzd, addig egyes szakmákban, mint például az élelmezési, nyomdász-, húsipari, könyvkötő- és nemesfémipari munkások sorában még mindig viszonylag nagy az elhelyezkedést kereső munkanélküliek száma.

A jelzett strukturális munkanélküliség átmeneti enyhítése mindenesetre érdek, bár a probléma maradék nélkül valószínűleg nem oldható meg s az olyanféle, mindenesetre dícséretes kísérletek, mint amilyenek a *Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara* által szervezni kívánt *átképző tanfolyamok*, csupán szerény részeredmények elérésére lehetnek alkalmasak.

Annak egyik oka, hogy ezidőszerint az ipari munkanélküliség úgyszólván megszüntnek tekinthető, mindenesetre részben az is, hogy a csekély létszámú *háborús születésű évjáratok* most lépnek munkaképes korba s így egy-egy esztendő utánpótlása kisebb a normálisnál. A születések száma ugyanis a háború folyamán és az azt közvetlenül követő esztendőkben a következőképpen alakult:

Év	Törvényhatósági jogú városok	Egyéb városok és községek	Összesen
Magyarország régi területe:			
1913	66.126	669.500	735.626
1914	66.559	680.352	746.911
1915	49.598	462.663	512.261
1916	36.826	277.190	314.016
1917	35.394	261.630	297.024
1918	34.756	246.577	281.333
Magyarország mai területe:			
1913	.	.	264.418
1914	.	.	270 690
1915	.	.	187.734
1916	.	.	135.443
1917	.	.	130.817
1918	24.188	103.581	127.769
1919	33.605	183.826	217.431
1920	36.817	212.641	249.458

Az 1916-ban születettek most 21 évesek, az 1917-ben születettek 20 évesek, az 1918-ban születettek 19 évesek. E három év utánpótlási kiesését a mai Magyarország területére számítva a háború előtti évek évjáratainak szaporodásához mérten összesen kb. 400—420.000 főre tehetjük, amit az életkor meghosszabbodása csak részben ellensúlyoz. Ebből a kiesésből ugyan mai magyarországi törvényhatósági jogú városokra mindössze kb. 80.000 fő esik, de kétségtelen, hogy ez is jelentős tömeg.[1]) Azt mindenesetre tekintetbe kell venni, hogy az említett korosztályokban *a munkavállalás szempontjából mutatkozó kiesés kisebb* a kimutatott kb. 400.000, illetőleg 80.000 főnél. E számok elmaradt születéseket jeleznek, márpedig az újszülöttek egy része nem érte volna el a munkaképes kort. A halálozási táblák adatai szerint azonban e kort mégis kb. 290.000, illetőleg kb. 50.000 elérte volna s e számok a munkakínálat szempontjából kiesnek. Mert igaz ugyan, hogy a fiatalság egy része a szóbanforgó 19—22 éves korban tanulmányait még folytatja, de ezek aránya mégis oly csekély (mindössze 2%), hogy figyelmen kívül hagyható.[2])

[1]) Annak magyarázata, hogy a háború során a közölt adatokból kitűnőleg a születések számának visszaesése a városokban kisebb volt, mint a vidéken, egyfelől az, hogy a felmentettek tömegei a városokban éltek, úgyhogy a vidékről viszonylag többen vonultak hadba, mint a városokból, másfelől pedig talán az is, hogy a vidékről sorozott katonák hosszabb időt a városokban töltöttek, ahol — mint ismeretes, — ez a körülmény hozzájárult a törvénytelen születések viszonylagos megduzzadásához.

[2]) A születések száma a háborút követő években ismeretesen sohasem érte el ismét a háború előtti színvonalat. Ennek köztudomásúan strukturális okai is vannak. De a születések számának a háború során bekövetkezett nagy leszakadása a munkapiaci kínálat alakulását illetőleg mostanában kezdi hatását éreztetni, a megelőző helyzethez képest cezurát alkotva. Mostantól kezdve állandóan kell majd már azzal számolni, hogy egy-egy esztendő új munkaerőkínálata jóval kisebb lesz, mint a háború előtt volt, hiszen a háború utáni esztendők közül a születések száma 1921-ben, amikor a legnagyobb volt, is csak 255.000 volt, azóta pedig csupán 1928-ban ért el 225.000 főt. Ez a strukturális változás a magyar ipar jövő fejlődése szempontjából döntő jelentőségű tényező. Ennek a strukturális változásnak jelentőségével az emberi életkor meghosszabbodását nem lehet azonos jelentőségűnek tartani, noha az életkor meghosszabbodása elsősorban a csecsemőhalandóság megjavulásának következménye, míg a munkaképes korba kerültek valószínű életkora csak kisebb mértékben növekedett meg. De az életkor meghosszabbodása lassú átmeneti fejlődés során következett be, a születések számának csökkenése pedig átmenet nélküli hirtelenséggel lépett fel.

A munkanélküliség nagy csökkenésében valamelyes szerepe *a munkaidő megrövidülésének* is van, de ez a szerep alighanem mégis csak csekélyebb és az ipari munkáslétszám alakulására vonatkozóan közölt adatok szempontjából ez a hatás még kisebb, mert az erre vonatkozó fontosabb intézkedések gyakorlati alkalmazására csak mostanában kerül sor. Az 1936. évi helyzet szempontjából tehát mindez még teljesen figyelmen kívül maradhat.

Ha igaz az, hogy a jelenlegi konjunktúrafellendülés idején a jelzett strukturális s az elkerülhetetlen normális munkanélküliségen kívül nincs ipari munkanélküliség (amely tételt természetesen csak megközelítő igazságként szabad felfogni), *nem lehet már azon csodálkozni, hogy az ipari munkásság száma nem nagyobb, mint amilyen.* A válság során számos szakmában a tanoncképzést is korlátozták, aminek hatása a munkapiacon jelenleg érvényesül. Ehhez járul a magyar népesség és ipar struktúrájának egy fontos körülménye. *A népességfelesleg elsősorban a vidéken jelentkezik, míg az ipar,* különösképpen pedig a gyáripar *a városokban van koncentrálva. A vidéken a munkanélküliség állandó:* fentebb utaltunk már arra, hogy a mezőgazdasági lakosság munkaerőkapacitása csak 76%-ban van kihasználva, sőt a mezőgazdasági napszámosok munkaerőkapacitásának átlagos kihasználása ennél is kedvezőtlenebb, csak 65%-os. Ennek hatása érvényesült abban, hogy noha a mezőgazdasági munkabérek szintje — mégpedig nemcsak névleges, hanem a vidéki és városi árszínvonal különbségére figyelemmel lévő reálszintje is — sokkalta alacsonyabb az ipari munkások bérszínvonalánál, *a mezőgazdasági munkásságnak az iparba való átszivárgása mégis igen lassú. Az ipar* ugyanis elsősorban *tanult munkásokat keres,* munkásutánpótlásra tehát csak azokból a társadalmi rétegekből tehet szert, amelyeknek módjukban áll gyermekeiket tanoncnak adni s tanonckodásuk idején eltartásukról gondoskodni. A mezőgazdasági napszámos és törpe-birtokos réteg számára ez a lehetőség nem áll fenn. Serdülő korban lévő gyermekeik eltartásáról falun valamiképpen még csak tudnak gondoskodni, de városba tanoncnak nem tudják őket adni. Az iparosodás során érvényesülő társadalmi kapillaritás törvénye tehát csak lassú előrehaladást tesz lehetővé: *a falun megélni sehogysem tudó,* vagy vállalkozóbb kedvű felnőtt *nincstelenek* alacsony sorban élő, *tanulatlan ipari munkásnak* jönnek a városba s legfeljebb gyermekeik kerülnek majd tanonc-sorba s válnak ipari munkássá. S mert ezidőszerint *elsősorban tanult ipari munkásokra van szükség, a fejlődés ütemének határ van szabva.* Ha pedig figyelembe vesszük azt, hogy az ipari fejlődés mindinkább fokozza a tanult munka jelentőségét a tanulatlannal szemben, érezhetjük, hogy rendkívül nagy jelentőségű kérdéssel állunk szemben, amelynek megoldása nélkül az egyébként nagyon kívánatos iparosodás ütemét nem lehet fokozni.

Az ipari fejlődésnek tehát a munkásképzés vonalán bizonyos természetes határa van. S ha a gyors iparosodást érdeknek tartjuk, megfontolandó, nem volna-e érdemes *az említett folyamat meggyorsításával* foglalkozni. Akkor, amikor a kormány gondossága az értelmiség fiataljai számára évi 2 millió pengős önállósítási alapot teremtett, amelyet még önkéntes adományok is gyarapítanak, nem lehetne-e *évi 2—3 millió pengőt arra fordítani, hogy évenkint 2—3000 serdülő korba kerülő vidéki ifjú számára 3—4 éven át a tanonckodás lehetősége biztosíttassék?* Ez csökkentené a vidéki munkanélküliséget és — szerény mértékben — növelné a mezőgazdasági munkabéreket. Ugyanakkor növelné az ipari munkakínálatot és ha némileg le is szállítaná az ipari munkabérek színvonalát, mégis lehetővé tenné az iparosodás ütemének gyorsulását. S mert az utóbbinak hatása alatt az iparcikkek árszínvonala alacsonyabbra szállnék, a gazdaközönség a mezőgazdasági munkabérek csekély emelkedéséből, az ipari munkásság pedig az ipari munkabérek csekély csökkenéséből származó hátrányokért ellensúlyozást találna. Mert az a veszély, hogy az ipar a nagyobb munkakínálatot nem tudná felszívni, nézetem szerint nem fenyeget. Az ipari termelés technikai összetétele mindenkor a tőke és munka viszonylagos árától függ. Ha a munkabér csökken, a termelés technikai összetétele némileg egyszerűsödni fog, de a teljes munkaerőkínálat felszívásának lehetősége mégis adva lesz.

Ha az iparosodást szükségesnek tartjuk, s ütemét gyorsítani kívánjuk, annak jelzett, a munkáslétszám gyorsabb növekedését lehetővé tevő feltételeiről is gondoskodni kell.

A munkáslétszám emelkedése az említett népmozgalmi ok hatásaképpen érvényesülő időleges *megszünésének fontos konjunkturális hatása van.* Ezáltal ugyanis időlegesen *csökken a beruházási szükséglet,* ami a beruházási iparok foglalkoztatottságának visszaesése irányában hat. És mert a jelenlegi gazdasági struktúra minden kapitalista országban olyan, hogy a termelőberendezések kiterjedése nem egyenletes ütemben, hanem lökésszerűen szokott végbemenni és ezért a beruházási iparok kapacitása akkora, hogy e lökésszerűen érvényesülő szükségletet is ki tudja elégíteni, a beruházási szükségletnek a jelzett ok által előidézett csökkenése egy konjunktúrahanyatlási folyamat kiváltására alkalmas.[1])

A 20 év előtt a népmozgalom terén bekövetkezett változás most érvényesülő visszahatása *más vonatkozásban is* jelentkezhetik. Így elsősorban a *házasságkötések számának bizonyos csökkenésével* lehet számolni. Ez a csökkenés viszonylag sokáig érvényesülhet annak következtében, hogy a házasságra lépő férfiak és nők kora között szokásszerűen néhány esztendős különbség áll fenn. Ennek következtében a várható házasságkötések száma előbb néhány esztendeig azért lesz viszonylag csekély, mert a házasodási korba lépő *20 év körüli leányok* száma alacsony, néhány esztendő mulva pedig azért, mert a 25 év körüli fiatalemberek száma lesz kicsiny.[1]) Ha pedig a házasságok száma csökken, ez kihat *a lakásszükségletre.* És ha a lakásszükséglet és ennek folyományaképpen az építkezések száma hanyatlik, az iparágak hosszú sorának foglalkoztatottsága fog megromolni, aminek konjunkturális kihatásairól fentebb már volt szó.

A népmozgalmi jelenségek és a konjunktúra összefüggéseinek problémája e fejtegetésekkel távolról sincs kimerítve. De az előadott szempontok talán mégis alkalmasak a kérdés néhány érdekesebb vonatkozásának megvilágítására.

Varga István dr.

[1]) Az más lapra tartozik, hogy ugyanekkor különféle körülmények e válságokot közömbösíthetik.

[1]) A jelzett okokra visszavezethető csökkenés hatását némileg kisebbítheti az, hogy a következő esztendőkben a 20 éves leányok házasságkötési valószínűsége megjavulhat annak következtében, hogy számuk lényegesen kisebb lesz a náluk néhány esztendővel idősebb fiatalemberekénél.

Az 1937. évi népmozgalom előzetes mérlege.

Bilan provisoire pour 1937 du mouvement de la population en Hongrie.

Résumé. *D'après le tableau ci-dessous, relatif aux 7 dernières années, le nombre des nouveaux mariages, ayant baissé surtout pendant la crise, s'est élevé, malgré la diminution, due à la baisse de la natalité pendant la guerre, des groupes d'âge comprenant les jeunes hommes mariables. Le nombre des naissances vivantes et celui des décès ont, par rapport à 1931, diminué à peu près dans la même mesure. Il est inquiétant que les naissances vivantes diminuaient sans cesse, de sorte que la proportion, calculée pour 1.000 habitants, en est tombée au-dessous même de 20; depuis 1936, leur nombre absolu a encore baissé, quoique à un rythme moins rapide. Quant aux décès, nous voyons ce fait favorable que, bien qu'il y ait eu en 1937 une épidémie de grippe, le nombre des décès n'a pas augmenté (assurément, l'épidémie n'a pas été trop maligne), et la mortalité, calculée pour 1.000 habitants, a été assez faible. La mortalité de nourrissons et la mortalité infantile ont particulièrement décru (toutefois, par rapport à 100 enfants nés vivants, la première est toujours élevée). Par contre, au-dessus de 7 ans, le nombre des décès a légèrement monté en partie à cause de la grippe, en partie à cause de l'accroissement de cette partie de la population. L'année dernière, l'accroissement dit naturel a quelque peu diminué comparativement à 1936 et sa proportion, calculée pour 1.000 habitants, a été d'une grandeur moyenne; d'après les chiffres bruts du bilan, le nombre de la population était en augmentation.*

*

A népmozgalmi jelenségek 1937-ben egy árnyalattal kedvezőbben alakultak, mint egy évvel előbb; a legfájóbb ponton, az élveszületési mozgalomban azonban újabb lanyhulás következett be. Az élveszületések és halálozások egyenlege: a természetes szaporodás ugyan csupán árnyalatilag módosult (leforgácsolódott), de végeredményben ez a változás is kedvezőtlen irányú volt. *Az 1937. év előzetes népmozgalmi mérlege tehát inkább csak látszólag kielégítő.*

Az előzetes és a végleges adatok közt évről-évre észrevehető különbség mutatkozik.[1]) Minthogy az ideiglenes évi végered-

[1]) 1936-ban pl. a házasságkötések előzetes száma 76.285, végleges száma pedig 77.217 volt. Az élveszületéseknél az előzetes eredmény 179.354-et,

A munkáslétszám emelkedése az említett népmozgalmi ok hatásaképpen érvényesülő időleges *megszünésének fontos konjunkturális hatása van.* Ezáltal ugyanis időlegesen *csökken a beruházási szükséglet,* ami a beruházási iparok foglalkoztatottságának visszaesése irányában hat. És mert a jelenlegi gazdasági struktúra minden kapitalista országban olyan, hogy a termelőberendezések kiterjedése nem egyenletes ütemben, hanem lökésszerűen szokott végbemenni és ezért a beruházási iparok kapacitása akkora, hogy e lökésszerűen érvényesülő szükségletet is ki tudja elégíteni, a beruházási szükségletnek a jelzett ok által előidézett csökkenése egy konjunktúrahanyatlási folyamat kiváltására alkalmas.[1])

A 20 év előtt a népmozgalom terén bekövetkezett változás most érvényesülő visszahatása *más vonatkozásban is* jelentkezhetik. Így elsősorban a *házasságkötések számának bizonyos csökkenésével* lehet számolni. Ez a csökkenés viszonylag sokáig érvényesülhet annak következtében, hogy a házasságra lépő férfiak és nők kora között szokásszerűen néhány esztendős különbség áll fenn. Ennek következtében a várható házasságkötések száma előbb néhány esztendeig azért lesz viszonylag csekély, mert a házasodási korba lépő *20 év körüli leányok* száma alacsony, néhány esztendő mulva pedig azért, mert a 25 év körüli fiatalemberek száma lesz kicsiny.[1]) Ha pedig a házasságok száma csökken, ez kihat *a lakásszükségletre.* És ha a lakásszükséglet és ennek folyományaképpen az építkezések száma hanyatlik, az iparágak hosszú sorának foglalkoztatottsága fog megromolni, aminek konjunkturális kihatásairól fentebb már volt szó.

A népmozgalmi jelenségek és a konjunktúra összefüggéseinek problémája e fejtegetésekkel távolról sincs kimerítve. De az előadott szempontok talán mégis alkalmasak a kérdés néhány érdekesebb vonatkozásának megvilágítására.

Varga István dr.

[1]) Az más lapra tartozik, hogy ugyanekkor különféle körülmények e válságokot közömbösíthetik.

[1]) A jelzett okokra visszavezethető csökkenés hatását némileg kisebbítheti az, hogy a következő esztendőkben a 20 éves leányok házasságkötési valószínűsége megjavulhat annak következtében, hogy számuk lényegesen kisebb lesz a náluk néhány esztendővel idősebb fiatalemberekénél.

Az 1937. évi népmozgalom előzetes mérlege.

Bilan provisoire pour 1937 du mouvement de la population en Hongrie.

Résumé. *D'après le tableau ci-dessous, relatif aux 7 dernières années, le nombre des nouveaux mariages, ayant baissé surtout pendant la crise, s'est élevé, malgré la diminution, due à la baisse de la natalité pendant la guerre, des groupes d'âge comprenant les jeunes hommes mariables. Le nombre des naissances vivantes et celui des décès ont, par rapport à 1931, diminué à peu près dans la même mesure. Il est inquiétant que les naissances vivantes diminuaient sans cesse, de sorte que la proportion, calculée pour 1.000 habitants, en est tombée au-dessous même de 20; depuis 1936, leur nombre absolu a encore baissé, quoique à un rythme moins rapide. Quant aux décès, nous voyons ce fait favorable que, bien qu'il y ait eu en 1937 une épidémie de grippe, le nombre des décès n'a pas augmenté (assurément, l'épidémie n'a pas été trop maligne), et la mortalité, calculée pour 1.000 habitants, a été assez faible. La mortalité de nourrissons et la mortalité infantile ont particulièrement décru (toutefois, par rapport à 100 enfants nés vivants, la première est toujours élevée). Par contre, au-dessus de 7 ans, le nombre des décès a légèrement monté en partie à cause de la grippe, en partie à cause de l'accroissement de cette partie de la population. L'année dernière, l'accroissement dit naturel a quelque peu diminué comparativement à 1936 et sa proportion, calculée pour 1.000 habitants, a été d'une grandeur moyenne; d'après les chiffres bruts du bilan, le nombre de la population était en augmentation.*

*

A népmozgalmi jelenségek 1937-ben egy árnyalattal kedvezőbben alakultak, mint egy évvel előbb; a legfájóbb ponton, az élveszületési mozgalomban azonban újabb lanyhulás következett be. Az élveszületések és halálozások egyenlege: a természetes szaporodás ugyan csupán árnyalatilag módosult (leforgácsolódott), de végeredményben ez a változás is kedvezőtlen irányú volt. *Az 1937. év előzetes népmozgalmi mérlege tehát inkább csak látszólag kielégítő.*

Az előzetes és a végleges adatok közt évről-évre észrevehető különbség mutatkozik.[1]) Minthogy az ideiglenes évi végered-

[1]) 1936-ban pl. a házasságkötések előzetes száma 76.285, végleges száma pedig 77.217 volt. Az élveszületéseknél az előzetes eredmény 179.354-et,

mény az előzetes havi adatsorok egyszerű összefoglalása, a jelzett különbség a késedelmes bejelentések rendszerint meglehetősen egyenlő száma miatt azonos irányú: a végleges adat az előzeteset mindig *meghaladja.* A főeredményeket összefoglaló kis táblázat ezért *az 1937-es év előzetes adatait a korábbi esztendőknek* ugyancsak az *ideiglenes eredményeivel veti össze.*[1])

A *házasságkötések* száma a legutolsó hét év előzetes eredményei szerint meglehetősen hullámzott: a válság legsúlyosabb éveiben többezerrel az átlag alá szállt, majd 1934-ben a népesség életkörülményeinek határozott javulása, valamint a válság miatt elmaradt, eltolódott házasságok pótlólagos megkötése stb. következtében magasabbra szökött. Egyébként az adatok mérlegelésénél figyelembe kell venni azt is, hogy a nyers végszámok a viszonyok módosulását nem tükrözik egészen híven. A világháborús évek jóval a normálisnál kisebb lélekszámú születési évjáratai ugyanis (éspedig előbb a hajadonok, majd a fiatal férfiak is) ezekben s a következő években értek, ill. érnek be a házasodási korba. Ezt és az 1934. évi magasabb szám már említett rendkívülibb jellegét számbavéve, az 1935-ben látható kis visszaesés alig jelentheti a házasodási kedv gyengülését. Az 1936. és még inkább *a hétéves adatsorból kimagasló 1937. esztendő adata (79.350)* pedig ennek egyenesen ellenkezőjére, egyben a gazdasági viszonyok javulására vagy legalább is változatlanul kielégítő alakulására vet fényt. Az új házaspárok számának 1937-es megnagyobbodása és a hullámszerű ingadozás után ugyancsak valamivel magasabbra ugró házasságkötési ezrelék népmozgalmunknak olyan tünete, melynek részletesebb megvizsgálásához a kor stb. szerint is tagolt adatok szintén szükségesek volnának. Az 1936. és 1937. évi eredmények hónaponkinti egybevetéséből kitűnően a kimutatott emelkedés nem volt következetes, a böjt, az aratás stb. eltérő időpontja miatt azonban nem is lehetett az; ha viszont az adatokat jellegzetesebb időszakok szerint foglaljuk össze, a létesült új házasságok száma 1937. mondhatni minden periódusában az 1936. évinél nagyobbnak mutatkozik.

A házasságkötési mozgalom végeredményben kedvező hullámzásánál jóval sötétebb, lehangolóbb képet tár elő az *élveszületések* abszolút és arányszámsora. Az összeállításba foglalt esztendők közt egy sincs, amelyben az újszülöttek száma az előző évit elérte, vagy meghaladta volna. Sőt a születési és a házasodási számok összehasonlításának sincs kedvező tanulsága; hiszen a házasságkötési szám megnagyobbodását a születési szám emelkedése (legalább is 1937-ig) nem követte nyomon (ebben természetesen annak is része van, hogy az új házasságkötések számának alakulása jelentősebben csak az elsőszülöttek számát befolyásolja).[1]) Sajnos, az 1931 utáni adatok szerint még a gazdasági körülmények 1934 táján kezdődő lényegesebb javulása sem változtatta meg a natalitási mozgalom csökkenő tendenciáját. Adataink szerint legfeljebb arról beszélhetünk, hogy jobb gazdasági (és házasságkötési) esztendőkben (periódusokban) egy-egy pillanatra megtört, meglassult és ezáltal lépcsőzetessé vált az élveszületések számának visszaesése. Ebből a szempontból az abszolút szám *valamivel kisebb csökkenését* mutató 1937. év is kedvezőbb egy árnyalattal az előző esztendőknél.[2]) Végeredményben azonban *az élve a világra hozott gyermekek száma (177.821) ebben az évben 11·9%-kal maradt az* egyébként már szintén alacsony *1931-es adat (201.879) mögött!* Más lapra tartozik annak kimutatása, hogy a visszaesésből a strukturális elváltozások mennyit magyarázhatnak meg. Ennek megállapítására csak a részletes feldolgozások befejezése után kerülhet sor;[3]) itt csupán azt említhetjük még meg, hogy az 1937. év folyamán mindössze két olyan hó-

a végleges 183.369-et tett s az ezer lélekre számított arány is a 20·0-es ideiglenessel szemben 20·4-et ért el. A halálozásoknál a különbség valamivel csekélyebb, mert a halálesetek 126.961-es előzetes számával szemben a végleges adat mindössze 128.333 volt.

[1]) A Szemle februári számában közlésre kerülő évi jelzőtábla a legutolsó év kivételével mindig a végleges adatokat közli.

[1]) Az 1936. évközepi és évvégi házasságok kisebb száma azonban így is észrevehetően kedvezőtlenül módosította az 1937. év megfelelő hónapjainak élveszületési adatait; ezenkívül az éveleji influenza is befolyásolhatta — legalábbis árnyalatilag — a termékenység alakulását, a születések 1937. évi őszi és téleleji gyakoriságát.

[2]) Megjegyzendő, hogy az 1936. esztendő szökőév volt; ezt figyelembevéve az egy nappal rövidebb 1937. évben az élveszületések száma nem 1533-mal, hanem csak kb. ezerrel lenne kevesebb az 1936. évinél.

[3]) Az azonban máris említést érdemel, hogy a 17—24 éves női népesség száma az 1931. évi 698.000-rel szemben a háborús szülöttek e korcsoportba jutása miatt 1935-ben 541.000-re, 1936-ban pedig 533.000-re csökkent s 1937-ben is kb. ezen a natalitás szempontjából kedvezőtlen szinten állott.

Az 1931—1937. évi népmozgalom főeredményei. (Előzetes adatok.)

Résultats principaux du mouvement de la population en 1931—37. (Chiffres provisoires.)

Év *Années*	Házasságkötések *Mariages contractés*	Élveszületések *Enfants nés vivants*	Halálozások — *Décès* 1 éven aluli *au-dessous de 1 an*	1—6 éves *de 1 an à 6 ans*	7 éven felüli *au-dessus de 7 ans*	összesen *total*	Természetes szaporodás *Accroissement naturel*	1000 lélekre esett *Proportion pour 1000 habitants* házasságkötés *des mariages*	élveszületés *des enfants nés vivants*	halálozás *des décès*	természetes szaporodás *de l'accroissement naturel*	100 élveszülöttre jutott 1 éven aluli halott — *Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enfants nés vivants*
	szám szerint — *nombre*		korban									
1931	75.523	201.879	32.888	10.797	100.005	143.690	58.189	*8·7*	*23·2*	*16·5*	*6·7*	*16·3*
1932	70.448	201.153	37.340	14.965	103.375	155.680	45.473	*8·0*	*23·0*	*17·8*	*5·2*	*18·6*
1933	72.128	189.628	26.284	8.767	93.757	128.808	60.820	*8·2*	*21·5*	*14·6*	*6·9*	*13·9*
1934	77.672	189.562	28.452	8.423	90.904	127.779	61.783	*8·8*	*21·4*	*14·4*	*7·0*	*15·0*
1935	75.041	185.418	28.575	9.430	97.648	135.653	49.765	*8·4*	*20·8*	*15·2*	*5·6*	*15·4*
1936	76.285	179.354	25.163	8.361	93.437	126.961	52.393	*8·5*	*20·0*	*14·2*	*5·8*	*14·0*
1937	79.350	177.821	23.986	7.122	95.687	126.795	51.026	*8·8*	*19·8*	*14·1*	*5·7*	*13·5*

nap[1]) volt, melyben a születési mozgalom az előző évinél említésreméltóan élénkebbnek mutatkozott; egyébként sajnos, az ilyen kedvezőbb tünet az utolsó évek tapasztalatai szerint is népesedésünkben többnyire csupán egészen rövid periódusokban és csak kivételképen jelentkezett. Minthogy az ország lélekszáma 1931 óta évről-évre megnagyobbodott, *a születési mozgalom kedvezőtlen alakulását az ezer lélekre számított arányszám 23·2-ről 19·8-re csúszása valamivel még fokozottabban szemlélteti, mint az abszolút adatok.*[2]) Nálunk — mint ismeretes — egészen nyers meghatározás szerint az egykés határnak, a stagnálás jelzőjének általában a 20‰-es élveszületési hányados számít; ezzel a mértékkel mérve, országos élveszületési arányszámunk már nemcsak elérte ezt a szintet, hanem valamivel még lejjebb szállt! Igaz ugyan, hogy a végleges adatkiegészítések után az 1937. évi ezrelék alighanem egy árnyalattal a 20 fölött fog majd kikötni; másfelől azonban azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy tájékoztatásképen elvégzett hozzávetőleges számítások (becslések) szerint *a lakosság* nemcsak látszólagos, hanem *valóságos szaporodásának, sőt egyedül a stagnálásnak a biztosítására* mai népességi és népmozgalmi körülményeink között *a 20‰-es élveszületési arány nem, vagy csak alig elégséges.* Az élveszületések számának csökkenésével kapcsolatban említést érdemel végül, hogy 1937-ben a *halvaszületések* száma is kevesebb (4.955) volt, mint egy évvel előbb (5.091).

A *halálesetek* számának 1931—1937. évi alakulása ellen súlyosabb panaszok nem igen merülhetnek fel. Ingadozásokat, visszaeséseket ugyan itt is találunk (pl. az 1932. és 1935. esztendőben); ezek azonban csaknem kivétel nélkül sajnálatos rendkívüli körülményekben — influenzajárvány, a nyáron a csecsemők és esetleg a gyermekek körében erősebben pusztító fertőzőbetegségeknek a kivételesen nagy meleg, szárazság stb. miatt való tömegesebb fellépése, stb. — lelik magyarázatukat (influenzás esztendőkben pl. tudvalevően a nem kifejezetten influenza okozta *általános* halálozás is emelkedettebb stb.). Az influenzajárvány 1936/37 telén újból végigszántott Európa nagy részén, ha többnyire nem is volt oly súlyos lefolyású, mint egyes korábbi években. A járványhullám Magyarországot sem kerülte el és kivált január—március hónapokban szedett valamivel több áldozatot, mint egy évvel előbb; a halálozások összes számát azonban inkább csak januárban szöktette magasra. Az ezen a réven előállott halálozási többletet is figyelembevéve valóban kedvező, hogy *az elhaltak száma 1937-ben nem nőtt az 1936. évi (előzetes) végadat fölé, sőt ennél valamivel alacsonyabb maradt,*[1]) az ezrelék (14·1) pedig állandósulni látszó s körülményeinkhez képest előnyös szintre szállott (bár ez a szint

[1]) U. m. január és december (e két hónapnak köszönhető, hogy az első és az utolsó negyedév élveszülötteinek száma is nagyobb volt az 1936. évieknél). Decemberben (és az utolsó évnegyedben) egyúttal a természetes szaporodás is viszonylag kielégítően alakult.

[2]) A csökkenés mértékéről tiszta képet természetesen csak a részletes termékenységi arányszámok adhatnak.

[1]) Az 1936. év egy nappal hosszabb voltát figyelembevéve is csak kb. kétszázzal volt több a halálesetek 1937. évi száma az 1936. esztendőbelinél.

a nemzetközi összehasonlításban még mindig nem teljesen kielégítő). A legújabb év adatainak egy esztendő eredményeihez való hozzámérése ugyan általában csupán bizonytalanabb értékű megállapításokra vezethet, így is említést érdemel azonban, hogy a halálesetek száma 1931-hez képest csaknem pontosan ugyanannyival (11·7%-kal) csappant meg, mint az élveszületéseké (a kivételesen rossz 1932. évhez viszonyítva természetesen a mortalitás százalékos enyhülése az említettnél jóval nagyobbmérvű volna). A részletadatok közül *a csecsemő- és a gyermekhalálozás* ugyan nem ingadozásmentes, de fokozatosnak és következetesnek mondható *javulása* igen örvendetes; a csecsemőhalandóság csökkenése még akkor is előnyösnek látszik, ha azt is tekintetbe vesszük, hogy pl. az élveszületési szám abszolút apadásának a csecsemőhalandóság *valamelyes* enyhülése ismert kísérőjelensége s az újszülöttek létszámcsökkenése némileg az arányszámítások pontosságát is befolyásolja. Mindenesetre tagadhatalan, hogy az egy évnél fiatalabb korú halottak száz élveszülöttre viszonyított arányszáma 1937-ben nálunk kivételesen alacsonyra (13·5) ment le; sajnos, ez az arányszám a nemzetközi mérlegen speciális éghajlati, települési, anyakönyvezési, adatgyüjtési stb. körülményeink figyelembevételével is még mindig a kedvezőtlenebbek közé tartozik. A csecsemő- és a gyermekhalandóság szép javulásával ellentétben, *a 7 évnél idősebb korú halottak száma 1931-től 1937-ig csupán kevéssel apadt meg, sőt az 1937. évi adat 1936-hoz képest* — mégpedig a januári szám növekedéséből kitetszően figyelemreméltó részben az influenza és utóhatásai következtében — *valamivel még emelkedett is.* Kétségtelen, hogy magasabb korban a halandóság enyhülésének már csak kisebb tere-lehetősége van; a javulás abszolút mértékére azonban az is korlátozólag hathatott, hogy a közismert életkoreltolódási okokból a halálnak jobban kitett idősebb korú lakosság létszáma 1931 óta is emelkedett.

A *természetes szaporodás* ingadozásait az élveszületési és a halálozási mozgalom alakulása szabja meg és magyarázza. *Az 1937. évi adat (51.026 fő)* ugyan a kirívóbb halandóságú esztendőknél kedvezőbb, az élveszületések számának újabb csökkenése miatt azonban 1936-hoz és a többi esztendők túlnyomórészéhez viszonyítva már némi *visszaesésről ad számot.* Az 1937. évi arányszám (5·7‰) önmagában véve még arra mutat, hogy az ország lélekszáma az élveszületések és halálozások különbözete révén közepes ütemben gyarapodik; ennek csupán *látszólagosságára* azonban már az élveszületési mozgalom adatainak ismertetésénél utaltunk.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal előzetes népmozgalmi összeállításai az itt még nem tárgyalható legfőbb területi részletadatokon kívül [1]) a *fertőző betegségek* következtében elhúnytak számát is kimutatják. E betegségek áldozatainak 1937. évi száma (16.074) az 1936. évieknél (16.489) valamivel kevesebb volt. *Egyes halálokok szerint* ugyan az adatok alakulása meglehetősen ingadozó, de általában nem kedvezőtlen:

Fertőző betegségek	A halálesetek száma [1])	
	1936-ban	1937-ben
Kanyaró	283	79
Vörheny	170	113
Kiütéses hagymáz	9	—
Influenza	393	475
Szamárhurut	507	392
Roncsoló toroklob, torokgyík	419	405
Hasi hagymáz	847	860
Vérhas	657	737
Gümőkór	13.181	12.988
Pokolvar	23	25
Összesen	16.489	16.074

[1]) Előzetes adatok.

A legtöbb halálesetet előidéző fertőző betegség: a gümőkór. Az általa okozott halálozások ezer lakosra számitott — javuló, de még mindig meglehetősen magas — aránya 1936-ban 1·47, 1937-ben pedig 1·44 volt.

Az előzetes népmozgalmi adatok alapján — s a vándorlások becslésszerű figyelembevételével [2]) — *a mai Magyarország lakosainak száma 1937 december 31-ig* a kilencmillió fölé: *9,034.815-re növekedett.* [3])

Th. L. dr.

[1]) A törvényhatóságok s a városok és tízezren felüli községek főadatait a Statisztikai Negyedévi Közlemények sajtó alatt lévő 1937. évi záró füzete fogja nyilvánosságra hozni.

[2]) Csupán a természetes szaporodás alapján a kiszámított lélekszám 9,086.545 lenne. A különböző számítási lehetőségekről és eredményeikről v. ö. M. Stat. Szemle 1937. évf. 545—549. l.

[3]) A lakosszám a kilencmilliós határt e számítás szerint 1937 március közepe felé, kb. 20. körül lépte át.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

Lakóház- és lakásviszonyaink 1920-ban és 1930-ban.

Les conditions de maisons d'habitation et de logement en Hongrie en 1920 et 1930.

Résumé. *Les tableaux pris pour base afin d'examiner par catégories de villes et de communes les chiffres des statistiques de maisons d'habitation et de logements distinguent pour 1920 et 1920—1930, Budapest, les 10 autres villes autonomes, l'ensemble des villes autonomes et des comitats, et la Hongrie entière, faisant état encore pour 1930 des villes départementales, de l'ensemble des villes (autonomes et départementales), des communes de plus de 10.000 habitants, de celles de moins de 10.000 habitants et de l'ensemble des communes. — D'après le tableau 1, le nombre des maisons d'habitation, y compris les bâtiments semblables, accuse pour toutes les catégories envisagées, un accroissement (24·7% pour la Hongrie entière) dépassant considérablement l'augmentation du nombre des occupants (8·3% pour la Hongrie entière). — On a bâti un très grand nombre de petites maisons d'habitation. Cela ressort aussi de la baisse du nombre moyen des occupants (en 1920, 6·8% par maison d'habitation; en 1930, 5·9) et du tableau 2, indiquant la haute proportion des maisons d'habitation basses, laquelle (en 1930, 98·2% pour la Hongrie entière) n'a changé que pour un dixième. Malgré la pénurie des bons matériaux de construction, c'est le nombre des maisons d'habitation de murs solides et de toit réfractaire qui a augmenté le plus de 1920 à 1930 (tableau 2). Surtout en province, il y a bien des maisons manquant ou insuffisamment pourvues de cave: le nombre de ces maisons a fort grandi (tableau 3). Par contre, on voit quant aux latrines une forte progression, bien que dans la province la proportion de celles à système découvert soit toujours trop élevée. Le tableau 4 montre les différences en partie naturelles, qui existent entre Budapest et les autres catégories de villes et de communes pour les maisons pourvues de puits (ou de conduite d'eau), de gaz et d'électricité. — D'après le tableau 5, de 1920 à 1930 la proportion des nouveaux logements (+19·6%), pareillement à ce qu'on voit pour les maisons d'habitation, a fort dépassé celle de l'accroissement du nombre des occupants. Mais elle a été inférieure à celle de la production des maisons d'habitation; cela indique que c'est surtout le nombre des maisons à 1 logement qui a grandi. Ce qui saute le plus aux yeux à côté de l'accroissement proportionnellement fort des logements situés à des étages (et aujourd'hui encore, peu nombreux), c'est que les logements de rez-de-chaussée, les plus fréquents en Hongrie, ont encore gagné du terrain. — Il ressort de l'accroissement des locaux d'habitation (tableau 6), que le nombre des pièces et cuisines (quoique accusant une augmentation très considérable) a relativement moins monté que celui des autres locaux d'habitation, par exemple des salles de bains (cependant, maintenant encore ces dernières sont peu nombreuses, sauf à Budapest). — Selon le tableau 7, concernant les planchers des locaux, c'est le nombre des pièces et chambres de domestique d'un plancher en planches ou en bois qui a augmenté particulièrement: signe favorable. — Les données sur les logements privés pourvus de conduite d'eau, de gaz et d'électricité montrent entre Budapest et la province des différences pareilles à celles observées en général pour les maisons d'habitation. — Le tableau 8 présente, quant aux logements privés, la proportion des occupants pour 100 logements, indiquant en quelle qualité ils y habitaient. On y voit qu'à Budapest, où comme en général dans les grandes villes, il y a relativement peu de familles nombreuses, la proportion des membres de famille est essentiellement inférieure à celle observée par exemple pour les communes d'un caractère particulièrement provincial, celles de moins de 10.000 habitants. Par contre, c'est à Budapest qu'il y a le plus d'employés de ménage, de sous — locataires et de locataires de lit. — Bien que la densité moyenne d'habitation (calculée sur cinq sortes de base) indique des conditions peu favorables, les logements étant souvent surpeuplés, on a vu à cet égard, entre 1920 et 1930, une amélioration marquée.*

*

Az 1930. évi népszámlálás nemcsak az 1920. évinek lakóház- és lakásstatisztikai feldolgozásait ismételte meg jóformán teljes terjedelemben, hanem azokat több új szempontból ki is bővitette. A lakásstatisztika néhány legfőbb adatán[1]) kívül a Szemle lapjain eddig csak a városok és 10.000-nél népesebb községek részletes lakásstatisztikai feldolgozásáról számoltunk be.[2]) Most tehát kiegészítőleg nem csupán *a megfelelő országos adatokat* érdemes idézni,

[1]) V. ö. A lakások és háztartások Magyarországon 1930-ban. M. Stat. Szemle 1937. évf. 1—6. l. — Adatok és becslések a háztartások és családok 1930. évi számáról. M. Stat. Szemle 1937. évf. 67—70. l.

[2]) L. M. Stat. Szemle 1937. évf. 705—724. l.

hanem a Szemlében még egyáltalában nem tárgyalt *lakóház-statisztikai és általános lakásstatisztikai feldolgozások 1920. és 1930. évi eredményeinek egybemérésére* is kiterjeszkedhetünk. Törvényhatósági részletezés nélkül[1]) ezúttal is csupán *a jellegzetes város- és községkategóriák* adatainak táblázatokba foglalásáról és néhány kísérő megjegyzéssel való megvilágításáról lehet szó. Sajnos, *az 1920. évi népszámlálásról csak Budapest, a többi 10 tj. város és a vármegyék adatsorai* állottak az összehasonlításra alkalmas formában [2]) rendelkezésre; bár így a tízévi eltolódások mérlegét csak ezekről a tagolási főcsoportokról lehetett elkészíteni, a viszonyok jobb megvilágítása céljából a táblázatok *1930-ra vonatkozó szakaszai a a megyei városok és a 10.000-nél népesebb, valamint az ennél kisebb lélekszámú községek* kategóriáit is felölelik. A legszembeszökőbb, de a lehetőségek, az adottságok figyelembevételével *szinte természetszerű* különbség végig az egész vonalon *egyrészt Budapest, másrészt a vidék* adatai közt mutatkozik; e különbségeket az országos és a fővárosi viszonyokat tükröző rajzok is szemléltetik. Egyébként a községek szerinti részletezésben készült eredeti feldolgozási táblákban rejtőző adatanyag terjedelmét és gazdagságát a megjelölt gyűjtőcsoportokba vont eredmények közti tallózás természetesen csupán egészen hozzávetőlegesen jellemezheti s a lakóház- és lakásviszonyoknak is csak vázolására alkalmas.

1. A lakóházak száma és építkezési viszonyai.

A legfontosabb *lakóház-statisztikai alapadatokat* az 1. sz. tábla közli; egyúttal *a lakóházakban és* az ugyancsak idesorolt *lakóház-jellegű épületekben lakók* összes és átlagos számát is bemutatja.[3]) Ebből az összeállításból elsősorban az tűnik ki, hogy a tíz év alatt közel 300.000-es *lakóházszaporulat jóval gyorsabb ütemű* — 24·7%-os — *volt, mint a* csupán 8·3%-os *lélekszámemelkedés.* 1920-tól 1930-ig nemcsak a háború miatt elmaradt építkezések pótoltattak, hanem a kiosztott házhelyeken is számos új falusi lakóház épült. Az építkezési mozgalom különösen az évtized közepe után volt igen élénk.[1]) Aránylag a legtöbb új lakóház a 10.000-en felüli községekben keletkezett; ez nem meglepő, tekintettel arra, hogy több budapestkörnyéki település és néhány kisebb ipari és bányagócpont is ebbe a kategóriába tartozik s a népesség száma szintén itt nőtt meg 1920—1930 folyamán a legjelentékenyebben. Egyébként *a lakóházszaporulat arányszámai* a többi kategóriákban is *elég egyenletesek* és mindenesetre jóval élénkebb építkezési mozgalomra mutatnak, mintsem azt az ugyancsak meglehetősen egyenletes-népességfejlődési százalékok alapján várni lehetett volna (l. az I. grafikont is). Kétségkívül *a családi lakóháztípus elterjedésére* vet fényt, hogy *a lakosok házankinti átlagos száma* végig az egész vonalon *csökkent* és a közel másfélmillió lakóház mindegyikére átlagosan 1930-ban már alig hat (ho-

I.

A LAKÓHÁZAK ÉS LAKÓIK SZÁMÁNAK NÖVEKEDÉSE.

Augmentation du nombre des maisons d'habitation et de celui des occupants.

1920—1930

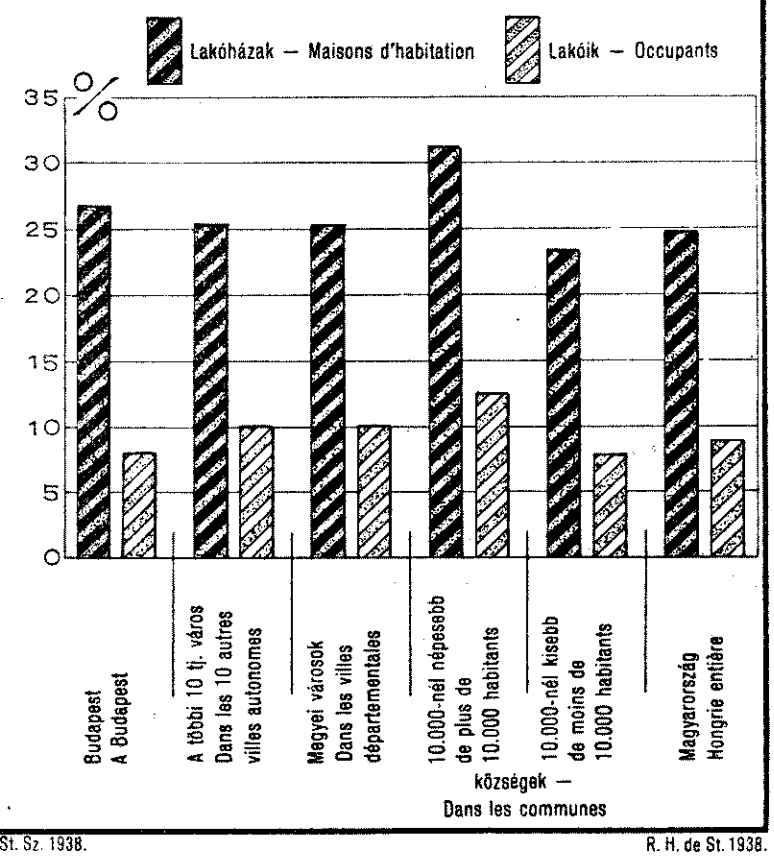

M. St. Sz. 1938. R. H. de St. 1938.

[1]) Törvényhatóságonkint a főbb adatokat „Az 1930. évi népszámlálás. IV—V. rész." c. kiadvány (M. Stat. Közlemények, Új sorozat, 96. kötet) közölte.

[2]) Az összehasonlítást csak lényegtelenül zavarja az a körülmény, hogy az 1. tábla kivételével az 1920—1930 közti közigazgatási és egyéb területi változások figyelembevételére nem volt mód.

[3]) Az 1920., valamint az 1920—1930. évi adatokat és az egyes táblák adataiban mutatkozó különbségeket illetően v. ö. az 1. sz. tábla 2. jegyzetét. Megjegyzendő, hogy az 1930. évi adatok az elvileg részben másként körülhatárolt feldolgozások közti különbségek, valamint a számítási alapok eltérősége miatt *nem egyeznek meg minden esetben a Szemle korábbi cikkeiben közöltekkel.*

[1]) L. *Mozolovszky* Sándor dr.: Tájékoztató adatok az 1920—1930. évek közötti lakóháztermelésről. M. Stat. Szemle 1932. évf. 470—474. l.

1. A lakóházak[1]) és lakóik száma.

Nombre des maisons d'habitation[1]) et de leurs occupants.

Város- és községcsoport *Catégories de villes et de communes*	A lakóházak *Maisons d'habitation* — száma *leur nombre* 1920-ban[3]) *en 1920*[3])	1930-ban *en 1930*	számának növekedése 1920-1930-ban[3]) — *augmentation de leur nombre en 1920-30*[3]) szám sz. - *en nombr.*	%	A lakóházak lakóinak[2]) *Occupants des maisons d'hab.*[2]) — száma *nombre des occupants* 1920-ban[3]) *en 1920*[3])	1930-ban *en 1930*	lélekszámnövekedése 1920-1930-ban[3]) — *augmentation en 1920-30*[3]) szám sz. *en nombres*	%[4])	átlagos száma *nombre moyen des occupants* 1920-ban *en 1920*	1930-ban *en 1930*
Budapest szfőv. (1) *Budapest, la capitale (1)*	18.507	23.444	4.937	*26·7*	928.401	[5])968.562	[5])40.161	[5])*4·3*	*50·2*	[5])*41·3*
A többi 10 tj. város (2) *Les 10 autres villes autonomes (2)* . .	75.123	94.186	19.063	*25·4*	608.710	669.378	60.668	*10·0*	*8·1*	*7·1*
Tj. városok együtt (1+2) *Ensemble des villes autonomes (1+2)*	93.630	117.630	24.000	*25·6*	1,537.111	[5])1,637.940	[5])100.829	[5])*6·6*	*16·4*	[5])*13·9*
Megyei városok (3) *Villes départementales (3)*	160.566	201.249	40.683	*25·3*	1,089.906	1,198.753	108.847	*10·0*	*6·8*	*6·0*
Városok együtt (1+2+3) *Toutes les villes (1+2+3)*	254.196	318.879	64.683	*25·4*	2,627.017	[5])2,836.693	[5])209.676	[5])*8·0*	*10·3*	[5])*8·9*
10.000-en felüli községek (4) *Communes de plus de 10.000 hab. (4)* .	130.069	170.561	40.492	*31·1*	747.000	840.042	93.042	*12·5*	*5·8*	*4·9*
10.000-en aluli községek (5) *Communes de moins de 10.000 hab. (5)*	792.779	978.486	185.707	*23·4*	4,586.745	4,947.521	360.776	*7·9*	*5·8*	*5·1*
Községek együtt (4+5) *Ensemble des communes (4+5)* . .	922.848	1,149.047	226.199	*24·5*	5,333.745	5,787.563	453.818	*8·5*	*5·8*	*5·0*
Vármegyék együtt (3+4+5) *Tous les comitats (3+4+5)* . . .	1,083.414	1,350.296	266.882	*24·6*	6,423.651	6,986.316	562.665	*8·8*	*5·9*	*5·2*
Magyarország összesen *Hongrie entière*	[3])**1,177.044**	**1,467.926**	[3])**290.882**	[3])*24·7*	[3])**7,960.762**	[5])**8,624.256**	[3])[5])**663.494**	[3])[5])*8·3*	*6·8*	[5])*5·9*

[1]) A lakóházjellegű épületekkel együtt. — *Avec les bâtiments d'un caractère de maison d'habitation.* — [2]) Az ország egész lélekszáma 1920-ban 7,990.202, 1930-ban pedig 8,688.319 volt (a nem lakóházakban megszámlált népesség lakásviszonyaival itt nem foglalkozunk; közülük 1930-ban 42.258 egyén egyéb épületekben, 16.027 kunyhókban és bódékban, 2.798 hajókon és hajómalmokban, 2.117 barlangokban lakott, 863 pedig átvonuló egyén volt). — *En 1920, la Hongrie avait 7,990.202 habitants; en 1930, 8,688.319.* — [3]) A mai területre az 1920 óta történt országhatárváltozások (az 1920. óta visszakerült községek és községrészek) ill. az egyéb (belső) közigazgatási változások figyelembevételével kiigazított adatok; az eltérést a további táblák 1920. (1920—1930.) évi adataival szemben az indokolja, hogy azokban e kiigazítások nem történhettek meg. — *Chiffres rectifiés en tenant compte des modifications de frontières faites depuis 1920. Ils diffèrent de ceux des tableaux suivants relatifs à 1920—1930, qui n'ont pu être rectifiés.* — [4]) Az *egész* (tehát nemcsak a „lakóházakban" lakó népesség száma 1920—1930-ban Budapesten 8·2, a többi 10 tj. városban 9·5, együtt a tj. városokban 8·8, a megyei városokban 10·0, a városokban együtt 9·3, a 10.000-en felüli községekben 12·5, a 10.000-en aluli községekben 7·8, a községekben együtt 8·5, a vármegyékben 8·7 és országosan 8·7%-kal gyarapodott. — *De 1920 à 1930, la population totale (y compris les individus n'habitant pas des „maisons d'habitation", a augmenté: de 8·2% à Budapest; de 9·5% dans les 10 autres villes autonomes; de 8·8% dans l'ensemble des villes autonomes; de 10·0% dans les villes départementales; de 9·3% dans l'ensemble des villes; de 12·5% dans les communes de plus de 10.000 habitants; de 7·8% dans les communes de moins de 10.000 habitants; de 8·5% dans l'ensemble des communes; de 8·7% dans les comitats; de 8·7% dans la Hongrie entière.* — [5]) 1930-ban a nem lakóházszerű *„egyéb"* épületekben stb. lakó népesség külön mutattatott ki, míg 1920-ban a lakóházak stb. lakosszámában bennefoglaltatott. 1920-as — tehát az összehasonlításra alkalmasabb — alapon Budapesten a lakosszám 1930-ban 1,001.603, az 1920—1930. évi különbözet 73.202, ill. 7·9% s az átlagos lakosszám 42·7 volt. A többi város- és községkategória adatait ez a különbözet elhanyagolható mértékben befolyásolja, a Budapestet is felölelő összegek azonban már észrevehetőbben módosulnak; így a tj. városoknál együtt az 1930-as lakosszám 1,672.064, az 1920—1930. évi különbözet 134.953, ill. 8·8%, az átlagos lakosszám 14·2; a városoknál együtt az 1930. évi lakosszám 2,873.656, az 1920—1930. évi különbözet 246.639, illetőleg 9·1%, az átlagos lakosszám 9·0; Magyarországon összesen pedig az 1930. évi lakosszám 8,666.514, a különbözet 705.752, ill. 8·9% s az átlagos lakosszám 5·9. — *Les individus qui habitaient des „autres", bâtiments d'un caractère de maison d'habitation ont été enregistrés séparément en 1930, mais ils furent compris en 1920 dans la population des maisons d'habitation.*

lott 1920-ban még közel 7) lakos jutott. Az átlagszámok azt is igazolják, hogy nagyobb épületobjektumai révén egyedül Budapest jellege valóban városias, míg egyebütt közismerten a kislakóház az uralkodó típus.

Országosan[1]) a lakóházak *építkezési viszonyairól* csupán *a magasságra (az emeletek szerinti megoszlásra)*, valamint *a falazat és tetőzet anyagára* vonatkozó adatok állanak rendelkezésre és közöltettek a 2. sz. táblázaton. *A falusias építkezési jelleg uralkodó voltát* ez a tábla (és az országos és budapesti végszámokat szembeállító II. grafikon) igen jól tükrözi. Hiszen a lakóházaknak és a lakóház-jellegű épületeknek 1930-ban mindössze 1·6%-a nem volt földszintes. Ez az arányszám egy árnyalattal még a tíz évvel azelőttinél is alacsonyabb. Régebben a hányadosoknak ez a kis eltolódása is kedvezőtlennek tünt volna fel, hiszen a világháború előtt rendszerint az emeletes lakóházak gyarapodása számított a városiasodás, a gazdasági élet előbbrelendülése egyik jelzőjének. Amióta azonban a közlekedési lehetőségek rohamos fejlődése következtében a horizontális város- és községfejlődés is erőteljesebben megindult és külterjes volta ellenére sok szempontból igen előnyösnek, sőt szükségesnek is mutatkozott, *a földszintes házak számának szép emelkedését* a jobb vagy legalább is viszonylag kielégítőbb jelenségek közé sorozhatjuk. Ezzel szemben a

[1]) Budapestről ugyanis a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal feldolgozásaiban igen bő további részletanyag is rendelkezésre áll.

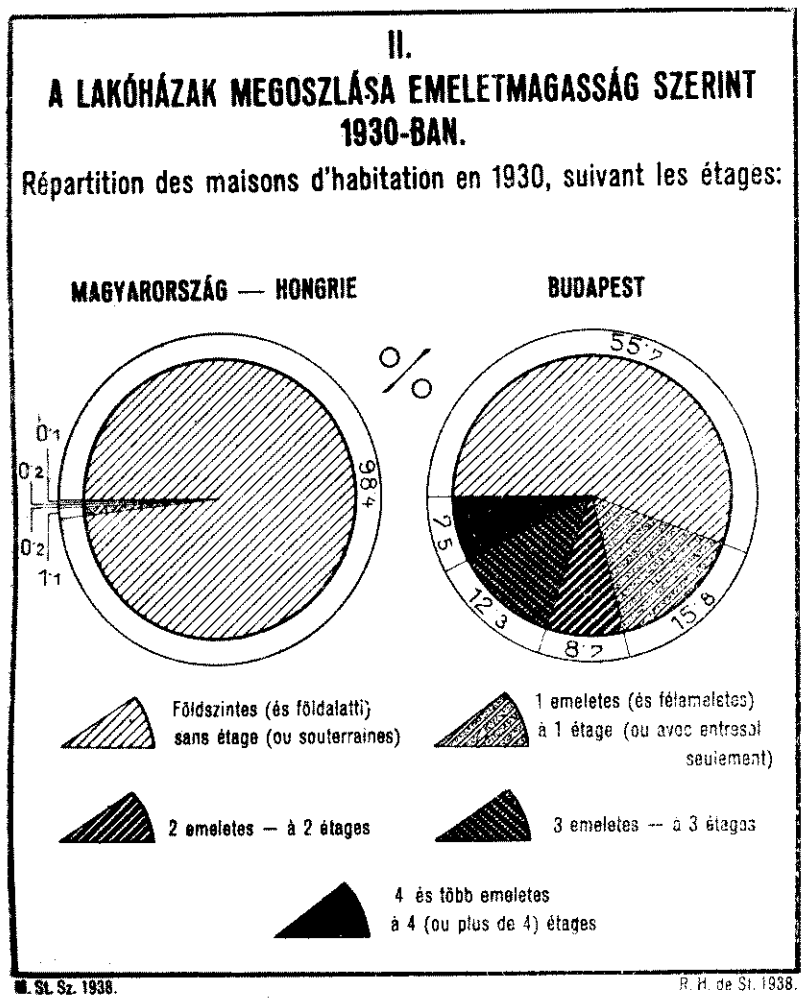

földalatti (földbevájt) „lakóházak" létszámának 1920 óta mutatkozó megduzzadása kifejezetten kedvezőtlen tünetnek számít, bár az aránylag nagy különbözetet nem csekély részben az is előidézheti, hogy az 1920. évi népszámlálás idevonatkozó adatai hiányosak voltak. Tudvalevő, hogy az 1930-as népszámlálás óta eltelt években erőteljes akció indult az ezekben az egészségre is ártalmas s egyébként is káros házakban lakók megfelelőbb elhelyezése érdekében; ennek ellenére a lakáspolitika ezen a téren, valamint az e cikk keretei közt nem tárgyalható egyéb ideiglenes jellegű objektumokban (bódékban stb.) meghúzódók emberséges otthonhoz juttatása terén bőségesen találhat megoldásra váró feladatokat. *Város- és községkategóriák szerint* vizsgálva adatainkat megállapítható, hogy a földszintes lakóházak térfoglalása éppen Budapesten volt a legerőteljesebb; székesfővárosunkban tudvalévően az igénytelenebb, olcsó családi házak a kültelken szinte gombamódra megszaporodtak. Igaz viszont, hogy ugyancsak a fővárosban a legmagasabb épülettípus viszonylag ennél is nagyobb mértékben terjeszkedett, bár szám szerint még 1930-ban is csak kevés lakóház tartozott ide. Némelyik emeletmagasság-kategóriában a vidéki tj. városokban is igen megnőtt — aránylag — a lakóházak száma; ezekben az esetekben is a legtöbbször csupán egészen kevés lakóházról van szó. A megoszlási százalékok közül szembeötlő még, hogy 1930. évi adataink szerint a földszintes (s földalatti) lakóházak hányadosa még Budapesten (55·7%) is meghaladta az 50%-ot; a vidéki tj. városokban ez az arány már 94·7%, míg a megyei városokban 98·0%-ra nő, a 10.000-nél népesebb és kisebb községekben pedig 99·6%-ot ér el; vagyis bennük jóformán egyáltalában nem is fordul elő más, mint földszintes lakóház. A mai Magyarország építkezési viszonyainak ez kétségkívül egyik legerősebben kiütköző — sok szempontból természetszerű — jellegzetessége.

Az épületek *falazatára és tetőzetére* vonatkozó adatok a megfelelő építkezési nyersanyagok, a kő, a fa közismerten igen nagyfokú hiányára mutatnak. A mai Magyarország e szempontból kedvezőtlen természeti adottságaira való tekintettel ezeket az egyébként önmagukban hátrányosnak látszó adatokat nem is szabad túlszigorúan megítélni; annál is inkább, mert pl. az elemi közegészségügyi feltételek szem előtt tartásával a megfelelően felépített vályogház is — kivált a másféle építkezésre kevés módot nyujtó tanyavidéken — egy-egy családnak kielégítő otthont adhat. Figyelembevéve a lakosság általában igen szerény, sőt gyakran szűkös anyagi erejét s a mult évtized folyamán kiosztott házhelyek beépítésének aránylag rövid terminusát stb., a kő- vagy téglafalazattal ill. alappal, valamint a megfelelőbb tetőborító anyagokkal épült lakóházak *számának* igen tekintélyes emelkedése örvendetes. A szilárd falazatú és tűzbiztos tetőzetű lakóépületek *aránya* azonban még mindig csak a székesfővárosban kielégítő. Több szempontból, így az árvízvédelem nézőpontjából sem előnyös, hogy a többi város- és községkategóriában a csak részben megfelelő silányabb építési anyagok szerepe a dominálóbb, amiben persze (a mindenképen alapvető anyaghiány mellett) a külterületi települési jellegnek és bizonyos építkezési népszokásoknak is nagy a részük. Éppen ezért az itt-ott a dolog természeténél fogva könnyebben előforduló összeírási hibák miatt is erősebben ingadozó adatoknak részletes helyi feldolgozása a viszonyok kellő feltárása érdekében szükséges és tanulságos volna. Erre ezúttal nem térhetünk ki s csupán a legfőbb községi adatokat megfelelő tagolásban közreadó népszámlálási forrásműre utalhatunk.[1])

[1]) Az 1930. évi népszámlálás. I. rész. M. Stat. Közlemények, Új sorozat, 83. kötet.

2. A lakóházak emeletmagasság,
Etages, hauteur, murs et toits

Év, időszak Város- és községcsoport	Lakóházak összesen *Nombre total des maisons d'habitation*	*Maisons d'habitation*							
		Földalatti *souterraines*	Földszintes *sans étage*	Félemelet *seulement avec entresol*	1 *à 1 étage*	2 *à 2 étages*	3 *à 3 étages*	4 *à 4 étages*	5 és több *à 5 ou plus de 5 étages*
		lakóházak							
a) 1920-ban szám szerint:									
Budapest szfőv.	18.429	—	9.484	—	2.917	1.972	2.743	852	461
A többi 10 tj. város	73.613	97	69.010	326	3.522	588	64	6	—
Tj. városok együtt	92.042	97	78.494	326	6.439	2.560	2.807	858	461
Vármegyék együtt	1,083.296	247	1,076.539	322	5.830	339	18	—	1
Magyarország összesen	**1,175.338**	**344**	**1,155.033**	**648**	**12.269**	**2.899**	**2.825**	**858**	**462**
b) 1930-ban szám szerint:									
Budapest szfőv.	23.444	—	13.062	250	3.462	2.037	2.879	1.025	729
A többi 10 tj. város	94.186	131	89.043	240	3.795	824	144	8	1
Tj. városok együtt	117.630	131	102.105	490	7.257	2.861	3.023	1.033	730
Megyei városok	201.249	25	197.168	201	3.341	457	54	2	1
Városok együtt	318.879	156	299.273	691	10.598	3.318	3.077	1.035	731
10.000-en felüli községek	170.561	10	169.817	26	670	33	4	1	—
10.000-en aluli községek	978.486	2.431	971.751	297	3.854	144	7	1	1
Községek együtt	1,149 047	2.441	1,141.568	323	4.524	177	11	2	1
Vármegyék együtt	1,350.296	2.466	1,338.736	524	7.865	634	65	4	2
Magyarország összesen	**1,467.926**	**2.597**	**1,440.841**	**1.014**	**15.122**	**3.495**	**3.088**	**1.037**	**732**
c) 1920-ban %-ban:									
Budapest szfőv.	*100·0*	—	*51·5*	—	*15·8*	*10·7*	*14·9*	*4·6*	*2·5*
A többi 10 tj. város	*100·0*	*0·1*	*93·8*	*0·4*	*4·8*	*0·8*	*0·1*	*0·0*	—
Tj. városok együtt	*100·0*	*0·1*	*85·3*	*0·4*	*7·0*	*2·8*	*3·0*	*0·9*	*0·5*
Vármegyék együtt	*100·0*	*0·0*	*99·5*	*0·0*	*0·5*	*0·0*	*0·0*	—	*0·0*
Magyarország összesen	*100·0*	*0·0*	*98·3*	*0·1*	*1·0*	*0·3*	*0·2*	*0·1*	*0·0*
d) 1930-ban %-ban:									
Budapest szfőv.	*100·0*	—	*55·7*	*1·0*	*14·8*	*8·7*	*12·3*	*4·4*	*3·1*
A többi 10 tj. város	*100 0*	*0·1*	*94·6*	*0·3*	*4 0*	*0·9*	*0·1*	*0·0*	*0 0*
Tj. városok együtt	*100·0*	*0·1*	*86·8*	*0·4*	*6·2*	*2·4*	*2 6*	*0·9*	*0·6*
Megyei városok	*100·0*	*0·0*	*98·0*	*0·1*	*1·7*	*0 2*	*0·0*	*0·0*	*0·0*
Városok együtt	*100·0*	*0 0*	*93·9*	*0·2*	*3·3*	*1·0*	*1·0*	*0·4*	*0·2*
10.000-en felüli községek	*100·0*	*0·0*	*99·6*	*0·0*	*0·4*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	—
10.000-en aluli községek	*100·0*	*0·3*	*99·3*	*0·0*	*0·4*	*0·0*	*0 0*	*0·0*	*0·0*
Községek együtt	*100·0*	*0·2*	*99·4*	*0·0*	*0·4*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0 0*
Vármegyék együtt	*100 0*	*0·2*	*99 2*	*0·0*	*0·6*	*0 0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*
Magyarország összesen	*100·0*	*0·2*	*98·2*	*0·1*	*1·0*	*0·2*	*0·2*	*0·1*	*0·0*
e) Növekedés[1]) 1920—1930-ban szám szerint:									
Budapest szfőv.	5.015	—	3.578	250	545	65	136	173	268
A többi 10 tj. város	20.573	34	20.033	— 86	273	236	80	2	1
Tj. városok együtt	25.588	34	23.611	164	818	301	216	175	269
Vármegyék együtt	267.000	2.219	262.197	202	2 035	295	47	4	1
Magyarország összesen	**292.588**	**2.253**	**285.808**	**366**	**2.853**	**596**	**263**	**179**	**270**
f) Növekedés[1]) 1920—1930 ban %-ban:									
Budapest szfőv.	*27·2*	—	*37·7*	.	*18·7*	*3·3*	*5·0*	*20·3*	*58·1*
A többi 10 tj. város	*27 9*	*35·1*	*29·0*	— *26·4*	*7·8*	*40·1*	*125·0*	*33·3*	.
Tj. városok együtt	*27·8*	*35·0*	*30·1*	*50·3*	*12·7*	*11 8*	*7·7*	*20·4*	*58·4*
Vármegyék együtt	*24·6*	*898·4*	*24·4*	*62·7*	*34·9*	*87·0*	*261·1*	.	*100·0*
Magyarország összesen	*24·9*	*654 9*	*24·7*	*56·5*	*23·2*	*20·6*	*9·3*	*20·9*	*58·4*

[1]) Vagy fogyás (—).

falazat és tetőzet szerint.
des maisons d'habitation.

Lakóházak — *Maisons d'habitation*							
dont les murs étaient				*dont le toit était*			
kő- v. tégla- *de pierre ou de brique*	kő- v. tégla-alappal, vályog- v. sár- *de terre battue ou de boue, avec fondement de pierre ou de brique*	vályog- v. sár- *de terre battue ou de boue*	fa- v. fával vegyesen más anyagú *de bois ou de bois mêlés d'autres matériaux*	pala-, cserép- v. bádog- *d'ardoise, de tuiles ou de fer-blanc*	zsindely- v. deszka- *de bardeaux ou de planches*	nád- v. zsúp- *de roseaux ou de chaume*	*Années, périodes Catégories de villes et de communes*
falazattal				tetőzettel			
							En 1920, en nombres:
17.465	228	257	479	16.360	2.050	19	*Budapest, la capitale*
24.093	17.888	30.227	1.405	45.695	10.849	17.069	*Les 10 autres villes autonomes*
41.558	18.116	30.484	1.884	62.055	12.899	17.088	*Ensemble des villes autonomes*
209.709	263.061	579.144	31.382	530.333	86.168	466.795	*Tous les comitats*
251.267	**281.177**	**609.628**	**33.266**	**592.388**	**99.067**	**483.883**	*Hongrie entière*
							En 1930, en nombres:
22.075	712	159	498	22.236	1.201	7	*Budapest, la capitale*
35.106	22.184	35.906	990	73.136	3.365	17.685	*Les 10 autres villes autonomes*
57.181	22.896	36.065	1.488	95.372	4.566	17.692	*Ensemble des villes autonomes*
64.304	42.817	92.173	1.955	149.941	7.106	44.202	*Villes départementales*
121.485	65.713	128.238	3.443	245.313	11.672	61.894	*Toutes les villes*
26.155	32.497	109.755	2.154	115.215	4.676	50.670	*Communes de plus de 10.000 hab.*
208.765	273.604	474.458	21.659	652.917	30.023	295.546	*Comm. de moins de 10.000 hab.*
234.920	306.101	584.213	23.813	768.132	34.699	346.216	*Ensemble des communes*
299.224	348.918	676.386	25.768	918.073	41.805	390.418	*Tous les comitats*
356.405	**371.814**	**712.451**	**27.256**	**1,013.445**	**46.371**	**408.110**	*Hongrie entière*
							En 1920, %:
94·8	*1·2*	*1·4*	*2·6*	*88·8*	*11·1*	*0·1*	*Budapest, la capitale*
32·7	*24·3*	*41·1*	*1·9*	*62·1*	*14·7*	*23·2*	*Les 10 autres villes autonomes*
45·2	*19·7*	*33·1*	*2·0*	*67·4*	*14·0*	*18·6*	*Ensemble des villes autonomes*
19·4	*24·3*	*53·4*	*2·9*	*48·9*	*8·0*	*43·1*	*Tous les comitats*
21·4	*23·9*	*51·9*	*2·8*	*50·4*	*8·4*	*41·2*	*Hongrie entière*
							En 1930, %:
94·2	*3·0*	*0·7*	*2·1*	*94·9*	*5·1*	*0·0*	*Budapest, la capitale*
37·3	*23·5*	*38·1*	*1·1*	*77·6*	*3·6*	*18·8*	*Les 10 autres villes autonomes*
48·6	*19·5*	*30·7*	*1·2*	*81·1*	*3·8*	*15·1*	*Ensemble des villes autonomes*
32·0	*21·3*	*45·8*	*0·9*	*74·5*	*3·5*	*22·0*	*Villes départementales*
38·1	*20·6*	*40·2*	*1·1*	*76·9*	*3·7*	*19·4*	*Toutes les villes*
15·3	*19·0*	*64·4*	*1·3*	*67·5*	*2·8*	*29·7*	*Communes de plus de 10.000 hab.*
21·3	*28·0*	*48·5*	*2·2*	*66·7*	*3·0*	*30·3*	*Comm. de moins de 10.000 hab.*
20·5	*26·6*	*50·8*	*2·1*	*66·9*	*3·0*	*30·1*	*Ensemble des communes*
22·2	*25·8*	*50·1*	*1·9*	*68·0*	*3·1*	*28·9*	*Tous les comitats*
24·3	*25·3*	*48·5*	*1·9*	*69·0*	*3·2*	*27·8*	*Hongrie entière*
							Augmentation[1]) en 1920—30, en nombres:
4.610	484	— 98	19	5.876	— 849	— 12	*Budapest, la capitale*
11.013	4.296	5.679	— 415	27.441	— 7.484	616	*Les 10 autres villes autonomes*
15.623	4.780	5.581	— 396	33.317	— 8.333	604	*Ensemble des villes autonomes*
89.515	85.857	97.242	—5.614	387.740	—44.363	—76.377	*Tous les comitats*
105.138	**90.637**	**102.823**	**—6.010**	**421.057**	**—52.696**	**—75.773**	*Hongrie entière*
							Augmentation[1]) en 1920—30, %:
26·4	*212·3*	*—38·1*	*4·0*	*35·9*	*—41·4*	*—63·2*	*Budapest, la capitale*
45·7	*24·0*	*18·8*	*—29·5*	*60·0*	*—69·0*	*3·6*	*Les 10 autres villes autonomes*
37·6	*26·4*	*18·3*	*—21·0*	*53·7*	*—64·6*	*3·5*	*Ensemble des villes autonomes*
42·7	*32·6*	*16·8*	*—17·9*	*73·1*	*—51·5*	*—16·4*	*Tous les comitats*
41·8	*32·2*	*16·9*	*—18·1*	*71·1*	*—53·2*	*—15·7*	*Hongrie entière*

[1]) *Ou diminution (—).*

2. A lakóházak közegészségügyi viszonyai és berendezése.

Lakóház-statisztikánk *a közegészségügyi viszonyok* alakulásának ellenőrzésére aránylag meglehetős szerény adatanyagot bocsát a kutató rendelkezésére. *Kovács* Alajos dr. egyévtizedelőtti Szemle-cikkéhez[1]) hasonlóan elsősorban az alápincézettségre, valamint az árnyékszékekre vonatkozó adatokat sorozhatjuk ide, míg az 1930. évi népszámlálás alkalmával elsőízben elkészült néhány további összeállításnak a kútakkal, továbbá a víz-, gáz- és villanyvezetékkel való ellátottságot mutató eredményeit az egészségügyi vonatkozásokon kívül *kényelmi, lakásigény, kultúrnívó* stb. *szempontból is* tanulságos bonckés alá venni.

A 3. sz. tábla elsősorban arra derít világot, hogy a népszámlálások időpontjában a lakóházállomány mekkora része volt többé-kevésbbé megfelelően *alápincézve*. Kétségtelen ugyan, hogy az alápincézés kérdésénél az eltérő talajviszonyoktól, a talajvíznek, talajnedvességnek nagyságától és fokától is rendkívül sok függ. Végsősorban valóban egészséges lakásnak mégis csak az tekinthető, mely nem épült közvetlenül a talajra, nem érintkezik a földdel; vagyis a nedves rétegtől pincével van elválasztva. A megfelelő elszigetelés a népbetegségek közül egyedül a gümőkór elleni védekezésre való tekintettel is rég ismert jelentőségű egészségügyi követelmény. Az emeleteken lévő lakások természetesen alápincézetteknek számítanak; a 2. sz. táblából kitűnően azonban a lakóházaknak csak egy töredéke emeletes, a 3. sz. összeállítás tehát ezt a körülményt figyelembevéve is *az alápincézés nélküli lakások túlságosan nagy számára* szintén rámutat. Mindenképpen szomorú pl., hogy az ország 1·47 millió lakóházából csupán 26.270 (1·8%) volt teljesen, 205.909 (14·0%) pedig részben alápincézve az 1930. évi népszámlálás megállapításai szerint. S míg a házak száma az 1920 után elszállt tíz év alatt több mint 290.000-rel nőtt meg, az egészben alápincézett épületeknél a többlet csupán 3.000 és a részben alápincézetteknél is alig több 37.000-nél; *a háborút követő tíz év* anyagi eszközöket és sokszor az irányítást, az ellenőrzést is nélkülöző lázas *építkezéseinek ki nem elégítő voltát* mi sem bizonyítja job-

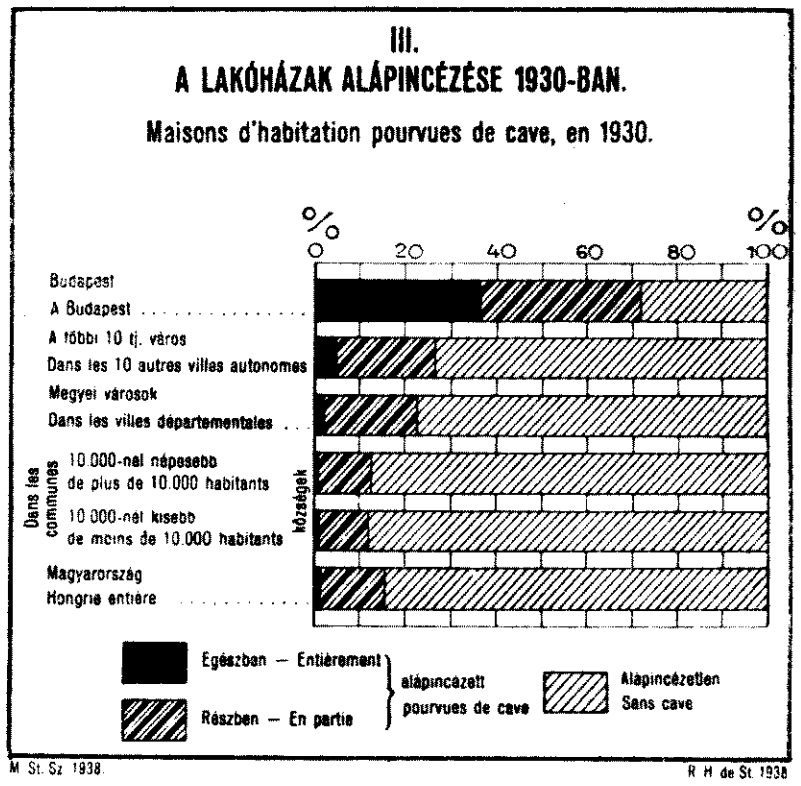

ban, mint az a tény, hogy országosan, sőt a tj. városok mindkét tétele szerint, valamint a vármegyékben is *megnőtt az alá nem pincézett lakóházak aránya.*[1]) Súlyosbítja a helyzetet, hogy *az 1930-ban 232.000 egészben vagy részben alápincézett lakóház közül a lakott részek csupán 190.000-nél voltak kisebb-nagyobb részben alápincézve.* Vagyis abból indulva ki, hogy az alápincézett és az alápincézetlen lakóházakban a földszinti lakások száma átlag egyenlő (ami a valóságnak alighanem nem felel meg teljesen), megállapítható, hogy a lakóházak földszinten lévő lakásainak — s az összes lakásoknak zöme a földszinten terül el! — csupán $^1/_8$-a (12·9%) volt többé-kevésbbé (1·9% egészben, 1·8% nagyrészben, 9·2% viszont csak kisrészben) alápincézve. Adataink szerint az alápincézés terén látszólag Budapest lakóházállománya sem felel meg teljesen a közegészségügy követelményeinek; nem szabad azonban szem elől téveszteni, hogy éppen Budapesten az adatsor a viszonyoknak csupán torz tükörképe, tekintettel arra, hogy a fővárosi lakásoknak jelentős hányada az emeletekre jut. S ha az is kétségtelen, hogy higiénikus szempontból nem feltétlenül szükséges, hogy a lakásnak *mindegyik* helyisége alá legyen pincézve, az a körülmény, hogy azoknak a lakott épületeknek az aránya, amelyekben a lakási célt szolgáló részek kisebb vagy nagyobb mértékben alá vannak pincézve, a tízezernél több és kevesebb lakost számláló községekben egyaránt 10%

[1]) L. *Kovács* Alajos dr.: Lakásviszonyaink a közegészségügy szempontjából. M. Stat. Szemle 1926. évf. 655—661. l.

[1]) Ezt az 1930. évi népszámlálás alkalmával pontosabb adatvallomás és ellenőrzés valószínűleg csak kisebb részben indokolhatja.

3. A lakóházak alápincézettsége és árnyékszékkel való ellátottsága.

Maisons d'habitation pourvues de caves et de latrines.

Év, időszak Város- és községcsoport *Années, periodes Catégories de villes et de communes* *)	*Maisons d'habit.* Egészben *entièrement* alápincézett *pourvues de* lakóházak — *cave*	Részben *non entièrement* alápincézett *pourvues de* lakóházak — *cave*	Alápincézetlen — *sans* lakóházak — *cave*	Egészben vagy részben alápincézett lakóházak (együtt) — *Total des maisons d'hab. entièrement ou en partie pourvues de cave*	Alápincézett lakóházak [2]) *Maisons d'habitation* [2]) *dont les locaux habités étaient* egészben *entièrement* alápincézett *au-dessus de* lakott részekkel — *cave*	nagyrészben — *pour une grande partie de leur longueur* alápincézett *au-dessus de* lakott részekkel — *cave*	kisrészben — *pour une petite partie de leur longueur* alápincézett *au-dessus de* lakott részekkel — *cave*	alápincézetlen — *n'avaient pas de* alápincézett *au-dessus de* lakott részekkel — *cave*	Lakóházak, amelyekben (vagy amelyekhez tartozó) árnyékszék *Maisons d'habit.* van *avec latrines*	nincs *sans latrines*	A lakóházban lévő vagy a lakóházhoz tartozó *Latrines (intérieures ou ext.) de maisons d'habitation:* összes árnyékszékek *total*	árnyékszékek közül *dont* zárt *à système dit couvert*	nyitott *à système dit découvert*
a) 1920-ban szám szerint:													
Budapest szfőv.	8.256	6.402	3.771	14.658	7.442	3.492	2.596	1.128	17.727	702	172.244	157.543	14.701
A többi 10 tj. város	3.453	16.177	53.983	19.630	3.575	3.153	11.512	1.390	55.674	17.939	87.793	27.414	60.379
Tj. városok együtt	11.709	22.579	57.754	34.288	11.017	6.645	14.108	2.518	73.401	18.641	260.037	184.957	75.080
Vármegyék együtt	11.438	146.111	925.747	157.549	11.856	14.965	104.978	25.750	768.035	315.261	851.626	44.743	806.883
Magyarország összesen:	**23.147**	**168.690**	**983.501**	**191.837**	**22.873**	**21.610**	**119.086**	**28.268**	**841.436**	**333.902**	**1,111.663**	**229.700**	**881.963**
b) 1930-ban szám szerint:													
Budapest szfőv.	8.473	8.322	6.649	16.795	8.818	3.755	3.631	591	23.331	113	198.723	189.123	9.600
A többi 10 tj. város	4.526	20.554	69.106	25.080	4.687	4.664	12.862	2.867	80.636	13.550	124.801	42.429	82.372
Tj. városok együtt	12.999	28.876	75.755	41.875	13.505	8.419	16.493	3.458	103.967	13.663	323.524	231.552	91.972
Megyei városok	3.842	41.269	156.138	45.111	4.002	6.147	28.770	6.192	174.083	27.166	223.522	39.939	183.583
Városok együtt	16.841	70.145	231.893	86.986	17.507	14.566	45.263	9.650	278.050	40.829	547.046	271.491	275.555
10.000-en felüli községek	1.248	20.821	148.492	22.069	1.333	1.415	13.718	5.603	144.320	26.241	159.939	6.245	153.694
10.000-en aluli községek	8.181	114.943	855.362	123.124	8.658	10.918	76.176	27.372	806.894	171.592	864.808	23.356	841.452
Községek együtt	9.429	135.764	1,003.854	145.193	9.991	12.333	89.894	32.975	951.214	197.833	1,024.747	29.601	995.146
Vármegyék együtt	13.271	177.033	1,159.992	190.304	13.993	18.480	118.664	39.167	1,125.297	224.999	1,248.269	69.540	1,178.729
Magyarország összesen:	**26.270**	**205.909**	**1,235.747**	**232.179**	**27.498**	**26.899**	**135.157**	**42.625**	**1,229.264**	**238.662**	**1,571.793**	**301.092**	**1,270.701**
c) 1920-ban %-ban:													
Budapest szfőv.	*44·8*	*34·7*	*20·5*	*79·5*	*40·4*	*18·9*	*14·1*	*6·1*	*96·2*	*3·8*	*100·0*	*91·5*	*8·5*
A többi 10 tj. város	*4·7*	*22·0*	*73·3*	*26·7*	*4·9*	*4·3*	*15·6*	*1·9*	*75·6*	*24·4*	*100·0*	*31·2*	*68·8*
Tj. városok együtt	*12·7*	*24·5*	*62·8*	*37·2*	*12·0*	*7·2*	*15·3*	*2·7*	*79·7*	*20·3*	*100·0*	*71·1*	*28·9*
Vármegyék együtt	*1·1*	*13·5*	*85·4*	*14·6*	*1·1*	*1·4*	*9·7*	*2·4*	*70·9*	*29·1*	*100·0*	*5·3*	*94·7*
Magyarország összesen	*2·0*	*14·3*	*83·7*	*16·3*	*2·0*	*1·8*	*10·1*	*2·4*	*71·6*	*28·4*	*100·0*	*20·7*	*79·3*
d) 1930-ban %-ban:													
Budapest szfőv.	*36·1*	*35·5*	*28·4*	*71·6*	*37·6*	*16·0*	*15·5*	*2·5*	*99·5*	*0·5*	*100·0*	*95·2*	*4·8*
A többi 10 tj. város	*4·8*	*21·8*	*73·4*	*26·6*	*5·0*	*5·0*	*13·6*	*3·0*	*85·6*	*14·4*	*100·0*	*34·0*	*66·0*
Tj. városok együtt	*11·1*	*24·5*	*64·4*	*35·6*	*11·5*	*7·2*	*14·0*	*2·9*	*88·4*	*11·6*	*100·0*	*71·6*	*28·4*
Megyei városok	*1·9*	*20·5*	*77·6*	*22·4*	*2·0*	*3·0*	*14·3*	*3·1*	*86·5*	*13·5*	*100·0*	*17·9*	*82·1*
Városok együtt	*5·3*	*22·0*	*72·7*	*27·3*	*5·5*	*4·6*	*14·2*	*3·0*	*87·2*	*12·8*	*100·0*	*49·6*	*50·4*
10.000-en felüli községek	*0·7*	*12·2*	*87·1*	*12·9*	*0·8*	*0·8*	*8·0*	*3·3*	*84·6*	*15·4*	*100·0*	*3·9*	*96·1*
10.000-en aluli községek	*0·8*	*11·8*	*87·4*	*12·6*	*0·9*	*1·1*	*7·8*	*2·8*	*82·5*	*17·5*	*100·0*	*2·7*	*97·3*
Községek együtt	*0·8*	*11·8*	*87·4*	*12·6*	*0·9*	*1·1*	*7·8*	*2·8*	*82·8*	*17·2*	*100·0*	*2·9*	*97·1*
Vármegyék együtt	*1·0*	*13·1*	*85·9*	*14·1*	*1·0*	*1·4*	*8·8*	*2·9*	*83·3*	*16·7*	*100·0*	*5·6*	*94·4*
Magyarország összesen	*1·8*	*14·0*	*84·2*	*15·8*	*1·9*	*1·8*	*9·2*	*2·9*	*83·7*	*16·3*	*100·0*	*19·2*	*80·8*
e) Növekedés [1]) 1920—1930-ban szám szerint:													
Budapest szfőv.	217	1.920	2.878	2.137	1.376	263	1.035	— 537	5.604	— 589	26.479	31.580	— 5.101
A többi 10 tj. város	1.073	4.377	15.123	5.450	1.112	1.511	1.350	1.477	24.962	— 4.389	37.008	15.015	21.993
Tj. városok együtt	1.290	6.297	18.001	7.587	2.488	1.774	2.385	940	30.566	— 4.978	63.487	46.595	16.892
Vármegyék együtt	1.833	30.922	234.245	32.755	2.137	3.515	13.686	13.417	357 262	— 90.262	396.643	24.797	371.846
Magyarország összesen:	**3.123**	**37.219**	**252.246**	**40.342**	**4.625**	**5.289**	**16.071**	**14.357**	**387.828**	**— 95.240**	**460.130**	**71.392**	**388.738**
f) Növekedés [1]) 1920—1930-ban %-ban:													
Budapest szfőv.	*2·6*	*30·0*	*76·3*	*14·6*	*18·5*	*7·5*	*39·9*	*— 47·6*	*31·6*	*— 83·9*	*15·4*	*20·0*	*— 34·7*
A többi 10 tj. város	*31·1*	*27·1*	*28·0*	*27·8*	*31·1*	*47·9*	*11·7*	*106·3*	*44·8*	*— 24·5*	*42·2*	*54·8*	*36·4*
Tj. városok együtt	*11·0*	*27·9*	*31·2*	*22·1*	*22·6*	*26·7*	*16·9*	*37·3*	*41·6*	*— 26·7*	*24·4*	*25·2*	*22·5*
Vármegyék együtt	*16·0*	*21·2*	*25·3*	*20·8*	*18·0*	*23·5*	*13·0*	*52·1*	*46·5*	*— 28·6*	*46·6*	*55·4*	*46·1*
Magyarország összesen	*13·5*	*22·1*	*25·6*	*21·0*	*20·2*	*24·5*	*13·5*	*50·8*	*46·1*	*— 28·5*	*41·4*	*31·1*	*44·1*

*) *Pour la traduction française des parties latérales, voir le tableau 2.*

[1]) Vagy fogyás (—). — *Ou diminution (—).* — [2]) E rovatokban az „Egészben vagy részben alápincézett lakóházak (együtt)" rovatban kimutatott lakóházak részleteztetnek (a megoszlási %-ok azonban az egész lakóházállományból való részesedési arányt mutatják). — *Détails pour les maisons d'hab. indiquées sous la rubrique concernant celles (entièrement ou en partie) pourvues de cave.*

alatt marad, egyfelől rendkívül elszomorító, másfelől azt az utat is megmutatja, melyen az új építkezéseket gondosan ellenőrző lakáspolitikánknak, ha áldozatok árán is, de feltétlenül lényegesen előbbre kell haladnia.

Aránylag valamivel kedvezőbb viszonyokra mutat, hogy a lakóházaknak 1920-ban még csak 71·6, 1930-ban azonban már 83·7%-ában volt (helyesebben volt ill. *tartozott hozzájuk) árnyékszék.* Még így is 1930-ban 239.000 lakóház nem felelt meg ebből a szempontból a legelemibb egészségügyi követelményeknek, mert teljesen hiányzott belőlük vagy mellőlük az árnyékszék; igaz viszont, hogy 10 évvel előbb az árnyékszéknélküli lakóházaknak a száma még 334.000 volt. Budapest e szempontból már 1920-ban is kielégítő helyzetére való tekintettel érthető, hogy a javulás ezen a téren a vidéken mutatkozott lendületesebbnek; az árnyékszéknélküli lakóházak 0·5%-os budapesti arányával szemben azonban 1930. évi hányadosuk a táblában feltüntetett legalsóbb községkategóriában még mindig 17·5% volt. De az árnyékszékek mineműsége tekintetében is nagy a különbség. Budapesten ugyanis 95·2, míg a többi tj. városban 34·0, a megyei városokban 17·9, a mammutközségekben 3·9, a 10.000-nél kevesebb lakosú településeken pedig csak 2·7%-uk volt zárt. A nyitott árnyékszékek aránya tehát a falvakban szinte kizárólagos s a vidéki városokban is domináló. Hogy azután az országosan 300.000 zárt árnyékszék közül 96·9% vízöblítővel volt ellátva, ez a házi vízvezetékek és nem folyóvizes egyéb berendezések valószínűleg nem túlzottan jelentős számára való tekintettel arra is mutat, hogy ebből a szemszögből elsősorban csak a vízvezetékkel ellátott települések felszereltsége megfelelő. A zárt árnyékszékek berendezésére vonatkozólag rendelkezésre álló 1920. és 1930. évi adatokat egyébként külön összeállítás is szemlélteti (a köv. hasábon).

Év, időszak Város- és községcsoport	A víz-öblítős	A tőzeg-szórós	A víz-öblítős	A tőzeg-szórós
	zárt árnyékszékek			
	szám szerint		%-ban	
1920-ban:				
Budapest	157.314	229	*99·9*	*0·1*
A többi 10 tj. város .	26.442	972	*96·5*	*3·5*
Vármegyék	37.278	7.465	*83·3*	*16·7*
Magyarorsz. össz. .	221.034	8.666	*96·2*	*3·8*
1930-ban:				
Budapest	188.566	557	*99·7*	*0·3*
A többi 10 tj. város .	41.717	712	*98·3*	*1·7*
Megyei városok . .	34.859	5.080	*87·3*	*12·7*
10.000-en felüli községek	5.706	539	*91·4*	*8·6*
10.000-en aluli községek	21.097	2.259	*90·3*	*9·7*
Vármegyék együtt . .	61.662	7.878	*88·7*	*11·3*
Magyarorsz. össz. .	291.945	9.147	*96·9*	*3·1*
1920—1930-ban növekedés vagy fogyás (—)				
Budapest	31.252	328	*19·9*	*143·2*
A többi 10 tj. város .	15.275	—260	*57·8*	*—26·7*
Vármegyék	24.384	413	*65·4*	*5·5*
Magyarorsz. össz. .	70.911	481	*32·1*	*5·6*

1930-ban a házigyüjtőív *az ivóvizet adó kútakkal* (vízvezetékcsapokkal) *ellátott lakóházak számát és az ivóvízszállítás* (kúttávolság) jellemző adatait is tudakolta. Az idevágó adatoknak ugyan csupán *tájékoztató értéket* tulajdoníthatunk, mindenesetre figyelmet érdemel azonban az a tény, hogy azoknak a lakóházaknak az aránya, amelyek telkén ivóvizet szolgáltató kút találtatott (vagy amelyekbe a vízvezeték be volt vezetve) összesen csupán 57·2%-ra rúgott. Budapesten ez a hányados 92·9%. A 10.000-nél több lakost számláló községekben viszont csak 46·9%-ot ér el, itt tehát *a lakóházak több mint felének telkén nincs ivóvizet szolgáltató kút,* nem is beszélve arról, hogy a népszámlálás alkalmával nem lehetett meggyőződni afelől, hogy vajjon a kútvíz egészségügyi szempontokból az emberi fogyasztásra megfelelő-e. Ugyancsak a népszámlálási házigyűjtőíven nyert megállapítást az is, hogy azokba a lakóházakba, amelyek telkéről a kút hiányzott, *mekkora távolságról kellett az* (ismét csak kérdéses minőségű) *ivóvizet szállítani.* A város- és községcsoportonkint (a főváros kivételével) elég egyenletes megoszlásról tanuskodó adatok idézését mellőzve itt csak arra utalunk, hogy országos végeredményben 205.000 lakóházba (tehát az *összes* lakóházak 14·0%-ába) 50 m-nél kisebb távolságról hordták a vizet; 94.000 lakóháznál (6·4%) már 50—100 m-re feküdt a vizet szolgáltató kút, 239.000 lakóháznál (16·2%) pedig 100—500 m, sőt 91.000-nél (6·2%) félkilométernél nagyobb távolság bejárása kellett az ivóvízszükséglet biztosítására. Hogy ez főleg olyan helyeken, ahol a lakosság az esetleges mélyfuratú (ártézi) kútak

4. A lakóházak ivóvizet szolgáltató kútakkal és víz-, gáz- s villanyvezetékkel való ellátottsága 1930-ban.

Maisons d'habitation pourvues de puits, de conduite d'eau, de gaz, d'électricité, en 1930.

Város- és községcsoport *Catégories de villes et de communes*	Lakóházak összesen *Total des maisons d'habitation*	Lakóházak, amelyek telkén ivóvizet szolgáltató kút *Maisons d'habitation*: van *ayant un puits fournissant de l'eau potable*	nincs és az ivóvizet *n'ayant pas de puits d'eau potable, où l'on apportait de l'eau d'une distance* (távolságról kell szállítani): 50 m-nél kisebb *de moins de 50 m.*	*de* 50—100 m.	*de* 100—500 m.	500 m-nél nagyobb *de plus de 500 m.*	nincs (együtt) *nombre total de celles qui n'avaient pas de puits d'eau potable*	*Maisons d'habitation pourvues de conduite*: Víz- *d'eau* (vezetékkel felszerelt lakóházak)	Gáz- *de gaz*	Villany- *d'électricité*
a) Szám szerint: — *En nombres:*										
Budapest szfőv. *Budapest, la capitale*	23.444	21.786	358	317	754	229	1.658	19.975	11.697	19.421
A többi 10 tj. város *Les 10 autres villes autonomes*	94.186	55.238	11.390	6.336	17.399	3.823	38.948	18.844	4.732	38.560
Tj. városok együtt *Ensemble des villes autonomes*	117.630	77.024	11.748	6.653	18.153	4.052	40.606	38.819	16.429	57.981
Megyei városok *Villes départementales*	201.249	104.755	19.401	11.014	49.513	16.566	96.494	27.139	1.057	76.476
Városok együtt *Toutes les villes*	318.879	181.779	31.149	17.667	67.666	20.618	137.100	65.958	17.486	134.457
10.000-en felüli községek *Communes de plus de 10.000 habitants*	170.561	79.957	16.780	10.608	40.428	22.788	90.604	3.651	25	34.120
10.000-en aluli községek *Communes de moins de 10.000 hab.*	978.486	577.353	157.237	66.015	130.559	47.322	401.133	12.269	382	88.979
Községek együtt *Ensemble des communes*	1,149.047	657.310	174.017	76.623	170.987	70.110	491.737	15.920	407	123.099
Vármegyék együtt *Tous les comitats*	1,350.296	762.065	193.418	87.637	220.500	86.676	588.231	43.059	1.464	199.575
Magyarország összesen *Hongrie entière*	**1,467.926**	**839.089**	**205.166**	**94.290**	**238.653**	**90.728**	**628.837**	**81.878**	**17.893**	**257.556**
b) Százalékban: — *%:*										
Budapest szfőv. *Budapest, la capitale*	*100·0*	*92·9*	*1·5*	*1·4*	*3·2*	*1·0*	*7·1*	*85·2*	*49·9*	*82·9*
A többi 10 tj. város *Les 10 autres villes autonomes*	*100·0*	*58·6*	*12·1*	*6·7*	*18·5*	*4·1*	*41·4*	*20·0*	*5·0*	*40·9*
Tj. városok együtt *Ensemble des villes autonomes*	*100·0*	*65·5*	*10·0*	*5·7*	*15·4*	*3·4*	*34·5*	*33·0*	*14·0*	*49·3*
Megyei városok *Villes départementales*	*100·0*	*52·0*	*9·7*	*5·5*	*24·6*	*8·2*	*48·0*	*13·5*	*0·5*	*38·0*
Városok együtt *Toutes les villes*	*100·0*	*57·0*	*9·8*	*5·5*	*21·2*	*6·5*	*43·0*	*20·7*	*5·5*	*42·1*
10.000-en felüli községek *Communes de plus de 10.000 habitants*	*100·0*	*46·9*	*9·8*	*6·2*	*23·7*	*13·4*	*53·1*	*2·1*	*0·0*	*20·0*
10.000-en aluli községek *Communes de moins de 10.000 hab.*	*100·0*	*59·0*	*16·1*	*6·8*	*13·3*	*4·8*	*41·0*	*1·3*	*0·0*	*9·1*
Községek együtt *Ensemble des communes*	*100·0*	*57·2*	*15·1*	*6·7*	*14·9*	*6·1*	*42·8*	*1·4*	*0·0*	*10·7*
Vármegyék együtt *Tous les comitats*	*100·0*	*56·4*	*14·3*	*6·5*	*16·4*	*6·4*	*43·6*	*3·2*	*0·1*	*14·8*
Magyarország összesen *Hongrie entière*	*100·0*	*57·2*	*14·0*	*6·4*	*16·2*	*6·2*	*42·8*	*5·6*	*1·2*	*17·5*

vizének rendszeres használatához nem szokott hozzá, a gyakorlatban egészségügyi szempontokból milyen ártalmas kényszermegoldásokra (rossz és állottvíz fogyasztás stb.) adhat alkalmat, azt talán nem felesleges külön is hangsúlyozni.

Új kérdésként szerepelt még 1930-ban a házigyűjtőíven *a vízzel, gázzal és villannyal való ellátottság* tudakolása. A *gázszolgáltatás* a mai Magyarországon tudvalévőleg kevés helyre koncentrálódik. Országos arányának minimális volta (a lakóházak mindössze 1·2%-ában — Budapesten ellenben csaknem 50%-ában — találtatott gázfelszerelés) a lakások korszerű berendezéseinek mérlegelésénél nem is esik súlyosabban latba. Az ország síkterületű, meglehetősen vízszegény s a többnyire kisebb magasság különbségek miatt is lassan folyó folyókkal és patakokkal átszelt, egyben szétszórt településekben gazdag, szegényebb néposztályok lakta vidékein sajnos *a vízvezetékkel* való ellátottság sem igen lehet megfelelő. Budapest ebből a szempontból is egészen különálló világ, hiszen itt a lakóházak 85·2%-ában van vízvezeték, míg pl. a vidéki tj. városokban az ily lakóházak arányszáma csupán 20, a megyei városokban pedig alig 13·5%-ra rúg, sőt a községekben mindössze 1—2%-ot ér el. Az ugyancsak mutatkozó nagy hiányok ellenére is lényegesen kedvezőbb állapotokat találunk a *villanyvilágítás* terén. A házakba való bevezetése természetesen nemcsak tarifális

körülményektől és a lakosság anyagi, kulturális stb. helyzetétől függ, hanem legdöntőbben az áramfejlesztőtelepek területi számától és elhelyezkedésétől s az elektrifikálási munkálatok előrehaladásától is. Az arányszámok közt mutatkozó igen jelentős eltéréseket tehát csupán mindennek figyelembevételével szabad bírálat tárgyává tenni. Budapest ismét kimagaslik 83%-os arányával a kategorizálásból; a többi 10 tj. városban ellenben a lakóházaknak már csak 41%-a volt 1930-ban villannyal ellátva. Az épületeknek ez az arányszáma a megyei városokban sem sokkal alacsonyabb (38·0%), a 10.000-nél népesebb községekben viszont csupán 20%-ot tett, sőt a kisebb községekben a 10% alá (9·1%-ra) zuhant. Vagyis míg 1930-ban Budapesten tíz lakóház közül legalább nyolcban volt villanyvezeték, a legkisebb községtípusokban alig minden tizedik lakóházban égett villanyfény.[1]) Természetesen kétségtelen, hogy a belterület és a külterület különválasztása lényegesebben megváltoztatná a vidéki városainkról a végszámok alapján kialakuló elég kedvezőtlen képet. És az is tagadhatatlan tény, hogy e téren mutatkozó elmaradottságunkból az 1930 után is folytatott célszerű elektrifikálási akció eredményeképpen azóta igen jelentős lépéssel kerülhettünk előbbre. Feladat azonban e téren is éppen elég maradt. Köztük persze a lakosság anyagi helyzetének megjavítása a legelsők közé való, hiszen nemcsak a berendezési hiányok, hanem általában a közegészségügyi visszásságok eltüntetésének is ez az egyik *legdöntőbb* feltétele.

3. A magánlakások száma és fekvése.

Bevezetőben már említettük, hogy a városok és a 10.000-nél népesebb községek lakásstatisztikájáról az 1930. évi népszámlálás idevágó részletes kombinativ feldolgozása alapján a Szemle hasábjain már behatóbb ismertetés jelent meg.[2]) A lakásokra vonatkozó adatokkal tehát ezúttal csak rövidebben foglalkozhatunk. Elsősorban az 1920. és 1930. közti változások, az országos végeredmények, a 10.000-nél kevesebb lakosú községeknek a korábbi cikkben nem ismertetett lakásstatisztikai eredményei és néhány eddig még szintén nem méltatott részletadat egészíthetik ki hasznosan a Szemlében már közreadott anyagot.

1920-ban *a magánlakások összes száma* (l. 5. sz. tábla) a mai Magyarországon 1,825.565 volt; a két népszámlálás közti decennium alatt kifejtett építkezési mozgalom 357.692 új lakással szaporította a lakásállományt, mely így 1930-ig 2,183.257 lakásra emelkedett.[1]) Figyelembevéve azt, hogy 1920-tól 1930-ig a magánlakásokban számbavett egyének száma 7,849.298-ról 8,562.793-ra nőtt, tehát 9·1%-kal szaporodott meg, *a tíz év alatti lakástermelés 19·6 %-os arányszáma* világosan arra mutat, hogy hazánk a közismert életkoreltolódási jelenségek miatt is megnőtt létszámú családoknak *saját lakással való ellátása terén elég határozott lépést tett előre.* Érdekes a lakásszaporulat arányszámának a lakóházszaporulat hányadosával való összevetése is: előbbi 19·6, az utóbbi viszont (l. 1. tábla) ennél lényegesen több, 24·7% volt. Ez is azt bizonyítja, hogy *az 1920—1930. évi építkezési mozgalom* — kivált a vidéken — *elsősorban egylakásos családi házak előállítására törekedett.* Ezt az alábbi összeállítás is szépen igazolja, mely Budapest, a többi 10 tj. város és a vármegyék lakóháznagyságtípusainak részben elég lényeges *különbözőségeit* szintén bemutatja:

Város- és községcsoport	Száz lakóházra jutott magánlakás		
	1920-ban	1930-ban	az 1920—1930. években épült lakóházakban
Budapesten	1.163	1.091	827
a többi 10 tj. városban .	199	188	150
a vármegyékben	135	130	107
Magyarországon	155	149	122

A *magánlakások lakóira* vonatkozó (s részben a korábbi cikkünkben közölt eredményektől némileg eltérő) főbb adatok az alábbi összeállításban sorakoznak:

Város- és községcsoport	A magánlakások lakói				100 magánlakásra jutott lakos	
	összesen		számának növekedése 1920—1930-ban			
	1920	1930	szám szerint	%-ban	1920	1930
Budapest	882.650	971.428	88.778	*10·1*	412	380
A többi 10 tj. város .	575.769	647.423	71.654	*12·4*	393	366
Megyei városok . .	.	1,172.628	.	.	.	365
10.000-en felüli községek	.	838.062	.	.	.	380
10.000-en aluli községek	.	4,933.252	.	.	.	408
Vármegyék együtt . .	6,390.879	6,943.942	553.063	*8·7*	436	397
Magyarország összesen	7,849.298	8,562.793	713.495	*9·1*	430	392

[1]) A villanyvilágításnak a házakba való bevezetését a villanyáramszolgáltatással ellátott községekben külön is érdemes volna megfigyelni; egyúttal meg kellene állapítani azt is, hogy a mutatkozó hiányokból mekkora rész esik ezekre a községekre és mekkora a villanyáramszolgáltatásba még egyáltalában be sem kapcsolt községekre.

[2]) L. 1937. évf. 705—724. l. (A cikk adatai feldolgozástechnikai stb. okokból részben eltérnek a most közöltektől.)

[1]) Az adatokban az intézeti lakások (háztartások) nem foglaltatnak; számuk 1930-ban 3.332 volt.

5. A magánlakások száma és fekvése.

Nombre et situation des logements dits privés.

Év, időszak Város- és községcsoport / *Années, périodes Catégories de villes et de communes*)*	Magánlakások összesen — *Nombre total des logements privés*	Lakott — Logements privés — habités	Nem lakott és üresen álló — Logements privés — non habités, vides	Logements — fekvő lakások — Pincében *dans des caves*	Alagsoron *dits souterrains*	Földszinten *de rez-de-chaussée*	Fél- *d'entresol*	I. *de Ier étage*	II. *de IIe étage*	III. *de IIIe étage*	IV. *de IVe étage*	V. és magasabb *de Ve étage et au-dessus*	Több emeleti soron — *à plusieurs étages*	Padláson — *de grenier, mansar.*
	magánlakások			fekvő lakások				emeleten						
a) 1920-ban szám szerint:														
Budapest szfőv.	214.338	211.864	2.474	1.525	968	93.478	3.743	46.191	34.931	24.704	6.683	1.867	112	136
A többi 10 tj. város	146.369	143.298	3.071	2.037	435	131.709	849	9.258	1.800	239	14	1	—	27
Tj. városok együtt	360.707	355.162	5.545	3.562	1.403	225.187	4.592	55.449	36.731	24.943	6.697	1.868	112	163
Vármegyék együtt	1,464.858	1,434.904	29.954	807	87	1,450.897	589	11.435	909	45	—	2	28	59
Magyarország összesen:	**1,825.565**	**1,790.066**	**35.499**	**4.369**	**1.490**	**1,676.084**	**5.181**	**66.884**	**37.640**	**24.988**	**6.697**	**1.870**	**140**	**222**
b) 1930-ban szám szerint:														
Budapest szfőv.	255.815	251.072	4.743	1.631	2.455	112.263	4.945	52.133	40.127	28.577	9.485	3.543	472	184
A többi 10 tj. város	177.130	170.429	6.701	1.463	688	162.541	486	9.302	2.141	426	20	4	4	55
Tj. városok együtt	432.945	421.501	11.444	3.094	3.143	274.804	5.431	61.435	42.268	29.003	9.505	3.547	476	239
Megyei városok	321.117	307.233	13.884	378	263	312.119	374	6.639	1.144	158	1	—	3	38
Városok együtt	754.062	728.734	25.328	3.472	3.406	586.923	5.805	68.074	43.412	29.161	9.506	3.547	479	277
10.000-en felüli községek	220.379	211.258	9.121	42	76	219.288	51	861	51	2	—	—	—	8
10.000-en aluli községek	1,208.816	1,162.957	45.859	288	95	1,204 682	186	3.369	136	5	11	8	2	34
Községek együtt	1,429.195	1,374.215	54.980	330	171	1,423.970	237	4.230	187	7	11	8	2	42
Vármegyék együtt	1,750.312	1,681.448	68.864	708	434	1,736 089	611	10.869	1.331	165	12	8	5	80
Magyarország összesen:	**2,183.257**	**2,102.949**	**80.308**	**3.802**	**3.577**	**2,010.893**	**6.042**	**72.304**	**43.599**	**29.168**	**9.517**	**3.555**	**481**	**319**
c) 1920-ban %-ban:														
Budapest szfőv.	*100·0*	*98·8*	*1·2*	*0·7*	*0·5*	*43·6*	*1·8*	*21·5*	*16·3*	*11·5*	*3·1*	*0·9*	*0·0*	*0·1*
A többi 10 tj. város	*100·0*	*97·9*	*2·1*	*1·4*	*0·3*	*90·0*	*0·6*	*6·3*	*1·2*	*0·2*	*0·0*	*0·0*	—	*0·0*
Tj. városok együtt	*100·0*	*98·5*	*1·5*	*1·0*	*0·4*	*62·4*	*1·3*	*15·4*	*10·2*	*6·9*	*1·9*	*0·5*	*0·0*	*0·0*
Vármegyék együtt	*100·0*	*98·0*	*2·0*	*0·1*	*0·0*	*99·0*	*0·0*	*0·8*	*0·1*	*0·0*	—	*0·0*	*0·0*	*0·0*
Magyarország összesen:	*100·0*	*98·1*	*1·9*	*0·2*	*0·1*	*91·8*	*0·3*	*3·7*	*2·0*	*1·4*	*0·4*	*0·1*	*0·0*	*0·0*
d) 1930-ban %-ban:														
Budapest szfőv.	*100·0*	*98·1*	*1·9*	*0·6*	*1·0*	*43·9*	*1·9*	*20·4*	*15·7*	*11·2*	*3·7*	*1·4*	*0·2*	*0·0*
A többi 10 tj. város	*100 0*	*96·2*	*3·8*	*0·8*	*0·4*	*91·8*	*0·3*	*5·3*	*1·2*	*0·2*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*
Tj. városok együtt	*100·0*	*97·4*	*2·6*	*0·7*	*0·7*	*63·5*	*1·2*	*14·2*	*9·8*	*6·7*	*2·2*	*0·8*	*0·1*	*0·1*
Megyei városok	*100·0*	*95·7*	*4·3*	*0·1*	*0·1*	*97·2*	*0·1*	*2·1*	*0·4*	*0·0*	*0·0*	—	*0·0*	*0·0*
Városok együtt	*100·0*	*96·6*	*3·4*	*0·5*	*0·4*	*77·8*	*0·8*	*9·0*	*5·8*	*3·9*	*1·2*	*0·5*	*0·1*	*0·0*
10.000-en felüli községek	*100·0*	*95·9*	*4·1*	*0·0*	*0·0*	*99·6*	*0·0*	*0·4*	*0·0*	*0·0*	—	—	—	*0·0*
10.000-en aluli községek	*100·0*	*96·2*	*3·8*	*0·0*	*0 0*	*99·7*	*0·0*	*0·3*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*
Községek együtt	*100·0*	*96·1*	*3·9*	*0·0*	*0·0*	*99·7*	*0·0*	*0·3*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*
Vármegyék együtt	*100·0*	*96·1*	*3·9*	*0·0*	*0·0*	*99·2*	*0·0*	*0·7*	*0·1*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*	*0·0*
Magyarország összesen:	*100·0*	*96·3*	*3·7*	*0·2*	*0·2*	*92·1*	*0·3*	*3·3*	*2·0*	*1·3*	*0·4*	*0·2*	*0·0*	*0·0*
e) Növekedés[1]) 1920—1930-ban szám szerint:														
Budapest szfőv.	41.477	39.208	2.269	106	1.487	18.785	1.202	5.942	5.196	3.873	2.802	1.676	360	48
A többi 10 tj. város	30.761	27.131	3.630	— 574	253	30.832	— 363	44	341	187	6	3	4	28
Tj. városok együtt	72.238	66.339	5.899	— 468	1.740	49.617	839	5.986	5.537	4.060	2.808	1.679	364	76
Vármegyék együtt	285.454	246.544	38.910	— 99	347	285.192	22	— 566	422	120	12	6	— 23	21
Magyarország összesen:	**357.692**	**312.883**	**44.809**	**— 567**	**2.087**	**334.809**	**861**	**5.420**	**5.959**	**4.180**	**2.820**	**1.685**	**341**	**97**
f) Növekedés[1]) 1920—1930-ban %-ban:														
Budapest szfőv.	*19·4*	*18·5*	*91·7*	*7·0*	*153·6*	*20·1*	*32·1*	*12·9*	*14·9*	*15·7*	*41·9*	*89·8*	*321·4*	*35·3*
A többi 10 tj. város	*21·0*	*18·9*	*118·2*	*- 28·2*	*58·2*	*23·4*	*—42·8*	*0·5*	*18·9*	*78·2*	*42·9*	*300·0*	.	*103·7*
Tj. városok együtt	*20·0*	*18·7*	*106·4*	*- 13·1*	*124·0*	*22·0*	*18·3*	*10·8*	*15·1*	*16·3*	*41·9*	*89·9*	*325·0*	*46·6*
Vármegyék együtt	*19·5*	*17·2*	*129·9*	*- 12·3*	*398·8*	*19·7*	*3·7*	*— 5·0*	*46·4*	*266·7*	.	*300·0*	*—82·1*	*35·6*
Magyarország összesen:	*19·6*	*17·5*	*126·2*	*- 13·0*	*140·1*	*20·0*	*16·6*	*8·1*	*15·8*	*16·7*	*42·1*	*90·1*	*243·6*	*43·7*

*) *Pour la traduction française des parties latérales, voir le tableau 2.*
[1]) Vagy fogyás (—). — *Ou diminution* (—).

Minthogy a magánlakások száma több mint kétszer olyan nagymértékben nőtt meg, mint a lélekszám, *a nyers laksűrűségi átlagszám, a száz magánlakásra jutó lakosok száma elég lényegesen (430-ról 392-re leapadt.* A csökkenés csaknem mindegyik közigazgatási csoportban igen erőteljes, de csupán részben örvendetes, mert nemcsak az egyszobás lakások nagysága miatt kétségtelen *zsúfoltság enyhülésére* mutat, hanem *a családnagyság-zsugorodás előjeleit* is tükrözi. Az arányszám visszaesése egyébként valamivel még nagyobb mértékű volna, ha a viszonyítást *a nem lakott és üresen*

álló lakások kikapcsolásával végeznők el. Számuk ugyanis a háborúvégi lakáshiány fokozatos eltüntetése következtében 1920 és 1930 közt ugrásszerűen szökött fel. Az üresen álló és nem lakott lakások együttes aránya ennek ellenére 1930-ban is csupán 3·7%-ra rúgott,[1]) ami a normális lakáspiaci követelményeknek kb. megfelel és egymagában még semmiesetre sem igazolja azt, hogy 1930-ig a lakóházépítkezések terén lényegesebb túltermelésről lett volna szó.

Az 5. sz. táblának *a lakások fekvésére vonatkozó részletes adatsorai* a lakásstatisztika alapján már megemlített jelenséget, a földszintes lakóházak térfoglalását erősítik meg. 1930-ban a magánlakásoknak 92·5 %-a: több mint 2 millió lakásegység a földszinten feküdt (a pince- és alagsori lakásokat is idevéve), holott tízévvel előbb a földszinti stb. lakások száma csupán 1·68 millió, százaléka pedig 92·1 volt. *A földszinten elterülő magánlakásoknak rendkivül magas száma és némi térhódítása önmagában véve még távolról sem kedvezőtlen tünet;* kedvezőtlenebbé, sőt sok szempontból hátrányossá csak azáltal válik, hogy — mint láttuk — az alápincézetlen házak száma főleg a vidéken roppant magas. A kétféle adat pontos egybevetésére nem igen nyílik mód; egészen hozzávetőleges becslés szerint azonban *a 2·18 millió magánlakás közül alighanem 75—80% (kb. 1·7 millió lakás) minden alápincézés nélkül közvetlenül a talajra van építve.* Tekintettel arra, hogy éppen ezekben a lakásokban *a lakosok átlagszáma magasabb,* mint az országos végeredmény szerint, a számok e nyers összehasonlításából egyúttal az is kitűnik, hogy *népünk mintegy négyötöd részének alá nem pincézett lakásban van egészségügyi nézőpontokból alig megfelelő otthona.*

A lakásfekvés *részletadatai* közül említést érdemel még a két véglet: Budapest, ahol a földszinti stb. lakások hányadosa 45·5% és a 10.000-nél kevesebb lakosú községek, melyekben viszont ez az arány (99·7%) hajszálra megközelíti a 100%-ot. Érdekes továbbá, hogy *a földszinten fekvő lakások száma a kimutatható mindegyik csoportban átlagon felüli mértékben gyarapodott meg.* Így Budapesten is, bár viszonylag itt, valamint a vidéken is a magasabb emeleteken fekvő — kisszámú — lakások száma növekedett meg a legerőteljesebben. A pincelakások száma Budapest kivételével mindenütt örvendetesen megfogyott; a vármegyékben ezenkívül az elsőemeleten elterülő lakások száma is visszaesésről tanuskodik, ami azonban a valóságnak aligha felelhet meg s valószínűleg valamelyik népszámlálás adatösszeírási hibájának eredménye.

[1]) A szám szerint 80.308 idesorozott lakás közül 24.360 „nem lakott"-nak mutattatott ki és 55.948 volt kifejezetten üresen álló (kiadatlan); az utóbbi szám alapján az arányszám *még alacsonyabb* volna.

4. A magánlakások helyiségei, közegészségügyi viszonyai és berendezése.

Népszámlálásaink lakásstatisztikai feldolgozásai országos keretben a lakásnagyságviszonyok tisztázására eddig nem tértek ki. Idevágó részletes adatokat 1930-ból is csak a városok és 10.000-nél népesebb községek másutt ismertetett külön feldolgozása produkált. Mind 1920-ról, mind 1930-ról rendelkezésre áll azonban *a magánlakások helyiségeinek száma és megoszlása* s a nagyságviszonyok megítélésére bizonyos támpontokat ez a részletezés is nyújt. Sajnos *az 1920. és az 1930. évi népszámlálás* az „egyéb" helyiségek kimutatása terén *nem járt el egészen egyöntetűen.* Ha tehát a 6. sz. összeállítás első rovata arról rajzol képet, hogy a lakóhelyiségek összes száma 1920 és 1930 közt 5·76 millióról 7·44 millióra duzzadt, mássszóval 29·2%-kal, vagyis a lakóház- és lakásszaporulatnál gyorsabb ütemben nőtt meg, ezt az adatot éppen a feldolgozás különbözősége miatt nem tekinthetjük teljes értékűnek. A helyesebb adat a második számoszlopban foglal helyet s *a lakóhelyiségek számának 23·1%-os — a lakásszaporulat arányát (19·6%) még mindig jelentősen meghaladó mérvű — növekedéséről számol be.* A szaporulat Budapesten, a többi tj. városban és a megyei törvényhatóságokban egyaránt meghaladja a lakások számának már taglalt gyarapodási százalékait. Érdekes, hogy míg a *lakószobák és a konyhák állománya aránylag valamivel szerényebb mértékben lett csak nagyobb,* a lakóháztermelés *a többi lakóhelyiségek állományát* ha nem is egyenletes, de *jóval nagyobb mértékben emelte.* Úgylátszik tehát, hogy a számos új egyszobás lakás mellett viszonylag elég sok, a helyiségek szempontjából komplett lakás is létesült. Minthogy ez a kétirányú építkezési tevékenység hatásaiban meglehetősen kiegyenlítette egymást, a lakások átlagos nagyságának emelkedése nem állapítható meg teljes határozottsággal. *A lakóhelyiségek száz lakásra jutó át-*

6. A magánlakások helyiségei.
Parties des logements privés.

Év, időszak Város- és községcsoport *Années, périodes Catégories de villes et de communes*)*	Lakóhelyiségek *Locaux d'habitation* összesen [1]) *total* [1])	az „egyéb" helyiségek nélkül [2]) — *sans les „autres" locaux* [2])	Szoba *Pièces propremente dites*	Hálófülke (alkóv) *Alcôves*	Cselédszoba *Chambres de domestique*	Szoba, hálófülke és cselédszoba (együtt) — *Pièces proprem. dites, alcôves et chambres de domest. (ensemble)*	Konyha és tűzhelyes pitvar *Cuisines; vestibules avec four*	Előszoba és pitvar (tűzhely nélkül) — *Antichambres; vestibules (sans four)*	Élés-kamra *Offices*	Fürdőszoba *Salles de bain*	Egyéb helyiség *Autres locaux* összesen [3]) *total* [3])	csak lakott üzleti és gazdasági helyiség [4]) — *locaux commerciaux, industriels et agric. habit.* [4])
a) 1920-ban szám szerint:												
Budapest szfőv.	(887.687)	887.687	381.774	9.068	45.435	436.277	196.093	82.207	109.643	62.169	.	1.298
A többi 10 tj. város	(457.269)	457.269	215.817	1.876	5.805	223.498	131.103	19.468	74.564	8.161	.	475
Tj. városok együtt	(1,344.956)	1,344.956	597.591	10.944	51.240	659.775	327.196	101.675	184 207	70.330	.	1.773
Vármegyék együtt	(4,417.821)	4,417.821	2,048.820	9.200	22.018	2,080.038	1,330.650	93.652	884.661	18.118	.	10.702
Magyarország összesen:	**(5,762.777)**	**5,762.777**	**2,646.411**	**20.144**	**73.2 .8**	**2,739.813**	**1,657.846**	**195.327**	**1,068.868**	**88.448**	**.**	**12.475**
b) 1930-ban szám szerint:												
Budapest szfőv.	1,103.711	1,094.781	456.007	10.000	59.642	525.649	228.511	107.518	142.749	82.653	16.631	7.701
A többi 10 tj. város	609.551	581.249	263.310	2.012	8.917	274.239	159.140	33.236	98.881	14.683	29.372	1.070
Tj. városok együtt	1,713.262	1,676.030	719.317	12.012	68.559	799.888	387.651	140.754	241.630	97.336	46.003	8.771
Megyei városok	1,077.866	1,030.262	463.308	2.762	9.623	475.693	288.407	47.155	200.523	16.4 0	49.688	2.084
Városok együtt	2,791.128	2,706.292	1,182.625	14.774	78.182	1,275 581	676.058	187.909	442.153	113.736	95.691	10.855
10.000-en felüli községek	718.110	677.291	297.244	981	3.110	301.335	199.209	18.155	151.037	5.412	42.962	2.143
10.000-en aluli községek	3,933.590	3,711.103	1.707.767	5.830	16.818	1,730.415	1,122.885	85.074	734.961	17.394	242.861	20.374
Községek együtt	4,651.700	4,388.394	2,005.011	6.811	19.928	2,031.750	1,322.094	103.229	885.998	22.806	285.823	22.517
Vármegyék együtt	5,729.566	5,418.656	2,468.319	9.573	29.551	2,507.443	1,610.501	150.384	1,086.521	39.206	335.511	24.601
Magyarország összesen:	**7,442.828**	**7,094.686**	**3,187.636**	**21.585**	**98.110**	**3,307.331**	**1,998.152**	**291.138**	**1,328.151**	**136.542**	**381.514**	**33.372**
c) Növekedés 1920—1930-ban szám szerint:												
Budapest szfőv.	(216.024)	207.094	74.233	932	14.207	89.372	32.418	25.311	33.106	20.484	.	6 403
A többi 10 tj. város	(152.282)	123.980	47.493	136	3.112	50.741	28.037	13.768	24.317	6.522	.	595
Tj. városok együtt	(368.306)	331.074	121.726	1.068	17.319	140.113	60.455	39.079	57.423	27.006	.	6.998
Vármegyék együtt	(1,311.745)	1,000.835	419.499	373	7.533	427.405	279.851	56.732	201.860	21.088	.	13.899
Magyarország összesen:	**(1,680.051)**	**1,331.909**	**541.225**	**1.441**	**24.852**	**567.518**	**340.306**	**95.811**	**259.283**	**48.094**	**.**	**20.897**
d) Növekedés 1920—1930-ban %-ban:												
Budapest szfőv.	*(24·3)*	*23·4*	*19·4*	*10·3*	*31·3*	*20·5*	*16·5*	*30·8*	*30·2*	*32·9*	.	*493·5*
A többi 10 tj. város	*(33·3)*	*27·1*	*22·0*	*7·3*	*53·6*	*22·7*	*21·4*	*70 7*	*32·6*	*79·9*	.	*125·3*
Tj. városok együtt	*(27·4)*	*24·6*	*20·4*	*9·8*	*33·8*	*21·2*	*18·5*	*38·4*	*31·2*	*38·4*	.	*394·7*
Vármegyék együtt	*(29·7)*	*22·6*	*20·5*	*4·1*	*34·2*	*20·5*	*21·0*	*60·6*	*22·8*	*116·4*	.	*129·9*
Magyarország összesen:	*(29·2)*	*23·1*	*20·5*	*7·2*	*33·9*	*20·7*	*20·5*	*49 1*	*24·3*	*54·4*	.	*167·5*
e) Száz lakásra jutott(*) 1920-ban:												
Budapest szfőv.	*(413)*	*413*	*178*	*4*	*21*	*203*	*91*	*38*	*51*	*29*	.	*1*
A többi 10 tj. város	*(312)*	*312*	*147*	*1*	*4*	*152*	*90*	*13*	*51*	*6*	.	*0*
Tj. városok együtt	*(373)*	*373*	*166*	*3*	*14*	*183*	*91*	*28*	*51*	*20*	.	*0*
Vármegyék együtt	*(302)*	*302*	*140*	*1*	*2*	*143*	*91*	*6*	*60*	*1*	.	*1*
Magyarország összesen:	*(315)*	*315*	*145*	*1*	*4*	*150*	*91*	*10*	*58*	*5*	.	*1*
f) Száz lakásra jutott(*) 1930-ban:												
Budapest szfőv.	*430*	*427*	*178*	*4*	*23*	*205*	*89*	*42*	*56*	*32*	*6*	*3*
A többi 10 tj. város	*344*	*328*	*149*	*1*	*5*	*155*	*90*	*18*	*56*	*8*	*17*	*1*
Tj. városok együtt	*396*	*387*	*166*	*2*	*16*	*184*	*90*	*32*	*56*	*23*	*11*	*2*
Megyei városok	*336*	*321*	*144*	*1*	*3*	*148*	*90*	*15*	*62*	*5*	*16*	*1*
Városok együtt	*370*	*359*	*157*	*2*	*10*	*169*	*90*	*25*	*59*	*15*	*12*	*1*
10.000-en felüli községek	*326*	*307*	*135*	*0*	*1*	*136*	*91*	*8*	*69*	*2*	*20*	*1*
10.000-en aluli községek	*325*	*307*	*141*	*1*	*1*	*143*	*93*	*7*	*61*	*1*	*20*	*2*
Községek együtt	*326*	*308*	*140*	*1*	*1*	*142*	*93*	*7*	*62*	*2*	*20*	*2*
Vármegyék együtt	*327*	*309*	*141*	*1*	*1*	*143*	*92*	*9*	*62*	*2*	*19*	*1*
Magyarország összesen:	*341*	*325*	*146*	*1*	*4*	*151*	*92*	*13*	*61*	*6*	*18*	*2*

*) *Pour la traduction française des parties latérales, voir le tableau 2.* — (*) (*Pour 100 logements*).

[1]) A kimutatott összes egyéb (és lakott üzleti s gazdasági) helyiségekkel; 1920-ban kimutatásuk nem volt teljes, az 1920. és 1930. évi adatok összehasonlítása tehát nem felel meg teljesen a valóságnak amit a zárójel is jelez. (Az adatok a korábbi Szemle cikkben közöltektől eltérnek, mert ott a lakott üzleti és gazdasági helyiségek nincsenek számbavéve; emiatt a helyiségek száz magánlakásra jutó aránya is eltérő.) — *Y compris les autres locaux (et les locaux commerc., ind. et agricoles habités) indiqués dans le tableau; comme ils n'ont pas été tous enregistrés en 1920, la comparaison avec 1930 ne reflète pas exactement la réalité, ce que nous marquons d'ailleurs par parenthèse.* [2]) De a lakott üzleti és gazdasági helyiségek beszámításával. — *Mais y compr. les locaux commerc., ind. et agricoles habités.* [3]) A lakott üzleti és gazdasági helyiségekkel együtt. — *Y compris les locaux commerc., ind. et agricoles habités.* [4]) Tehát a tulajdonképeni „egyéb" helyiségek levonásával. — *Donc, en ne tenant pas compte des „autres locaux".*

lagszáma ugyan a helyesebb szembeállítás szerint 1920 óta 315-ről 325-re szökött, a lakószobáké azonban csaknem változatlan maradt, mert az 1920-as átlagszám (145) tíz esztendő leforgása után csupán egy ponttal lett magasabb (146). Az utóbbi átlagadat egyben arra is enged következtetést, hogy Magyarországon *az egyszobás lakás az uralkodó típus* s mellette legfeljebb a kétszobás lakásoknak jut még némi szerep (ezt egyébként a vidéki városok és 10.000-es községek más alkalommal taglalt statisztikája is megmutatta). Ha a többi adat közt tallózunk, azt is megállapíthatjuk még, hogy *cselédszoba* Budapesten is csak minden 4—5. lakáshoz tartozik, a vidéken viszont alig fordul elő; az *előszoba* is inkább csak a városi lakások egyrészének tartozéka, *konyha* azonban csaknem egyöntetűen a lakásoknak mintegy $^{9}/_{10}$-ed részében megtalálható.[1]) A *fürdőszobák* terén ismét más a helyzet, mert míg száz lakás közül a székesfővárosban 32-nek volt fürdőszobája, a vidéki tj. városokban csupán 8-ra, a megyei városokban 5-re, a 10.000-nél népesebb községekben 2-re, a kisebb lélekszámú községi tömörüléseken pedig 1-re jutott ez a nemcsak kényelmi, hanem tisztasági és egészségügyi szempontokból is fontos helyiség. Az *egyéb lakóhelyiségek* számának kimutatása 1920-ban és 1930-ban — mint jeleztük — nem történt meg egyöntetűen; az itt látható nagyobb szaporodás egyébként is részben csak látszólagos, miután az 1930-ban kimutatott lakott üzleti stb. helyiségek egy része 1920-ban minden valószínűség szerint a lakószobák közé soroztatott. (Ezért azután a lakószobák számának gyarapodása is nagyobb lehetett valamivel a táblában jelzettnél.)

Közegészségügyi nézőszögből elsősorban a magánlakások *szobáinak és konyháinak padozatára* vonatkozó adatok tanulságosak (l. 7. sz. tábla). A megoszlási százalékok éppen eléggé kedvezőtlenek, hiszen országos végeredményben *a szobáknak, cselédszobáknak és hálófülkéknek még 1930-ban is 44·8%-a vertföld-padozattal bírt;* míg Budapesten a földespadlójú lakószobák aránya csupán 0·1%-ot tett, tehát egészen minimális maradt, a 10.000-nél népesebb községek csoportjában az 50, a tízezren aluli kategóriában pedig a 60%-ot is meghaladta (64·4%). Eszerint *az ország lakosságának* (legalább is Budapest népessége nélkül) *még mindig közel fele egyetlen földespadlójú szoba lakója.* Ez és az alápincézés már említett hiánya lakásviszonyainkról elég sívár, az egészségügyi és szociális követelményeknek egyaránt csak igen kevéssé megfelelő képet ad. *Lényegesen kedvezőbb tanulsága* a 7. sz. táblázatnak, hogy *a vertföldpadozatú szobák száma* aránylag és abszolúte véve is *jóval csekélyebb mértékben emelkedett,* mint a deszka- és fapadlóval bíró szobáké (l. a IV. grafikont); továbbá, hogy míg 1920-ban a megfelelő padlózatú szobák arányát a földpadlójú szobáké egy árnyalattal meghaladta, 1930-ban a deszka- és fapadlózatúak száma abszolút túlsúlyra emelkedett. *A konyháknak* (tűzhelyes pitvaroknak) ugyan még mindig 54·2%-a volt vertföldpadlójú, itt azonban ez a padlónem az egészségre távolról sem oly ártalmas, mint a lakószobáknál, melyek közismerten éppen a rossz padlózat (valamint a megfelelő méretű ablakok, a szellőztetés stb. hiánya) miatt lehetnek könnyen súlyos betegségek és járványok melegágyai. Említést érdemel végül, hogy 1920 óta a cement- és betonpadlóval bíró konyhák száma igen erőteljesen — és tegyük hozzá örvendetesen — megnövekedett.

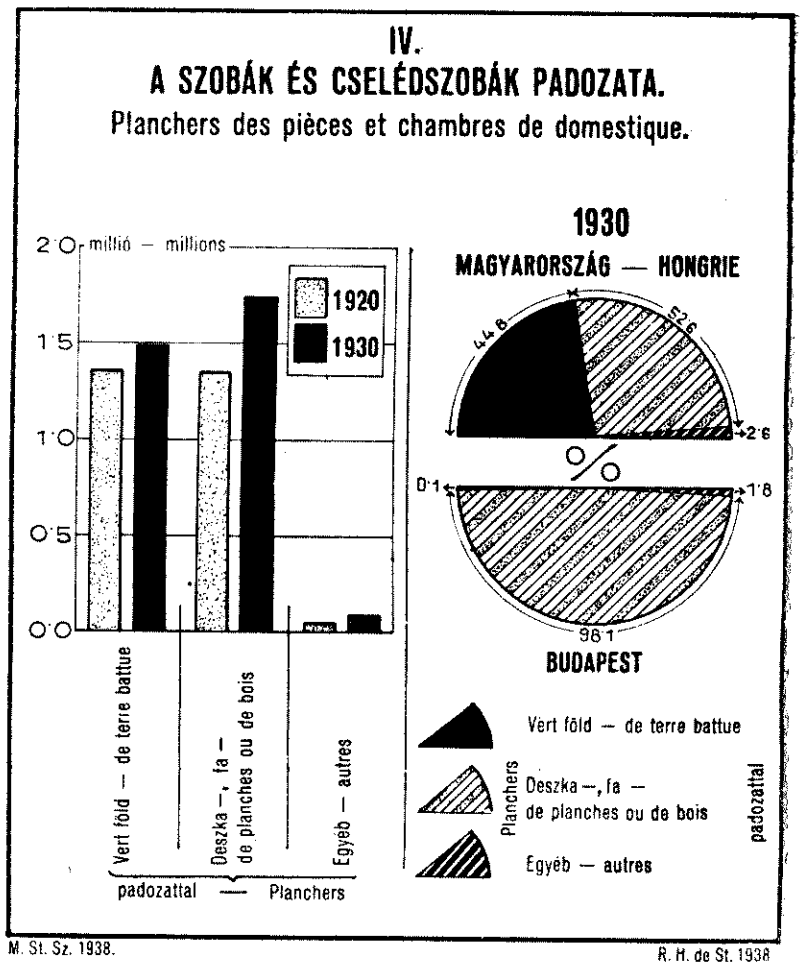

[1]) Nem beszélve arról, hogy a „lakószoba" elég gyakran egyúttal konyha is.

7. A magánlakások szobáinak és konyháinak padozata és a lakások víz-, gáz- s villanyvezetékkel való ellátottsága.

Planchers des pièces et des cuisines dans les logements privés, avec indication des logements pourvus d'eau courante, de gaz et d'électricité.

Év, időszak Város- és községcsoport *Années, périodes* *Catégories de villes et de communes*)*	Vert föld-	Deszka-, fa-	Tégla-v. kő-	Cement-, beton-	Egyéb	Vert föld-	Deszka-, fa-	Tégla-v. kő-	Cement-, beton-	Egyéb	*Logements privés pourvus*[2])		
	Pièces, chambres de domestique et alcôves — padozatú szobák, cselédszobák és hálófülkék					*Cuisines (et vestibules avec four)* padozatú konyhák (tűzhelyes pitvarok)					vezetékkel ellátott[2]) magánlakások		
	sans plancher, ayant au lieu de celui-ci, de la terre battue	*avec plancher de bois*	*avec pl. de brique ou de pierre*	*avec pl. de ciment, de béton*	*avec un plancher d'autre sorte*	*sans plancher, ayant au lieu de celui-ci, de la terre battue*	*avec plancher de bois*	*avec pl. de brique ou de pierre*	*avec pl. de ciment, de béton*	*avec un plancher d'autre sorte*	Víz — *d'eau courante*	Gáz — *de gaz*	Villany *d'électricité*
a) 1920-ban szám szerint:													
Budapest szfőv.	506	434.325	534	754	158	400	13.841	65.477	114.054	2.321	Adatok nem állanak rendelkezésre *Il n'y a pas de données*		
A többi 10 tj. város	54.554	160.847	4.410	1.707	1.980	42.241	18.969	49.930	19.782	181			
Tj városok együtt	55.060	595.172	4.944	2.461	2.138	42.641	32.810	115.407	133.836	2.502			
Vármegyék együtt	1,292.902	747.157	30.311	7.952	1.716	925.775	88.730	213.446	101.960	739			
Magyarország összesen:	**1,347.962**	**1,342.329**	**35.255**	**10.413**	**3.854**	**968.416**	**121.540**	**328.853**	**235.796**	**3.241**			
b) 1930-ban szám szerint:													
Budapest szfőv.	613	515.829	3.343	5.129	735	408	12.859	59.740	155.055	449	196.945	96.069	204.744
A többi 10 tj. város	60.948	201.144	7.959	2.577	1.611	47.585	22.981	51.339	36.734	501	30.704	11.657	71.407
Tj városok együtt	61.561	716.973	11.302	7.706	2.346	47.993	35.840	111.079	191.789	950	227.649	107.726	276.151
Megyei városok	148.226	311.095	11.695	3.091	1.586	110.551	36.863	69.885	70.488	650	38.377	1.733	118.175
Városok együtt	209.787	1,028.068	22.997	10.797	3.932	158.544	72.673	180.964	262.277	1.600	66.026	109.459	394.326
10.000-en felüli községek	157.414	136.706	4.978	1.558	679	118.634	18.931	35.085	26.162	397	6.391	16	43.572
10.000-en aluli községek	1,114.088	576.540	28.693	8.671	2.423	806.151	61.825	132.333	121.112	1.464	13.099	170	111.043
Községek együtt	1,271.502	713.246	33.671	10.229	3.102	924.785	80.756	167.418	147.274	1.861	19.490	186	154.615
Vármegyék együtt	1,419.728	1,024.341	45.366	13.320	4.688	1,035.336	117.589	237.303	217.762	2.511	57.867	1.919	272.790
Magyarország összesen:	**1,481.289**	**1,741.314**	**56.668**	**21.026**	**7.034**	**1,083.329**	**153.429**	**348.382**	**409.551**	**3.461**	**285.516**	**109.645**	**548.941**
c) 1920-ban %-ban:													
Budapest szfőv.	*0·1*	*99·6*	*0·1*	*0·2*	*0·0*	*0·2*	*7·1*	*33·4*	*58·1*	*1·2*	Adatok nem állanak rendelkezésre *Il n'y a pas de données*		
A többi 10 tj. város	*24·4*	*71·9*	*2·0*	*0·8*	*0·9*	*32·2*	*14·5*	*38·1*	*15·1*	*0·1*			
Tj. városok együtt	*8·3*	*90·2*	*0·8*	*0·4*	*0·3*	*13·0*	*10·0*	*35·3*	*40·9*	*0·8*			
Vármegyék együtt	*62·2*	*35·9*	*1·4*	*0·4*	*0·1*	*69·5*	*6·7*	*16·0*	*7·7*	*0·1*			
Magyarország összesen:	*49·2*	*49·0*	*1·3*	*0·4*	*0·1*	*58·5*	*7·3*	*19·8*	*14·2*	*0·2*			
d) 1930-ban %-ban:													
Budapest szfőv.	*0·1*	*98·1*	*0·6*	*1·0*	*0·2*	*0·2*	*5·6*	*26·1*	*67·9*	*0·2*	*77·0*	*37·6*	*80·0*
A többi 10 tj. város	*22·2*	*73·4*	*2·9*	*0·9*	*0·6*	*29·9*	*14·5*	*32·2*	*23·1*	*0·3*	*17·3*	*6·6*	*40·3*
Tj. városok együtt	*7·7*	*89·6*	*1·4*	*1·0*	*0·3*	*12·4*	*9·3*	*28·6*	*49·5*	*0·2*	*52·6*	*2·[illegible]*	*63·8*
Megyei városok	*31·1*	*65·5*	*2·5*	*0·6*	*0·3*	*38·4*	*12·8*	*24·2*	*24·4*	*0·2*	*12·0*	*0·5*	*36·8*
Városok együtt	*16·4*	*80·6*	*1·8*	*0·9*	*0·3*	*23·4*	*10·8*	*26·8*	*38·8*	*0·2*	*35·3*	*14·5*	*52·3*
10.000-en felüli községek	*52·2*	*45·4*	*1·7*	*0·5*	*0·2*	*59·5*	*9·5*	*17·6*	*13·2*	*0·2*	*2·9*	*0·0*	*19·8*
10.000-en aluli községek	*64·4*	*33·3*	*1·7*	*0·5*	*0·1*	*71·8*	*5·5*	*11·8*	*10·8*	*0·1*	*1·1*	*0·0*	*9·2*
Községek együtt	*62·6*	*35·1*	*1·7*	*0·5*	*0·1*	*70·0*	*6·1*	*12·7*	*11·1*	*0·1*	*1·4*	*0·0*	*10·8*
Vármegyék együtt	*56·6*	*40·9*	*1·8*	*0·5*	*0·2*	*64·3*	*7·3*	*14·7*	*13·5*	*0·2*	*3·3*	*0·1*	*15·6*
Magyarország összesen:	*44·8*	*52·6*	*1·7*	*0·7*	*0·2*	*54·2*	*7·7*	*17·4*	*20·5*	*0·2*	*13·1*	*5·0*	*25·1*
e) Növekedés[1]) 1920—1930-ban szám szerint:													
Budapest szfőv.	107	81.504	2.809	4.375	577	8	— 982	—5.737	41.001	—1.872	Adatok nem állanak rendelkezésre *Il n'y a pas de données*		
A többi 10 tj. város	6.394	40.297	3.549	870	— 369	5.344	4.012	1.409	16.952	320			
Tj. városok együtt	6.501	121.801	6.358	5.245	208	5.352	3.030	—4.328	57.953	—1.552			
Vármegyék együtt	126.826	277.184	15.055	5.368	2.972	109.561	28.859	23.857	115.802	1.772			
Magyarország összesen:	**133.327**	**398.985**	**21.413**	**10.613**	**3.180**	**114.913**	**31.889**	**19.529**	**173.755**	**220**			
f) Növekedés[1]) 1920—1930-ban %-ban:													
Budapest szfőv.	*21·1*	*18·8*	*526·0*	*580·2*	*365·1*	*2·0*	*— 7·1*	*— 8·8*	*35·9*	*— 80·7*			
A többi 10 tj. város	*11·7*	*25·1*	*80·5*	*51·0*	*—18·6*	*12·7*	*21·1*	*2·8*	*85·7*	*176·8*			
Tj. városok együtt	*11·8*	*20·4*	*128·6*	*213·1*	*9·7*	*12·6*	*9·2*	*— 3·8*	*43·3*	*— 62·0*			
Vármegyék együtt	*9·8*	*37·1*	*49·7*	*67·5*	*173·2*	*11·8*	*32·5*	*11·2*	*113·5*	*239·8*			
Magyarország összesen:	*9·9*	*29·7*	*60·7*	*101·9*	*82·5*	*11·9*	*26·2*	*5·9*	*73·7*	*6·8*			

*) *Pour la traduction française des parties latérales, voir le tableau 2.*

[1]) Vagy fogyás (—).

[2]) Néhány adat feldolgozástechnikai stb. okokból eltér a Szemle korábbi cikkében közöltektől. — *Pour des raisons d'ordre technique concernant le dépouillement, etc., quelques données diffèrent de celles publiées dans un article précédent de cette Revue.*

kezett be. Hogy azonban a vidéki viszonyok itt sem felelnek meg eléggé az egészségügyi, kulturális és kényelmi követelményeknek, azt nemcsak a nyílt árnyékszékek már kimutatott magas százaléka, hanem az alábbi összeállítás is igazolja, mely azt mutatja meg, hogy 1930-ban mekkora volt azoknak a lakásoknak a száma, amelyeknek *szorosan vett lakóhelyiségei között* (tehát amelyek*ben) árnyékszék* is számbavétetett:

Város- és községcsoport	Lakások, amelyekben árnyékszék volt	
	szám szerint	az összes lakások %-ában
Budapesten	136.813	*53·5*
a többi 10 tj. városban	25.820	*14·6*
a megyei városokban	32.089	*10·0*
a 10.000-nél népesebb közs.-ben	4.916	*2·2*
a 10.000-nél kisebb községekben	19.153	*1·6*
Magyarországon . . .	218.791	*10·0*

A lakásegészségügy terén tíz év alatt bekövetkezett *eltolódások* jellemzésére felemlítjük még, hogy Budapesten a magánlakások száma 41.477-tel nőtt meg s közülük 20.484-hez tartozott *fürdőszoba;*[1]) a vidéken viszont a 316.000 új lakás közül csupán nem is egészen 28.000 volt fürdőszobás. Az 1920—1930 folyamán előállított új lakások minőségének ez a nagy területi különbsége kétségkívül nem meglepő, hiszen attól még igen messze vagyunk, hogy falusi, tanyai lakóházaktól is megkívánhassuk azt, hogy fürdőalkalmatossággal legyenek felszerelve; sajnos azonban a vidéki városokban, mégpedig kétségkívül a belterületen is köztudomás szerint csupán szórványosabban épült fürdőszobás, tehát a korszerű igényeknek teljesen megfelelő új lakás (amit a kislakásépítkezés és az Alföldön nagyon is lényeges vízhiány elég jelentős részben megmagyaráz).

Az 1930. évi népszámlálás házigyűjtőíve *a magánlakásokra vonatkozólag is elsőízben tudakolta a víz-, villany- és gázvezetékkel való ellátás kérdését.* Minthogy a Szemlében a városok és nagyobb községek idevonatkozó viszonyait más alkalommal[2]) már lakásnagyságcsoportok szerint is méltathattuk, ehelyt csak arra utalunk, hogy országos végösszegben a 2·18 millió magánlakás közül 285.516-ban (13·1%) volt vízvezeték, 109.645-ben (5·0%) találtatott gázfelszerelés, a villanyvilágítás pedig 548.941 (25·1%) lakásba volt bevezetve. Budapestet e háromféle szempontból mérföldes távolság választja el a többi települési típustól, kiváltképen a 10.000 főnél kisebb lakosszámú községektől, melyekben a székesfővárosról kimutatott 77·0, 37·6 és 80·0%-os arányokkal szemben a háromféle hányados mindössze 1·1, 0·0 és 9·2% volt. Bármekkora is lehetett főleg villanyvilágítás szempontjából a fejlődés 1930 óta, az a tény, hogy a legutolsó népszámlálás a kisebb községek csoportjában 10 lakás közül 9-ben nem talált villanyégőt, az e téren mutatkozó hiányokat éppen eléggé híven szemlélteti.

5. A magánlakások lakói és laksűrűsége.

Az 1930. évi népszámlálás házigyűjtőívének lakásstatisztikai része *a lakásokban összeírt egyéneknek a lakásban-tartózkodás címe szerint való részletezését* is felölelte. Mint a Szemlében az országos eredmények korábbi tárgyalásánál[1]) már jeleztük, ez az adatanyag nemcsak a háztartások számának és összetételének kielégítően pontos megállapítására alkalmas, hanem bizonyos keretek között családstatisztikai vizsgálódásokra is módot nyujt. Minthogy ily jellegű becslések és számítások a jelen cikkbe nem illeszthetők be, a 8. sz. tábla az abszolút számok felsorolása nélkül *csupán a száz magánlakásra számított arányszámokat*[2]) közli. Ebből a táblából, valamint az V. ábrából elsősorban az tűnik ki, hogy *„családfő“* a városok és községek mindegyik kategóriájában a lakásoknak meglehetős egyenletesen kb. 95—98%-ában[3]) találtatott (a távollevő családfők az 1930. évi népszámlálásnál nem soroztattak a lakás és háztartás tagjai közé és hasonlóképen a többi távollévő sem számíttatott ide). A *„feleség“*-ek arányszáma már jóval ingadozóbb; Budapesten pl. 100 magánlakásra csak 64, a 10.000-en aluli községekben pedig a családi háztartások nagyobb száma miatt (és talán

[1]) Itt, mint fentebb a lakásban lévő árnyékszékek adatainál is nem vettük figyelembe azt a körülményt, hogy egy lakáshoz esetleg egynél több fürdőszoba (árnyékszék) is tartozott, mert adatainkat ez alig befolyásolja.

[2]) V. ö. 1937. évf. 712—714. l.

[1]) V. ö .1937. évf. 1—6. és 67—70. l.

[2]) A csak a lakott magánlakásokra viszonyított (tisztább) arányszámok az egész vonalon alacsonyabbak az itt kimutatottnál.

[3]) A lakott magánlakásokhoz viszonyítva az arány még jobban megközelíti a 100%-ot.

8. A magánlakások lakóinak (a háztartások tagjainak) a magánlakásokra jutó aránya a lakásban tartózkodás címe szerint; a magánlakások laksűrűsége 1930-ban.

Proportion des occupants (membres de ménage) dans les logements privés, qualité en laquelle ils y habitaient et densité d'habitation des logements privés, en 1930.

Város- és községcsoport *Catégories de villes et de communes*	Száz magánlakásra jutott *Proportion, pour 100 logements privés,*										Száz — *Proportion pour 100* jutott jelenlévő (lakos) - *des personnes présentes (habit.) dans les logements privés*			
					albérlő *des sous-locataires*		ágyrajáró *des locataires de lit*							
	családfő — *des chefs de famille*	feleség — *des épouses de chefs de famille*	családtag (rokon) — *des membr. de fam. (parents)*	háztartási alkalmazott *des employés de ménage*	családfő — *chefs de famille*	családtag — *membres de famille*	családfő — *chefs de famille*	családtag — *membres de famille*	egyéb címen a lakásban lakó vagy ideiglenesen ott tartózkodó — *des autres personnes qui y habitaient régulièrement ou temporairement*	magánlakásokban összesen jelenlévő (lakos) együtt *des personnes présentes (habit.) dans les logements privés*	lakóhelyiségre *locaux d'habitat.*	lakószobára [1] *pièces* [1]	lakó-[1]) és cseléd-szobára - *pièces* [1]) *et chambres de domestique*	lakó-[1]) és cseled-szobára és konyhára — *pièces* [1]), *chambres de domestiq. et cuisin.*
Budapest szfőv. *Budapest, la capitale*	98	64	141	22	20	11	13	2	9	380	88	208	185	129
A többi 10 tj. város *Les 10 autres villes autonomes*	95	69	174	11	4	2	1	0	10	366	106	244	236	149
Tj. városok együtt *Ensemble des villes autonomes*	97	66	154	18	13	8	8	1	9	374	95	221	202	136
Megyei városok *Villes départementales*	95	70	177	8	3	2	1	0	9	365	109	252	247	154
Városok együtt *Toutes les villes*	96	68	163	14	9	5	5	1	9	370	100	233	219	143
10.000-en felüli községek *Communes de plus de 10.000 hab.*	95	75	194	6	1	1	0	0	8	380	117	281	278	167
10.000-en aluli községek *Comm. de m. de 10.000 hab.*	95	76	223	4	1	1	0	0	8	408	125	288	285	173
Községek együtt *Ensemble des communes* . .	96	76	218	4	1	1	0	0	8	404	124	287	284	172
Vármegyék együtt *Tous les comitats*	96	75	211	5	1	1	0	0	8	397	121	280	277	169
Magyarország összesen *Hongrie entière* . . .	**96**	**73**	**199**	**8**	**3**	**2**	**2**	**1**	**8**	**392**	**115**	**267**	**259**	**161**

[1]) A hálófülkék (alkóvok) beszámításával. — *Y compris les alcôves.*

a budapesti adatokat e szempontból zavaró albérleti rendszer hiánya következtében is) ennél jóval több: 76. Hogy egyébként a feleségek arányszáma a száztól elég mesz-

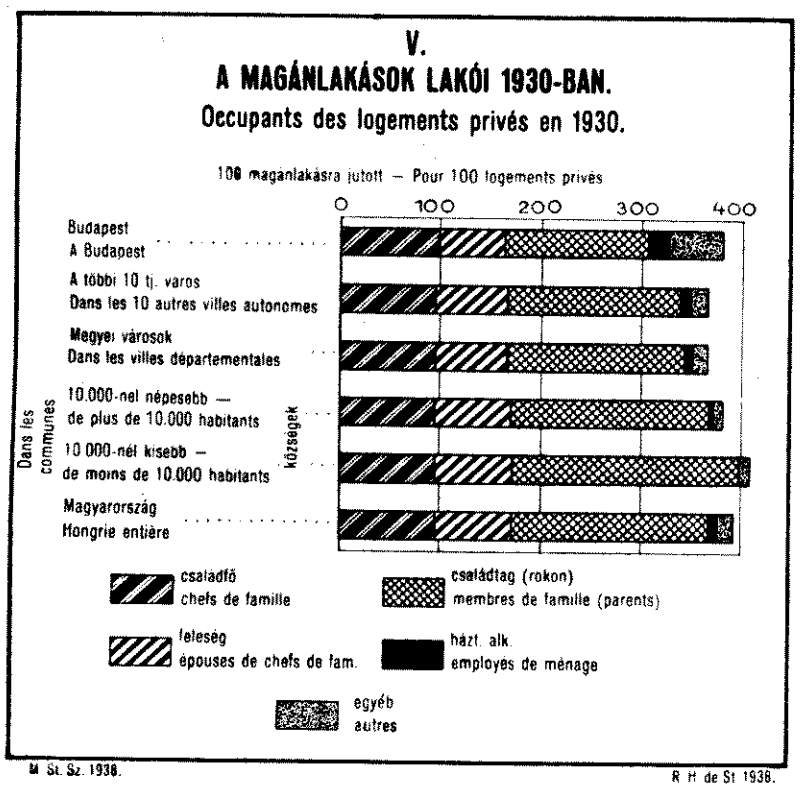

sze marad, annak több magyarázata lehet. Így pl. az, hogy a férjes asszonyok egy (kisebb) része családfő, valamivel nagyobb része a közös háztartásoknak a világháború után kétségkívül megnőtt száma miatt családtag, az olyan lakásoknak száma pedig, amelyekben magánosan lakó férfiak és nők, özvegyasszonyok, elváltak élnek, szintén nem csekély stb. Családi szempontból is jellegzetes különbség mutatkozik a *családtagok* (rokonok) 100 lakásra eső hányadosában: ez Budapesten mindössze 141, a 10.000-nél kevesebb lakosú községekben ellenben 223; s ha ebben az adatsorban is mutatkoznak zavaró tünetek, kétségtelen, hogy *az elég nagy különbségben a nagyvárosban és vidéken olyannyira elütő gyermekszám is kifejezésre jut.* Hasonlóképen *családstatisztikai tájékoztató értékű* az első három rovat összevonása is. Eszerint országos végeredményben 100 magánlakásra 368 családfő, feleség és családtag (rokon) jutott; a kisebb községek kategóriájában ez

az arányszám 394, a székesfővárosban ellenben csak 303. Ez adataink korlátozott értéke mellett is arra mutat, hogy a kisebb településeken a legalább kétgyermekes családtípus az uralkodó, sőt a fiatal házasságok számát és a családi kötelékből már kivált leszármazottak lélekszámát is figyelembevéve az átlagos gyermekszám ennél feltétlenül magasabb is, míg Budapesten az egygyermekesség látszik dominálóbbnak, habár a jelzett körülmények figyelembevétele a gyermekszámot itt is valamivel valószínűleg magasabbra emelné.[1]) A foglalkozási, társadalmi rétegződés eltérősége következtében *a háztartási alkalmazottak* hányadosa fokról-fokra erősen apad, minél egyszínűbb agrárjellegű város- vagy községkategória vizsgálatára térünk át. A két végletet ismét csak Budapest és a tízezren aluli községek alkotják: előbbiben legalább minden ötödik, utóbbiakban azonban csupán minden 25. lakásban találtatott házicseléd. A Szemlében már megemlékeztünk arról, hogy az *albérlő, ágybérlő* kérdés jóformán kizárólag csak a fővárosban ismeretes; a vidéken inkább közös háztartások (család- és háztartásközösségek) fordulhatnak gyakrabban elő. A családtól legidegenebb albérlőkre vonatkozólag tapasztaltakat a 8. sz. tábla adatai is kiválóan szemléltetik. Fentebb láttuk, hogy a szorosabban vett családtagok aránya szerint a tábla részletkategóriái között a vidék: a kisebb községek javára elég nagy különbség mutatkozik. A háztartáshoz sorozható házi cselédség, valamint a lakásban élő idegen elem beszámításával ez a differencia meglehetősen *kiegyenlítődik*, mint ezt *a magánlakásokban összeírt jelenlévőknek 100 lakásegységre jutó arányszámsora* beszédesen igazolja.

A lakások benépesültségéről, *a laksűrűségről* az imént felsorolt adatok csupán egészen hozzávetőleges képet nyujtanak. A lakások megfelelően lakottságáról vagy zsúfoltságáról a 8. sz. tábla további arányszámai élesebben és a valóságnak is inkább megfelelően számolnak be. Ezek közül az arányszámok közül a legkisebb értéke *a jelenlévők 100 lakóhelyiségre mért hányadosának* van, mely Budapesten 88 volt, a többi kategóriánál azonban lépésről-lépésre emelkedett és a tízezres határ alatt sorakozó községekben már 125-re nőtt, országos végeredményben pedig 115-öt tett. E szerint az adatsor szerint a laksűrűség még nem látszik túlzottnak. A hazánkban sajnos *igen gyakori zsúfoltság*, a népesség széles rétegeinek egy lakószobába szorítottsága *a következő adatsorok világánál azonban már sokkal határozottabban megfigyelhető*. Hiszen 1930-ban *100 lakószobára* még Budapesten is 208 lakos jutott; a következő kategóriában (vidéki tj. városok) ez a viszonyszám ugrásszerűen 244-re, majd a megyei városokban 252-re nő, azután a mammutközségekben egy ismételt ugrással 281-re szökik és tetőpontját a 10.000-es lélekszámot meg nem ütő községekben 288-cal éri el. *Az utóbbi adat nyers átlagban szobánkint csaknem 3 lakost jelent, holott a zsúfoltság alsó normális határa* minden más tényezőtől (szobanagyság, a népesség nemek szerinti összetétele, családi kapcsolata, a felnőtt és gyermek-családtagok száma stb.) eltekintve is *2-nél kezdődik*. Ehhez képest pedig már az országos végátlag (100 lakószobára 267 jelenlévő) is felettébb kedvezőtlennek látszik. Minthogy a cselédszoba a lakásoknak kétségkívül lakószoba-jellegű tartozéka, számításainknál tulajdonképen erre a lakóhelyiségre is ki kellene terjeszkedni (a VI. grafikon ezen az alapon készült). A 8. tábla megfelelő arányszámoszlopából kiviláglóan azonban *a laksűrűségi jelzőszámokat a cselédszobáknak a lakószobák közé sorozása a székesfőváros kivételével csak egészen szerény mértékben, árnyalatszerűen enyhíti*. A lakosok száz lakóhelyegységre jutó magas aránya *csupán akkor csökken lényegesebben*, ha a lakó- és cselédszobákhoz *a konyhákat*[1]) *is hozzáveszszük* (l. 8. sz. tábla utolsó oszlopa). Ennek azonban csak *korlátozott a jogosultsága*, bár kétségtelen, hogy éppen a szegényebb néprétegek körében a mindennapi élet nem csekély része itt zajlik le és a hálóhelyek

[1]) Igaz, hogy a „rokonok" levonásával a vidéki és fővárosi arányszámok valamivel ismét csökkennének.

[1]) Az előszobák, pitvarok beszámítása valamivel még jobban (országosan 161-ről 153-ra) enyhítené a laksűrűségi arányszámot.

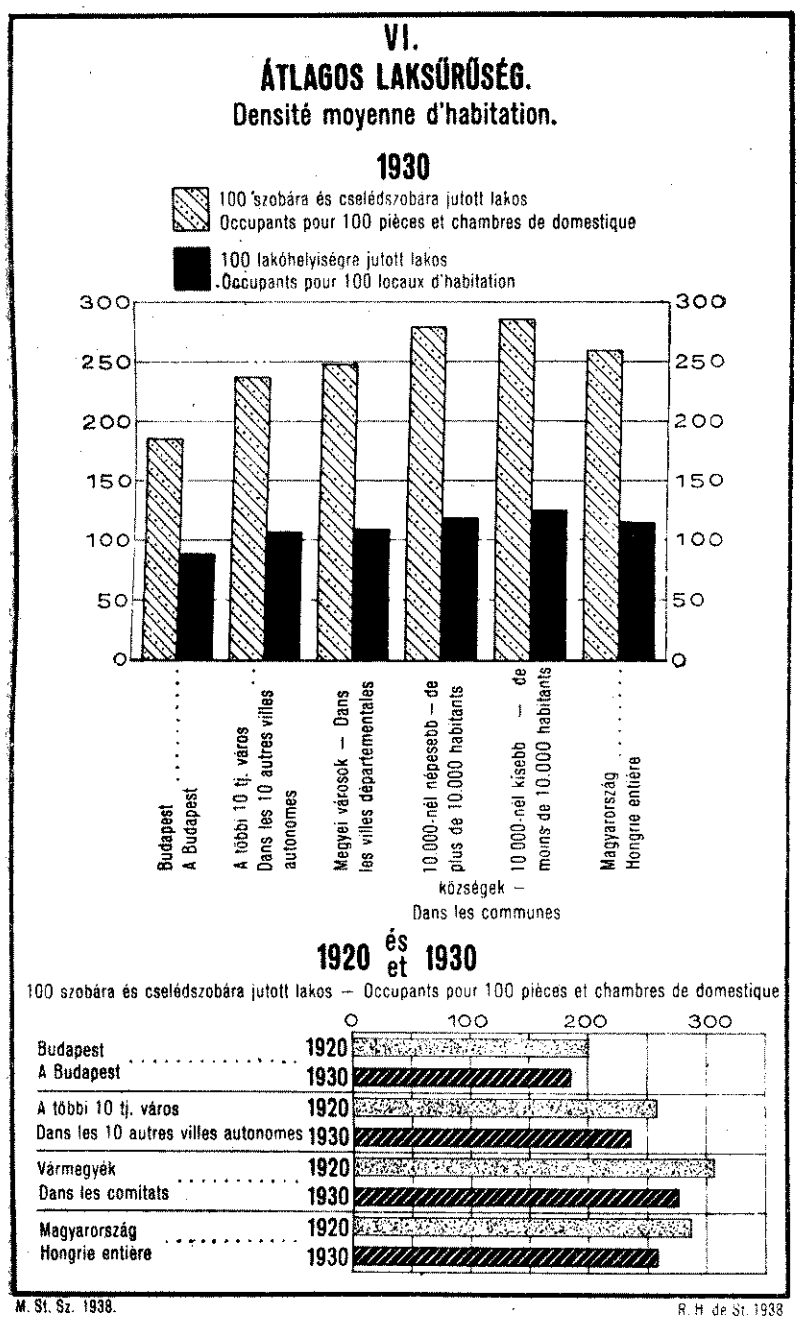

egy része is sokszor ezekbe, sőt az arra még kevésbbé alkalmas egyéb helyiségekbe szorul ki. Tudvalévő, hogy a népesség lakásviszonyairól: a megfelelő, a tűrhető és a zsúfoltanlakottság kérdéséről csak a lakás-nagyságkategóriánkinti tisztább számítások s az ú. n. tényleges laksűrűségi stb. adatok rajzolnak kellő pontosságú képet. A városok és 10.000-nél népesebb községek külön lakásstatisztikai feldolgozása ennek bemutatására módot is nyujtott. A kevésbbé részletes országos lakásstatisztikai feldolgozás során ily adatok nem készülhettek, tehát a 8. sz. tábla ismertetése során bemutatott adatok valóságos értékének illusztrálására és megítélésére csak a Szemlében más alkalommal[1]) közölt részletanyagra utalhatunk. *Az 1920 óta bekövetkezett* és ha nem is túlnagy mértékű, de határozottan *kedvező eltolódásokat azonban* a VI. rajz idevonatkozó része és *az ötféle nyers laksűrűségi arányszámok szembeállítása is jól jellemezheti:*

Laksűrűségi mérőszám[1])	Év	Budapest	A többi 10 tj. város	Tj. városok (együtt)	Vármegyék	Magyarország
Száz lakásra . . . . (jutott jelenlévő (lakos))	1920	412	393	404	436	430
	1930	380	366	374	397	392
Száz szobára[2]) . . .	1920	226	264	240	310	294
	1930	208	244	221	280	267
Száz szobára[2]) és cselédszobára	1920	202	258	221	307	286
	1930	185	236	202	277	259
Száz szobára[2]), cselédszobára és konyhára .	1920	140	162	148	187	178
	1930	129	149	136	169	161
Száz lakóhelyiségre .	1920	99	126	108	145	136
	1930	88	106	95	121	115

[1]) Az adatok feldolgozástechnikai okokból *eltérnek* a Szemlében már korábban közöltektől.
[2]) Ideértve a hálófülkéket (alkóvokat) is.

Természetesen a laksűrűségi számításoknál, mint általában az épület- és lakásstatisztika egész területén az adatok bel- és külterület s a települések jellege (városias, iparforgalmi, vegyes és agrártelepülések), továbbá a földrajzi fekvés szerint való szétbontása a viszonyok és a lehetőségek s adottságok mérlegelése szemszögéből rendkívül tanulságos volna.

*

Az 1920. és 1930. évi lakóház- és lakásstatisztika főbb eredményeinek egybevetésén nyugvó vázlatos helyzetrajz végső mérlege távolról sem kielégítő és néhány nem előnyös időbeli eltolódásra utal. De több adat, kivált a cikk végén felsorolt nyers laksűrűségi mérőszámok a viszonyok kétségbevonhatatlan és elég jelentékeny javulására vetnek fényt. Egyben azt az irányt is megmutatják, amelyen a lakóháztermelési és lakáspolitika a legtöbb eredmény reménnyével törhet előbbre. A javítás módjainak és irányainak határozottabb kijelölése természetesen már csak az egyre inkább közelgő 1940. évi népszámlálás feladata lehet.

Thirring Lajos dr.

[1]) L. 1937. évf. 717—722. l. (Az adatok a feldolgozások eltérő elvi körülhatárolása stb. miatt nem egyeznek meg teljesen az itt közöltekkel.)

IPAR

A nehézipar gépi berendezése.

L'outillage de l'industrie lourde en Hongrie.

Resumé. *Pour compléter ses enquêtes de statistique industrielle, l'Office central royal hongrois de statistique a exécuté en 1927 et 1932 deux enquêtes détaillées sur l'outillage des établissements manufacturiers. Les données recueillies en 1927 n'ont pu être dépouillées, faute de crédits. Mais l'Office a élaboré l'année dernière une partie de celles recueillies en 1932, notamment les réponses aux questionnaires concernant les industries sidérurgiques et métallurgiques, l'industrie des machines et celles produisant des articles électrotechniques et des instruments de précision.*

Cette dernière enquête, tendant à se renseigner, aussi largement que possible, sur la nature des machines, en demandait l'état, l'origine, le système, les dimensions, le moteur, la capacité de rendement, l'utilisation de cette capacité. Les données ont été dépouillées suivant les machines. Nous présentons ici à grand traits les résultats du dépouillement.

En classant les machines, notre tableau 1 (voir ci-dessous) distingue 3 grandes catégories: machines-outils ne modifiant pas l'unité de la masse de la matière mise en oeuvre; celles divisant en plusieurs parties la matière traitée; machines-outils effectuant des travaux auxiliaires. Nos tableaux 2, 3 et 4 font connaître, par espèce de machine, le nombre des machines-outils appartenant à ces 3 grandes catégories. Parmi les données dépouillées, les plus instructives sont celles qui indiquent les particularités des machines; nous les présentons ci-dessous. Dans quelques tableaux, nous offrons des renseignements plus amples sur les machines les plus importantes.

Quant aux machines-outils et appareils ne modifiant pas l'unité de la masse de la matière mise en oeuvre, le tableau 2a), se rapportant aux fours, en indique le système, l'origine, l'état, la capacité de production et l'utilisation de cette capacité; le tableau 2b) montre le nombre des marteaux-pilons, avec l'indication du système et du poids des marteaux; le tableau 2c), la répartition des presses, suivant leur système.

En ce qui concerne les machines-outils divisant en plusieurs parties la matière mise en oeuvre, les tableaux 3a) et 3b) renseignent à grands traits sur les tours et les machines perforatrices, en en indiquant le système; le tableau 3c), sur les scies mécaniques, avec l'indication de leur système et de leurs dimensions; le tableau 3d), sur les automates.

Quant aux machines-outils et autres instruments exécutant des travaux auxiliaires, le tableau 4a) fait connaître les appareils de levage, en en indiquant le système, la capacité de charge, la répartition par région, et la hauteur à laquelle ils peuvent soulever des fardeaux; le tableau 4b), les exhausseurs et compresseurs, montrantleur capacité de rendement et leur répartition par région; le tableau 4c), les fourneaux à fondre des métaux, avec l'indication, par branches d'industrie, de leur système de chauffage et de leurs capacités de contenance et de rendement.

Faute de place, il est impossible de rendre complètement compte ici des résultats de l'enquête. Toutefois, les tableaux dont nous venons de parler donnent une idée des nombreux documents dépouillés.

*

A nemzetgazdaságoknak a mai kort annyira jellemző önellátási törekvéseinél és a tervszerűen irányított gazdálkodásnál az ország termelőképességének ismerete nélkülözhetetlen alappillérként szolgál. Az ország termelőképességének megismeréséhez a termelési ágak termelőképességének meghatározása szükséges.

A termelési ágak közül *a mezőgazdaság termelőképessége* a rendelkezésre álló termőföldek területe és a hosszú évek tapasztalatai útján megismert termésátlagok segítségével egyszerű módon kiszámítható. Természetesen az ilymódon megállapított termelőképesség alapján remélt és a ténylegesen bekövetkezett termés eredménye között — az előre nem látható s emberileg nem befolyásolható tényezők váratlan közrejátszása következtében — olykor lényeges eltérések is mutatkozhatnak.

A természettel összefüggő másik termelési ágnak — *a bányászatnak* — *a termelőképessége* némileg ugyan körülményesebb módon határozható meg, de a számítás viszont sokkal megbízhatóbb eredményre vezet. A bányászat ugyanis nincs a természet szeszélyeinek oly nagymértékben alávetve, mint a mezőgazdasági termelés s a műszaki berendezés ismerete alapján a termelőképesség a valóságot jól megközelítő módon megállapítható. A számítás annál inkább egyszerű, mert a bányatermé-

kek általában homogének, a műszaki berendezéseknek pedig a termeléssel szorosan összefüggő része könnyen számbavehető. A bányák termelőképességének megállapításához sok esetben csupán a szállítóberendezés teljesítőképességének ismerete is elegendő.

A legnehezebben megoldható feladatot *az ipar termelőképességének* a meghatározása jelenti. Az ipar termelőképességét ugyanis kívánatos iparcikkenkint, de legalább is iparcikk-csoportonkint megismerni s ezért a nehézség éppen az iparcikkek sokféleségéből származik. *A termelhető cikkek mennyiségét a rendelkezésre álló termelési eszközök — a munkagépek — termelőképessége határozza meg.* A munkagépek termelőképessége a legtöbb esetben pontosan megállapítható. Az ipar termelőképességének kiszámításához tehát az egész gépi állománynak teljes és részletes ismerete szükséges. Nem elegendő a gépeknek egyszerű megszámlálása, hanem fontos, hogy azok teljesítőképességére vonatkozó adatok is rendelkezésre álljanak.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal átérezte a fentiekben vázolt kérdés fontosságát s az évenkint rendszeresen végrehajtott gyáripari üzemi és termelési statisztikai adatgyüjtésének kiegészítéseként és avégett, hogy az ipar termelőképességének megméréséhez biztosabb alapot teremtsen, munkatervébe *a gyári jellegű vállalatok munkagépeire* vonatkozó statisztikai felvételt is beillesztette. A szóbanforgó statisztikai felvétel a gyári jellegű ipartelepek teljes gépi berendezését kívánta megvilágítani s csak a kézi szerszámokat hagyva figyelmen kívül, *az összes erő- és munkagépeket* körébe vonta. A kiküldött gépstatisztikai kérdőívek a gépeknek — amennyire azt azok nagy száma és sokfélesége megengedte — a részletes műszaki leírását *gépegységenkint kívánták meg.* A gépeket, készülékeket és egyéb üzemi berendezéseket ugyanis egyenkint kellett felsorolni s a származásukra, rendszerükre, méreteikre, teljesítőképességükre, meghajtásuk módjára, állapotukra és a kihasználás fokára vonatkozó adatokat mind be kellett jegyezni. A Hivatal a gépi berendezésre vonatkozó adatgyüjtésnek ezzel a módjával egyszersmind úttörő munkát is végzett, mert az eddigi hasonló adatgyüjtések általában megelégedtek a gépeknek és készülékeknek egyszerű megszámlálásával.

A tárgyalt adatgyüjtés végrehajtása ötéves időközökre volt tervezve. Eddig kétízben végre is hajtatott, mégpedig az 1927. évre és az 1932. évre vonatkozólag. Minthogy azonban a Hivatal költségvetésébe az 1927. évre vonatkozó gépstatisztikai adatgyüjtés feldolgoztatásának költségeit nem lehetett beilleszteni, a begyüjtött kérdőívek feldolgozatlanul maradtak. Az *1932. évi felvétel* feldolgoztatásához — bár csak az elmult költségvetési évben — sikerült kisebb összeget biztosítani s ezzel a begyüjtött anyagnak legalább egy részét, *a vas- és fémiparba, valamint a gépeket, villamossági cikkeket, hangszereket és műszereket gyártó ipar körébe tartozó üzemek kérdőíveinek adatait fel lehetett dolgoztatni.* Sajnos, a rendelkezésre álló szűk anyagi keret nem tette lehetővé a begyüjtött anyagnak azt a tüzetes felülvizsgálását és a kérdőívek kitöltésénél mutatkozó hiányoknak az adatszolgáltatókkal való gondos pótoltatását, amely újrendszerű statisztikai felvételeknél annyira kívánatos. Ezért sok esetben meg kellett elégedni a hiányoknak, illetőleg hibáknak szakszerű becslés útján való pótlásával, illetőleg helyesbítésével. Megjegyzendő továbbá, hogy bár a felvétel és a feldolgozás időpontja között huzamosabb idő telt el, *az adatok érvényessége legnagyobbrészt még ma is fennáll,* mert a gyárak gépi állománya gyakori változásnak általában nincs alávetve s sokszor az évek hosszú során át is változatlan marad.

Az elmondottak előrebocsátása után az alábbiak az 1932. évi gépstatisztikai adatgyüjtésnek a vas- és fémiparra, valamint a gépeket, villamossági cikkeket, hangszereket és műszereket gyártó iparra vonatkozó eredményeit nagy általánosságban ismertetik. A szóbanforgó két ipari főcsoport hosszú és nehézkes megnevezését a továbbiakban a rövidség kedvéért a *„nehézipar“ gyüjtőnév* helyettesíti.

Az adatgyüjtés globális eredményei.

Az 1. sz. táblázat *a nehézipar körébe tartozó ipartelepek számára és az erőgépek teljesítőképességére vonatkozó tájékoztató adatokat* összefoglalásszerűen tartalmazza. Az itt kimutatott adatok az 1932. évi Magyar Statisztikai Évkönyv megfelelő adataival szemben némi eltérést mutatnak. Az eltérés oka egyrészt az, hogy az évenkint rendszeresített gyáripari üzemi és terme-

lési statisztikai adatgyüjtés és a gépstatisztikai felvétel nem azonos időpontban hajtatott végre s így az időközben előfordult új gyáralakulások, illetőleg üzembeszüntetések miatt az adatszolgáltató gyárak számában változás következett be, másrészt pedig a gépstatisztikai felvétel kiterjedt a gépjavító műhelyekre is, amelyeknek adatai viszont az Évkönyvben nem szerepelnek. Megjegyzendő még ehelyütt, hogy az Államvasutak javítóműhelyeire a gépstatisztikai adatgyüjtés nem terjedt ki, mert ezek az üzemek sajátos természetüknél fogva a többi gyáripari vállalat közé nehezen illeszthetők be.

A gépstatisztikai kérdőívek a fentebb mondottak értelmében az adatszolgáltató gyárak *teljes gépi berendezésére* kiterjedtek. A gőzfejlesztő berendezésekre és az erőgépekre vonatkozó adatok azonban ez alkalommal nem kerültek feldolgozásra, mert azok közül a fontosabbak a gyáripari üzemi és termelési statisztikai adatgyüjtés révén évenkint egyébként is rendelkezésre állnak. A továbbiak tehát *csak a munkagépekről szóló adatokat* ismertetik.

A munkagépekre vonatkozó adatoknak egy összesítő sorban való egybefoglalása nem célravezető, de nagyrészt nem is lehetséges. A felvétel egységei ugyanis — a gépek, készülékek és berendezési eszközök — egymástól lényegileg annyira eltérnek, rendeltetésük és jelentőségük oly különböző, hogy tisztán számszerinti összevonásnak különösebb értelme nincs. A gépek és készülékek legjellemzőbb adatainak — vagyis azoknak az adatoknak, amelyek rendszerükről, méreteikről és teljesítőképességükről tájékoztatnak — az összevonása pedig nem is igen lehetséges, mert általában különböző mennyiségi egységekben vannak megadva és megállapításuknál más és más szempontok voltak irányadók. Mégis a begyüjtött anyag rendszerbefoglalása kedvéért az 1. sz. táblázat *összesítő adatokat* is tartalmaz. Ezek szerint a szóbanforgó felvétel 473 üzemben összesen 38.319 darab munkagépet, illetőleg munkaeszközt számlált meg, amelyek darabszám tekintetében a tárgyalt két ipari főcsoport között kb. egyenlő arányban oszlanak meg.

A gépek és készülékek *az általuk teljesített munka természete alapján* három nagy csoportra oszthatók. Éspedig azoknak a gépeknek a csoportjára, amelyek a megmunkálandó test tömegének egységét nem módosítják, továbbá, amelyek a megmunkálandó test tömegét több részre osztják és végül, amelyek általában inkább segédműveleteket végeznek. A csoportosításnak ez

1. Az 1932. évi gépstatisztikai adatgyüjtésnek a nehéziparra vonatkozó összesített eredménye.
Résultats sommaires pour l'industrie lourde de l'enquête statistique exécutée en 1932 au sujet des machines.

Ipari főcsoport ill. országrész *Grandes catégories d'industries et régions*	Az adatszolgáltató ipartelepek *Etablissements industriels ayant fourni les données*		A megmunkálandó test — *Nombre des machines-outils*			munkagépek darabszáma		Egy gyárra jutó munkagépek száma — *Nombre des machines-outils par fabrique ou usine*	Egy munkagépre jutó erőgéptelj. míny lóerőben - *Rendem. d. mach. mot. par machine-outil, CV*
	száma *nombre de ces établissements*	erőgépeinek teljesítő képessége lóerőben *capacité de rendement de leurs machines motrices, CV*	tömegének egységét nem módosító — *ne modifiant pas l'unité de la masse de la matière mise en oeuvre*	tömegét több részre osztó — *divisant en plusieurs parties la matière mise en oeuvre*	Egyéb műveletet végző — *Nombre des machines-outils effectuant d'autres travaux*	Az összes munkagépek *Ensemble des machines-outils* darabszáma *nombre total*	%		
Iparágak szerint — *Par industries*									
Vas- és fémipar — *Industries sidérurgiques et métallurgiques*	264	165.884·9	5.447	9.913	3.896	19.256	*50·3*	*73*	*8·6*
Gépgyártás — *Construction mécanique*	209	86 396·9	3.126	12.432	3.505	19.063	*49·7*	*91*	*4·5*
Nehézipar összesen — *Ensemble des industries lourdes* . . .	**473**	**252.281·8**	**8.573**	**22.345**	**7.401**	**38.319**	*100·0*	*81*	*6·6*
Országrészek szerint — *Par régions*									
Dunántúl — *Transdanubie*	43	8.377·9	771	1.808	466	3.045	*8·0*	*71*	*2·8*
Alföld — *Grande Plaine*	416	148.776·8	6.689	18.402	5.891	30.982	*80·8*	*74*	*4·8*
Észak — *Nord*	14	95.127·1	1.113	2.135	1.044	4.292	*11·2*	*307*	*22·2*
Összesen — *Hongrie entière* . .	**473**	**252.281·8**	**8.573**	**22.345**	**7.401**	**38.319**	*100·0*	*81*	*6·6*
Ebből Budapest — szám — *en nombres*	331	89.781·1	4.613	13.470	3.878	21.961	*57·3*	*66*	*4·1*
Dont Budapest — %	*70·0*	*35·6*	*53·8*	*60·3*	*52·4*	*57·3*	—	—	—

a módja a munkagépeknek egyszersmind egy olyan sorrendiségét eredményezte, mely nagy vonalakban a gyártás menetének is megfelel. A gépek legnagyobb része (58·3%-a) a második — a megmunkálandó test tömegét több részre osztó — csoportban (szerszámgépek) található, éspedig elsősorban a gépgyártás körében. A megmunkálandó test tömegét nem módosító gépeket pedig (az anyag hőkezelésére szolgáló berendezéseket, az ütéssel vagy nyomással alakító gépeket stb.) főleg a vas- és fémiparban alkalmazzák. A segédműveletet végző munkaeszközök (szállítóberendezések, tárolók és egyéb műveletet végző készülékek) a szóbanlevő két ipari főcsoportban kb. egyenlő mértékben vannak képviselve. A tárgyalt táblázat tájékoztatást nyujt a gépek *országrészenkinti elhelyezkedéséről* is. A nehéziparnak Budapesten és környékén való központosulása következtében az Alföld a munkagépek száma tekintetében a másik két országrész mellett messze kimagaslik. Az Alföldre a munkagépek több mint négyötöde esik, ennek mintegy kétharmada azonban Budapesten található.

Érdekes képet nyujtanak *az egy iparteleprе eső munkagépek átlagos darabszámára és az erőgépeknek egy munkagépre jutó átlagos teljesítőképességére* kiszámított adatok. Ezek szerint a vas- és fémiparban egy üzemre átlag 73 munkagép, egy munkagépre pedig átlag 8·6 lóerő erőgépteljesítmény jut, míg ugyanezek a számítások a gépeket és műszereket gyártó ipari főcsoportban 91 darabot, illetőleg 4·5 lóerőt eredményeznek. A két ipari főcsoportra számított adatokból tehát kitűnik, hogy a vas- és fémipar a gépgyártó iparral szemben általában kevesebb, de nagyobb lóerőszükségletű munkagépet alkalmaz. Nem hagyható említés nélkül, hogy egy munkagépre a kiszámítottnál valójában nagyobb erőgépteljesítmény jut, mert a munkagépek között nem csupán mótorikus erőre működők vannak, hanem jelentős a kézi erőre működő gépek, továbbá a mozgást nem végző, tehát hajtóerőt nem igénylő készülékek száma is. Minthogy azonban ez utóbbi gépek és készülékek a tárgyalt két ipari főcsoport mindegyikében képviselve vannak, a számításnál az arány szempontjából elkövetett hiba aligha számottevő.

A fenti *átlagszámítások területi megoszlásban* szintén figyelemreméltó eredményeket nyujtanak. Az egy munkagépre eső erőgépteljesítményt feltüntető adatoknál ugyanis országrészek szerint szembetűnő eltérések mutatkoznak. A Dunántúlon egy munkagépre átlag csak 2·8 lóerő, az Alföldön 4·8 lóerő, Északon pedig 22·2 lóerő jut. Az egy iparteleprе eső munkagépek száma tekintetében pedig ugyancsak Észak ugrik ki feltűnő módon. Az adatok alakulása az iparteleprеk településével van szoros összefüggésben és a nagy nehézipari gyáraknak elsősorban a nyersanyag-lelőhely közelében (Észak), másodsorban a piac közelségében való elhelyezkedésére mutat rá.

Az 1. sz. táblázaton három csoportban összefoglalt munkagépek és készülékek számát a következő (2., 3. és 4. sz.) táblázatok *gépfajtánkint részletezve* mutatják be. Az adatgyüjtés eredményeinek ily módon való ismertetése az 1. sz. táblázatban közölt összevonással szemben már mindenesetre többet mutat; az előbbiekben mondottak értelmében a tárgyalt gépstatisztikai adatgyüjtés célja azonban éppen az volt, hogy a felvétel egységeinek *egyéni sajátságait* megvilágító adatokat is tudakoljon, tehát az adatgyüjtés eredményeinek megfelelő részletezése is szükséges. Minthogy az említett táblázatokban felsorolt valamennyi gép és készülék jellemzőbb adatainak teljes részletezése lényegesen meghaladná az itt rendelkezésre álló keretet, ez alkalommal csupán *a fontosabb és a nagyobb érdeklődésre számot tartó gépekről és készülékekről* álljon itt néhány — a kiválasztott munkagépeket közelebbről is megvilágító — külön táblázat.

A megmunkálandó test tömegének egységét nem módosító munkagépek.

Valamely iparcikk gyártásánál a szükséges nyersanyag előállítása és megmunkálásra alkalmas állapotba való hozása az első feladat. A megmunkálandó test tömegének egységét nem módosító munkagépek és felszerelések között (2. sz. táblázat) ezt a célt elsősorban a *kemencék* szolgálják. A fémanyagok külső erő behatásával ugyanis — tömegük egységének fenntartása mellett — nagyobb mértékben általában csak képlékenységük alapján alakíthatók. A nem képlékeny anyagok viszont izzítással képlékenyekké tehetők; erre a célra — különösen nagyobb tömegű tárgyak esetében — a kemencék szolgálnak. Az olvasztó- és átömlesztő-kemencék —

2. A megmunkálandó test tömegének egységét nem módosító munkagépek.

Machines-outils ne modifiant pas l'unité de la masse de la matière mise en oeuvre.

Ipari fő- és alcsoport száma és megnevezése *Numéros d'ordre et désignation des catégories d'industries*	Kemencék *Fours*	Kovácstűzhelyek — *Foyers (feux) de forge*	Kalapácsok *Marteaux*	Sajtók *Presses*	Hengerjáratok *Trains de laminoirs*	Lemezmegmunkálógépek *Machines à façonner les grosses tôles*	Összesen *Total*
	darabszáma — *leur nombre*						
I. 1. Vas- és acélgyártás — *Fabrication de fer et d'acier*	295	119	273	113	325	10	1.135
2. Vas- és acélöntés — *Fonderies de fer et d'acier*	52	17	6	52	3	20	150
3. Kovácsolt áruk stb. gyártása — *Fabrication d'articles forgés, etc.*	195	83	135	607	60	71	1.151
4. Drótkötél, vasfonat stb. gyártása — *Fabr. de câbles, de filets de fer, etc.*	27	25	6	126	77	14	275
5. Zománcozott edények gyártása — *Fabr. de vases émaillés*	33	8	5	169	2	71	288
7. Kések, ollók stb. gyártása — *Fabr. de couteaux, de ciseaux, etc.*	3	4	5	1	2	—	15
8. Épület- és műlakatosság — *Serrureries en bâtiment et d'art.*	14	61	19	256	32	98	480
9. Vas- és rézbútorok stb. gyártása — *Fabrication de meubles en fer, en cuivre, etc.*	2	6	1	31	12	17	69
11. Nemes- és nem nemesfémek gyártása — *Fabr. de métaux, précieux et autres*	126	8	10	38	160	34	376
12. Arany- és ezüstáruk gyártása — *Fabr. d'articles en or et en argent*	13	5	7	25	49	3	102
13. Rézművesipar — *Industrie des articles en cuivre*	—	2	2	—	—	1	5
14. Fémöntészet — *Fonderies de métaux*	65	7	5	13	3	1	94
15. Csillár- és lámpaárugyártás — *Fabrication de lustres et de lampes*	8	3	3	65	—	59	138
16. Bádogos- és szerelőipar — *Industrie du fer-blanc et ateliers de montage*	4	77	4	307	10	283	685
17. Írótoll- és tollszárhüvelygyártás — *Fabrication de plumes à écrire et de tubes métall. pour porte-plumes*	3	2	14	209	—	6	234
18. Fémáruk gyártása — *Fabrication d'articles métalliques*	9	21	—	180	5	35	250
I. Vas- és fémipar összesen — *Ensemble des industries sidérurgiques et métallurgiques*	849	448	495	2.192	740	723	5.447
II. 20. Kazán-, gép- stb. gyártás — *Fabrication de chaudières, de machines, etc.*	272	466	270	479	63	175	1.725
20b. Gépjavítóműhelyek — *Ateliers de réparation p. machines*	25	129	26	42	9	20	251
21. Mérleggyártás — *Fabrication de balances*	—	16	8	29	—	2	55
23. Elektrótechn. cikkek gyártása — *Fabr. d'articles électrotechn.*	33	51	6	740	168	31	1.029
24. Hangszeripar — *Industrie des instruments de musique*	—	—	—	—	1	—	1
25. Óra-, műszer- stb. gyártás — *Horlogerie, fabrication d'instruments de précision*	14	14	1	29	—	7	65
II. Gépgyártás stb. összesen — *Fabrication de machines, etc., au total*	344	676	311	1.319	241	235	3.126
Mindössze — *Total général*	**1.193**	**1.124**	**806**	**3.511**	**981**	**958**	**8.573**

minthogy azoknál az anyag egysége tulajdonképen módosul — szoros értelemben véve nem tartoznának a 2. sz. táblázatban összefoglalt csoportba, de a többi kemencékkel való közeli rokonságuk különválasztásuk ellen szól. A kemencék leginkább a vas-, acél- és fémáruk gyártásánál, öntésénél, valamint a gépalkatrészek gyártásánál és megmunkálásánál használatosak. A 2. a) sz. táblázat a kemencék gyártmányára, állapotára, termelőképességére s annak 1932. évi kihasználási fokára vonatkozó adatokat *a kemencék megépítésének rendszere, illetőleg a kemencék rendeltetése szerint* részle-

2.a) Kemencék. — *Fours.*

A kemencék rendszere *Système*	A kemencék száma *Nombre*		Belföldi - *Fours faits en Hongrie*	Külföldi - *Fours faits à l'étranger*	Ismeretlen *Fours d'origine inconnue*	termelőképesség q/8 óra *Capacité de production, en q en 8 heures*	Teljesítőképesség az 1932 évben *En 1932, on utilisait*				Uj - *Fours neufs*	Jó — *en bon état*	Használt *usagés*
			gyártmányú				%-os kihasználású volt *% de la capacité de production*				állapotú		
			szám szerint *en nombres*										
	szám szerint *des fours*	%-ban *proportionnel des fours, %*					0	1—30	31—90	91—100			
Kupolókemence — *Cubilots*	74	*6·2*	57	15	2	8 122	9	33	31	1	2	48	24
Lángkemence — *Fours à réverbère*	60	*5·0*	53	5	2	8.865	26	26	8	—	—	41	19
Tégelykemence — *Fours à creusets*	110	*9·2*	72	38	—	568	51	27	31	1	33	39	38
Izzítókemence — *Fours dits à recuire*	414	*34·7*	323	88	3	25 869	63	183	160	8	10	189	215
Edzőkemence — *Fours de cémentation*	190	*15·9*	121	68	1	3.949	37	61	78	14	8	157	25
Lágyító és megeresztő kemence — *Fours p. „recuits et revenus"*	219	*18·4*	154	65	—	11.070	57	65	78	19	13	147	59
Összesen — *Total*	1.067	*89·4*	780	279	8	58.443	243	395	386	43	66	621	380
Egyéb kemence — *Autres fours*	126	*10·6*	86	39	1	[1])	[1])	[1])	[1])	[1])	5	93	28
Mindössze — *Total général*	**1.193**	*100·0*	**866**	**318**	**9**	.	.	.	.	.	**71**	**714**	**408**

[1]) Adatok nem állanak rendelkezésre. — *Il n'y a pas de données.*

tezve mutatja be. Az adatok beszámolnak arról, hogy a kemencéknek majdnem háromnegyed része belföldön készült s mintegy kétharmada az 1932. évben még új, vagy legalább is egészen jó állapotban volt. A termelőképességről és kihasználási fokáról tájékoztató adatok csak 1.067 kemencére vonatkoznak; ugyanis annak a 126 darab kemencének, amelynek rendszere a hiányos adatszolgáltatás miatt megnyugtató módon nem volt megállapítható, termelőképessége és annak kihasználási mértéke is ismeretlen maradt. A kemencék termelőképességét feltüntető adatok az összevonás lehetővé tétele végett egységesen 8 órás időtartamra számíttattak át. Természetesen nem tévesztendő szem elől, hogy a termelőképesség a kemencék rendszere, illetőleg rendeltetése szerint mást és mást jelent (megömlesztett, izzított, lágyított stb. anyagot). A kemencéknek majdnem negyedrésze az 1932. évben teljesen üzemen kívül állott, az üzemben volt kemencék legnagyobb részének (47·8%) a teljesítőképessége pedig legfeljebb csak 30%-ig volt kihasználva.

A kisebb tárgyak izzítására szolgáló berendezések a *kovácstűzhelyek.* Az 1.124 darab kovácstűzhely közül az adatgyüjtés 232 ipartelepen 699 darab közönséges, 136 ipartelepen 360 darab tábori és 27 ipartelepen 65 darab nagyobb izzító kovácstűzhelyet számlált meg. A kovácstűzhelyek legnagyobb része (41·5%-a) a gépgyártó iparágban található.

A fémanyagoknak külső erővel való alakítását — amennyiben ütésszerűen történik — kovácsolásnak nevezik s eszköze a *kalapács.* A gépi erőre működő kalapácsokra vonatkozó részletesebb adatokat a 2. b) sz. táblázat ismerteti. A gépi kalapácsokat elsősorban a tulajdonképeni nehéziparban, a nagy egységsúlyú cikkeket gyártó iparágakban alkalmazzák. Az adatok szerint a kalapácsok 51·4%-a a vas- és acélgyártó, valamint -öntő, továbbá a kovácsolt árukat gyártó iparágban, 36·7%-a pedig a gépgyártó- és gépjavító-iparágban található; vagyis a kalapácsok 88·1%-át a tárgyalt 25 ipari alcsoport közül 5 alcsoportban alkalmazták, míg 20 iparágra a kalapácsoknak csak 11·9%-a jutott. A kalapácsok között működésük rendszere alapján gőz-, lég-, rúgós- és ejtőkalapácsok voltak megkülönböztethetők s darabszámuk minden egyes rendszer keretében a kalapács súlya szerint még további három csoportra választatott szét. Legnagyobb számban a légkalapácsok (48·0%) s azok között a közepes kalapácssúlyúak (0·5—2 q) vannak képviselve. Legkisebb a gőzkalapácsok száma, de egyszersmind ezek a legnagyobb teljesítőképességűek s ezért majdnem kizárólag csak a tulajdonképeni nehéziparban használatosak.

A megmunkálandó tárgy alakításának

2.b) Kalapácsok. — *Marteaux.*

Ipari fő- és alcsoport száma és megnevezése *Numéros d'ordre et désignation des catégories d'industries*	Kalapácsok összesen *Marteaux employés*		Gőzkalapácsok *Marteaux à vapeur*			Légkalapácsok *Marteaux dits à air*			Rugóskalapácsok *Marteaux dits à ressort*			Ejtőkalapácsok *Marteaux dits tombants*		
	darabszám — *leur nombre*													
	poids du marteau													
	szám szerint *leur nombre total*	%	legfeljebb — *au maximum* 5 q	5·1—25 q	25 q-nál nagyobb — *plus de 25 q*	legfeljebb — *au maximum* 0·50 q	0·51—2 q	2 q-nál nagyobb *plus de 2 q*	legfeljebb — *au maximum* 0·50 q	0·51—2 q	2 q-nál nagyobb *plus de 2 q*	legfeljebb — *au maximum* 0·50 q	0·51—2 q	2 q-nál nagyobb *plus de 2 q*
	kalapács súlya													
I. 1—3. Vas- és acélgyártás, -öntés, kovácsolt áruk gyártása — *Fabrication de fer et d'acier, fonderies de fer et d'acier, fabr. d'articles forgés*	414	*51·4*	3	7	9	13	191	27	35	47	16	8	46	12
4—18. Egyéb vas- és fémipari cikkek gyártása — *Fabrication d'autres articles d'industries sidérurgiques et métallurgiques*	81	*10·0*	1	—	—	5	7	4	7	21	3	21	8	4
I. Vas- és fémipar összesen — *Ensemble des industries sidérurgiques et métallurgiques*	495	*61·4*	4	7	9	18	198	31	42	68	19	29	54	16
II. 20—20b. Gépgyártás, gépjavítás — *Fabr. et réparation de machines*	296	*36·7*	28	22	4	46	84	6	13	44	19	1	7	22
21—25. A gépgyártás körébe tartozó egyéb iparágak — *Autres industries des machines*	15	*1·9*	—	—	—	2	2	—	1	5	3	1	1	—
II. Gépgyártás stb. összesen — *Fabrication de machines, etc., au total*	311	*38·6*	28	22	4	48	86	6	14	49	22	2	8	22
Mindössze — *Total général*	**806**	*100·0*	**32**	**29**	**13**	**66**	**284**	**37**	**56**	**117**	**41**	**31**	**62**	**38**

az a módja, amelynél a szerszám lassan ható, folyton növekvő erőt fejt ki: a sajtolás, a nyomást végző munkagép pedig a *sajtó*. A sajtók a 2. sz. táblázatban kimutatott munkagépek között szám szerint az első helyet foglalják el. A 2. c) sz. táblázat szerint a sajtókat — beleértve a hasonló működést kifejtő szegecselőket is — rendszerük alapján hét csoportra lehet szétválasztani. A legáltalánosabban elterjedt sajtó az excentersajtó, amelyet 209 ipartelep — tehát a vizsgálat alá vont telepek 44·2%-a — alkalmazott s amelyeknek száma az összes sajtók számának 42·8%-át tette. Szám szerint kiemelkednek még a sajtók közül a kézi sajtó (31·1%) és a frikciós sajtó (12·3%), amelyeket 168, illetőleg 122 üzemben használtak. Hydraulikus sajtót 57 üzem mutatott ki; számuk az összes sajtók számának 5·4%-át tette. A sajtóknak aránylag nagy hányada (45·6%-a) készült külföldön s ebből a szempontból különösen kiemelendők a szegecselőgépek, amelyeknek mintegy háromnegyedrésze, továbbá a húzó sajtók, amelyeknek kétharmada és a frikciós sajtók, amelyeknek valamivel több mint a fele volt külföldi gyártmányú, — figyelmen kívül hagyva azokat a sajtókat, amelyeknek származása nem volt megállapítható. A sajtóknak több mint kétharmada új, illetőleg jó állapotban volt.

A tárgy megmunkálásának azt a módját, amelynél a nyomóerőt folytonosan működő forgó szerszámok fejtik ki, hengerlésnek, a munkagépet *hengerjáratnak*, másik módját pedig, amelynél a műveletet álló szerszámok végzik, üregen való áthúzásnak s a munkaeszközt *dróthúzógépnek*, húzópadnak nevezik. A hengerjáratokra vonatkozó részletesebb adatoknak ismertetését mellőzve, tájékoztatásul megjegyezhető, hogy a feldolgozás különbséget tett a buga és a lemezhengerléshez valamint a csőgyártáshoz szükséges hengerjáratok

2.c) Sajtók. — *Presses.*

A sajtók rendszere — *Système*	Sajtót alkalmazó ipartelepek száma *Nombre des établissements industriels employant des presses*	Sajtók összesen *Presses employées*		*Presses*					
		szám szerint *leur nombre total*	%	Belföldi *fabriquées en Hongrie*	Külföldi *fabriquées à l'étranger*	Ismeretlen *d'origine inconnue*	Új *neuves*	Jó *en bon état*	Használt *usagées*
				gyártmányú			állapotú		
				sajtók szám szerint — *leur nombre*					
Hydraulikus sajtó — *Presses hydrauliques*	57	191	*5·4*	101	84	6	22	98	71
Frikciós sajtó — *Presses à friction*	122	432	*12·3*	181	234	17	3	263	166
Excentersajtó — *Presses à excentr.*	209	1.501	*42·8*	726	723	52	19	984	498
Húzósajtó — *Presses dites à „traction"*	23	77	*2·2*	26	49	2	—	64	13
Kézisajtó — *Presses à main*	168	1.090	*31·1*	666	377	47	9	824	257
Különféle sajto — *Presses diverses*	9	99	*2·8*	51	47	1	1	87	11
Szegecselőgép — *Machines à riveter*	25	121	*3·4*	29	89	3	1	96	24
Összesen — *Total*	—	**3.511**	*100·0*	**1.780**	**1.603**	**128**	**55**	**2.416**	**1.040**

között és a dróthúzógépek — bár különválasztva — szintén a hengerjáratok között dolgoztattak fel. Ez utóbbi körülmény adja annak magyarázatát, hogy némely ipari alcsoportban — pl. az elektrótechnikai cikkeket előállító iparágban — a szóbanforgó gépek száma meglepően magas.

A megmunkálandó test tömegének egységét nem módosító gépek közé tartoznak végül a *lemezmegmunkáló gépek* közös néven összefoglalt munkagépek és munkaeszközök. Az eddigiekben ismertetett munkagépek a megmunkálandó tárgy egész keresztmetszeténél egyértelmű alakváltozást okoznak, ezzel szemben a lemezmegmunkáló gépek a tárgy keresztmetszetében általában különböző értelmű alakváltozást, hajlítást végeznek. A szóbanforgó gépek és készülékek jelentősége az eddigiekben tárgyalt munkagépekhez viszonyítva kisebb, úgyhogy a sokféleségük miatt terjedelmes részlettáblázatok ismertetése ehelyütt elhagyható. Tájékoztatásképen megemlíthető azonban, hogy a lemezmegmunkáló gépek között a feldolgozás során peremezőket, hornyolókat, egyengetőket, simítókat, hajlítókat, hajtogatókat, domborítókat, gömbölyítőket, hullámlemezkészítőket, bordázókat és még sok egyéb különleges célt szolgáló készüléket lehetett megkülönböztetni.

A megmunkálandó test tömegének egységét módosító munkagépek.

A munkagépek második nagy csoportjában azok a munkagépek sorakoznak, amelyek a tárgy egységét forgácsolás vagy darabolás útján több részre osztják. A szóbanforgó munkagépek legnagyobb részét az úgynevezett szerszámgépek alkotják. Szerszámgépek alatt általában azokat a munkagépeket értik, amelyek az anyag megmunkálását különféle szerszámokkal gépies úton végzik el. Ezek között az adatgyüjtés eredményeiből kitűnően számszerint az *esztergapadok* és a *fúrógépek* állnak első helyen. (3. sz. táblázat.) Részletes adataikat a 3. a) sz. és 3. b) sz. táblázatok tartalmazzák.

A szóbanforgó gépekről közös táblázat készítése csak úgy volt lehetséges, hogy a méretre és a termelőképességre vonatkozó adatok helyett a lóerőszükségletre vonatkozók vétettek figyelembe. A szerszámgépeknek az a mérete ugyanis, amely a kérdéses gépre jellemző, a gép rendszere szerint más és más; termelőképességük pedig általában csak körülményes úton és inkább csupán egyénileg, nem pedig minden gépre közösen érvényes alapon állapítható meg. A szerszámgépek ugyanis rendszerint különféle — méretben és anyagban egymástól eltérő — tárgyakat munkálnak meg s gyakran a megmunkálás módja sem azonos. Majdnem lehetetlen tehát egy gyakorlatilag közvetlenül használható olyan közös alapot találni, amely ha nem is az egyfajta, de legalább a rendszerében azonos gépeknél a termelőképesség megmérésére általánosan alkalmas lenne. A 3. a) sz. és 3. b) sz. táblázatok ezért a szóbanforgó gépek számának csupán a gép rendszere,

3. A megmunkálandó test tömegét több részre osztó munkagépek.
Machines-outils divisant en plusieurs parties la masse de la matière mise en oeuvre.

Ipari fő- és alcsoport száma és megnevezése *Numéros d'ordre et désignation des catégories d'industries*	Esztergapadok *Tours*	Marógépek *Fraiseuses*	Fúrógépek *Machines perforatrices*	Gyalúgépek *Machines à raboter*	Famegmunkáló gépek — *Machines à travailler le bois*	Ollók és lyukasztók - *Cisailles et poinçonneuses*	Fűrészgépek *Machines à scier*	Automaták *Automates*	Csiszológépek *Polisseuses*	Csavarvágógépek *Taraudeuses*	Összesen *Ensemble*
	darabszáma — *leur nombre*										
I. 1. Vas- és acélgyártás — *Fabrication de fer et d'acier* . .	402	196	159	162	58	183	95	240	162	25	1.682
2. Vas- és acélöntés — *Fonderies de fer et d'acier* . .	135	27	137	46	30	42	36	2	93	31	579
3. Kovácsolt áruk stb. gyárt. — *—Fabr. d'articles forgés, etc.*	963	351	480	153	86	125	129	976	247	241	3.751
4. Drótkötél-, vasfonat stb. gyárt. — *Fabr. de câbles, de filets en fer, etc.*	52	11	84	17	17	58	29	59	48	6	381
5 Zománcozott edények gyárt. — *Fabr. de vases émaillés* . .	176	24	92	17	2	49	14	62	77	13	526
7. Kések, ollók stb. gyárt. — *Fabr. de couteaux, de ciseaux, etc.*	1	1	2	2	4	1	5	10	18	—	44
8. Épület- és műlakatosság — *Serrureries en bâtiment et d'art*	87	48	240	47	10	246	42	82	102	11	915
9. Vas- és rézbútorok stb. gyárt. — *Fabr. de meubles en fer, en cuivre, etc.*	23	6	62	8	4	33	13	—	15	1	165
11. Nemes- és nem nemesfémek gyártása — *Fabr. de métaux, précieux et autres*	88	19	37	20	3	55	24	5	39	—	290
12. Arany- és ezüstáruk gyárt. — *Fabr. d'articles en or et en argent*	9	2	4	3	1	15	7	2	30	—	73
13. Rézművesipar — *Industrie des articles en cuivre*	2	—	3	—	—	2	2	—	2	1	12
14. Fémöntészet — *Fonderies de métaux*	48	21	38	8	3	8	17	4	38	4	189
15. Csillár- és lámpaárugyárt. — *Fabr. de lustres et de lampes*	74	6	31	1	5	32	10	4	26	7	196
16. Bádogos- és szerelőipar — *Industrie du fer-blanc et ateliers de montage*	83	10	104	25	3	155	20	54	66	7	527
17. Írótoll- és tollszárhüvelygyártás — *Fabrication de plumes à écrire et de tubes métall. pour porte-plumes*	11	6	8	5	15	6	8	59	21	2	141
18. Fémáruk gyártása — *Fabr. d'articles métalliques* . . .	202	22	73	16	2	29	11	22	61	4	442
I. Vas- és fémipar összesen — *Ensemble des industries sidérurgiques et métallurgiques*	2.356	750	1.554	530	243	1.039	462	1.581	1.045	353	9.913
II. 20. Kazán-, gép- stb. gyártás — *Fabrication de chaudières, de machines, etc.*	2.421	638	1.661	688	411	546	483	57	530	151	7.586
20b. Gépjavítóműhelyek — *Ateliers de réparation p. machines*	343	41	210	101	87	81	110	—	112	18	1.103
21. Mérleggyártás — *Fabrication de balances*	23	5	56	13	17	17	19	—	11	4	165
23. Elektrótechn. cikkek gyárt. — *Fabr. d'articles électrotechn.*	810	309	640	98	42	180	138	263	276	92	2.848
24. Hangszeripar — *Industrie des instruments de musique* . .	4	1	8	3	9	3	13	—	2	—	43
25. Óra-, műszer- stb. gyártás — *Horlogerie, fabrication d'instruments de précision* . . .	312	85	100	31	13	31	25	19	69	2	687
II. Gépgyártás stb. összesen — *Fabrication de machines, etc., au total*	3.913	1.079	2.675	934	579	858	788	339	1.000	267	12.432
Mindössze — *Total général* . .	**6.269**	**1.829**	**4.229**	**1.464**	**822**	**1.897**	**1.250**	**1.920**	**2.045**	**620**	**22.345**

3.a) Esztergák. — *Tours.*

Esztergák rendszere *Système*	Esztergák összesen *Tours au total*	Belföldi *Fabriqués en Hongrie*	Külföldi *Fabriqués à l'étranger*	Ismeretlen *D'origine inconnue*	Besoin de CV: Legfeljebb 1·0 *au maximum*	Besoin de CV: 1·1—5·0	Besoin de CV: 5·0-nál nagyobb *plus de 5·0*	Actionnés: Közvetlen *d'eux-mêmes*	Actionnés: Transzmissziós *par transmission de force*	Új — *Neufs*	Jó — *En bon état*	Használt — *Usagés*
		gyártmányú			lóerőszükségletű *CV*			meghajtású		állapotú		
	szám szerint — *en nombres*											
Hosszeszterga — *Tours à pointes*	3.822	1.371	2.058	393	1.342	2.197	283	124	3.698	18	2.494	1.310
Revolverpad — *Tours revolvers*	965	228	669	68	298	505	162	10	955	4	524	437
Fejeszterga - *Tours en l'air, à plateau*	464	176	251	37	113	255	96	16	448	—	239	225
Tengelyeszterga — *Tours à arbres*	147	50	82	15	31	81	35	26	121	1	108	38
Karusszelpad - *Tours dits „carrousels"*	31	5	24	2	8	13	10	5	26	1	27	3
Preciziós eszterga — *Tours de précision*	395	108	262	25	354	41	—	14	381	10	263	122
Hengerfúró — *Tours à aléser les cylindres*	196	86	96	14	27	109	60	38	158	4	128	64
Különféle rendszerű esztergapad — *Autres tours*	249	78	166	5	129	107	13	8	241	5	115	129
Összesen — *Total*	**6.269**	**2.102**	**3.608**	**559**	**2.302**	**3.308**	**659**	**241**	**6.028**	**43**	**3.898**	**2.328**

származása, lóerőszükséglete, meghajtásának módja és állapota szerinti megoszlásáról nyujtanak tájékoztatást. Az ismertetett adatokon kívül részletesebbek is rendelkezésre állanak — pl. az esztergapadoknál a csúcstávolság, csúcsmagasság, fúrógépeknél a maximális fúrási átmérő, fúrási mélység stb. — de csak a gépek rendszere szerint külön-külön megszerkesztett táblázatban lennének összefoglalhatók.

Az elmondottak általában érvényesek a *marógépekre* és a *gyalugépekre* is. Részlettáblák közlése helyett megjegyezzük, hogy a feldolgozás során a marógépeknél különbség tétetett vízszintes, függőleges, univerzális, fogaskerék, horonymaró, valamint egyéb rendszerű marógépek, a gyalugépeknél pedig vízszintes (hossz), haránt (shaping), függőleges (vésőgép) és egyéb rendszerű gyalugépek között.

3.b) Fúrógépek. — *Perceuses, foreuses.*

A fúrógépek rendszere *Système*	Fúrógépek összesen *Ensemble des perceuses (foreuses)*	Belföldi *Fabriquées en Hongrie*	Külföldi *Fabriquées à l'étranger*	Ismeretlen *D'origine inconnue*	Besoins en CV: Legfeljebb 1 *1 CV tout au plus*	Besoins en CV: 1-nél nagyobb *plus de 1 CV*	Actionnées: Közvetlen *d'elles-mêmes*	Actionnées: Transzmissziós *par transmission de force*	Új — *Neuves*	Jó — *En bon état*	Használt *Usagées*
		gyártmányú			lóerő-szükségletű		meghajtású		állapotú		
	szám szerint — *en nombres*										
Darufúrógép — *Machine à percer radiale*	80	16	58	6	—	80	7	73	1	58	21
Oszlopos fúrógép — *Perceuses dites à colonnes*	1.812	942	635	235	1.030	782	183	1.629	11	1.100	701
Gyorsfúrógép — *Perceuses rapides*	933	373	422	138	768	165	85	848	7	671	255
Karosfúrógép — *Perceuses dites à bras*	560	260	226	74	293	267	60	500	—	314	246
Kézi, hordozható fúrógép — *Perceuses à main, portatives*	[1]) 354	189	156	9	284	39	354	—	9	280	65
Különféle fúrógép — *Autres perceuses*	490	199	244	47	372	118	51	439	7	301	182
Összesen — *Total*	**4.229**	**1.979**	**1.741**	**509**	**2.747**	**1.451**	**740**	**3.489**	**35**	**2.724**	**1.470**

[1]) Ebből — *Dont*: 31 kézi — *à main*, 41 pneumatikus — *pneumatiques*, 282 villamos meghajtású — *actionnées p. l'électricité.*

3.c) Fűrészek. — *Scies.*

A fűrészek rendszere — *Système*	Fűrészt alkalmazó ipartelepek száma *Nombre des établissements industriels employant des scies*	Fűrészek összesen *Ensemble des scies*	*Ayant une lame d'un diamètre*		*Diamètre de disque:*			*Longueur de tranchage*			*Actionnées*	
			Legfeljebb 500 m/m — *de 500 mm. tout au plus*	500 m/m-nél nagyobb *de plus de 500 mm.*	Legfeljebb 600 m/m *600 mm. tout au plus*	601—900 m/m	900 m/m-nél nagyobb *plus de 900 mm.*	Legfeljebb 200 m/m *200 mm. tout au plus*	201—400 m/m	400 m/m-nél nagyobb *plus de 400 mm.*	Közvetlen *d'elles-mêmes*	Transzmissziós *par transmission de force*
			penge átmérőjű		tárcsa átmérőjű			vágóélhosszúságú			meghajtású	
			szám szerint — *leur nombre*									
Scies Fémkörfűrész — *circulaires pour métaux*	138	398	299	99	—	—	—	—	—	—	73	325
Fakörfűrész — *circulaires pour bois*	104	234	165	69	—	—	—	—	—	—	38	196
Szalagfűrész — *à ruban*	121	257	—	—	76	144	37	—	—	—	38	219
Síkmozgású fűrész — *non circulaires*	185	361	—	—	—	—	—	51	183	127	30	331
Összesen — *Total*	—	**1.250**	**464**	**168**	**76**	**144**	**37**	**51**	**183**	**127**	**179**	**1.071**

A *famegmunkáló gépek* csoportjában az eddig említett szerszámgépeknek a fa megmunkálására alkalmas változatai vannak összefoglalva. A rendelkezésre álló adatok alapján a famegmunkáló gépeket faesztergákra, fagyalukra, famarókra és fafúrógépekre lehetett szétválasztani. A gyalugépek között egyengető és vastagsági, a marógépek között pedig vízszintes és függőleges rendszerűeket lehetett megkülönböztetni.

Az *ollók* és *lyukasztók* között különbség tétetett a kizárólag nyírásra, illetőleg lyukasztásra szolgáló és a két műveletet egyesítő kombinált gépek között. A lemezvágó ollóknál figyelem fordíttatott a vágóélhossz, a körvágóknál a tárcsaátmérő, a lyukasztóknál pedig a lyukasztható felület méretére és ott, ahol erre mód nyílt, a nyírható maximális lemezvastagságra is.

A gépi erőre működő *fűrészekről* külön részlettábla számol be (3.c) sz. táblázat). A fűrészek rendszereik alapján négy csoportba voltak sorozhatók éspedig a körfűrészek fémre és fára, a szalagfűrészek és a síkmozgású fűrészek csoportjára. Méreteikről tájékoztató adatokat ebben az esetben sem lehetett a különféle rendszereknél ugyanaz alatt a fejrovat alatt kimutatni, mert míg a körfűrészeknél a fűrészpenge, a szalagfűrészeknél a tárcsaátmérő nagysága a mértékadó, addig a síkmozgású fűrészekre a vágóélhossz a jellemző. A méretekre vonatkozó fejrovatokat tehát statisztikai szempontból nem lehetett kifogástalanul megszerkeszteni.

Az eddig tárgyalt szerszámgépek által végzett műveleteket külön-külön, de gyakran többet is egyesítve, az *automaták* önműködően végzik. Az automaták ezek szerint különféle működési elvet is egyesítenek. A 3. d) sz. táblázatban a fejrovatok megszerkesztésénél csak azok a szempontok voltak irányadók, amelyek minden automatára érvényesek s az automaták rendszerének részletezésénél — a táblázat túlságos elnyujtásának elkerülése végett — néhol kissé erőszakos összevonások is szükségessé váltak. Az automatáknak, miként általában a szerszámgépeknek is a legnagyobb része (57·7%-a) külföldi gyártmányú. Előállításukra a hazai gépgyártás nem rendezkedett be. Minthogy az automaták általában tömegcikket gyártó gépek és a tömeggyártás leginkább az utóbbi időben hódított magának teret, az automaták többnyire újabb gépek. Ezt a tárgyalt táblázat vonatkozó adatai is alátámasztják, amelyek szerint az adatszolgáltatók a szóbanlevő gépeknek csupán 19·2%-át minősítették használt állapotúnak.

A *csiszoló-* és *csavarvágógépekről* részletkimutatás ez alkalommal nem készült. Tájékoztatásul megemlíthető azonban, hogy a csiszológépek között legnagyobb számban korongos csiszológépek találhatók, a csavarvágógépek legnagyobb része

3.d) Automaták. — *Automates.*

Automaták rendszere *Système*	Automatát alkalmazó ipartelepek száma *Nombre des établissements industr. employant des automates*	Automaták összesen *Ensemble des automates* szám szerint *en nombres*	%	*Fabriqués où?* gyártmányú szám szerint — *leur nombre* Belföldi *en Hongrie*	Külföldi *à l'étranger*	Ismeretlen *d'origine inconnue*	állapotú szám szerint — *leur nombre* Új — *Neufs*	Jó — *En bon état*	Használt *Usagés*
Automates									
Csavargyártó — *fabriquant des vis*	36	786	*41·0*	271	510	5	8	721	57
Szeggyártó — *fabriquant des clous*	10	365	*19·0*	200	165	—	32	236	97
Szerszámgép-automata — *machines-outils*	48	311	*16·2*	105	205	1	18	195	98
Tű-, kapocs-, gyűrű-, gombgyártó — *faisant des aiguilles, des agrafes, des anneaux, des boutons*	13	106	*5·5*	71	35	—	4	93	9
Drót-, láncgyártó, peremező, tekercselő, reszelővágó — *faisant des fils métalliques, des chaînes; automates à border ou à embobiner; automates coupeuses de râpes*	32	158	*8·2*	48	102	8	7	119	32
Egyéb különféle automata — *d'autres sortes*	34	194	*10·1*	97	91	6	1	117	76
Összesen — *Total*	—	**1.920**	*100·0*	**792**	**1.108**	**20**	**70**	**1.481**	**369**

pedig ¼—1 collos (egy coll=25·4 mm) csavarok gyártására alkalmasak.

Segédgépek s egyéb műveletet végző munkaeszközök.

A munkagépek harmadik nagy csoportjában (4. sz. táblázat) általában a segédmunkákat és a különlegesebb műveleteket végző munkagépek és készülékek találhatók. Ezek közül az *emelőgépekről* a 4. a) sz. táblázatban részletesebb adatok is beszámolnak. A feltüntetett négyféle rendszerű emelőgépen kívül, az „Egyéb különféle emelőgépek" csoportban a híddaruk, csigasorok, pneumatikus, hydraulikus stb. emelőgépek vannak összefoglalva. A futódaruk az összes emelőgépeknek több mint felét teszik és jelentős számban vannak képviselve a forgódaruk és a felvonók is. A teherbírás tekintetében legnagyobb számban (42·7%) az 1·1—5 tonna teherbírású emelőgépek, legkisebb számban pedig az 5 tonnánál nagyobb teherbírásúak találhatók. Ez utóbbi csoportban a futódaruk és a forgódaruk száma emelkedik ki.

Jelentős számban vannak képviselve azok a munkagépek is, amelyek a cseppfolyós és a légnemű testek szállítására szolgálnak, vagyis: a szivattyúk, valamint az exhausztorok és a kompresszorok. A *szivattyúkra* vonatkozó adatok feldolgozásánál különbség tétetett a dugattyús és centrifugális szivattyúk között és külön dolgoztattak fel a Worthington (gőz) szivattyúkra vonatkozó adatok is. Mód nyílt arra is, hogy a feldolgozás a szivattyúkat a dugattyús rendszerűeknél a hengerátmérőre és lökethosszra, a centrifugálisoknál pedig a hengerátmérőre s valamennyinél a teljesítőképességre — vagyis az időegységben szállított folyadékmennyiségre — vonatkozó adatok alapján is megkülönböztesse.

Az *exhausztorokról* és a *kompresszorokról* a 4. b) sz. táblázat területi megoszlásban számol be. A szóbanforgó gépeknek több mint a fele Budapesten található s így az Alföld az exhausztorok és kompresszorok darabszáma tekintetében a másik két országrész mellett — amint az várható is volt — szintén magasan kiemelkedik. A táblázat mind az exhausztorok, mind a kompresszorok számát a gép teljesítőképessége szerint két-két csoportra osztja fel. Az exhausztoroknak 22·7%-a, a kompresszoroknak pedig 26·2%-a percenkint két köbméternél kevesebb, a többi pedig két köbméternél nagyobb mennyiségű levegő szállítására képes.

A különféle folyadékok tárolására szolgáló *üstöket, kazánokat, tartányokat, kádakat, medencéket* a gépstatisztikai felvétel szintén számba vette. Az üstök és kazánok között olvasztásra, öntésre, főzésre, a tartányok között tárolásra, a kádak között pácolásra, mosásra és még sok egyéb

4. Segéd- és egyéb műveletet végző munkagépek és készülékek.

Machines-outils et appareils faisant des opérations auxiliaires et autres opérations.

Ipari fő- és alcsoport száma és megnevezése *Numéros d'ordre et désignation des catégories d'industries*	Felvonók, elevátorok, daruk - *Monte-charge, élévateurs et grues*	Szivattyúk — *Pompes*	Exhausztorok, kompresszorok — *Exhausseurs, compresseurs*	Üstök, tartányok, kádak, medencék - *Chaudières, récip., cuves, bassins*	Fémolvasztó kályhák *Fourneaux à fondre des métaux*	Fémbevonó berend. - *Installations (machin. et appareils) pour plaquer des métaux*	Drót- és kábelfonók és -szövők - *Machines à filer des fils métallic. et des câbles*	Tekercselőgépek *Machines à embobiner*	Őrlőgépek *Machines à moudre*	Zúzógépek — *Broyeuses*	Formázógépek *Contourneuses*	Varrógépek *Machines à coudre*	Összesen — *Ensemble*
	d a r a b s z á m a — *l e u r n o m b r e*												
I. 1. Vas- és acélgyártás — *Fabrication de fer et d'acier* . .	289	254	44	98	7	21	4	10	51	10	19	4	811
2. Vas- és acélöntés — *Fonderies de fer et d'acier* . .	71	33	19	24	8	10	—	—	32	14	442	2	655
3. Kovácsolt áruk stb. gyárt. — *Fabr. d'articles forgés, etc.*	107	70	50	64	10	34	1	3	26	5	156	4	530
4. Drótkötél-, vasfonat stb. gyárt. — *Fabr. de câbles, de filets en fer, etc.*	42	30	12	88	3	34	499	145	2	6	—	1	862
5 Zománcozott edények gyárt. — *Fabr. de vases émaillés* . .	13	15	14	38	3	36	—	—	19	3	22	—	163
7. Kések, ollók stb. gyárt. — *Fabr. de couteaux, de ciseaux, etc.*	—	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	5
8. Épület- és műlakatosság — *Serrureries en bâtiment et d'art*	8	5	15	2	—	15	—	—	7	—	—	2	54
9. Vas- és rézbútorok stb. gyárt. — *Fabr. de meubles en fer, en cuivre, etc.*	2	—	2	—	—	4	15	—	2	—	—	2	27
11. Nemes- és nem nemesfémek gyártása — *Fabr. de métaux, précieux et autres*	63	37	8	88	26	89	—	5	9	9	15	1	350
12. Arany- és ezüstáruk gyárt. — *Fabr. d'articles en or et en argent*	—	2	—	—	16	7	—	1	—	—	2	1	29
13. Rézművesipar — *Industrie des articles en cuivre*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14. Fémöntészet — *Fonderies de métaux*	4	7	22	—	8	2	—	—	7	3	11	1	65
15. Csillár- és lámpaárugyárt. — *Fabr. de lustres et de lampes*	14	5	9	29	1	10	—	—	21	3	4	—	96
16. Bádogos- és szerelőipar — *Industrie du fer-blanc et ateliers de montage*	6	22	18	10	3	10	—	—	6	—	1	2	78
17. Írótoll- és tollszárhüvelygyártás — *Fabrication de plumes à écrire et de tubes métall. pour porte-plumes*	—	4	—	19	—	8	—	—	33	—	—	19	83
18. Fémáruk gyártása — *Fabr. d'articles métalliques* . . .	1	1	8	4	13	31	8	1	1	3	17	—	88
I. Vas- és fémipar összesen — *Ensemble des industries sidérurgiques et métallurgiques*	620	488	222	464	98	312	527	165	2 16	56	689	39	3.896
II. 20. Kazán-, gép- stb. gyártás — *Fabrication de chaudières, de machines, etc.*	868	285	145	125	44	27	—	5	114	35	393	19	2.060
20b. Gépjavítóműhelyek — *Ateliers de réparation p. machines*	90	66	52	5	12	6	—	4	32	1	—	23	291
21. Mérleggyártás — *Fabrication de balances*	4	2	3	—	—	1	—	—	1	—	—	1	12
23. Elektrótechn. cikkek gyárt. — *Fabr. d'articles électrotechn.*	159	232	132	85	15	86	4	318	27	9	—	3	1.070
24. Hangszeripar — *Industrie des instruments de musique* . .	—	18	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	19
25. Óra-, műszer- stb. gyártás — *Horlogerie, fabrication d'instruments de précision* . . .	3	—	8	6	—	8	—	1	—	—	—	27	53
II. Gépgyártás stb. összesen — *Fabrication de machines, etc., au total*	1.124	603	340	221	71	128	5	328	174	45	393	73	3.505
Mindössze — *Total général* . .	**1.744**	**1.091**	**562**	**685**	**169**	**440**	**532**	**493**	**390**	**101**	**1.082**	**11:**	**7.401**

4.a) Emelőberendezések. — *Appareils de levage.*

Az emelőgépek rendszere *Système*	Emelőgépet alkalmazó ipartelepek száma *Etablissements industriels employant des appareils de levage*	Emelőgépek összesen *Appareils de levage* szám szerint *leur nombre tot.*	%	Belföldi *Fabriqués en Hongrie*	Külföldi *Fabriqués à l'étranger*	Ismeretlen *D'origine inconnue*	*Ayant une capacité de charge* Legfeljebb 1 tonna *de 1 tonne au maximum*	1·1—5 tonna *de 1·1 tonne à 5 tonnes*	5 tonnánál nagyobb *de plus de 5 tonnes*	*Ayant une capacité de lever* Legfeljebb 4 méter *à 4 mètres au maximum*	4 méternél nagyobb *à plus de 4 mètres*
				gyártmányú			teherbírású			emelőmagasságú	
				szám szerint — *en nombres*							
Felvonó — *Monte-charge*	69	335	*19·2*	292	28	15	208	127	—	225	110
Elevátor — *Elévateurs*	11	18	*1·0*	15	3	—	11	7	—	11	7
Futódaru, futómacska — *Grues roulantes*	85	891	*51·1*	736	84	71	214	422	255	658	233
Forgódaru — *Grues pivotantes*	68	408	*23·4*	336	31	41	160	134	114	196	212
Egyéb különféle emelőgép — *Autres appareils de levage*	34	92	*5·3*	66	22	4	30	54	8	.	.
Összesen — *Total*	—	**1.744**	*100·0*	**1.445**	**168**	**131**	**623**	**744**	**377**	[1])**1.090**	[1]) **562**

[1]) Az egyéb különféle emelőgépekre vonatkozó adatok nélkül. — *Non compris les „autres appareils de levage".*

különféle célra szolgáló berendezések vannak.

A *fémolvasztó kályhák* rendeltetésük tekintetében tulajdonképen a kemencékhez állnak közel, minthogy azonban e kályhák a fém megömlesztésére szolgálnak s így a test tömegének egységét módosítják, az egyéb műveletet végző munkagépek közé soroztattak. A 4. c) sz. táblázat ipari alcsoportok szerinti részletezéssel tüntet fel néhány olyan adatot, amely a fémolvasztó kályhák közelebbi megvilágítására alkalmas. A tárgyalt fémolvasztók négyötödrésze szén- illetőleg koksztüzelésre van berendezve s a gáz-, olaj- és egyéb tüzelési rendszerűek száma elenyésző. A fémolvasztó kályhák méreteire vonatkozólag a befogadóképességükről szóló adatok tájékoztatnak, a termelőképességüket pedig az összesítés lehetővé tétele végett egységesen egy üzemnapra, vagyis 8 üzemórára kellett átszámítani.

A nehézipar gyártmányait a káros vegyi hatásoktól való megvédés és a tetszetősebb külső nyujtása végett különféle fémmel szokták bevonni. A tárgyalt gépstatisztikai felvétel 440 darab *fémbevonó berendezést* számlált meg (4. sz. táblázat),

4.b) Exhausztor, kompresszor. — *Exhausseurs et compresseurs.*

Országrész — *Régions*	Exhausztort ill. kompresszort alkalmazó ipartelepek száma *Nombre des établissements industr. employant des exhausseurs ou des compresseurs*	Exhausztor és kompresszor összesen darab *Ensemble des exhausseurs et des compresseurs, en nombres*	*Fabriq. où?* Belföldi *en Hongr.*	Külföldi *à l'étrang.*	Ismeretlen *d'origine inc.*	Percenkint - *D'une capacité de rendement de* Legfeljebb 2 m³ — *2 m³ tout au plus*	2 m³-nél nagyobb *plus de 2 m³*
			gyártmányú			teljesítőképességű *par minute*	
		Exhausztor — *Exhausseurs*					
Dunántúl — *Transdanubie*	12	19	8	10	1	6	13
Alföld — *Grande Plaine*	64	175	128	44	3	35	140
Észak — *Nord*	4	13	10	3	—	6	7
Magyarország összesen — *Hongrie entière*	**80**	**207**	**146**	**57**	**4**	**47**	**160**
		Kompresszor — *Compresseurs*					
Dunántúl — *Transdanubie*	9	26	12	14	—	7	19
Alföld — *Grande Plaine*	103	302	157	135	10	78	224
Észak — *Nord*	8	27	19	8	—	8	19
Magyarország összesen — *Hongrie entière*	**120**	**355**	**188**	**157**	**10**	**93**	**262**

4.c) Fémolvasztó kályhák. — *Fourneaux à fondre des métaux.*

Ipari fő- és alcsoport száma és megnevezése *Numéros d'ordre et désignation des catégories d'industries*	Fémolvasztó kályhát alkalmazó ipartelepek száma — *Nombre des établiss. industr. employant des fourneaux à fondre des métaux*	A fémolvasztó kályhák darabszáma — *Nombre des fourneaux à fondre des métaux*	*Fabriqués où?* gyártmányú: Belföldi *en Hongrie*	Külföldi *à l'étranger*	Ismeretlen *d'origine inconn.*	*Chauffés* tüzelésű: Szén és koksz — *au charbon et au coke*	Gáz — *au gaz*	Olaj — *à l'huile*	Egyéb *autrement*	*Leur contenance* befogadóképességű: Legfeljebb 1 q *au maximum 1 q*	1·1—5 q	5 q-nál nagyobb *plus de 5 q*	Teljesítőképesség 8 óránkint q-ban — *Capacité de rendement en 8 heures, q*
I. 1. Vas- és acélgyártás — *Fabrication de fer et d'acier* . .	3	7	7	—	—	1	2	4	—	2	4	1	54
2. Vas- és acélöntés — *Fonderies de fer et d'acier* . .	7	8	6	2	—	7	—	1	—	5	2	1	67
3. Kovácsolt áruk stb. gyárt. — —*Fabr. d'articles forgés, etc.*	3	10	9	1	—	9	1	—	—	—	4	6	173
4. Drótkötél-, vasfonat stb. gyárt. — *Fabr. de câbles, de filets en fer, etc.*	2	3	2	1	—	—	2	—	1	—	2	1	75
5 Zománcozott edények gyárt. — *Fabr. de vases émaillés* . .	2	3	2	—	1	2	1	—	—	—	1	2	102
11. Nemes- és nem nemesfémek gyártása — *Fabr. de métaux, précieux et autres*	4	26	20	6	—	20	1	5	—	2	6	18	839
12. Arany- és ezüstáruk gyárt. — *Fabr. d'articles en or et en argent*	15	16	10	4	2	16	—	—	—	3	3	10	493
14. Fémöntészet — *Fonderies de métaux*	5	8	8	—	—	7	—	1	—	2	5	1	105
15. Csillár- és lámpaárugyárt. — *Fabr. de lustres et de lampes*	1	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	4
16. Bádogos- és szerelőipar — *Industrie du fer-blanc et ateliers de montage*	3	3	2	—	1	2	—	—	1	2	1	—	11
18. Fémáruk gyártása — *Fabr. d'articles métalliques* . . .	5	13	10	3	—	13	—	—	—	—	12	1	186
I. Vas- és fémipar összesen — *Ensemble des industries sidérurgiques et métallurgiques*	50	98	77	17	4	78	7	11	2	17	40	41	2.109
II. 20. Kazán-, gép- stb. gyártás — *Fabrication de chaudières, de machines, etc.*	20	44	34	8	2	37	6	1	—	14	14	16	1.525
20b. Gépjavítóműhelyek — *Ateliers de réparation p. machines*	8	12	10	2	—	8	3	—	1	7	4	1	53
23. Elektrótechn. cikkek gyárt. — *Fabr. d'articles électrotechn.*	8	15	13	2	—	12	1	—	2	8	6	1	108
II. Gépgyártás stb. összesen — *Fabrication de machines, etc., au tot.*	36	71	57	12	2	57	10	1	3	29	24	18	1.686
Mindössze — *Total général* . .	**86**	**169**	**134**	**29**	**6**	**135**	**17**	**12**	**5**	**46**	**64**	**59**	**3.795**

amelyeknek 31·6%-a ónnal, 25·9%-a nikkellel, 13·9%-a ólommal, 12·5%-a rézzel, 11·4%-a horgannyal, 4·7%-a pedig egyéb nemes- és nem nemesfémmel való bevonásra volt használatos.

A 4. sz. táblázatban még felsorolt s eddig nem tárgyalt munkagépek általában különlegesebb műveletek végzésére szolgálnak. Így a *drót-* és *kábelfonó,* valamint *-szövő* munkagépek drótfonásra, kötélsodrásra, drótszövetek készítésére, továbbá kábel fonására és szövésére alkalmasak s rendeltetésüknek megfelelően elsősorban a drótkötelet, vasfonatot és kábelt gyártó iparágban használatosak.

A drótok és huzalok feltekercselését a *tekercselőgépek* végzik; ezek tehát szintén az előbbiekben említett kábelgyártó iparágban jutnak nagyobb szerephez, de még inkább az elektrótechnikai cikkek gyártá-

sával foglalkozó iparban, amely az összes tekercselőgépeknek 64·5%-át alkalmazza.

A nehéziparban segédanyagként használatos különböző ásványi anyagok aprítására az *őrlő-* és *zúzógépek* szolgálnak. Az őrlőgépek legnagyobb része (77·5%-a) hengeres rendszerű, de a felvétel során golyós, korongpáros (kollerjárat) és görgősjáratú őrlőgépek is találtattak.

A *formázógépeknek* a vas- vagy fémöntéssel is foglalkozó iparágakban van jelentőségük. Elsősorban a vas- és acélöntő, valamint a gépgyártó iparág tűnik ki az alkalmazott formázógépek magas száma tekintetében s kiemelkedik még mellettük ebből a szempontból a kovácsolt árukat előállító iparág is. E három ipari alcsoport a nehéziparban alkalmazott összes formázógépek 91·6%-át mutatta fel.

A 4. sz. táblázat végül feltünteti a *varrógépek* számára vonatkozó adatokat is. A szóbanforgó munkagépek jelentősége a tulajdonképeni nehéziparban alárendelt s csak néhány iparág van, amely varrógépet nagyobb számban is alkalmaz.

*

Az elmondottak — amellett, hogy a nehézipar munkagépállományát óhajtották nagy vonalakban ismertetni — arról is tájékoztatást nyujtanak, hogy a Magyar kir. Központi Statisztikai Hivatal által végrehajtott újrendszerű gépstatisztikai felvétel révén milyen sok értékes és a gazdasági életnek valószínűleg széles körét érdeklő adatnak lehet birtokába jutni. Szükségtelen hangsúlyozni, hogy a szóbanforgó felvétel révén kibontakozó kép csak akkor válhatik teljessé, ha a begyüjtött adatok nem csupán a nehéziparra, hanem az egész gyáriparra vonatkozólag is feldolgoztatnának s az adatgyüjtés az eredetileg megállapított időközökben a jövőben is végrehajtatnék. *Szalay Zoltán.*

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

Legfontosabb behozatali cikkeink származási országai.

Les pays d'origine les plus importants pour l'importation en Hongrie.

Résumé. *En 1937, d'après des chiffres récemment publiés, de la valeur de nos importations, il revient plus de la moitié à l'Allemagne, à l'Autriche, à la Roumanie et à l'Italie; après ces pays, venaient, sous ce rapport, la Tchéco-Slovaquie, la Grande-Bretagne, la Yougoslavie, les Etats-Unis, les Pays-Bas et la Suisse. Le commerce extérieur comprenant des marchandises ayant, au point de vue de la valeur, de la quantité et des besoins intérieurs, une importance dépassant de beaucoup les autres, on met en une nouvelle lumière l'importance des pays d'origine en examinant de quels pays venaient les articles les plus considérables.*

Selon notre tableau 1, il y a, parmi nos importations, au point de vue de la valeur, 10 catégories de marchandises particulièrement importantes: bois bruts ou ouvrés; peaux brutes; papiers et articles en papier; coton brut; métaux bruts; huile minérale; machines et appareils; charbon; soie artificielle; fontes et ferraille. L'ensemble de ces importations a représenté l'année dernière 248·4 millions de pengős, soit plus de 52% du total de nos importations (476 millions de pengős); l'année précédente, il n'avait représenté que 47·5% de nos importations totales (437 millions de p.). Pour l'année dernière, à l'exception du coton brut, on constate pour les marchandises que nous venons d'énumérer des augmentations considérables, allant de 66 mille pengős à 12·8 millions de pengős.

D'après le tableau 2, les bois bruts ou ouvrés, achetés presque uniquement aux pays voisins, sont dans notre commerce extérieur la plus grosse charge, la Hongrie ayant perdu presque toutes ses forêts. Viennent ensuite, au point de vue de la valeur, les importations de peaux brutes, provenant l'année dernière en majeure partie de Hollande, de la Grande-Bretagne, d'Argentine, d'Allemagne et de pays voisins du nôtre. Depuis longtemps, c'est l'Autriche et l'Allemagne qui occupent la première place pour notre importation de papier et d'articles en papier; ces derniers temps, on n'y a vu à cet égard qu'un changement: les importations provenant d'Allemagne augmentaient continuellement. En ce qui concerne nos importations de coton brut, près de la moitié en provenait des Etats-Unis; le reste, surtout d'Egypte, des Indes britanniques et du Congo belge; ajoutons que par rapport aux années précédentes, il n'y a pas eu de changement pour le rang occupé par les pays d'origine quant à ces importations; mais la part des Etats-Unis y a fort baissé et celle du Congo belge a de plus en plus augmenté. En ce qui concerne les

sával foglalkozó iparban, amely az összes tekercselőgépeknek 64·5%-át alkalmazza.

A nehéziparban segédanyagként használatos különböző ásványi anyagok aprítására az *őrlő-* és *zúzógépek* szolgálnak. Az őrlőgépek legnagyobb része (77·5%-a) hengeres rendszerű, de a felvétel során golyós, korongpáros (kollerjárat) és görgősjáratú őrlőgépek is találtattak.

A *formázógépeknek* a vas- vagy fémöntéssel is foglalkozó iparágakban van jelentőségük. Elsősorban a vas- és acélöntő, valamint a gépgyártó iparág tűnik ki az alkalmazott formázógépek magas száma tekintetében s kiemelkedik még mellettük ebből a szempontból a kovácsolt árukat előállító iparág is. E három ipari alcsoport a nehéziparban alkalmazott összes formázógépek 91·6%-át mutatta fel.

A 4. sz. táblázat végül feltünteti a *varrógépek* számára vonatkozó adatokat is. A szóbanforgó munkagépek jelentősége a tulajdonképeni nehéziparban alárendelt s csak néhány iparág van, amely varrógépet nagyobb számban is alkalmaz.

*

Az elmondottak — amellett, hogy a nehézipar munkagépállományát óhajtották nagy vonalakban ismertetni — arról is tájékoztatást nyujtanak, hogy a Magyar kir. Központi Statisztikai Hivatal által végrehajtott újrendszerű gépstatisztikai felvétel révén milyen sok értékes és a gazdasági életnek valószínűleg széles körét érdeklő adatnak lehet birtokába jutni. Szükségtelen hangsúlyozni, hogy a szóbanforgó felvétel révén kibontakozó kép csak akkor válhatik teljessé, ha a begyüjtött adatok nem csupán a nehéziparra, hanem az egész gyáriparra vonatkozólag is feldolgoztatnának s az adatgyüjtés az eredetileg megállapított időközökben a jövőben is végrehajtatnék. *Szalay Zoltán.*

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

Legfontosabb behozatali cikkeink származási országai.

Les pays d'origine les plus importants pour l'importation en Hongrie.

Résumé. *En 1937, d'après des chiffres récemment publiés, de la valeur de nos importations, il revient plus de la moitié à l'Allemagne, à l'Autriche, à la Roumanie et à l'Italie; après ces pays, venaient, sous ce rapport, la Tchéco-Slovaquie, la Grande-Bretagne, la Yougoslavie, les Etats-Unis, les Pays-Bas et la Suisse. Le commerce extérieur comprenant des marchandises ayant, au point de vue de la valeur, de la quantité et des besoins intérieurs, une importance dépassant de beaucoup les autres, on met en une nouvelle lumière l'importance des pays d'origine en examinant de quels pays venaient les articles les plus considérables.*

Selon notre tableau 1, il y a, parmi nos importations, au point de vue de la valeur, 10 catégories de marchandises particulièrement importantes: bois bruts ou ouvrés; peaux brutes; papiers et articles en papier; coton brut; métaux bruts; huile minérale; machines et appareils; charbon; soie artificielle; fontes et ferraille. L'ensemble de ces importations a représenté l'année dernière 248·4 millions de pengős, soit plus de 52% du total de nos importations (476 millions de pengős); l'année précédente, il n'avait représenté que 47·5% de nos importations totales (437 millions de p.). Pour l'année dernière, à l'exception du coton brut, on constate pour les marchandises que nous venons d'énumérer des augmentations considérables, allant de 66 mille pengős à 12·8 millions de pengős.

D'après le tableau 2, les bois bruts ou ouvrés, achetés presque uniquement aux pays voisins, sont dans notre commerce extérieur la plus grosse charge, la Hongrie ayant perdu presque toutes ses forêts. Viennent ensuite, au point de vue de la valeur, les importations de peaux brutes, provenant l'année dernière en majeure partie de Hollande, de la Grande-Bretagne, d'Argentine, d'Allemagne et de pays voisins du nôtre. Depuis longtemps, c'est l'Autriche et l'Allemagne qui occupent la première place pour notre importation de papier et d'articles en papier; ces derniers temps, on n'y a vu à cet égard qu'un changement: les importations provenant d'Allemagne augmentaient continuellement. En ce qui concerne nos importations de coton brut, près de la moitié en provenait des Etats-Unis; le reste, surtout d'Egypte, des Indes britanniques et du Congo belge; ajoutons que par rapport aux années précédentes, il n'y a pas eu de changement pour le rang occupé par les pays d'origine quant à ces importations; mais la part des Etats-Unis y a fort baissé et celle du Congo belge a de plus en plus augmenté. En ce qui concerne les

métaux bruts, nous en avons acheté surtout à la Grande-Bretagne, aux Etats-Unis, à l'Autriche et aux Pays-Bas. C'est à ces pays qu'il revint la plus grande partie de la valeur de nos importations de métaux bruts. Nous avons importé de quelques pays situés près de nous une quantité considérable de métaux bruts à bon marché. Nos importations d'huile minérale, provenant presque uniquement de Roumanie, augmentent de plus en plus. Nous avons importé l'année dernière des machines et appareils en premier lieu d'Allemagne, et pour une part bien moindre d'Autriche, de Suède, etc. Les charbons importés (au total 10·5 millions de pengős de coke et 6·1 millions de p. de houille) vinrent d'Allemagne et de Tchéco-Slovaquie; ces derniers temps, la part de l'Allemagne y est redevenue la plus considérable. Quant à la soie artificielle, l'année dernière nous en avons importé bien plus d'Allemagne que d'Italie; sous ce rapport, pour notre importation le rôle de l'Allemagne a été ces tout derniers temps considérablement supérieur à celui de l'Italie. Pour notre importation de fontes et de ferraille, laquelle augmente de plus en plus, l'Allemagne, les Etats-Unis, l'Egypte et l'Autriche sont les pays d'origine les plus considérables. Quant à la valeur des dix sortes d'importations les plus considérables que nous avons énumérées plus haut, l'Autriche y a figuré l'année dernière pour la plus grosse part; sous ce rapport, l'Allemagne y avait la seconde place; la Roumanie la troisième; la Tchéco-Slovaquie, la quatrième. Venaient ensuite, rangés par ordre d'importance à cet égard, les Etats-Unis, la Yougoslavie, la Grande-Bretagne, l'Italie, l'Egypte. D'après le tableau ci-dessous, de la valeur de ces 10 sortes d'importations les plus considérables, il revint presque la moitié aux 4 pays voisins de la Hongrie et près de 43 millions de pengős à l'Allemagne. Ainsi, c'est aux marchés les plus voisins que la Hongrie a acheté — et c'est bien naturel — les marchandises les plus nécessaires aux besoins intérieurs.

*

Ismeretes, hogy Magyarország behozatalában milyen országok játsszák a legnagyobb szerepet. A legutóbb közzétett statisztikai adatok szerint 1937-ben a behozatal értékének felénél nagyobb része jutott a Németországból, Ausztriából, Romániából és Olaszországból származó árukra, sorban utánuk pedig Cseh-Szlovákia, Nagy-Britannia, Jugoszlávia, az Amerikai Egyesült Államok és Németalföld voltak behozatalunk legfontosabb származási országai. Minthogy a magyar közgazdasági élet nyilvánvalóan indokolt fontosságú árukat szerez be külföldi piacokon és csak olyanokat, amelyeket a belföld — szüksége lévén reá — el is tud fogyasztani, az egyes országoknak az egész behozatal értékében elfoglalt aránya egyszersmind a magyar külkereskedelem szempontjából való fontosságukat is jelzi. Mégis a behozatalban vannak egyes áruk, illetőleg árucsoportok, amelyeknek jelentősége egyrészt fontosságuknál, másrészt az importált mennyiség nagyságánál és értékénél fogva a többieknél nagyobb. Az a kérdés, hogy mely országokból szerezzük be ezeket a többieknél fontosabbnak minősíthető árukat, amelyeknek közgazdasági életünkben elfoglalt jelentősége az átlagosnál súlyosabb, egyes országok fontosságát is új megvilágításba helyezheti. Itt-ott közgazdasági irodalmunkban is felmerült ez a kérdés, mégpedig abban a formában, mintha a behozatalunkban szereplő fontos országok nem volnának minden esetben azonos fontosságúak a magyar fogyasztás elsőrendű szükségleteinek kielégítése szempontjából. Anélkül, hogy a felvetett gondolat különleges gazdaságpolitikai, pénzügyi stb. részleteibe alaposabban behatolnánk, néhány áruval és néhány származási országgal kapcsolatban mégis érdemes — bár csak felületesen — ezt a kérdést megvizsgálni.

Alkalmasnak látszik például a vizsgálat céljaira *a tíz legfontosabb árut* a behozatalból kiemelve, ezeknek származási országait kutatni. A hivatalos külkereskedelmi adatközlésben megállapított sorrend szerint 1937-ben ez a tíz áru, illetőleg árucsoport a behozatal értékének nagysága szerint a kereken 60·7 millió P értékű nyers- és megmunkált fa, a 29·5 millió P értékű nyers bőr, a 28·2 millió P értékű papiros- és papirosáru, a 27·1 millió P értékű nyers pamut, a 23·3 millió P értékű nyers fémek, a 20·4 millió P értékű ásványolaj, a 19·7 millió P értékű gépek és készülékek, a 16·6 millió P értékű szén (és koksz), a 11·9 millió P értékű műselyem és a 11·1 millió P értékű nyers- és ócskavas. (L. 1. sz. táblát). Ezeknek behozatala együttvéve alig maradt el az egynegyed milliárd, (pontosan 248·4 millió) pengőtől, vagyis több mint 52%-a volt a 476 millió pengős egész behozatalnak. Ugyanez a tíz áru a megelőző évben — 1936-ban — csak 207·2 millió P értékben került az országba, vagyis mindössze 47·5%-át tette az akkori 437 millió pengős behozatalnak. Eléggé elfogadhatónak látszik tehát, ha ezeket az áru-

1. Magyarország külkereskedelmi forgalmának 10 legnagyobb behozatali tétele az 1936—1937. években.

Les 10 articles les plus considérables de l'importation en Hongrie en 1936—37.

Az áruk megnevezése *Marchandises*	Mennyiség q — *Quantité en q*		Érték ezer P-ben *Valeur en milliers de p.*	
	1936	1937	1936	1937
Nyers és megm. fa — *Bois bruts et ouvrés*	9,572.279	10,867.577	47.892	60.668
Nyers bőr — *Peaux brutes*	137.551	158.373	21.567	29.548
Papiros és papirosárúk — *Papier et articles en papier*	833.571	823.061	24.380	28.230
Nyers pamut — *Coton brut*	287 072	264.112	29.759	27.078
Nyers fémek — *Métaux bruts*	215.364	257.786	15.278	23.287
Ásványolaj — *Huile minérale*	2,579.137	2,800.878	15.253	20.373
Gépek és készülékek — *Machines et appareils*	70.999	73.510	17.806	19.701
Szén — *Charbon*	4,645.997	5,792.294	13.731	16.563
Műselyem — *Soie artificielle*	34.957	38.177	11.847	11.913
Nyers és ócskavas — *Fonte br. de moulage et ferraille*	1,414.557	898.680	9.656	11.073
Összesen — *Total*	**19,791.484**	**21,974.448**	**207 169**	**248.434**

kat minősítjük legfontosabb behozatali cikkeinknek, nemcsak azért, mert az egész behozatalnak érték szerint több mint felét jelentették, hanem azért is, mert mindezek a nyers pamut kivételével az előző évinél lényegesen nagyobb értékkel szerepelnek behozatalunkban. Igy a nyers- és megmunkált fa importja 12·8 millió, a nyers bőré kevés híján 8 millió, a papiros és papirosáruké 3·9 millió, a nyers fémeké 8 millió, az ásványolajé 5·1 millió, a gépek és készülékeké 1·9 millió, a széné 2·8 millió és a nyers- és ócskavasé 1·4 millió pengő értékkel növekedett. A műselyem importja emelkedett csupán 66 ezer pengővel, a nyers pamut behozatala pedig csökkent 2·7 millió pengővel. Ennek a tíz árucikknek együttes behozatali értéke 41·3 millió pengővel volt nagyobb az előző évinél, míg az egész behozatal növekedése 1936-ról 1937-re csak 39 millió pengő volt. Tehát ezeknek az áruknak a forgalma egymagában is elegendő volt az egész behozatal értékének növelésére, másrészt növekedésük — éppen fontosságuknál fogva — aránylag sokkal jelentősebb volt, mint a többi áruké, ami természetesen nem jelenti azt, mintha amazok nem lettek volna szintén fontosak és sok esetben nélkülözhetetlenül szükségesek.

A kiemelt tíz árucsoport forgalmi adatai alkalmasaknak látszanak arra, hogy származási országaikat kutatva, a legfontosabb beszerzési piacainkat is megállapíthassuk. (L. 2. sz. táblát.)

A 10·9 millió métermázsára rugó *nyers- és megmunkált fa* legnagyobb része, 3·9 millió métermázsa Romániából, 3·7 millió métermázsa pedig Ausztriából került hozzánk és csak lényegesen kisebb hányad Cseh-Szlovákiából (2 millió métermázsa) és Jugoszláviából (1·3 millió métermázsa), míg más országok részesedése aránylag jelentéktelen volt. Nagyjából hasonló arányban alakult a behozatal értéke is, amelyből 22·5 millió P jutott Romániának, 21·1 millió Ausztriának, 9 millió Cseh-Szlovákiának és 7·9 millió Jugoszláviának. A külkereskedelmi mérlegünkben az ország erdőterületeinek elvesztése óta legnagyobb tehertételt jelentő faimportunkat eszerint 1937-ben majdnem kizáróan a szomszéd államok: Ausztria és a kisantant államai fedezték. Hasonló volt a helyzet a megelőző években is, mégis azzal a különbséggel, hogy néhány évig Ausztria részesedése volt a legnagyobb, míg a két utolsó évben ismét a Romániából származó behozatal kerekedett felül, bár az ausztriai behozatal is egyre fokozódott, de mégsem olyan mértékben, mint a romániai.

Behozatalunkban érték szerint a *nyers bőrnek* kevés híján 30 millió pengős forgalma foglalja el a második helyet, holott ez a megelőző évben még csak az ötödiken volt és lényegesen kisebb értéket képviselt. Az utóbbi években egyre fokozódó hazai nyersbőr-szükségletet 1937-ben is számos külföldi piacon szereztük be. Legnagyobbrészt Hollandiából, ahonnan a kevés híján 160.000 métermázsás behozatalból majdnem 40.000 métermázsát vásároltunk, tehát az egésznek mintegy negyedrészét, 5·9 millió pengő értékben. Ugyanakkor 26.000 m.-mázsát importáltunk 4 millió pengő értékben Angliából, több mint 11.000 m.-mázsát 2·8 millió P értékben Argentinából és kereken 18.000 métermázsát 2·8 millió P értékben Németországból. A szomszéd államoknak itt is fontos szerepük volt: Cseh-

2. Magyarország 1937. évi behozatalának tíz legnagyobb tétele a származási országok feltüntetésével érték szerint.

Les 10 articles les plus considérables de l'importation en Hongrie en 1937, suivant la valeur et les pays d'origine.

Származási ország *Pays d'origine*	Nyers és megmunkált fa *Bois bruts et ouvrés*	Nyers bőr *Peaux brutes*	Papiros és papirosáruk *Papiers et articles en papier*	Nyers pamut *Coton brut*	Nyers fémek *Métaux bruts*	Ásványolaj *Huile minérale*	Gépek és készülékek — *Machines et appareils*	Szén *Charbon*	Müselyem *Soie artific.*	Nyers és öcska vas — *Fontes br. de moulage et ferraille*	Összesen *Ensemble*
	Érték ezer pengőben — *valeur, en milliers de pengős*										
Ausztria — *Autriche* . .	21.094	1.861	17.623	1.061	3.613	44	1.213	—	11	1.453	47.973
Cseh-Szlovákia — *Tchéco-Slovaquie*	9.004	1.894	1.946	—	104	1	232	6.465	—	90	19.736
Románia — *Roumanie* .	22 483	84	19	—	—	19.055	2	1	—	351	41.995
Jugoszlávia — *Yougoslavie*	7.855	1.837	124	—	1.969	—	9	10	—	405	12.209
Németország — *Allemagne*	5	2.798	5.937	5	412	296	14.994	9.679	6.875	1.769	42.830
Olaszország — *Italie* . .	11	1 736	734	2	—	19	236	—	4.307	—	7.105
Németaltföld — *Pays-Bas*	—	5.866	4	20	3.076	—	5	—	198	612	9.781
Nagy-Britannia — *Grande-Bretagne*	—	4.051	82	121	4.649	80	424	—	72	825	10.304
Egyiptom — *Egypte* . . .	—	—	—	4.647	56	—	—	—	—	1.488	6.191
Amerikai Egyes. Államok *Etats-Unis*	—	68	102	12.541	3.657	860	261	2	—	1.701	19.192
Egyéb ország - *Autres pays*	216	9.353	1.599	8.681	5.751	18	2.265	406	450	2.379	31.118
Összesen — *Total* . .	**60.667**	**29.548**	**28.230**	**27.078**	**23.287**	**20.373**	**19.701**	**16.563**	**11.913**	**11.073**	**248.434**

Szlovákiából több mint 10.000, Ausztriából több mint 9.000 és Jugoszláviából 8.400 métermázsa nyersbőrt vásároltunk 1·8—1·9 millió P értékben, Olaszországból pedig 3.000 métermázsát 1·7 millió P értékben. Az előző években az országok fontossága erősen változó volt. Így 1933-ban érték szerint Németország, Ausztria és Jugoszlávia, 1934-ben Olaszország, Ausztria és Németország tartották az első helyeket, 1935-ben pedig Németország a többieket messze megelőzve ismét a legelső helyre került. 1936 óta Németalföld és Nagy-Britannia vezettek, Németország részesedése visszaesett. Ebben a viszonylatban tehát a legközvetlenebb külkereskedelmi kapcsolatok a távolabbi piacokkal szemben háttérbe szorultak.

A *papiros és papirosáruk* néven összefoglalt gyüjtőcsoport behozatala 28 millió pengőt meghaladó értékkel a harmadik helyet foglalta el. Meg kell azonban jegyezni, hogy az ilyen néven importált 823.000 métermázsás mennyiségből a papirosáruk mindössze 3.000 métermázsát tettek, míg a régebbi években a papirosáruk aránya lényegesen magasabb volt. 421.000 m.-mázsa a papirosanyagra, 343.000 m.-mázsa a papirosra, a megmaradó mennyiség pedig a papiroslemezekre jutott. A szükségletnek több mint felét: 561.000 m.-mázsát, 17·6 millió P értékben Ausztriából szereztük be, a következő legnagyobb hányadot pedig: 135.000 métermázsát Németországból 6 millió P értékben. Rajtuk kívül Cseh-Szlovákia és Finnország szállítottak nagyobb mennyiséget. A vásárlások súlypontja a multban is ezeken az országokon volt, azzal a különbséggel, hogy míg az Ausztriából származó behozatal értéke nem túl nagy eltérésekkel hullámzott, addig az egyre növekvő szükséglet folytán jelentkező többletet főleg Németországból fedeztük, aminek következtében a német import, amelynek értéke 1933-ban és 1934-ben alig haladta meg az egymillió pengőt és 1934-ben még csak mintegy 6%-a volt az ausztriai behozatalnak, legutóbb már annak egyharmadát érte el.

A 264.000 métermázsás *pamutimportból* (ideértve a pamuthulladékot is) 122.000 métermázsa, tehát annak majdnem fele az Amerikai Egyesült Államokból származott és 12·5 millió P értéket képviselt. Egyiptomból 37.000 métermázsa pamutot vásároltunk 4·6 millióért, Brit-Indiából 36.000 métermázsát 3·2 millióért és Belga-Afrikából 28.000 métermázsát 3 millió P értékben. Kívülük Braziliának és Ausztriának volt még ebben a viszonylatban fontos szerepe. A behozott pamut értéke és ezen belül az országok sorrendje az előző évekhez képest alig változott, viszont erősen csökkent az Egyesült Államokból származó behozatal. Ugyanakkor az évek folyamán egyre több pamutot vásároltunk a többi felsorolt piacon, amelyek közül különösen az afrikai

belga birtokok jelentősége fokozódott, tekintve, hogy innen 1933-ban még csak 120 ezer, négy évvel ezelőtt pedig csak 600.000 P értékű pamutot hoztunk be, tavaly azonban már ennek az ötszörösét. Ezt a hazai textilipar számára szükséges nyersanyagot tehát, amelynek behozatali értéke a legutóbbi évet kivéve összes importunkban mindig második helyen állott, az adatok szerint kisebb kivételtől eltekintve tengerentúli piacokról szerezzük be és ismeretes, hogy éppen ez a körülmény milyen nehéz feladatokkal terheli devizagazdálkodásunkat.

A súlyosabb tételek közé tartozik a *nyers fémek* beszerzése is, amelyeknek növekvő forgalma az előző években is 13—15 millió pengővel terhelte behozatalunkat, a most lezárt évben pedig majdnem 23·3 millió pengős értéket képviselt. Ebből a negyedmillió mázsát meghaladó szükségletből 43.000 métermázsa származott Angliából, 39.000 métermázsa az Egyesült Államokból, 30.000 métermázsa Ausztriából, 18.000 métermázsa Hollandiából stb. Ezeknek behozatali értéke 3·1-től 4·6 millió pengőig terjedt. Nagy mennyiségben hoztunk be olcsóbb fémeket Jugoszláviából, Lengyelországból, Svájcból, Belgiumból és Görögországból stb. Az előző évekhez képest szembetűnő különösen a németalföldi behozatal emelkedése. Németalföldtől 1933-ban még csak 400 ezer pengő értékű nyers fémet vásároltunk, az akkori szükséglet 4%-át, míg tavaly a behozatal 13%-a származott innen. Ezzel szemben figyelemreméltó a németországi behozatal igen erős csökkenése, ami mögött közismert kereskedelempolitikai okok állnak.

A behozatalban a hatodik helyen az *ásványolaj áll*, amelynek forgalma a jobb gazdasági viszonyoknak megfelelően az utóbbi években állandóan emelkedett. A legfőbb beszerzési forrás mint a multban, úgy ezúttal is Románia. Más országokból 1937-ben a 2·8 millió métermázsás importnak csak kis részét, mindössze 46.000 métermázsát szereztünk be.

Behozatalunk egyik legnagyobb tétele *a gépek és készülékeké*. Minthogy legfontosabb behozatali cikkeink túlnyomó része nyersanyag, ennek a tételnek a többiekétől eltérő szerepe van, annál is inkább, mert tulajdonképen rendkívül sok árut magában foglaló gyűjtőtétel ez, amely csak ilyen minőségénél fogva szerepel behozatalunkban állandóan vezető helyen. Ha ezt a tételt részeire bontanók, akkor a gépek és készülékek behozatala nem szerepelne majdnem 20 millió pengős összeggel. (Ebben az esetben viszont a legfontosabb behozatali cikkek közé tizediknek a legutóbb 16 ezer métermázsával és 10·7 millió pengős behozatali értékkel szereplő kátrányfestőanyagokat kellene felvenni, amelyeket túlnyomóan Németországból szerzünk be.) A gépekhez és készülékekhez tartozó áruk legnagyobb részét kereken 15 millió P értékben Németországban vásároltuk. A sorban utána következő Ausztria már csak 1·2 millió pengős tétellel szerepel. Svédországból származó behozatalunk pedig 1 millió pengő alatt maradt. Meglehetősen hasonló volt az arány az előző években is, kivéve az első helyet elfoglaló Németországét, amelynek részesedése folyton növekedett.

A nyolcadik tétel a *széné*, 16·6 millió P értékben, amiből 1937-ben 10·5 millió P jutott a kokszra és 6·1 millió a kőszénre. Az 5·8 millió métermázsás behozatalból 3·2 millió Németországból és 2·4 millió Cseh-Szlovákiából származott. Ennek megfelelően a behozatal értékéből Németországnak 9·7, Cseh-Szlovákiának 6·5 millió P jutott. 1934-ben még fordított volt a helyzet. Akkor még Cseh-Szlovákiának jutott 8 millió P és Németországnak csak 3·7 millió. A következő évben a piacok majdnem pontosan felcserélődtek, azóta pedig mindkettőről egyaránt fokozódott a behozatal.

Textiliparunk számára nagyfontosságú a *műselyem* behozatala is. A 38.000 métermázsás importból 17.000 métermázsa származott Németországból és 19.000 métermázsa Olaszországból. A német behozatal értéke 6·9 millió P, az olaszé 4·3 millió volt. Az előző években Olaszország szerepe volt nagyobb és Németországé kisebb s az egyik viszonylat fokozatos csökkenése, a másiknak pedig állandó emelkedése folytán állott elő a mai arány.

Nyers- és ócskavas behozatalunk állandóan fontos és egyre nagyobb jelentőségű tétele külkereskedelmünknek. 1937-ben majdnem 900.000 métermázsa volt az importunk, több mint 11 millió P értékben. Természetesen itt a mennyiség és az érték között a behozatal összetétele folytán kevés összefüggés mutatkozik, mert míg pl. érték szerint 1·8 millió pengővel Németország áll az első helyen, onnan csak 73.000 métermázsa áru került be az országba, ugyanakkor az Egyesült Államokból több mint 160.000 métermázsát importáltunk 1·7 mil-

lió P értékben, sőt Egyiptomból 178.000 métermázsát mindössze 1·5 millió P értékben. Hasonló értékű volt ausztriai behozatalunk is, míg az angol, svéd és holland behozatal jóval 1 millió pengőn alul maradt. Ebben az árucsoportban az utóbbi években mindíg Németország volt a legnagyobb fontosságú, egy-két évben pedig a Szovjetköztársaságok Uniója is bekapcsolódott a hazai szükséglet fedezésébe.

Ezekután az is megállapítható, hogy a legfontosabbnak minősített behozatali árukból együttvéve mely országok fedezték a legnagyobb részt. Ezeknek az áruknak a forgalmában első helyre Ausztria kerül, ahonnan ezekből kereken 48 millió P értékű importunk volt, főleg nyers- és megmunkált fa, papiros és papirosáruk, valamint nyers fémek. Második helyen Németország áll 42·8 millió P értékű behozatallal, amely meglehetősen arányosan oszlik meg az itt tárgyalt áruk között, súlypontja főleg a gépeken és készülékeken van, azonkívül a szén, műselyem és papiros behozatalán. Románia a harmadik helyet foglalja el 42 millió pengővel, ami majdnem kizárólag fára és ásványolajra fordíttatott. Ennek a három országnak az arányát a többi már nem közelíti meg. A negyedik helyen álló Cseh-Szlovákiánál 19·7 millió P volt a fontos árukra és így különösen fára és szénre eső összeg. Az Amerikai Egyesült Államokból származó import 19·2 millió pengővel ötödik helyen van, s túlnyomóan a nyers pamut és nyers fémek teszik. Hatodik helyre 12·2 millió pengővel Jugoszlávia kerül, amely összegből felénél sokkal nagyobb rész jut a nyers- és megmunkált fára. Az itt tárgyalt árukból Nagy-Britannia főleg nyers bőrt és nyers fémeket szállított és ezekkel együtt ebben az összeállításban 10·3 millió pengővel a hetedik helyre került. Utána Németalföld behozatala következik 9·8 millióval, aminek legnagyobb része szintén nyers bőrökre és nyers fémekre jutott. Olaszország 7·1 millió pengővel a kilencedik helyen áll, főleg a hozzánk irányuló műselyem exportja következtében. Végül a tizedik hely 6·2 millió pengővel, aminek legnagyobb része pamutra, valamint nyers- és ócskavasra jut, Egyiptomé.

Ha ezeknek a most kiemelt áruknak származási országait összehasonlítjuk az egész behozataléval, akkor azt látjuk, hogy az egész behozatalban ezek közül az országok közül csak Egyiptom nem szerepel az első tíz között, amennyiben az egész behozatalban az érték nagyságának sorrendje szerint a tizedik helyen Svájc áll, Egyiptom pedig csak a tizenkettediken. Ennek az a magyarázata, hogy az itt kiemelt áruk közül Svájcnak kisebb a részesedése, tekintve, hogy az onnan származó behozatalban órák, pamutfonál és kátrányfestőanyagok játsszák a főszerepet. De ebben az összeállításban az országok sorrendje is megváltozik, amennyiben Németország az első helyet fölcseréli Ausztriával és a másodikra kerül, Románia mindkét sorrend szerint a harmadik helyen marad, Cseh-Szlovákia az ötödik helyről a negyedikre, az Egyesült Államok a nyolcadik helyről az ötödikre, Jugoszlávia a hetedik helyről a hatodikra, ennek fordítottjaként Nagy-Britannia a hatodikról a hetedikre kerül és Németalföld is a kilencedik helyről a nyolcadikra. A magyar behozatalban negyedik helyen álló Olaszországnak itt csak a kilencedik hely jut, minthogy onnan származó importunk súlypontja a déligyümölcsön, műroston és rizsen van, ezek viszont nem jelentenek olyan nagy tételeket, hogy nagyságuknál fogva bekerülhettek volna az áruk sorrendjében az első tíz helyre. Végül mint említettük, Egyiptom a tizenkettedik helyről a tizedikre került. Más országokra a felsorolt fontos árukból csak 31·1 millió pengő értékű behozatal jutott.

Végeredményben tehát a tíz legnagyobb behozatali tétel 248·4 millió pengős értékéből ennek majdnem pontosan a fele: 124 millió jutott a négy szomszédállamnak, kívülük majdnem 43 millió Németországnak. De egyenkint véve ezeknek a természetes piacainknak a részesedése szintén nagyobb a többi államokénál, kivéve az Egyesült Államokat, amely a nagyértékű pamutbehozatal révén ebben az összeállításban mintegy 7 millió pengővel megelőzi Jugoszláviát.

Az itt közölt megállapítások legszámottevőbb hibaforrása abban rejlik, hogy nem kizárólag árukkal, hanem árucsoportokkal is dolgozik, ilymódon tehát egyes tételek látszólag indokolatlanul kerülnek be a legjelentékenyebb tételek, vagyis azok közé a legfontosabb szükségleti cikkek közé, amelyeket behozatal révén kell megszerezni. Különösen áll ez a gépek és készülékek gyüjtőtételére. Viszont ezek az árucsoportok szorosan összefüggő természetű árukat foglalnak magukba, amelyeket a közgazdasági élet is hosszú idő óta ilyen — talán kissé általánosító — összefoglalásban tart

nyilván és amelyek így együttvéve mégis az érték szerint legnagyobb hányadát jelentik a behozatalnak. Ha pedig a gépek és készülékek említett 19·7 millió pengős tételét ilyen okból elhagyjuk, s helyette az érték nagysága szerint a nyers- és ócskavas után következő kátrányfestőanyagokat vesszük fel tizediknek a maga 10·7 milliós értékével (amely egyébként szintén gyüjtőtétel), úgy ennek a tíz árucsoportnak együttes értéke alig tér el a táblán közöltekétől, s az országok sorrendje sem változnék meg, csupán Németország szerepelne néhány millió pengővel kisebb összeggel.

Hasonló csoportosításokat lehetne eszközölni szűkebb vagy tágabb területen, esetleg több évre visszamenően és más-más szempontok szerint, amelyek a külkereskedelmi statisztikai adatok alapján a velünk kereskedelmi összeköttetésben álló országok jelentőségét a legkülönfélébb szempontok szerint világíthatnák meg. Így különösen érdekesen világít reá egyes kapcsolatokra az, hogy valamely fontos árucikkünk behozatala, vagy kivitele milyen jelentőségű a származási vagy rendeltetési ország külkereskedelmében? Ezek a számítások azonban már túllépik a jelen cikk kereteit és céljait.

Donáth György dr.

Az Államvasutak rendkívüli személyszállító vonatainak forgalma az 1937. évben.

Les services extraordinaires de trains de voyageurs des chemins de fer de l'Etat en Hongrie dans l'année 1937.

Résumé. *On se sert de plus en plus des trains spéciaux à tarif réduit. Toutefois, en 1937, par rapport à l'année précédente, le trafic-voyageurs a légèrement baissé pour les trains appelés rapides à bon marché et les trains dits pour la culture. Il a augmenté l'année dernière quant aux trains dits d'échange international et aux trains spéciaux pour pèlerins et touristes. En 1937, le nombre des trains dits pour la culture a été de 44 (contre 59 en 1936) et celui de leurs voyageurs de 26.280 (en 1936, 41.046); dans les trains pour pélerins, le premier a été de 102 (en 1936, 61) et le second, 90.960 (en 1936, 51.041). Le nombre des trains spéciaux pour touristes a été de 11 (en 1936, 8); celui de leurs voyageurs, 10.231 (en 1936, 8.202).*

Dans les tableaux ci-dessous, on trouvera des renseignements détaillés sur les rapides dits à bon marché et sur les trains d'échange.

*

A lakosság legszélesebb rétegeit érintő, közismerten igen jelentős menetdíjkedvezményt biztosító rendkívüli személyszállító vonatok 1937. évi forgalmi eredményei nem alakultak egyöntetűen. Az öt csoportba sorozott vonatok legismertebb s egyszersmind leggyakrabban közlekedett fajtájánál, a Filléres gyorsnál, valamint a Kultúrvonatoknál némi visszaesést láthatunk; mig a Nemzetközi Cserevonatok, továbbá a Zarándokvonatok és Túristavonatok az előző évinél nagyobb forgalmat bonyolítottak le.

A *Filléres-gyors* fontosabb forgalmi eredményeit az 1. számú táblázatban mutatjuk be. Az adatokból kivehető, hogy a vonatok közlekedésének rendjében nem igen történt változás s mindössze az a szembeszökő, hogy a Budapestről vidékre indított vonatok számát csökkentették, mig a vidékről a fővárosba irányítottakét emelték. Eme eltolódás mellett végeredményben alig mutatkozik változás, amennyiben a gyorsvonatoknak ebből a fajtájából mindössze kettővel indítottak kevesebbet, mint az elmúlt esztendőben, úgy, hogy ez a körülmény a szállított utasok számánál csak

1. A „Filléres-gyors" forgalma.
Services de rapides dits „à bon marché".

Megnevezés — *Désignation*	1936	1937
A Budapestről vidékre indított vonatok — *Trains allant de Budapest en province*		
száma — *leur nombre* . . .	98	88
utasainak száma — *nombre de leurs voyageurs*	111.284	92.492
A vidékről Budapestre indított vonatok — *Trains allant de province à Budapest*		
száma — *leur nombre* . . .	34	46
utasainak száma — *nombre de leurs voyageurs*	37.563	48.314
A vidéki városból vidéki varosba indított vonatok — *Trains allant d'une ville provinciale dans une autre ville provinciale*		
száma — *leur nombre* . . .	46	42
utasainak száma — *nombre de leurs voyageurs*	28.740	26.692
Az összes indí ott vonatok — *Ensemble des trains en question*		
száma — *leur nombre* . . .	178	176
utasainak száma — *nombre de leurs voyageurs*	177.587	167.498
Vonatkilométer teljesítmény — *Trains kilom. effectués*	65.289	72.947
Bruttó bevétel pengőben — *Recettes brutes en pengős*	697.863	659.033

nyilván és amelyek így együttvéve mégis az érték szerint legnagyobb hányadát jelentik a behozatalnak. Ha pedig a gépek és készülékek említett 19·7 millió pengős tételét ilyen okból elhagyjuk, s helyette az érték nagysága szerint a nyers- és ócskavas után következő kátrányfestőanyagokat vesszük fel tizediknek a maga 10·7 milliós értékével (amely egyébként szintén gyüjtőtétel), úgy ennek a tíz árucsoportnak együttes értéke alig tér el a táblán közöltekétől, s az országok sorrendje sem változnék meg, csupán Németország szerepelne néhány millió pengővel kisebb összeggel.

Hasonló csoportosításokat lehetne eszközölni szűkebb vagy tágabb területen, esetleg több évre visszamenően és más-más szempontok szerint, amelyek a külkereskedelmi statisztikai adatok alapján a velünk kereskedelmi összeköttetésben álló országok jelentőségét a legkülönfélébb szempontok szerint világíthatnák meg. Így különösen érdekesen világít reá egyes kapcsolatokra az, hogy valamely fontos árucikkünk behozatala, vagy kivitele milyen jelentőségű a származási vagy rendeltetési ország külkereskedelmében? Ezek a számítások azonban már túllépik a jelen cikk kereteit és céljait.

Donáth György dr.

Az Államvasutak rendkívüli személyszállító vonatainak forgalma az 1937. évben.

Les services extraordinaires de trains de voyageurs des chemins de fer de l'Etat en Hongrie dans l'année 1937.

Résumé. *On se sert de plus en plus des trains spéciaux à tarif réduit. Toutefois, en 1937, par rapport à l'année précédente, le trafic-voyageurs a légèrement baissé pour les trains appelés rapides à bon marché et les trains dits pour la culture. Il a augmenté l'année dernière quant aux trains dits d'échange international et aux trains spéciaux pour pèlerins et touristes. En 1937, le nombre des trains dits pour la culture a été de 44 (contre 59 en 1936) et celui de leurs voyageurs de 26.280 (en 1936, 41.046); dans les trains pour pélerins, le premier a été de 102 (en 1936, 61) et le second, 90.960 (en 1936, 51.041). Le nombre des trains spéciaux pour touristes a été de 11 (en 1936, 8); celui de leurs voyageurs, 10.231 (en 1936, 8.202).*

Dans les tableaux ci-dessous, on trouvera des renseignements détaillés sur les rapides dits à bon marché et sur les trains d'échange.

*

A lakosság legszélesebb rétegeit érintő, közismerten igen jelentős menetdíjkedvezményt biztosító rendkívüli személyszállító vonatok 1937. évi forgalmi eredményei nem alakultak egyöntetűen. Az öt csoportba sorozott vonatok legismertebb s egyszersmind leggyakrabban közlekedett fajtájánál, a Filléres gyorsnál, valamint a Kultúrvonatoknál némi visszaesést láthatunk; mig a Nemzetközi Cserevonatok, továbbá a Zarándokvonatok és Túristavonatok az előző évinél nagyobb forgalmat bonyolítottak le.

A *Filléres-gyors* fontosabb forgalmi eredményeit az 1. számú táblázatban mutatjuk be. Az adatokból kivehető, hogy a vonatok közlekedésének rendjében nem igen történt változás s mindössze az a szembeszökő, hogy a Budapestről vidékre indított vonatok számát csökkentették, mig a vidékről a fővárosba irányítottakét emelték. Eme eltolódás mellett végeredményben alig mutatkozik változás, amennyiben a gyorsvonatoknak ebből a fajtájából mindössze kettővel indítottak kevesebbet, mint az elmúlt esztendőben, úgy, hogy ez a körülmény a szállított utasok számánál csak

1. A „Filléres-gyors" forgalma.
Services de rapides dits „à bon marché".

Megnevezés — *Désignation*	1936	1937
A Budapestről vidékre indított vonatok — *Trains allant de Budapest en province*		
száma — *leur nombre* . . .	98	88
utasainak száma — *nombre de leurs voyageurs*	111.284	92.492
A vidékről Budapestre indított vonatok — *Trains allant de province à Budapest*		
száma — *leur nombre* . . .	34	46
utasainak száma — *nombre de leurs voyageurs*	37.563	48.314
A vidéki városból vidéki varosba indított vonatok — *Trains allant d'une ville provinciale dans une autre ville provinciale*		
száma — *leur nombre* . . .	46	42
utasainak száma — *nombre de leurs voyageurs*	28.740	26.692
Az összes indí ott vonatok — *Ensemble des trains en question*		
száma — *leur nombre* . . .	178	176
utasainak száma — *nombre de leurs voyageurs*	177.587	167.498
Vonatkilométer teljesítmény — *Trains kilom. effectués*	65.289	72.947
Bruttó bevétel pengőben — *Recettes brutes en pengős*	697.863	659.033

2. A nemzetközi „Cserevonatok" forgalma. — *Services de trains „d'échange" internationaux.*

Megnevezés *Désignation*	Év — *Années*	Összesen *Total*	Ebből — *Dont* Ausztria *Autriche*	Bulgária *Bulgarie*	Cseh-Szlovákia — *Tchéco-Slovaquie*	Jugoszlávia *Yougoslavie*	Nagy-Britannia *Gr.-Bretagne*	Németalföld *Pays-Bas*	Németország *Allemagne*	Olaszország *Italie*	Románia *Roumanie*	Svájc *Suisse*	Átmenő vonatok *En transit*
Az érkezett vonatok – *Trains arrivés*	1936	43	8	—	4	1	5	—	10	12	1	2	—
	1937	61	5	3	2	5	13	—	10	11	12	—	—
utasok — *Voyageurs arrivés*	1936	14.986	3.768	—	1.100	242	1.386	—	3.340	4.291	280	579	—
	1937	24.290	1.984	825	545	2.898	2.873	—	4.318	2.963	7.884	—	—
Az indult vonatok – *Trains partis*	1936	42	10	—	—	2	2	—	1	27	—	—	—
	1937	46	4	—	—	—	—	1	2	35	4	—	—
utasok — *Voyageurs partis*	1936	14.134	3.730	—	—	1.127	487	—	243	8.547	—	—	—
	1937	17.187	1.774	—	—	—	—	427	675	12.249	2.062	—	—
Az összes — *Total* vonatok — *de ces trains*	1936	85	18	—	4	3	7	—	11	39	1	2	101
	1937	107	9	3	2	5	13	1	12	46	16	—	128
utasok — *de ces voyageurs*	1936	29.120	7.498	—	1.100	1.369	1.873	—	3.583	12.838	280	579	34.500
	1937	41.477	3.758	825	545	2.898	2.873	427	4.993	15.212	9.946	—	41.289

5·7%-os csökkenést jelent. A kimutatásban közölt adatok kiegészítéseképen megemlítendőnek tartjuk még, hogy az ezerelegytonnakilométer teljesítmény 27.131-ről 28.320-ra, a 100 kocsitengelykilométer összege pedig 23.227-ről 24.781-re emelkedett. Ezzel szemben a vonatonkinti átlagos elegyterhelés 415·6 tonnáról 388·2 tonnára, a vonatpáronkinti szállított átlagos utasszám pedig 998-ról 952-re csökkent. Az évi teljesítményeket pénzügyi szempontból nézve, minden egyes vonatpár 3.745 P bruttó bevételt eredményezett, ami 176 P-vel kevesebb az előző évben elért bevételnél. Az utasonkinti átlagos bevétel változatlanul 3·93 P maradt.

A *Kultúrvonatok* forgalmánál tapasztalhatjuk a legnagyobb visszaesést, ahol az indított vonatok számánál 25·4%-os, a szállított személyeknél pedig 36·0%-os csökkenés állapítható meg. A részletes adatok egyébként a következők:

	1936	1937
Vonatok száma . .	59	44
Utasok száma . . .	41.046	26.280
Bruttó bevétel (Pengő)	113.265·53	68.741·35

Az eddigiekkel szemben a nemzetközi viszonylatban közlekedő *Cserevonatok* forgalmánál további fejlődés figyelhető meg, mely a közlekedett vonatoknál 26·3%, az utasoknál pedig 30·1%-ot tevő emelkedésben jelentkezik. Különösen erősen megélénkült a forgalom a külföldről Magyarországba indított vonatoknál, melyek száma az átlagot jóval meghaladó mértékben, 41·9%-kal, az általuk szállított utasoké pedig 62·1%-kal növekedett. A Magyarországból külföldre irányított vonatok is sűrűbben közlekedtek az előző évinél, az emelkedés azonban itt jóval kisebb s a vonatokat tekintve 9·5%, az utasokat nézve pedig 21·6% volt. A Magyarországon átmenő Cserevonatokból is 26·7%-kal több közlekedett, mint az előző évben s utasaik száma 19·7%-kal nőtt. A Cserevonatokkal kapcsolatban számolhatunk még be arról, hogy az átmenő vonatok forgalma honnan, hova irányult. Ezek szerint Ausztriából Jugoszláviába ment 13 (1936-ban 38), Jugoszláviából Ausztriába 11 (16), Cseh-Szlovákiából Jugoszláviába 54 (26), Jugoszláviából Cseh-Szlovákiába 49 (21) s végül Jugoszláviából Németországba 1 (—) vonat.

A menetrenden kívüli időben közlekedő vonatok negyedik csoportjának, a *Zarándokvonatoknak* fejlődő forgalmáról az alábbi adatok tanuskodnak:

	1936	1937
Vonatok száma . .	61	102
Utasok száma . . .	51.041	90.960
Bruttó bevétel (Pengő)	138.394·80	202.358·79

Végül utolsónak a szintén emelkedő forgalmat mutató *Túristavonatokról* emlékezünk még meg. A rendelkezésünkre álló adatok szerint a vonatoknak ebből a fajtájából az előző évi 8-cal szemben a tárgyalt évben 11 vonatot indítottak, melyeken 2.029-cel több, összesen 10.231 utast szállítottak. A forgalom növekedésének megfelelően az elért pénzügyi eredmények is meghaladták az előző évit s az Államvasutaknak ezeknek a vonatoknak az indításából 37.306 P bruttó bevétele volt, ami 5.056 P-vel haladta meg az előző évit. *V. J. dr.*

A világ gépjáróműállománya.

L'effectif mondial des véhicules à moteur.

1. A világ gépjáróműállománya. — *Effectif mondial des automobiles et des motocyclettes.*

Ország — *Pays*	Gépjáróműállomány *Effectif des automobiles et des motocyclettes* 1936. I. 1.	1937. I. 1.	Az 1937. I. 1-i állomány *Répartition de l'effectif au 1er janv. 1937* automobil *automobiles*	ebből személykocsi *dont pour le transp. des personnes*	motorkerékpár *motocycl.*	Egy automobilra eső lélekszám *Comb. d'habitants pour 1 autom.?*
Algir — *Algérie*	64.480	66.240	62.240	53.000	4.000	*115*
Amerikai Egyesült Államok — *États-Unis*	26,480.722	28,620.879	28,520.559	24,373.053	100.320	*5*
Argentina — *Argentine*	248.980	249.220	247.970	181.200	1.250	*50*
Ausztrália — *Australie*	722.490	777.019	696.578	513 356	80.441	*10*
Ausztria — *Autriche*	88.010	101.175	44.200	27.450	56.975	*154*
Belgium — *Belgique*	279.841	264.300	201.700	126.500	62.600	*41*
Brazilia — *Brésil*	141.300	145.500	144.000	92 500	1.500	*332*
Bulgária — *Bulgarie*	3.631	5.366	4.580	2.500	786	*1.345*
Ceylon — *Ceylan*	26.861	28.412	25.382	18.950	3.030	*221*
Cseh-Szovákia — *Tchéco-Slovaquie*	178.205	163.564	107.629	79.327	55.935	*141*
Chile — *Chili*	36 038	38.826	38.035	27.068	791	*119*
Dánia — *Danemark*	158.111	164.775	137.275	96.500	27.500	*27*
Délafrikai Unió — *Union Sud-Afric.*	272.948	311.488	281.831	246.724	29.657	*31*
Egyiptom — *Egypte*	31.686	33.133	30.321	25.568	2.812	*508*
Észtország — *Estonie*	5.101	5.999	4.509	2.425	1.490	*251*
Finnország — *Finlande*	37.861	40.482	35.527	20.395	4.955	*106*
Francia Indo-Kína — *Indochine française*	16.000	17.047	15.547	12.421	1.500	*1.434*
Francia Marokkó — *Maroc français*	29.100	41.000	38.280	29.170	2.720	*144*
Franciaország — *France*	2,644.098	2,748.518	2,167.018	1,649.718	581.500	*20*
Fülöp szigetek — *Iles Philippines*	44.171	46.293	45.775	28.420	518	*286*
Görögország — *Grèce*	15.000	15.250	14.500	7.000	750	*471*
Hawai — *Hawaï*	51.653	54.578	54.053	43.161	525	*7*
Holland Kelet India — *Indes orientales néerlandaises*	71.378	75.900	62.334	44.918	13.566	*1.034*
Hong-Kong	4.584	4.665	4.404	3.380	261	*215*
India — *Inde*	110.852	85.837	83.012	56.880	2.825	*4.419*
Irán — *Iran*	8.485	10.185	9.585	2.300	600	*1.565*
Ir szabad állam — *Etat libre d'Irlande*	58.265	61.370	57.870	47.000	3.500	*52*
Japán — *Japon*	184.970	203.38.	146.881	65.560	56.506	*472*
Jugoszlávia — *Yougoslavie*	14.442	16.832	12.768	8.876	4.064	*1.171*
Kanada — *Canada*	1,173.407	1,244.872	1,234.071	1,039.483	10.801	*9*
Kína — *Chine*	49.577	44.938	42.861	25.343	2.077	*10.000*
Kuba — *Cuba*	32.533	40 044	39.752	23.714	292	*101*
Lengyelország — *Pologne*	34.129	37.468	28.570	20.338	8.898	*1.184*
Lettország — *Lettonie*	6.069	6.935	4.742	2.512	2 193	*411*
Litvánia — *Lithuanie*	3.440	3 200	2.031	1.354	1.169	*1.231*
Madagaszkár — *Madagascar*	7.135	7.220	4.900	4.000	2 320	*826*
Magyarország — *Hongrie*	**25.087**	**28.087**	**18.575**	**13.987**	**9.512**	*484*
Mexikó — *Mexique*	98.522	107.006	105.401	68.191	1.605	*176*
Nagy-Britannia — *Grande-Bretagne*	2,567.118	2,754 563	2,241.680	1,729.976	512.883	*21*
Németalföld — *Pays-Bas*	183.175	191.500	142.000	90.100	49.500	*60*
Németország — *Allemagne*	2,197.000	2,633.656	1,370.362	1,049.990	1,263.294	*49*
Norvégia — *Norvège*	71.055	79.545	69.872	40.271	9.673	*41*
Olaszország — *Italie*	544.066	563.339	415.000	290.000	148.339	*104*
Perú — *Pérou*	14.496	18.052	17.795	10.997	257	*351*
Portugália — *Portugal*	42.360	48.407	44.357	31.480	4.050	*163*
Románia — *Roumanie*	25.000	25.520	24.020	17.500	1.500	*799*
Spanyol-Marokkó — *Maroc espagnol*	3.900	3.900	3.750	2.000	150	*212*
Spanyolország — *Espagne*	207.982	169.141	155.368	103.121	13.773	*156*
Svájc — *Suisse*	124.490	104.200	80.200	62.000	24.000	*52*
Svédország — *Suède*	205.033	212.731	168.372	119.303	44.359	*37*
Szovjet-Oroszország — *U.R.S.S.*	245.600	362.000	356.000	52.000	6.000	*479*
Törökország — *Turquie*	8.650	9.726	8.926	3.650	800	*1.815*
Új-Zéland — *Nouv.-Zélande*	213.287	237.196	214.849	168.198	22.347	*7*
Uruguay	49.431	57.965	56.894	42.597	1.071	*36*
Venezuela	17.100	21.675	21.350	13 000	325	*162*
Egyéb államok — *Autres pays*	363.984	427.690	394.106	253.507	33.584	.
Összesen — *Total*	**40,542.889**	**43,837.816**	**40,560.167**	**33,163.932**	**3,277.649**	*54*

A washingtoni Department of Commerce adatgyüjtése alapján az 1. sz. táblázat a fontosabb államokban 1937. január 1-én forgalomban volt *gépjárművek állományáról* nyujt képet.

A világ gépjáróműállománya a válság hatására 1934-ig stagnál, 1935-ben már jelentős gyarapodás mutatkozik s azóta az üzemben lévő gépjárművek száma évről-évre egyenletesen növekszik. 1937 elején az állomány 43·8 millió volt az előző évi 40·5 millióval szemben. A legtöbb államban növekedett az egy évvel korábbi állomány. Európában kivételesen Belgium, Cseh-Szlovákia, Litvánia és Svájc mutat csökkenést, úgyszintén India és Kína állománya is visszaesett. Egyes államokban az állományszaporulat elég feltűnő, így elsősorban Németországban, ahol a gépjárművek összállománya 1936 elejétől egy év alatt 2,197.000-ről 2,633.656-ra emelkedett.

Csupán az *automobilok állományát* tekintve, az utóbbi évek alakulása hasonló irányú. Az 1937. évi 40·6 milliós világállomány az előző évi 37·5 millióval szemben itt is maximális adat. A 40·6 milliós állományból a személykocsik száma 33·2 millió, a motorkerékpároké 3·3 millió.

Az 1 automobilra eső lélekszám világátlagban 54, az Egyesült Államokban 5 (minimum), Kínában 10 ezer (maximum), Magyarországon 484.

2. számú táblázatunk az *automobilgyártás* adatait közli a Nemzetek Szövetsége Évkönyve nyomán. 1936-ban 5·8 millió automobilt gyártottak az

2. Automobilgyártás [1]) (ezer darabban). — *Production d'automobiles [1]) (en milliers).*

Ország — *Pays*	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Amerikai Egyesült Államok — *Etats-Unis*	5.358	3.356	2.390	1.371	1.920	2.753	3.947	4.454
Ebből { személykocsi [2])	4.587	2.785	1.973	1.136	1.573	2.178	3.252	3.676
Ebből { teherkocsi, autóbusz stb. [3])	771	571	417	235	347	575	695	778
Ausztria — *Autriche*	9	7	5	3	2	1	2	3
Ebből { személykocsi	6	.	3	2	1	1	1	2
Ebből { teherkocsi, autóbusz stb.	3	.	2	1	1	—	1	1
Belgium — *Belgique*	7	5	3	2	1	1	1	1
Ebből { személykocsi	6	4	3	2	1	1	—	—
Ebből { teherkocsi, autóbusz stb.	1	1	—	—	—	—	—	—
Cseh-Szlovákia — *Tchéco-Slovaquie*	15	17	16	13	9	9	8	11
Ebből { személykocsi	12	13	12	10	8	8	7	10
Ebből { teherkocsi, autóbusz stb.	3	4	4	3	1	1	1	1
Franciaország — *France*	254	231	201	172	189	187	166	203
Ebből { személykocsi	191	178	161	143	161	164	146	180
Ebből { teherkocsi, autóbusz stb.	63	53	40	29	28	23	20	23
Kanada — *Canada*	262	154	82	61	66	117	173	162
Ebből { személykocsi	203	122	65	51	54	92	140	131
Ebből { teherkocsi, autóbusz stb.	59	32	17	10	12	25	33	31
Nagy-Britannia — *Grande-Bretagne*	241	241	226	248	296	355	417	481
Ebből { személykocsi	182	172	160	188	225	266	325	367
Ebből { teherkocsi, autóbusz stb.	59	69	66	60	71	89	92	114
Németország — *Allemagne*	96	74	68	50	99	172	245	298
Ebből { személykocsi	74	60	56	42	87	145	204	240
Ebből { teherkocsi, autóbusz stb.	22	14	12	8	12	27	41	58
Olaszország — *Italie*	60	48	26	29	42	46	48	48
Ebből { személykocsi	.	.	22	25	37	41	41	36
Ebből { teherkocsi, autóbusz stb.	.	.	4	4	5	5	7	12
Szovjet-Unió [2]) — *U. R. S. S.*	1	4	4	24	50	72	97	137
Ebből { személykocsi	—	—	—	—	10	17	19	4
Ebből { teherkocsi, autóbusz stb.	1	4	4	24	40	55	78	133
Svédország — *Suède*	2	2	2	3	3	3	3	4
Egyéb országok [4]) — *Autres paps* [4])	5	4	3	3	4	5	7	7
Összesen — *Total*	**6.310**	**4.143**	**3.026**	**1.979**	**2.681**	**3.721**	**5.114**	**5.809**

[1]) *Annuaire Statistique de la Société des Nations 1936—37. Genève, 1937.* — [2]) *Automob. pour le transp. des personnes.* — [3]) *Camions, autobus, etc.* — [4]) Dánia, Japán, Lengyelország, Magyarország, Spanyolország, Svájc. — *Danemark, Japon, Pologne, Hongrie, Espagne, Suisse.*

előző évi 5·1 millióval szemben. A fejlődés feltűnő, ha figyelembe vesszük, hogy a válság mélypontját jelentő 1932. évben a világ gyártási adata 2 millión alul maradt. Az 1929. évi 6·3 milliós konjunkturális adatot azonban az 1936. évi világtermelés még nem érte el. Figyelemreméltó azonban, hogy míg az 1936. évi világadat csak 92·1%-a az 1929. évi adatnak, addig Európában az 1929. évi gyártáshoz képest 52·5%-ot tevő emelkedés észlelhető. Egyes európai államokban az 1936. évi gyártási adat hatalmas fejlődés mutatója, így Németországban 210·4, Angliában 99·6%-kal haladták meg az 1929. évi termelést. Az Egyesült Államokban, ahol az automobilgyártás természetesen ma is kimagasló arányú s a világtermelés $^4/_5$-ét jelenti, a fejlődés üteme mérsékeltebb, minthogy 1936-ban az 1929. évi termelésnek csak 83·1%-át tudta elérni. Igaz, hogy a válság is sokkal nagyobb arányokban sújtotta Amerika automobiliparát: míg 1932-ben csak negyedrészét (25·6%) tudta előállítani 1929. évi termelésének, addig Európában az 1932-ben gyártott kocsik száma az 1929. évi gyártásnak csak háromnegyedére (75·6%) esett vissza.

A népszövetségi havi adatközlésekből megállapítható, hogy 1937-ben az automobilipar konjunktúrája többhelyütt elakadt. Főleg Nagy-Britanniában és Franciaországban mutatkozik a depresszió. Németországban további erős fejlődés észlelhető, míg Olaszországban, Kanadában s az Egyesült Államokban az itt-ott ingadozó adatok tendenciája némileg javuló.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „Revue des publications hongroises", des ouvrages statistiques publiés en Hongrie).

Magyar Statisztikai Évkönyv. Új folyam. XLIV. 1936.

Annuaire Statistique Hongrois. Nouveau cours. Année XLIV. 1936.

Szerkeszti és kiadja a M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal.
Publication de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.
Budapest, 1936. XVIII+422 l.—*p.*

Az Évkönyv legújabb kötete az 1936. év legfontosabb statisztikai adatait tartalmazza. A multhoz képest jelentékenyen bővült e kiadvány agrárstatisztikai anyaga. Az 1935. évi mezőgazdasági üzemi felvétel nyomán elsőízben közli az Évkönyv a szabadforgalmú, korlátolt forgalmú és összes földbirtokok területére, mívelési ágak szerint való megoszlására, kataszteri tiszta jövedelmére vonatkozó eredményeket; a korlátolt forgalmú földbirtokok hasonló adatait e birtokok tulajdoni jellege szerint; a földbirtokok (korlátolt és szabadforgalmú) tagoltságára vonatkozó eredményeket megadva az összes földbirtok számát és az egy tagból álló földbirtokok számát és területét. Ismerteti az említett adatgyüjtés nyomán a mezőgazdasági gépekre és eszközökre vonatkozó adatokat; a szőlőgazdaságok számára és területére vonatkozó eredményeket országrészek és nagyságcsoportok szerint, valamint az önálló és a más mezőgazdasági ágakkal kapcsolatos szőlőgazdaságokat szintén országrészek és nagyságcsoportok szerint. Igen figyelemreméltó a Magyarország 1935. évi gyümölcsfaállományáról beszámoló összeállítás, amely a 34.558 ezer gyümölcsfa megoszlását mutatja be fajták és törvényhatóságok szerint. Hasonlóan közlésre kerültek az állatállományra vonatkozó adatok és pedig a szarvasmarhák, lovak, sertések, juhok kor, ivar és fajták szerint részletezett adatai, a szamarak, öszvérek, kecskék, házinyulak és méhcsaládok, valamint a baromfiállomány szám szerinti megoszlása törvényhatóságonkint. Ugyancsak új agrárstatisztikai adatközlés az 1935/36. vadászati idény eredményeinek ismertetése. Idevonatkozóan országrészek szerint közli Évkönyvünk a községi és magánvadászterületek területét, évi haszonbérét, a vadászat egyéb fontosabb költségeit és az elejtett vadak fajták szerint részletezett adatait. Az Évkönyv egyébként is igen gazdag adatkincsét a legfontosabb nemzetközi adatokat tartalmazó függelék egészíti ki.

Magyar Statisztikai Zsebkönyv. VI. évfolyam.

Manuel Statistique Hongrois. VIe année.

Szerkeszti és kiadja a M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal.
Rédigé et publié par l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.
Budapest, 1937. IX+314 l.—*p.*

A vitéz *Mike* Gyula dr. szerkesztésében most már hatodik évfolyamába lépett Statisztika Zsebkönyv célja a statisztika iránt érdeklődő nagyközönség igényeinek kielégítése. E kiadvány a Statisztikai Évkönyv rendszerét követi, attól azonban némileg eltér. Összeállításai természetesen kivonatosabbak, de tömör szöveges ismertetésekkel és számos grafikonnal élénkíti és egészíti ki azokat, és ugyancsak attól eltérően több, az Évkönyvben nem érintett tárgyú adatközlést is tartalmaz. Ilyenek a magyar történeti adatok, a kivonatos címtári összeállítások, a magyarság világlétszámának kimutatása, a háború előtti Magyar-

előző évi 5·1 millióval szemben. A fejlődés feltűnő, ha figyelembe vesszük, hogy a válság mélypontját jelentő 1932. évben a világ gyártási adata 2 millión alul maradt. Az 1929. évi 6·3 milliós konjunkturális adatot azonban az 1936. évi világtermelés még nem érte el. Figyelemreméltó azonban, hogy míg az 1936. évi világadat csak 92·1%-a az 1929. évi adatnak, addig Európában az 1929. évi gyártáshoz képest 52·5%-ot tevő emelkedés észlelhető. Egyes európai államokban az 1936. évi gyártási adat hatalmas fejlődés mutatója, így Németországban 210·4, Angliában 99·6%-kal haladták meg az 1929. évi termelést. Az Egyesült Államokban, ahol az automobilgyártás természetesen ma is kimagasló arányú s a világtermelés $^4/_5$-ét jelenti, a fejlődés üteme mérsékeltebb, minthogy 1936-ban az 1929. évi termelésnek csak 83·1%-át tudta elérni. Igaz, hogy a válság is sokkal nagyobb arányokban sújtotta Amerika automobiliparát: míg 1932-ben csak negyedrészét (25·6%) tudta előállítani 1929. évi termelésének, addig Európában az 1932-ben gyártott kocsik száma az 1929. évi gyártásnak csak háromnegyedére (75·6%) esett vissza.

A népszövetségi havi adatközlésekből megállapítható, hogy 1937-ben az automobilipar konjunktúrája többhelyütt elakadt. Főleg Nagy-Britanniában és Franciaországban mutatkozik a depresszió. Németországban további erős fejlődés észlelhető, míg Olaszországban, Kanadában s az Egyesült Államokban az itt-ott ingadozó adatok tendenciája némileg javuló.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „Revue des publications hongroises", des ouvrages statistiques publiés en Hongrie).

Magyar Statisztikai Évkönyv. Új folyam. XLIV. 1936.

Annuaire Statistique Hongrois. Nouveau cours. Année XLIV. 1936.

Szerkeszti és kiadja a M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal.
Publication de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.
Budapest, 1936. XVIII+422 l.—*p.*

Az Évkönyv legújabb kötete az 1936. év legfontosabb statisztikai adatait tartalmazza. A multhoz képest jelentékenyen bővült e kiadvány agrárstatisztikai anyaga. Az 1935. évi mezőgazdasági üzemi felvétel nyomán elsőízben közli az Évkönyv a szabadforgalmú, korlátolt forgalmú és összes földbirtokok területére, mívelési ágak szerint való megoszlására, kataszteri tiszta jövedelmére vonatkozó eredményeket; a korlátolt forgalmú földbirtokok hasonló adatait e birtokok tulajdoni jellege szerint; a földbirtokok (korlátolt és szabadforgalmú) tagoltságára vonatkozó eredményeket megadva az összes földbirtok számát és az egy tagból álló földbirtokok számát és területét. Ismerteti az említett adatgyüjtés nyomán a mezőgazdasági gépekre és eszközökre vonatkozó adatokat; a szőlőgazdaságok számára és területére vonatkozó eredményeket országrészek és nagyságcsoportok szerint, valamint az önálló és a más mezőgazdasági ágakkal kapcsolatos szőlőgazdaságokat szintén országrészek és nagyságcsoportok szerint. Igen figyelemreméltó a Magyarország 1935. évi gyümölcsfaállományáról beszámoló összeállítás, amely a 34.558 ezer gyümölcsfa megoszlását mutatja be fajták és törvényhatóságok szerint. Hasonlóan közlésre kerültek az állatállományra vonatkozó adatok és pedig a szarvasmarhák, lovak, sertések, juhok kor, ivar és fajták szerint részletezett adatai, a szamarak, öszvérek, kecskék, házinyulak és méhcsaládok, valamint a baromfiállomány szám szerinti megoszlása törvényhatóságonkint. Ugyancsak új agrárstatisztikai adatközlés az 1935/36. vadászati idény eredményeinek ismertetése. Idevonatkozóan országrészek szerint közli Évkönyvünk a községi és magánvadászterületek területét, évi haszonbérét, a vadászat egyéb fontosabb költségeit és az elejtett vadak fajták szerint részletezett adatait. Az Évkönyv egyébként is igen gazdag adatkincsét a legfontosabb nemzetközi adatokat tartalmazó függelék egészíti ki.

Magyar Statisztikai Zsebkönyv. VI. évfolyam.

Manuel Statistique Hongrois. VIe année.

Szerkeszti és kiadja a M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal.
Rédigé et publié par l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.
Budapest, 1937. IX+314 l.—*p.*

A vitéz *Mike* Gyula dr. szerkesztésében most már hatodik évfolyamába lépett Statisztika Zsebkönyv célja a statisztika iránt érdeklődő nagyközönség igényeinek kielégítése. E kiadvány a Statisztikai Évkönyv rendszerét követi, attól azonban némileg eltér. Összeállításai természetesen kivonatosabbak, de tömör szöveges ismertetésekkel és számos grafikonnal élénkíti és egészíti ki azokat, és ugyancsak attól eltérően több, az Évkönyvben nem érintett tárgyú adatközlést is tartalmaz. Ilyenek a magyar történeti adatok, a kivonatos címtári összeállítások, a magyarság világlétszámának kimutatása, a háború előtti Magyar-

ország statisztikai adatai, a világháborúban résztvett államok embervesztességének adatai, stb.

Mint minden évfolyamában, úgy az idei ben is megfigyelhető a tartalom változatosabbé tételére irányuló törekvés; ez számos új adatközlésben nyilvánul. Új, illetőleg változott adatközlés a világháború embervesztesége; a közegészségügyi fejezetben az egészségügyi személyzet létszámára, a köz- és magánkórházakra vonatkozó adatok; az 1937. évi üdülőhelystatisztikai felvétel eredményei közül az üdülésre alkalmas helyek, fővenyfürdők és uszodák, valamint a gyógy-, gőz- és tisztasági fürdők törvényhatóságok szerint részletezett adatai. A szociális viszonyok fejezetében új összeállítás mutatja be az egyesületek főbb adatait. Az őstermelés címe alatt elsőízben ismerteti a Zsebkönyv az összes földbirtok (szabad és korlátolt forgalmú) megoszlását művelési ágak szerint, a műtrágyafogyasztás, a vetőmag és élelmiszervizsgálatok adatait; a szőlőgazdaságok megoszlását nagyságcsoportok szerint; a szálastakarmány-magvaknak hagyott területre, a magtermés mennyiségére és értékére vonatkozó eredményeket; az ország gyümölcsfaállományát; a gazdasági gépek és eszközök számát; a vadászterületek, bérek és egyéb vadászati költségek adatait. Hasonlóan felfrissült a Biztosítás fejezete is. A Zsebkönyv változatos anyagát új évfolyamában is több nemzetközi összeállítással és a különböző mértékek ismertetésével zárja le.

Magyarország helységnévtára 1937.

Dictionnaire des communes de Hongrie, 1937.

Szerkeszti és kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Rédigé et publié par l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Bud pest, 1937. 822 l. — *p.*

A Helységnévtár új kiadása néhány fontos új adatközléssel bővült. Így a községek neve után közli ezek tengerszint feletti magasságát méterekben, a község nevét viselő, illetőleg a község lakossága által használható vasúti állomásoknak és megállóhelyeknek a község középpontjából számított távolságát kilométerekben. Magyarország gyógyfürdőinek az 1933. évi kiadásban is közzétett jegyzéke kiegészült az üdülőhelyek névsorával. Az új Helységnévtárnak két értékes térképmelléklete „Magyarország közigazgatási térképe" és „Magyarország közlekedési térképe". Előbbi az ország összes községeit vármegyei és járási beosztás szerint tartalmazza, utóbbi pedig a m. kir. kereskedelemügyi miniszter által 1934-ben megállapított főközlekedési úthálózatot, a gyors- és személyvonatforgalmú vasúti hálózatot, valamint a közforgalmú autobuszjáratok vonalait tünteti fel. A 70.846/1934. V. b. sz. kereskedelemügyi miniszteri rendelettel megállapított főközlekedési úthálózat kiegészíttetett még mindazokkal az útvonalakkal, amelyeken autobuszjárat közlekedik, valamint néhány fontosabb összekötő úttal. A térképhez csatolt melléklet a Helységnévtár megjelenése idején üzemben volt autobuszjáratok jegyzékét tartalmazza. *B. Gy.*

Magyarország 1936. évi külkereskedelmi forgalma.

Le commerce extérieur de la Hongrie en 1936.

Magyar Statisztikai Közlemények. Uj sorozat. 101. kötet. Szerkeszti és kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. (Magyar-francia.)

Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série. 101e volume. Rédigées et publiées par l'Office central royal hongrois de statistique. (En hongrois et en français.)

Budapest, 1937. 82* + 473 l.—*pages.*

A Központi Statisztikai Hivatalnak ez az évenkint rendszeresen visszatérő közleménye az 1936. évi külkereskedelmi forgalom végleges adatait hozza nyilvánosságra, két nyelven.

A mintaszerű kötet bevezetésképen az adatgyüjtés módszerével ismertet meg bennünket tömören, de nagyobb részletességgel, mint ez általában a külföldi ilyen tárgyú kiadványokban történik. Az ezután következő I. rész „összehasonlító táblázatai" részint a teljes, részint az egyes országokkal lebonyolított forgalomnak fontosabb elemeit domborítják ki. E részben általában az 1935. és 1936. évi eredmények állíttatnak párhuzamba, de egyes adatcsoportosítások 1932-ig, sőt 1920-ig visszamenő adatokat tartalmaznak. A kiadvány II. része „Részletes kimutatások" cím alatt vámtarifatételszámonkint, tehát a legnagyobb részletességgel bontja fel a szabadforgalom, valamint az aktív kikészítési és javítási forgalom eredményeit, országok szerint megállapítva a behozatal és kivitel mennyiségét és értékét. Az egyes tételek alatt elért forgalom változásának megállapítására alkalmat nyujtanak az 1932-ig visszamenőleg közölt tételenkinti adatok. Ugyanezen fejezet alatt bő táblázatok analizálják a forgalom szerkezetét, megállapítva a nyersanyagok, a félgyártmányok és gyártmányok szerepét és fontosságát mind a behozatalban, mind a kivitelben. A kötet eme legnagyobb terjedelmű részét a kikészítési és javítási, valamint az átviteli forgalom alakulására vonatkozó táblázatok zárják be. A kötet utolsó, III. része az árucikkeknek az ilyfajta kiadványoknál nélkülözhetetlen részletes betűsoros tárgymutatóját nyujtja. *v. P. L. dr.*

Magyarország földbirtokviszonyai az 1935 évben. II. Birtoknagyságcsoportok szerint.

Les conditions de la propriété foncière en Hongrie dans l'année 1935. II. Suivant les catégories d'importance des propriétés.

Magyar Statisztikai Közlemények. Uj sorozat. 102. kötet. Szerkeszti és kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série. 102e volume. Rédigé et publié par l'Office central royal hongrois de statistique.

Budapest, 1937. 198 + 148 l. — *p.*

ország statisztikai adatai, a világháborúban résztvett államok embervesztességének adatai, stb.

Mint minden évfolyamában, úgy az idei ben is megfigyelhető a tartalom változatosabbé tételére irányuló törekvés; ez számos új adatközlésben nyilvánul. Új, illetőleg változott adatközlés a világháború embervesztesége; a közegészségügyi fejezetben az egészségügyi személyzet létszámára, a köz- és magánkórházakra vonatkozó adatok; az 1937. évi üdülőhelystatisztikai felvétel eredményei közül az üdülésre alkalmas helyek, fővenyfürdők és uszodák, valamint a gyógy-, gőz- és tisztasági fürdők törvényhatóságok szerint részletezett adatai. A szociális viszonyok fejezetében új összeállítás mutatja be az egyesületek főbb adatait. Az őstermelés címe alatt elsőízben ismerteti a Zsebkönyv az összes földbirtok (szabad és korlátolt forgalmú) megoszlását művelési ágak szerint, a műtrágyafogyasztás, a vetőmag és élelmiszervizsgálatok adatait; a szőlőgazdaságok megoszlását nagyságcsoportok szerint; a szálastakarmány-magvaknak hagyott területre, a magtermés mennyiségére és értékére vonatkozó eredményeket; az ország gyümölcsfaállományát; a gazdasági gépek és eszközök számát; a vadászterületek, bérek és egyéb vadászati költségek adatait. Hasonlóan felfrissült a Biztosítás fejezete is. A Zsebkönyv változatos anyagát új évfolyamában is több nemzetközi összeállítással és a különböző mértékek ismertetésével zárja le.

Magyarország helységnévtára 1937.

Dictionnaire des communes de Hongrie, 1937.

Szerkeszti és kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Rédigé et publié par l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Bud pest, 1937. 822 l. — *p.*

A Helységnévtár új kiadása néhány fontos új adatközléssel bővült. Így a községek neve után közli ezek tengerszint feletti magasságát méterekben, a község nevét viselő, illetőleg a község lakossága által használható vasúti állomásoknak és megállóhelyeknek a község középpontjából számított távolságát kilométerekben. Magyarország gyógyfürdőinek az 1933. évi kiadásban is közzétett jegyzéke kiegészült az üdülőhelyek névsorával. Az új Helységnévtárnak két értékes térképmelléklete „Magyarország közigazgatási térképe" és „Magyarország közlekedési térképe". Előbbi az ország összes községeit vármegyei és járási beosztás szerint tartalmazza, utóbbi pedig a m. kir. kereskedelemügyi miniszter által 1934-ben megállapított főközlekedési úthálózatot, a gyors- és személyvonatforgalmú vasúti hálózatot, valamint a közforgalmú autobuszjáratok vonalait tünteti fel. A 70.846/1934. V. b. sz. kereskedelemügyi miniszteri rendelettel megállapított főközlekedési úthálózat kiegészíttetett még mindazokkal az útvonalakkal, amelyeken autobuszjárat közlekedik, valamint néhány fontosabb összekötő úttal. A térképhez csatolt melléklet a Helységnévtár megjelenése idején üzemben volt autobuszjáratok jegyzékét tartalmazza. *B. Gy.*

Magyarország 1936. évi külkereskedelmi forgalma.

Le commerce extérieur de la Hongrie en 1936.

Magyar Statisztikai Közlemények. Uj sorozat. 101. kötet. Szerkeszti és kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. (Magyar-francia.)

Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série. 101e volume. Rédigées et publiées par l'Office central royal hongrois de statistique. (En hongrois et en français.)

Budapest, 1937. 82* + 473 l.—*pages.*

A Központi Statisztikai Hivatalnak ez az évenkint rendszeresen visszatérő közleménye az 1936. évi külkereskedelmi forgalom végleges adatait hozza nyilvánosságra, két nyelven.

A mintaszerű kötet bevezetésképen az adatgyüjtés módszerével ismertet meg bennünket tömören, de nagyobb részletességgel, mint ez általában a külföldi ilyen tárgyú kiadványokban történik. Az ezután következő I. rész „összehasonlító táblázatai" részint a teljes, részint az egyes országokkal lebonyolított forgalomnak fontosabb elemeit domborítják ki. E részben általában az 1935. és 1936. évi eredmények állíttatnak párhuzamba, de egyes adatcsoportosítások 1932-ig, sőt 1920-ig visszamenő adatokat tartalmaznak. A kiadvány II. része „Részletes kimutatások" cím alatt vámtarifatételszámonkint, tehát a legnagyobb részletességgel bontja fel a szabadforgalom, valamint az aktív kikészítési és javítási forgalom eredményeit, országok szerint megállapítva a behozatal és kivitel mennyiségét és értékét. Az egyes tételek alatt elért forgalom változásának megállapítására alkalmat nyujtanak az 1932-ig visszamenőleg közölt tételenkinti adatok. Ugyanezen fejezet alatt bő táblázatok analizálják a forgalom szerkezetét, megállapítva a nyersanyagok, a félgyártmányok és gyártmányok szerepét és fontosságát mind a behozatalban, mind a kivitelben. A kötet eme legnagyobb terjedelmű részét a kikészítési és javítási, valamint az átviteli forgalom alakulására vonatkozó táblázatok zárják be. A kötet utolsó, III. része az árucikkeknek az ilyfajta kiadványoknál nélkülözhetetlen részletes betűsoros tárgymutatóját nyujtja. *v. P. L. dr.*

Magyarország földbirtokviszonyai az 1935 évben. II. Birtoknagyságcsoportok szerint.

Les conditions de la propriété foncière en Hongrie dans l'année 1935. II. Suivant les catégories d'importance des propriétés.

Magyar Statisztikai Közlemények. Uj sorozat. 102. kötet. Szerkeszti és kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série. 102e volume. Rédigé et publié par l'Office central royal hongrois de statistique.

Budapest, 1937. 198 + 148 l. — *p.*

A Központi Statisztikai Hivatalnak ez a legújabb kiadványa, mint a címe is mutatja, tulajdonképen kiegészítő része annak az egy évvel ezelőtt már megjelent munkának, amely ugyancsak a Magyar Statisztikai Közlemények sorozatában — annak 99. kötete[1]) gyanánt — látott napvilágot. Mind a két mű az 1935. évi általános mezőgazdasági összeírás birtokstatisztikai eredményeit tartalmazza, de a nagyjából azonos statisztikai anyagot más-más feldolgozásban mutatja be.

Az adatok első csoportosítása csupán az egyes községek (városok) birtokmegoszlásának képét nyujtotta, de nem vette figyelembe, hogy több birtokosnak más község határában is van földbirtoka. Ezzel szemben a most megjelent kötet már a községek határán túlterjedő területi és tulajdoni összefüggésekre is tekintettel van, az egyes járások (illetőleg megyei városok) és vármegyék (törvényhatóságok) birtokmegoszlását szemlélteti s ezenfelül az egész ország összes földbirtokainak részletes nagyságmegoszlásáról is tájékoztat.

Különbség van a két kötet tartalma között annyiban is, hogy azokkal az adatokkal, amelyek inkább csak a községekre vonatkozóan tarthatnak érdeklődésre számot, ez az újabb kiadvány nem foglalkozik, az ország területének birtokkategóriánkint való megoszlását azonban az előbbi kötetnél sokkal bővebben feltárja.

Tartalmilag a mű két különálló részre tagozódik: az országos, illetve vármegyei eredményeket bemutató és a járási adatokkal foglalkozó részre. Egyik is, másik is a különféle kategóriákba sorozott földbirtokok számáról, azok területének mívelési ágankinti megoszlásáról és kataszteri tiszta jövedelméről, valamint a haszonbérbe adott földbirtokok számáról és területéről tudósít.

A kötet mindkét fele külön foglalkozik az összes, a szabadforgalmú és a korlátolt forgalmú földbirtokokkal, de a kötött jellegű földbirtokok törvényhatósági részletezése e birtokok főbb nemeire külön is kiterjed. A vármegyei és a járási adatok nagyság szerint 11 birtokkategóriára különítve jelennek meg, az országos eredmények részletezése azonban még ennél is bővebb és 18 nagyságcsoportra terjed. Különlegessége a nagyságcsoportos részletezésnek, hogy az 1 kat. holdnál kisebb, valamint az 1—5 kat. holdas kategóriát két csoportra osztja, a szerint, hogy az egyes földbirtokosoknak van-e szántóföldjük, vagy csak más mívelési ághoz tartozó területekkel rendelkeznek.

Az 1935. évi nagy összeírás az ország területén a legújabb kötet szerint kerek 1·6 millió földbirtokot talált. Ez a szám nem fedi teljesen a hazai földbirtokosok számát, mert az összeírásból kimaradtak azok a földtulajdonosok, akik kizárólag terméketlen területeket mondhatnak megukénak, viszont a felvételbe bekerültek mindazok a földbirtokosok is, akiknek a földbirtok csak mellékjövedelmet ad s főfoglalkozásuk szerint nem a földtulajdonosok csoportjába tartoznak.

A legújabb magyar birtokstatisztikai összefoglalás végeredményben az előbb említett 1·6 milliónyi természetes és jogi személynek a 16 millió kat. holdat kitevő magyar földhöz való tulajdonjogi viszonyát mutatja be úgy és olyan egyedülálló részletességgel, ahogyan még sem nálunk, sem a külföldön birtokstatisztikát nem készítettek. A magyar birtokmegoszlás valódi képe a kötet számszerű igazságaiból élesen kiviláglik s az adatok a magyar föld birtokpolitikai problémáinak leghelyesebb megoldásához kétségkívül nélkülözhetetlen alapot szolgáltatnak. *S. I. dr.*

[1]) Ismertetését lásd a Szemle mult évi 1. számában.

Pásztor Mihály: Buda és Pest a török uralom után.

Michel Pásztor: Buda et Pest après la domination turque.

Budapest, 406 l.—*p.*

Schuller Dezső dr.: Adatok a Tabán történetéhez és rendezéséhez.

Dr Désiré Schuller: Contributions au passé et à la réorganisation du Tabán.

Budapest, 116 l.—*p.*

Balla Antal: Budapest szerepe Magyarország történetében.

Antoine Balla: Le rôle de Budapest dans l'histoire de Hongrie.

Budapest, 1 3 l.—*p.*

Iványi Béla dr.: A városi polgárjog keletkezése és fejlodése figyelemmel Buda és Pest városokra.

Dr Béla Iványi: L'établissement et le développement des droits civiques dans les villes, particulièrement au point de vue des villes de Buda et de Pest.

Budapest, 198 l.—*p.*

Statisztikai közlemények (Szerkeszti *Illyefalvi* I. Lajos dr.) 73. kötet, 1. szám, 75. kötet, 4. szám, 77. kötet, 2. szám, 84. kötet, 1. szám. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées par le Dr Louis I. Illyefalvi). 73e volume, numéro 1. 75e volume, numéro 4. 77e volume, numéro 2. 84e volume, numéro 1. Publiés par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapestre vagy annak részeire vonatkozó történeti monográfiák. A statisztikával szorosabb kapcsolatuk nincsen, ezért behatóbb ismertetésüktől eltekintünk.

Pásztor munkája Budavár visszafoglalásának 250. évfordulója alkalmából készült. Megeleveníti a török elűzése utáni évek küzdelmeit s azt, hogy a visszamaradó romokon miként tették le Pest és Buda első lakói a későbbi világváros alapjait. Kiterjeszkedik az akkori Pest és Buda életének minden megnyilvánulására. A népesedési viszonyok, a városi igazgatás, a szellemi, a társas és az egyházi élet, a kereskedelem és ipar bő ismertetését nyujtja

A Központi Statisztikai Hivatalnak ez a legújabb kiadványa, mint a címe is mutatja, tulajdonképen kiegészítő része annak az egy évvel ezelőtt már megjelent munkának, amely ugyancsak a Magyar Statisztikai Közlemények sorozatában — annak 99. kötete[1]) gyanánt — látott napvilágot. Mind a két mű az 1935. évi általános mezőgazdasági összeírás birtokstatisztikai eredményeit tartalmazza, de a nagyjából azonos statisztikai anyagot más-más feldolgozásban mutatja be.

Az adatok első csoportosítása csupán az egyes községek (városok) birtokmegoszlásának képét nyujtotta, de nem vette figyelembe, hogy több birtokosnak más község határában is van földbirtoka. Ezzel szemben a most megjelent kötet már a községek határán túlterjedő területi és tulajdoni összefüggésekre is tekintettel van, az egyes járások (illetőleg megyei városok) és vármegyék (törvényhatóságok) birtokmegoszlását szemlélteti s ezenfelül az egész ország összes földbirtokainak részletes nagyságmegoszlásáról is tájékoztat.

Különbség van a két kötet tartalma között annyiban is, hogy azokkal az adatokkal, amelyek inkább csak a községekre vonatkozóan tarthatnak érdeklődésre számot, ez az újabb kiadvány nem foglalkozik, az ország területének birtokkategóriánkint való megoszlását azonban az előbbi kötetnél sokkal bővebben feltárja.

Tartalmilag a mű két különálló részre tagozódik: az országos, illetve vármegyei eredményeket bemutató és a járási adatokkal foglalkozó részre. Egyik is, másik is a különféle kategóriákba sorozott földbirtokok számáról, azok területének mívelési ágankinti megoszlásáról és kataszteri tiszta jövedelméről, valamint a haszonbérbe adott földbirtokok számáról és területéről tudósít.

A kötet mindkét fele külön foglalkozik az összes, a szabadforgalmú és a korlátolt forgalmú földbirtokokkal, de a kötött jellegű földbirtokok törvényhatósági részletezése e birtokok főbb nemeire külön is kiterjed. A vármegyei és a járási adatok nagyság szerint 11 birtokkategóriára különítve jelennek meg, az országos eredmények részletezése azonban még ennél is bővebb és 18 nagyságcsoportra terjed. Különlegessége a nagyságcsoportos részletezésnek, hogy az 1 kat. holdnál kisebb, valamint az 1—5 kat. holdas kategóriát két csoportra osztja, a szerint, hogy az egyes földbirtokosoknak van-e szántóföldjük, vagy csak más mívelési ághoz tartozó területekkel rendelkeznek.

Az 1935. évi nagy összeírás az ország területén a legújabb kötet szerint kerek 1·6 millió földbirtokot talált. Ez a szám nem fedi teljesen a hazai földbirtokosok számát, mert az összeírásból kimaradtak azok a földtulajdonosok, akik kizárólag terméketlen területeket mondhatnak megukénak, viszont a felvételbe bekerültek mindazok a földbirtokosok is, akiknek a földbirtok csak mellékjövedelmet ad s főfoglalkozásuk szerint nem a földtulajdonosok csoportjába tartoznak.

A legújabb magyar birtokstatisztikai összefoglalás végeredményben az előbb említett 1·6 milliónyi természetes és jogi személynek a 16 millió kat. holdat kitevő magyar földhöz való tulajdonjogi viszonyát mutatja be úgy és olyan egyedülálló részletességgel, ahogyan még sem nálunk, sem a külföldön birtokstatisztikát nem készítettek. A magyar birtokmegoszlás valódi képe a kötet számszerű igazságaiból élesen kiviláglik s az adatok a magyar föld birtokpolitikai problémáinak leghelyesebb megoldásához kétségkívül nélkülözhetetlen alapot szolgáltatnak. *S. I. dr.*

[1]) Ismertetését lásd a Szemle mult évi 1. számában.

Pásztor Mihály: Buda és Pest a török uralom után.

Michel Pásztor: Buda et Pest après la domination turque.

Budapest, 406 l.—*p.*

Schuller Dezső dr.: Adatok a Tabán történetéhez és rendezéséhez.

Dr Désiré Schuller: Contributions au passé et à la réorganisation du Tabán.

Budapest, 116 l.—*p.*

Balla Antal: Budapest szerepe Magyarország történetében.

Antoine Balla: Le rôle de Budapest dans l'histoire de Hongrie.

Budapest, 1 3 l.—*p.*

Iványi Béla dr.: A városi polgárjog keletkezése és fejlodése figyelemmel Buda és Pest városokra.

Dr Béla Iványi: L'établissement et le développement des droits civiques dans les villes, particulièrement au point de vue des villes de Buda et de Pest.

Budapest, 198 l.—*p.*

Statisztikai közlemények (Szerkeszti *Illyefalvi* I. Lajos dr.) 73. kötet, 1. szám, 75. kötet, 4. szám, 77. kötet, 2. szám, 84. kötet, 1. szám. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées par le Dr Louis I. Illyefalvi). 73e volume, numéro 1. 75e volume, numéro 4. 77e volume, numéro 2. 84e volume, numéro 1. Publiés par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapestre vagy annak részeire vonatkozó történeti monográfiák. A statisztikával szorosabb kapcsolatuk nincsen, ezért behatóbb ismertetésüktől eltekintünk.

Pásztor munkája Budavár visszafoglalásának 250. évfordulója alkalmából készült. Megeleveníti a török elűzése utáni évek küzdelmeit s azt, hogy a visszamaradó romokon miként tették le Pest és Buda első lakói a későbbi világváros alapjait. Kiterjeszkedik az akkori Pest és Buda életének minden megnyilvánulására. A népesedési viszonyok, a városi igazgatás, a szellemi, a társas és az egyházi élet, a kereskedelem és ipar bő ismertetését nyujtja

a könyv. Statisztikai vonatkozásaiból kiemelendők a haláloki statisztikai táblázatok, melyek nemek szerint, abszolút számokban és százalékosan tüntetik fel az 1706—1713. években Pesten és Budán elhaltakat. Igen érdekesek a szükségleti cikkekről készült árösszeállítások; ezek az akkori megélhetési viszonyokról jól tájékoztatnak.

Schuller tanulmánya két részből áll: az első rész a Tabán történetét, népességi viszonyait, valamint belső és külső leírását tartalmazza, a második rész pedig Budapest székesfővárosnak a Tabán és ezzel kapcsolatban a Gellérthegy rendezésére irányuló tevékenységével foglalkozik. A munka különösen a Tabán rendezésénél bír fontossággal.

Balla munkájában az egész magyar történelmen végighaladva ismerteti fővárosunk történeti szerepét, gazdasági, kulturális, társadalmi és politikai fejlődését és kialakulását a legújabb időkig. A korjellemzéseknél előszeretettel használja a statisztikai módszert, mint a modern történetírás hathatós, sőt már szinte nélkülözhetetlenné vált eszközét.

Iványi műve a magyar városi polgárjog történetének értékes adaléka. Az első rész a német és olasz városok polgárjogának fejlődésével foglalkozik, mely városokkal a magyar városok a sűrű érintkezés folytán kölcsönhatásban állottak. A második rész a magyar városoknak, a harmadik Pestnek és Budának közép- és újkori polgárjog-fejlődését tárgyalja beható részletességgel. *P. A. dr.*

Ünnepi dolgozatok Balás Károly és Heller Farkas születésének 60. évfordulója alkalmából.

Etudes à l'occasion du 60e anniversaire de Charles Balás et de Farkas Heller.

Szerkesztették: *Laky* Dezső és v. *Surányi-Unger* Tivadar.
Ouvrage de langue hongroise, publié sous la direction de Désiré Laky et de Théodore Surányi-Unger.
Budapest, 1937. 496 l. — *p.*

Érdekes véletlen, hogy mind a Pázmány-Tudományegyetem, mind a József-Műegyetem közgazdaságtan és pénzügytan tanára 1937-ben ülte születésének 60. évfordulóját. Ezt a jubileumot találta alkalmasnak *Laky* Dezső és *Surányi-Unger* Tivadar arra, hogy a közgazdasági tudományok két jeles, nemzetközi viszonylatban is elismert művelőjének — *Balás* Károlynak és *Heller* Farkasnak — érdemeik elismeréséül a tisztelő tanártársak, a hálás tanítványok és barátok értekezéseiből egy kötetre valót összegyüjtsön s ezt *Ünnepi dolgozatok* címen ajándékul átnyujtsa az ünnepelt professzoroknak. Mind *Balás* Károly, mind *Heller* Farkas két évtizedet meghaladó tanári multra tekinthet immár vissza, tudományos munkásságuk pedig három évtizednél is nagyobb multú. Ez alatt a hosszú idő alatt sok ezer hallgatót vezettek be a közgazdasági tudományokba, köztük az ifjabb közgazdászok számos jelesét is, nagymultú tudományos munkásságuk pedig nemcsak a közgazdaságtudományt, de a tágabb értelemben vett társadalomtudományt is sok kiváló munkával gazdagította. A tanítványok háláját és a tudós társak elismerését igyekszik tolmácsolni e kötet, mely a szerkesztők gondos válogató munkájának eredménye.

A munka első két fejezete az ünnepeltek irodalmi munkásságát sorolja fel az évek egymásutáni sorrendjében. Meggyőző bizonysága ez a két bibliográfia mindkét professzor hatalmas és sokoldalú irodalmi munkásságának. Utánuk a tanulmányok következnek szerzőik névsorrendjében.

Andreich Jenő dr.: Szükség van-e az árelmélet kiépítésére? c. tanulmányában elméleti fejtegetések alapján azt állapítja meg, hogy etikai tényezők figyelembevételével átépített vagy kibővített árelméletre van szükség, mert ennek inkább módjában van a mai áralakulási problémák lényegét megmagyarázni.

Bene Lajos dr.: Pénzügyi vonatkozások a magyar városok háztartási statisztikájában c. értekezésében városaink 1934. évi költségvetései alapján összeállított statisztikai adatok említett vonatkozásait vizsgálja.

Boér Elek dr. ifj.: Tőke és tőkeképződés címen a monisztikus és dualisztikus tőkeszemléletről, majd a tőkeképzés forrásairól és pénzgazdasági akadályairól, továbbá a takarékosságról értekezik.

Dékány István dr.: A társadalom természete és a szociálpolitika négy tipusa c. fejtegetésében a társadalomtan és a társadalmi politika közötti összefüggéseket vizsgálja.

Erdődi-Harrach Béla dr.: A strukturális szemlélet alkalmazása a társadalmi gazdaságtanban c. értekezésében a társadalomgazdaság egységének kérdését strukturális szemlélet alapján vizsgálja a társadalomgazdaság valósága és a benne kifejeződő relációk szempontjából.

ifj. *Fellner* Frigyes dr.: A világgazdasági válság hatása a közlekedésre c. tanulmányában bő nemzetközi adatok alapján kutatja a problémát.

Guóthfalvy-Dorner Zoltán dr. v.: A gazdasági szervezés alapkérdései címen a gazdasági szervezés alapproblémáiból szervezéspolitikai irányelveket szűr le.

Hantos Elemér dr.: Az új ipari forradalom c. fejtegetésében azzal a mélyreható termeléspolitikai strukturaváltozással foglalkozik, mely főleg az ipar terén a világháborúval megindul, s a világháború után világszerte jelentkező autarkiás törekvésekkel mindjobban elmélyül.

Ihrig Károly dr.: A szövetkezeti járadék címen azt fejtegeti, mikor éri el a szövetkezet azt a célját, hogy intézményesen tudja biztosítani azt, hogy a

a könyv. Statisztikai vonatkozásaiból kiemelendők a haláloki statisztikai táblázatok, melyek nemek szerint, abszolút számokban és százalékosan tüntetik fel az 1706—1713. években Pesten és Budán elhaltakat. Igen érdekesek a szükségleti cikkekről készült árösszeállítások; ezek az akkori megélhetési viszonyokról jól tájékoztatnak.

Schuller tanulmánya két részből áll: az első rész a Tabán történetét, népességi viszonyait, valamint belső és külső leírását tartalmazza, a második rész pedig Budapest székesfővárosnak a Tabán és ezzel kapcsolatban a Gellérthegy rendezésére irányuló tevékenységével foglalkozik. A munka különösen a Tabán rendezésénél bír fontossággal.

Balla munkájában az egész magyar történelmen végighaladva ismerteti fővárosunk történeti szerepét, gazdasági, kulturális, társadalmi és politikai fejlődését és kialakulását a legújabb időkig. A korjellemzéseknél előszeretettel használja a statisztikai módszert, mint a modern történetírás hathatós, sőt már szinte nélkülözhetetlenné vált eszközét.

Iványi műve a magyar városi polgárjog történetének értékes adaléka. Az első rész a német és olasz városok polgárjogának fejlődésével foglalkozik, mely városokkal a magyar városok a sűrű érintkezés folytán kölcsönhatásban állottak. A második rész a magyar városoknak, a harmadik Pestnek és Budának közép- és újkori polgárjog-fejlődését tárgyalja beható részletességgel. *P. A. dr.*

Ünnepi dolgozatok Balás Károly és Heller Farkas születésének 60. évfordulója alkalmából.

Etudes à l'occasion du 60e anniversaire de Charles Balás et de Farkas Heller.

Szerkesztették: *Laky* Dezső és v. *Surányi-Unger* Tivadar.
Ouvrage de langue hongroise, publié sous la direction de Désiré Laky et de Théodore Surányi-Unger.
Budapest, 1937. 496 l. — *p.*

Érdekes véletlen, hogy mind a Pázmány-Tudományegyetem, mind a József-Műegyetem közgazdaságtan és pénzügytan tanára 1937-ben ülte születésének 60. évfordulóját. Ezt a jubileumot találta alkalmasnak *Laky* Dezső és *Surányi-Unger* Tivadar arra, hogy a közgazdasági tudományok két jeles, nemzetközi viszonylatban is elismert művelőjének — *Balás* Károlynak és *Heller* Farkasnak — érdemeik elismeréséül a tisztelő tanártársak, a hálás tanítványok és barátok értekezéseiből egy kötetre valót összegyüjtsön s ezt *Ünnepi dolgozatok* címen ajándékul átnyujtsa az ünnepelt professzoroknak. Mind *Balás* Károly, mind *Heller* Farkas két évtizedet meghaladó tanári multra tekinthet immár vissza, tudományos munkásságuk pedig három évtizednél is nagyobb multú. Ez alatt a hosszú idő alatt sok ezer hallgatót vezettek be a közgazdasági tudományokba, köztük az ifjabb közgazdászok számos jelesét is, nagymultú tudományos munkásságuk pedig nemcsak a közgazdaságtudományt, de a tágabb értelemben vett társadalomtudományt is sok kiváló munkával gazdagította. A tanítványok háláját és a tudós társak elismerését igyekszik tolmácsolni e kötet, mely a szerkesztők gondos válogató munkájának eredménye.

A munka első két fejezete az ünnepeltek irodalmi munkásságát sorolja fel az évek egymásutáni sorrendjében. Meggyőző bizonysága ez a két bibliográfia mindkét professzor hatalmas és sokoldalú irodalmi munkásságának. Utánuk a tanulmányok következnek szerzőik névsorrendjében.

Andreich Jenő dr.: Szükség van-e az árelmélet kiépítésére? c. tanulmányában elméleti fejtegetések alapján azt állapítja meg, hogy etikai tényezők figyelembevételével átépített vagy kibővített árelméletre van szükség, mert ennek inkább módjában van a mai áralakulási problémák lényegét megmagyarázni.

Bene Lajos dr.: Pénzügyi vonatkozások a magyar városok háztartási statisztikájában c. értekezésében városaink 1934. évi költségvetései alapján összeállított statisztikai adatok említett vonatkozásait vizsgálja.

Boér Elek dr. ifj.: Tőke és tőkeképződés címen a monisztikus és dualisztikus tőkeszemléletről, majd a tőkeképzés forrásairól és pénzgazdasági akadályairól, továbbá a takarékosságról értekezik.

Dékány István dr.: A társadalom természete és a szociálpolitika négy tipusa c. fejtegetésében a társadalomtan és a társadalmi politika közötti összefüggéseket vizsgálja.

Erdődi-Harrach Béla dr.: A strukturális szemlélet alkalmazása a társadalmi gazdaságtanban c. értekezésében a társadalomgazdaság egységének kérdését strukturális szemlélet alapján vizsgálja a társadalomgazdaság valósága és a benne kifejeződő relációk szempontjából.

ifj. *Fellner* Frigyes dr.: A világgazdasági válság hatása a közlekedésre c. tanulmányában bő nemzetközi adatok alapján kutatja a problémát.

Guóthfalvy-Dorner Zoltán dr. v.: A gazdasági szervezés alapkérdései címen a gazdasági szervezés alapproblémáiból szervezéspolitikai irányelveket szűr le.

Hantos Elemér dr.: Az új ipari forradalom c. fejtegetésében azzal a mélyreható termeléspolitikai strukturaváltozással foglalkozik, mely főleg az ipar terén a világháborúval megindul, s a világháború után világszerte jelentkező autarkiás törekvésekkel mindjobban elmélyül.

Ihrig Károly dr.: A szövetkezeti járadék címen azt fejtegeti, mikor éri el a szövetkezet azt a célját, hogy intézményesen tudja biztosítani azt, hogy a

realizált vállalkozói nyereség valóban járadékká legyen a tag javára.

Kádas Kálmán dr.: Gazdasági törvényszerűségek — matematikai összefüggések c. tanulmányában arról győz meg, hogy csak a matematikai módszer segítségével ismerhető és érthető meg a gazdálkodásnak az az oldala, mely a mennyiségi változásokon épül fel.

Laky Dezső dr.: Csonka-Magyarország népének halandóságáról c. értekezésében népünk halandóságát a multtal összehasonlítva, korcsoportokra tagoltan, majd foglalkozás szerint, bőséges statisztikai adatok alapján vizsgálja és míg egyfelől arra az örvendetes megállapításra jut, hogy Csonka-Magyarország halandósága egész Magyarország halandóságának szinte pontosan egyharmad részével lett jobb, addig másfelől azt a szomorú tényt is megállapítja, hogy kisbirtokos és kisbérlő néprétegünk halandósága az 1930/31. években 27·3%-kal volt nagyobb, mint 1910/11-ben.

Mattyasovszky Miklós dr.: Jogi személyek a földbirtokpolitikában c. tanulmányában azt fejtegeti, hogy a jogi személyek túlsúlya a földbirtokon mennyire egészségtelen állapot.

Mórotz Kálmán dr.: Váltóárfolyam és produktivitás címen azt vizsgálja, milyen hatással van a váltóárfolyam változása, mint primer jelenség, az árakra, a termelési mennyiségekre és a termelési költségekre.

Kisléghi Nagy Dénes dr.: Az univerzalizmus gazdasági kategóriái c. értekezésében a közgazdaság egyes részterületeit elemzi az univerzalizmus gazdaságbölcseleti felfogása alapján.

Navratil Ákos dr.: Magángazdasági vonatkozások és szempontok a közgazdaságtanban c. fejtegetésének eredménye az, hogy a közgazdaságtan feladata a magángazdasági vonatkozások terén kétágú. Egyfelől nem volna szabad elhanyagolnia a magángazdasági jelenségeket, másfelől vizsgálódásai közben a fölös magángazdasági szemlélettől szabadulnia kellene.

Neubauer Gyula dr.: A tökéletes gazdaság c. tanulmánya szerint a tökéletes gazdaság ideálját nem a nagyobb termelési eredmény, hanem még az ennek rovására is érvényesülő arányosabb jövedelemeloszlás közelíti meg.

Neumann Károly dr.: A közlekedési eszközök fejlődésének kedvezőtlen gazdasági hatásai c. fejtegetésében a közlekedés fejlődésével közvetlenül vagy közvetve összefüggésbe hozható gazdasági hátrányokról értekezik, mert csak ezek ismerete alapján kapható a közlekedés gazdasági hatásairól tárgyilagos kép.

v. Surányi-Unger Tivadar dr.: Áralakulás és árszabályozás c. értekezésében arra a megállapításra jut, hogy bár az áralakulás hatósági befolyásolása nehéz, mégsem lehet lemondani azokról a gazdaságpolitikai előnyökről, melyeket a helyesen alkalmazott árszabályozás nyujthat.

Schweng Loránd dr.: Dinamikus mezőgazdasági politika címen a kérdés alapvetését adja magyar vonatkozásban.

Szádeczky-Kardoss Tibor dr.: Adóztatás és nemzeti jövedelem cím alatt a közületi szükségletek megduzzadásáról, a teherviselőképességről és az adóztatásról ad elméleti pénzügytani alapon átfogó képet.

Szigeti Gyula dr.: A fizetési mérleg egyensúlyban tartásának kérdése a háború utáni Magyarországon címen az 1926 és 1935 közti évek fizetési mérlegeit vizsgálja és azokat az eszközöket bírálja, melyeket a fizetési mérleg egyensúlyi állapotának biztosítása érdekében alkalmaztak.

Theiss Ede dr.: Az oekonometria főbb szempontjai és problémái c. tanulmányában a közgazdaságtan kvantitatív jellegű törvényszerűségeinek számszerű alakban vagy geometrikus formában való kifejezési lehetőségeit és ezek jelentőségét tárgyalja.

Varga István dr.: A drágaság kérdéséről cím alatt a drágaság fogalmi meghatározását vázolja a merkantilisták óta és az elmélet mai értelmezése alapján az általános és részleges drágulás ellenszerét keresi.

Zelovich László dr.: A spekuláció szerepe a közgazdaságban c. értekezésében a spekuláció és a gazdasági tevékenység egyéb mozgató erői közötti különbség kellő hangsúlyozása után igyekszik a spekuláció közgazdasági szerepét szabatosan meghatározni.

E vázlatos felsorolásból is — úgy hisszük — látható, hogy a kötetben szereplő tanulmányok gyüjteménye valóban méltó ajándék a magyar közgazdaságtudomány két ünnepeltjének. *G. G. dr.*

Moravek Endre: Nagymagyarország nemzetiségei Mult és jelen.

André Moravek: Les nationalités de la Grande Hongrie. Le passé et le présent.

Kincsestár. A Magyar Szemle Társaság kis könyvtára. 4. szám.
„Petite Bibliothèque" de la Société de la Revue Hongroise. No 4.
Kiadja a Magyar Szemle Társaság.
Publié par la Société de la Revue Hongroise.
Budapest, 1934. 80 l. — *pages.*

A kérdésnek főleg népszerűsítését célzó mű ügyesen összefoglalva, történeti áttekintésben ismerteti a magyarországi nemzetiségek letelepülését és jelentkezésüket a magyar állam megalapításától kezdve. Megállapítja, hogy a magyar honfoglaláskor jelen volt néptörmelékek csekély kivétellel beolvadtak a magyarságba, valamennyi egyéb nemzetiség később vándorolt be az országba. Településük az ország terméketlenebb perifériáin tör-

realizált vállalkozói nyereség valóban járadékká legyen a tag javára.

Kádas Kálmán dr.: Gazdasági törvényszerűségek — matematikai összefüggések c. tanulmányában arról győz meg, hogy csak a matematikai módszer segítségével ismerhető és érthető meg a gazdálkodásnak az az oldala, mely a mennyiségi változásokon épül fel.

Laky Dezső dr.: Csonka-Magyarország népének halandóságáról c. értekezésében népünk halandóságát a multtal összehasonlítva, korcsoportokra tagoltan, majd foglalkozás szerint, bőséges statisztikai adatok alapján vizsgálja és míg egyfelől arra az örvendetes megállapításra jut, hogy Csonka-Magyarország halandósága egész Magyarország halandóságának szinte pontosan egyharmad részével lett jobb, addig másfelől azt a szomorú tényt is megállapítja, hogy kisbirtokos és kisbérlő néprétegünk halandósága az 1930/31. években 27·3%-kal volt nagyobb, mint 1910/11-ben.

Mattyasovszky Miklós dr.: Jogi személyek a földbirtokpolitikában c. tanulmányában azt fejtegeti, hogy a jogi személyek túlsúlya a földbirtokon mennyire egészségtelen állapot.

Mórotz Kálmán dr.: Váltóárfolyam és produktivitás címen azt vizsgálja, milyen hatással van a váltóárfolyam változása, mint primer jelenség, az árakra, a termelési mennyiségekre és a termelési költségekre.

Kisléghi Nagy Dénes dr.: Az univerzalizmus gazdasági kategóriái c. értekezésében a közgazdaság egyes részterületeit elemzi az univerzalizmus gazdaságbölcseleti felfogása alapján.

Navratil Ákos dr.: Magángazdasági vonatkozások és szempontok a közgazdaságtanban c. fejtegetésének eredménye az, hogy a közgazdaságtan feladata a magángazdasági vonatkozások terén kétágú. Egyfelől nem volna szabad elhanyagolnia a magángazdasági jelenségeket, másfelől vizsgálódásai közben a fölös magángazdasági szemlélettől szabadulnia kellene.

Neubauer Gyula dr.: A tökéletes gazdaság c. tanulmánya szerint a tökéletes gazdaság ideálját nem a nagyobb termelési eredmény, hanem még az ennek rovására is érvényesülő arányosabb jövedelemeloszlás közelíti meg.

Neumann Károly dr.: A közlekedési eszközök fejlődésének kedvezőtlen gazdasági hatásai c. fejtegetésében a közlekedés fejlődésével közvetlenül vagy közvetve összefüggésbe hozható gazdasági hátrányokról értekezik, mert csak ezek ismerete alapján kapható a közlekedés gazdasági hatásairól tárgyilagos kép.

v. Surányi-Unger Tivadar dr.: Áralakulás és árszabályozás c. értekezésében arra a megállapításra jut, hogy bár az áralakulás hatósági befolyásolása nehéz, mégsem lehet lemondani azokról a gazdaságpolitikai előnyökről, melyeket a helyesen alkalmazott árszabályozás nyujthat.

Schweng Loránd dr.: Dinamikus mezőgazdasági politika címen a kérdés alapvetését adja magyar vonatkozásban.

Szádeczky-Kardoss Tibor dr.: Adóztatás és nemzeti jövedelem cím alatt a közületi szükségletek megduzzadásáról, a teherviselőképességről és az adóztatásról ad elméleti pénzügytani alapon átfogó képet.

Szigeti Gyula dr.: A fizetési mérleg egyensúlyban tartásának kérdése a háború utáni Magyarországon címen az 1926 és 1935 közti évek fizetési mérlegeit vizsgálja és azokat az eszközöket bírálja, melyeket a fizetési mérleg egyensúlyi állapotának biztosítása érdekében alkalmaztak.

Theiss Ede dr.: Az oekonometria főbb szempontjai és problémái c. tanulmányában a közgazdaságtan kvantitatív jellegű törvényszerűségeinek számszerű alakban vagy geometrikus formában való kifejezési lehetőségeit és ezek jelentőségét tárgyalja.

Varga István dr.: A drágaság kérdéséről cím alatt a drágaság fogalmi meghatározását vázolja a merkantilisták óta és az elmélet mai értelmezése alapján az általános és részleges drágulás ellenszerét keresi.

Zelovich László dr.: A spekuláció szerepe a közgazdaságban c. értekezésében a spekuláció és a gazdasági tevékenység egyéb mozgató erői közötti különbség kellő hangsúlyozása után igyekszik a spekuláció közgazdasági szerepét szabatosan meghatározni.

E vázlatos felsorolásból is — úgy hisszük — látható, hogy a kötetben szereplő tanulmányok gyüjteménye valóban méltó ajándék a magyar közgazdaságtudomány két ünnepeltjének. *G. G. dr.*

Moravek Endre: Nagymagyarország nemzetiségei Mult és jelen.

André Moravek: Les nationalités de la Grande Hongrie. Le passé et le présent.

Kincsestár. A Magyar Szemle Társaság kis könyvtára. 4. szám.
„Petite Bibliothèque" de la Société de la Revue Hongroise. No 4.
Kiadja a Magyar Szemle Társaság.
Publié par la Société de la Revue Hongroise.
Budapest, 1934. 80 l. — *pages.*

A kérdésnek főleg népszerűsítését célzó mű ügyesen összefoglalva, történeti áttekintésben ismerteti a magyarországi nemzetiségek letelepülését és jelentkezésüket a magyar állam megalapításától kezdve. Megállapítja, hogy a magyar honfoglaláskor jelen volt néptörmelékek csekély kivétellel beolvadtak a magyarságba, valamennyi egyéb nemzetiség később vándorolt be az országba. Településük az ország terméketlenebb perifériáin tör-

tént, a termékeny síkságokat a magyarok szállták meg. Az első nagyobb bevándorlási hullám a tatárjárás után következett be. Mátyás király korában azonban a lakosságnak még csak 20%-a nem volt magyar. A török háborúk a magyarságot ritkították meg legjobban; a török kiűzése után az országba tóduló és betelepített idegenek mögött a magyarság már kisebbségbe szorult. Szaporodása azonban valamennyi nemzetiségnél jobb volt és 1910-ben már ismét abszolút többséget képviselt. Tömören és rendkívüli érzékkel mutatja be *Moravek* a nemzetiségi kérdés jelentkezését és alakulását az összeomlásig és a háború befejezése után. Jellemzésül arra, hogy a magyarországi nemzetiségek nem voltak irredenták, felhozza azt, hogy Magyarország nem magyar nemzetiségű katonái becsülettel kitartottak a háború végéig; olyan bomlási tünetek, mint a Monarchia másik felének, Ausztriának nemzetiségeinél, a magyarországiaknál nem jelentkeztek. A párizskörnyéki nemzetiségi rendezés csődöt mondott: nem sikerült a nemzeti államok megteremtése. Minden új államban mondvacsinált többségek állnak elkeseredett ellentétben erős őslakó kisebbségekkel. Hozzájárul a bajokhoz, hogy az új államok határai erőszakoltak, tehát csak erőszakkal tarthatók fenn, ami a népek aránytalanul nagy megterhelését jelenti hadi célokra. *Moravek* művében rámutat arra is, hogy az Osztrák-Magyar állam vámegysége is megbomlott, helyébe a parányi nemzeti vámterületek egész sora lépett, amelyek mindegyikén vagy a termeléshez szükséges nyersanyagok, vagy a piac hiányzik, sokszor pedig a lakosság kereseti alkalma sem megfelelő.

B. Gy.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. *(Publications d'intérêt international et de théorie générale.) — Balances des paiements,* 1936. Société des Nations. Genève.

L'industrie textile dans le monde. Problèmes économiques et sociaux. Bureau International du Travail. I., II. köt. VIII+400, VI+294 l. Genève. 1937. (Études et documents. B. 27.)

The mineral industry of the British Empire and foreign countries. Statistical summary, 1934/1936. (Production, imports and exports.) Imperial institute. London.

Új irányok a nemzetközi jogban. A Magyar jogászegylet kebelében működő nemzetközi jogi egyesület magyar csoportja által rendezett előadássorozat. *Buza* László dr.: *A német nemzeti szocializmus nemzetközi jogi felfogása.* — *Faluhelyi* Ferenc dr.: *Az olasz fasizmus nemzetközi joga.* — *Polzovits* Iván dr.: *A bolsevizmus nemzetközi jogi szemlélete.* 53 l. Budapest. 1938.

Burgdörfer, Dr. Friedrich: *Bevölkerungsfrage und Steuerreform.* 68 l. Berlin. (Das Kommende Gesellschaft. V. 4/5.)

Goldziher Károly dr.: *A nők biztosításának statisztikai alapjáról.* 20 l. Budapest. (Klny. a Magyar biztosítási évkönyv XXIX. évf.-ából.)

Hacker, E.: *Soziale Kapillarität und Kriminalität.* (Klny. a Monatsschrift für Kriminalbiologie und Strafrechtsreform 1938. évi 8. számából.)

Halpern, Róbert: *A rochdalei alapelvek és a modern szövetkezeti jog.* Szemelvény doktori értekezésből. 31 l. Budapest. 1937.

Jordan, Charles: *On approximation and on test criteria by the x test and by Bayes' theorem.* 101—128. l. Budapest. 1937. (Klny. a Journal de la Société hongroise de statistique 1937. évi 1—2. számából.)

Pohlen, Dr. Kurt: *Das Problem der Letalitätsmessung bei chronischen Krankheiten.* 583—586. l. (Klny. a Der öffentliche Gesundheitsdienst 1937. évi 14. számából.)

Szádeczky-Kardoss, Tibor: *Les méthodes de mesure des charges publiques.* 243—271. l. Budapest. 1937. (Klny. a Journal de la Société hongroise de statistique 1937. évi 1/2. számából.)

Zizek, Franz: *Wie statistische Zahlen entstehen. Die entscheidenden methodischen Vorgänge.* III+151 l. Leipzig. 1937.

Magyarország. *(Hongrie.) — Az 1936. évi XXVII. törvénycikk a telepítésről és más földbirtokpolitikai intézkedésekről, valamint a m. kir. földmívelésügyi miniszternek 100.000/1937. F. M. számú rendelete a telepítésről és más földbirtokpolitikai intézkedésekről szóló 1936:XXVII. törvénycikk hatálybalépése és végrehajtása tárgyában.* 100 l. Budapest. 1937. (Magyar törvénykezés.)

Horváth János: *Kötött devizaforgalom.* Részlet doktori értekezésből. 23 l. Budapest. 1937.

Köves Ferenc: *A takarékbetétek biztonságát előmozdító intézkedések hazánkban különös tekintettel a Pénzintézeti Központra.* Részlet doktori értekezésből. 15 l. Budapest. 1937.

Kürthy Sándor dr.: *Két magyar sorsprobléma. I. Középosztályvédelem és szellemi telepítés. II. Magyarság, germánság és szlávság Középeurópában.* 56 l. Budapest.

Polányi Manó: *Belterjes baromfigazdálkodásunk általánosítása, mennyiségi és minőségi többtermelésének racionális fölhasználása és tőkésítése négyéves munkaterv keretében.* Törvényhozásunk számára készített szakjavaslatok a földmívelésügyi és a közoktatásügyi tárcák körébe tartozó alsófokú s középfokú iskolák tanterv-reformjával kapcsolatban. 58 l. Budapest. 1937.

Sárközy Béla: *A magyar közgazdasági politika új útjai.* Szemelvény doktori értekezésből. 15 l. Budapest. 1937.

Steiner László: *A borkereskedelem és annak közgazdasági jelentősége.* Részlet doktori értekezésből. 15 l. Budapest. 1937.

Thirring Lajos dr.: *Élve- és halvaszületések az 1934—1936. években a születési sorrend szerint.*

Folyóiratszemle. — *Revues.*

Allgemeines Statistisches Archiv (27. köt. 2. sz., Jena 1937, ném.). — *Kuska B.:* Az északnyugateurópai gazdasági egységek. — *Grävell W.:* A motorizálás a statisztikában. — *Griesmaier J.:* Az alkalmazott statisztika az országrendezés szolgálatában. — A Német Statisztikai Társaság 1937 június 1-i düsseldorfi tanácskozásai. — *Henninger W.:* A községi statisztikai munkaközösség ülése 1937 július 15-én és 16-án Düsseldorfban. — *Zahn F.:* A német népességi statisztika továbbfejlesztése az átöröklött élettani jelenségekre vonatkozó felvételek útján. — *Zahn F.:* A statisztika mint kötelező vizsgatárgy okleves közgazdászok részére. — *Buck J.:* Palesztina a statisztika tükrében. — *Kitzinger G.:* Sajtó- és könyvstatisztika. — *(3. sz., 1938.).* — *Lorenz Ch.:* A statisztika az elméleti kutatás terén. — *Volta R.:* A munkakönyv a statisztikában. — *Kellerer H.:* A birodalmi gépjárómű üzemszövetség teheráruforgalmi statisztikája. — *Roesner E.:* A büntetett előéletűek és a visszaeső bűnösök kezelése a bűnügyi statisztikában. — *Hage F.:* A bűnözési rend kiszámítása. — *Heydel G.:* A nemek aránya az újszülötteknél különös tekintettel az 1914—1918. évi háború után jelentkező emelkedő fiúszületési többletre a birodalomban. — *Zahn F.:* Mussolini és a statisztika. — *Korherr R.:* Az 1937. évi párisi nemzetközi népességtudományi kongresszus. — *Niedenthal R.:* Az argentinai statisztika szervezete. — *Hempel C.:* Statisztikai kutatások a törvényes termékenységről.

Archiv für Bevölkerungswissenschaft (Volkskunde) und Bevölkerungspolitik (7. évf. 1. sz., Lipcse 1937, ném.). — *Heberle R.:* A születések csökkenésének gazdasági és társadalmi okai. — *Hüfner A.:* A Ruténföld népességének összetétele. — *(2. sz.).* — *Pfeil E.:* Népesség és terület. — *Achner L.:* A Németbirodalom városi és vidéki lakossága kor, nem és családi állapot szerint. — *(3. sz.).* — *Woernle K.:* Vizsgálódások egy jugoszláviai falu németnyelvű népességének létfeltételeiről és egészségi állapotáról. — *Unyern-Sternberg:* Statisztikai vizsgálódások a jövedelem nagysága és a gyermekek száma közötti összefüggésről a svéd és norvég házasságokban. — *Harmsen H.:* A cseh-szlovákiai német népesség. — *(4. sz.).* — *Mangoldt R.:* A városi lakásviszonyok és azok népességpolitikai következményei. — *Sarkar:* A népsűrűség szociológiai vonatkozásai. — *(5—6. sz.).* — *Burgdörfer F.:* A német népesség újabb fejlődése az európai keretben különös tekintettel a népességpolitikai intézkedések számszerűleg mérhető kihatásaira. — *Heinel E.:* Családstatisztikai kutatások az utolsó népszámlálásnál. — *Wieth-Knudsen K. A.:* A mai születéscsökkenés határai. — *Harmsen H.:* A német népesség Lengyelországban. — *Zeck H. F.:* Beolvadt német kisebbség Spanyolországban. — *Steimle T.:* Régebbi korok népességpolitikája.

Der Deutsche Volkswirt (12. évf. 15. sz., Berlin 1938, ném.). — *Volmer H.:* Az utolsó félmillió munkanélküli. — *Philipp H. O.:* A közlekedési vállalatok teljesítőképessége. — *Wegner H.:* Mozgalom az ezüstpiacon. — *Tiburtius J.:* A kereskedelem a hadigazdaságban I. — *(16. sz.).* — *Tiburtius J.:* A kereskedelem a hadigazdaságban. II. — *(17. sz.).* — *Stahl G.:* Az új német hajózási csatorna hatásai. — *Handel Mazzetti P.:* A fa hadigazdasági jelentősége.

Forschungen zur Alkoholfrage (45. évf. 2. sz., Berlin 1937, ném., fr., ang.). — *Richter K.:* A sör a német gazdasági válságban. — *(3—4. sz.).* — *Wilbrant R.:* A fogyasztás elfelejtett kihatásai. — *(5. sz.).* — *Havlik V.:* Az alkoholfogyasztás a háztartásokban. — *(6. sz.).* — *Gläss T.:* Az alkoholveszély elleni küzdelem Németországban. — *Dahlgren T.:* Az alkohol és a forgalmi biztonság.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (146. köt. 1. sz., Jena 1937, ném.). — *Kruschwitz H.:* A német lakásgazdaság 1933 óta. — *(2. sz.).* — *Huhle F.:* A klíring a külkereskedelemben német szempontból. — *Schultze E.:* A japán ipari kivitel. — *(3. sz.).* — *Albrecht G.:* Megjegyzések a túltermelés problémájához. — *Günther A.:* Franciaország. — *Schwoerbl E.:* A német hajtóanyaggazdálkodás. — *Schultze E.:* A japán ipari kivitel. — *(4. sz.).* — *Stark W.:* A mezőgazdasági nagyüzem hanyatlása és vége a cseh tartományokban. — *Krüger H.:* Az új amerikai agrárpolitika. — *(5. sz.).* — *Lohmann M.:* Az open price association-ok az ipari piacrendezésben. — *Keller H.:* A népgazdaság és a négyéves terv. — *Krüger H.:* Az új amerikai agrárpolitika. — *(6. sz.).* — *Albrecht G.:* Fellendülés és konjunktúragondok Angliában és az Amerikai Egyesült Államokban. — *Wolff G.:* Tuberkulózishalandóság és iparosodás a világháború előtt és után. — *(147. köt. 1. sz., 1938.).* — *Boér E.:* Tőkeelmélet és tőkeképződés. — *Huhle F.:* A zárolt külföldi követelések a német gazdaságpolitikában.

Journal de la Société de Statistique de Paris (77. évf. 5. sz., Páris 1936, fr.). — A besorozottak és az elesettek Franciaországban 1792-től 1815-ig, valamint 1914-től 1918-ig. — *Ichok G.:* Az öngyilkosságok Németországban az 1912—1933. években. — *(6. sz.).* — *Rist E.:* Néhány előre nem látott adat a tífusz elleni oltásokkal kapcsolatban. — *(7—9. sz.).* — *Nogaro B.:* Az arany-ár. — *Rosier A.:* Hozzászólás a szellemi munkások munkanélküliségéhez. — *(10. sz.).* — *Risser R.:* A matematikai statisztika alapelvei. — *Ichok G.:* A zsidók Németországban. — *(11. sz.).* — *Bunle H.:* Demográfiai krónika. — *Moine:* A statisztika a közegészségügy szolgálatában. — *(12. sz.).* — *Ichok G.:* Munkanélküliség és közegészségügy. — *(78. évf. 1. sz., 1937.).* — *Depoid:* Az új demografiai irányzatok a világon. — *(2. sz.).* — *Risser:* A matematikai statisztika alapelvei. — *(3. sz.).* — *Razous P.:* Néhány mezőgazdasági és tengeri halászati termék nyers jövedelmezősége és hozadéka közötti statisztikai összefüggés. — *(4. sz.).* — *Roulleau:* A pénztőke különböző formáinak forgási sebessége. — *Pengalou:* Önálló tudomány a statisztika? — *Deguis H.:* A nemek aránya és annak változása. — *(5. sz.).* — *Huber M.:* A francia statisztikai szolgálat negyven éve. — *(6. sz.).* — *Sauvy M.:* Pillantás a jövőbe a népességre, a közoktatásügyre és a munkanélküliségre. — *Linder A.:* Svájc demográfiai helyzete. — *(7—9. sz.).* — *Ferenczi I.:* Az idegenek statisztikája, különös tekintettel a francia szempontokra. — *Darmois A.:* A statisztikai megfigyelések eredményeiről. — *(10. sz.).* — *Michel E.:* A magán ingatlanvagyon (1936) és a jelzálogadósságok (1935). — *Schwarzbourg*

L.: Az üzletek Párisban 1910-től 1934-ig. — *Depoid:* A házasodás hatása a francia népesség megújhodási és szaporodási arányszámára. — *(11. sz.).* — *Bunle H.:* Demográfiai krónika. — *(12. sz.).* — *Nogaró B.:* A termelés és a termelés lehetőségei.

Journal of the Royal Statistical Society (100. köt. 3. sz., London 1937, ang.). — *Meck D. B.:* Adatok India közgazdasági életéről. — *Greenwood M.:* A királyi bizottságok jelentősége a szociológiai kutatásokban, különös tekintettel a születési arányokra. — *Bresciani-Turroni C.:* Pareto törvényéről. — *(4. sz.).* — *Gibbon G.:* A szociális igazgatás. — *Leak H.:* A behozatali vámtörvény néhány eredménye. — *Thompson R. J.:* A mezőgazdasági munkatörvény Angliában és Walesben. — *Broster E. J.:* Egyszerű módszer a keresleti görbe megállapítására.

Külügyi Szemle (14. évf. 1. sz., Budapest 1937, m.). — *Kresz K.:* Az aranyvaluták leértékelése. — *(2. sz.).* — *Eöttevényi O.:* Arábia mint világpolitikai tényező. — *Drucker Gy.:* Nemzetközi intézmények a népek együttműködése szolgálatában. — *Kürthy S.:* Az új német négyéves terv és a gyarmati követelések. — *(3. sz.).* — *Németh L.:* A világ fegyverkezési versenye. — *Haltenberger M.:* A készülő európai közép-államszövetség földrajzi alapjai. — *Kokas L.:* A külpolitika gazdasági rúgói. — *(4. sz.).* — *Weber T.:* A palesztinai kérdés. — *Li San Feng* és *Mezey I.:* A keletázsiai események. — *(15. évf. 1. sz., 1938.).* — *Siebert L.:* Az új Németország pénzügyi és gazdasági politikája. — *Czakó I.:* A Németbirodalom új szociálpolitikája, a „Kraft durch Freude" mozgalom.

Magyar Szemle (31. köt. 3. [123.]. sz., Budapest 1937, m.). — *Rónai A.:* A nemzetiségi kérdés területi megoldásai. — *Szekeres E.:* Az agrárközigazgatás új útjai. — *(4. [124.]. sz.).* — *Weis J.:* A közigazgatási tisztviselők képzése. — *(32. köt. 1. [125.]. sz.).* — *Kerék M.:* Mezőgazdasági termelésünk négy évtizede. — *Áfra Nagy J.:* A szélsőségek és a titkos választójog.

Mitteilungen des Hamburgischen Welt-Wirtschafts-Archivs (4. évf. 5. sz., Hamburg 1938, ném.). — A német hajtóanyaggazdálkodás új alapjai I. — A német külkereskedelem iránya. VII. — A „Kraft durch Freude" mozgalom. — *(6. sz.).* — Az idegenforgalom és a szállodaipar. — A német hajtóanyaggazdálkodás új alapjai. II. — A német külkereskedelem iránya. VIII.

Munkaügyi Szemle (12. évf. 1. sz., Budapest 1938, m.). — *Kovrig B.:* A szociális gondolat térfoglalása Magyarországon. — *Nádujfalvy J.:* A társadalombiztosítással járó gazdasági tevékenység.

Population (2. köt. 3. sz., London 1937, ang.). — *Van Zanten J. H. és Van den Brink T.:* Népesedési jelenségek Amsterdamban összehasonlítva más nagyvárosokkal. — *Konkoly Thege Gy.:* Magyarország népmozgalma és a magyar népesedési statisztika reformja. — *Holmes S. J.:* Az Egyesült Államok keleti népességének születési aránya. — *Lodge O.:* Társadalombiológiai tanulmányok a Balkánon. III. — *Zielenzieger K.:* A német zsidók kivándorlása 1933 óta.

Revue de l'Institut International de Statistique (5. évf. 2. sz., Hága 1937, fr., ném.). — *Gini C.:* Egy fontos kérdés az alkattan és a katonai orvostudomány részére: hogy állapítható meg, hogy egy egyén arányai normálisak? — *Winkler W.:* A szabad akarat problémája a statisztikában. — *Bunle H.:* Demográfiai kutatások a nem rendezett közállapotokkal rendelkező államokban. — *(3. sz.).* — *Gini C.:* Egy fontos kérdés az alkattan és a katonai orvostudomány részére: hogyan állapítható meg, hogy egy egyén arányai normálisak? — *Burgdörfer F.:* A családstatisztika és a termékenység mérése. A német népességi statisztika újabb feladatai és útjai.

Revue Internationale d'Agriculture (28. évf. 12. sz., Róma 1937, fr.). — A húsfogyasztás. — *Arcoleo F.:* Az állatbiztosítás Németországban. — A szarvasmarhák tuberkulózisa és járványos vetélése Ausztriában.

Statisticky Obzor (18. évf. 6—10. sz., Prága 1937, cseh). — *Boháč A.:* A születések heti ritmusai és évi ciklusai. — *Rauchenberg H.:* Az illetőségi viszonyok Cseh-Szlovákiában. — *Tumlir B.:* Néhány statisztikai adat Nagy-Britannia külkereskedelmi statisztikájából, agrárpolitikánk alapelveinek ellenőrzésére. — *Weirich M.:* A cseh-szlovák népesség kor szerinti megoszlása 1960-ban. — *Ulrich Z.:* Érettségiző ifjúságunk pályaválasztása az 1934—1937. években. — *Novák V. J.:* Tótország és a Ruténföld mezőgazdaságának helyzete a háború előtt és után a statisztikai adatok megvilágításában.

Statistische Nachrichten (16. évf. 1. sz., Bécs 1938, ném.). — A természetes népmozgalom néhány európai államban. — A házasságkötések 1936-ban. — A gyümölcs- és szőlőtermelés Ausztriában. — A Duna Gőzhajózási Társaság alapítása óta. — Az osztrák szövetségi vasutak. — A jövedelemadó az 1935. évre.

The Journal of Political Economy (45. köt. 5. sz., Csikágó 1937, ang.). — *Volin L.:* Agrárkollektivizmus a Szovjet Unióban I. — *Humphrey D.:* A merev árak természete és jelentősége, 1890—1933. — *Bums A. R.:* Az ipar szervezete és az árelmélet.

Weltwirtschaftliches Archiv (47. köt. 1. sz., Kiel-Jena 1938, ném). — *Hoover E. M.:* Kísérlet a nyersanyaggazdaság térbeli átrendezésének elméletéhez. — *Rittershausen H.:* Az arany valorizációja mint valuta- és külkereskedelmi probléma. — *Clark C.:* A nemzeti jövedelmek nemzetközi összehasonlítása. — *Sayous A. E.:* A nagy kereskedők és kapitalisták Amsterdamban a XVI. század végén és a XVII. században. — *Leuschow G.:* A tejgazdasági piacszabályozás Új-Zélandban és a többi tengerentúli dominiumban.

Wirtschaft und Statistik (17. évf. 21. sz., Berlin 1937, ném.). — A német gazdasági élet 1937 őszén. — A koksz- és lepároló üzemek, valamint a brikettgyárak 1936-ban. — Az alma- és körtetermés 1937-ben. — A tejgazdaság 1936-ban. — Az élelmi és élvezeti cikkek külkereskedelme az 1936/37. gazdasági évben. — A birodalom, a tartományok és a községek adó- és vámbevételei az 1935/36. és az 1936/37. számtartási évben. — A Föld népessége 1936-ban. — *(22. sz.).* — A vasipar Németországban 1936-ban. — A sertésállomány és a takarmányellátás. — Az olaj- és rostnövények termelése 1937-ben. — A konzervipar 1936-ban. — A cukor világpiac fejlődése. — Az idegen gépiárúművek forgalma a Németbirodalomban az 1936/37. évben. — A birodalmi és tartományi utak hossza és kiépítettsége 1937 március 31-én. — A birodalmi és tartományi vállalatok és adósságaik 1936 március 31-én. — A Birodalom adóbevételei az 1937/38.

számtartási év első felében. — A népmozgalom az európai államokban 1936-ban. — A kötelező betegségi biztosítás 1936-ban. — *(23. sz.)*. — Az elektromos energiagazdaság 1936-ban. — A burgonya, a hüvelyesek, a tatárka és a nyerstakarmányok terméseredményei 1937-ben. — A lótenyésztés 1936/37-ben. — A társulati adó az 1935. évre. — Az 1936. évben nyitott csődök és egyezségi eljárások pénzügyi eredményei. — A halálos kimenetelű balesetek a Németbirodalomban. — *(24. sz.)*. — A gázművek 1936-ban. — A halkonzervipar az 1936/37. üzemi évben. — A gyógy- és fűszernövények termelése 1937-ben. — A zöldségtermelés a fő zöldségtermő vidékeken 1937-ben. — A margarin és mesterséges ételzsír előállítása és eladása az 1936/37. számtartási évben és 1937 április-június havában. — A termelési és fogyasztási javak be- és kivitele. — A munkabérek a külföldön. — A jövedelemadó az 1935. évre. — Újabb népszámlálási eredmények. — A községek és községszövetségek tisztviselői és alkalmazottjai. — *(18. évf. 1 .sz., 1938.)*. — A német nemzeti jövedelem 1936-ban. — A fagazdaság helyzete az 1938. erdőgazdasági év kezdetén. — A mészipar 1933-tól 1936-ig. — A répatermés 1937-ben. — A piaci viszonyok Ibero-Amerikában. — Az utak hossza és kiépítettsége az 50.000-nél több lakossal bíró községekben 1937 márc. 31-én. — A német ipar beruházásai 1924-től 1936-ig. — Adatok a drogériák üzemi szervezetéhez és költségalakulásához.

Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft (97. köt. 3. sz., Tübingen 1937, ném.). — *Fick H.:* A devizapiac-szabályozás előfeltételei és fejlődése. — *Russel C.:* A kényszerkartell-törvény a gyakorlatban. — *(4. sz.)*. — *Mackenroth G.:* A piacrendezés gondolata a világ mezőgazdaságában. — *Schiller K.:* A világpiaci árak emelkedése és az agrár piacszabályozás.

KÜLÖNFÉLE

Közigazgatási területi és névváltoztatások.

Changements de divisions territoriales et de noms de localités en Hongrie.

Az 1937. évi Helységnévtár megjelenése utáni 1. közlés.[1])

1er communiqué depuis la publication du Dictionnaire des Communes 1937.

Abaújsáp, Rásony és **Szárazberencs** (Abaúj-Torna vm., szikszói j.) kisközség 1938 január 1-én *Rásony* ideiglenes néven kisközséggé egyesíttetett. — *Abaújsáp* és *Szárazberencs* mint lakotthelyek egyelőre nyilvántartandók.

Alsószemenye, Felsőszemenye és **Csernec** (Zala vm., letenyei j.) kisközség 1938 január 1-én *Muraszemenye* ideiglenes néven kisközséggé egyesíttetett. — A megszünt községek mint lakotthelyek továbbra is nyilvántartandók.

Bázа és **Kerettye** (Zala vm., letenyei j.) kisközség 1937 január 1-én *Bázakerettye* néven kisközséggé egyesíttetett. — *Kerettye* mint lakotthely nyilvántartandó.

Dab és **Dömsöd** (Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm., ráckevei j.) nagyközség 1938 január 1-én *Dömsöd* ideiglenes néven nagyközséggé egyesíttetett. — *Dab* mint lakotthely nyilvántartandó.

Egyházashollós és **Hidashollós** (Vas vm., körmend—németújvári j.) kisközség 1937 január 1-én *Egyházashollós* néven (ideigl. neve Rábahollós volt) kisközséggé egyesíttetett. — *Hidashollós* mint lakotthely nyilvántartandó.

Egyházasrádóc, Kissároslak és **Rádócújfalu** (Vas vm., körmend—németújvári j.) kisközség 1937 január 1-én *Egyházasrádóc* néven kisközséggé egyesíttetett. — *Kissároslak* és *Rádócújfalu* mint lakotthelyek nyilvántartandók.

Egyházasszecsőd és **Németszecsőd** (Vas vm., körmend—németújvári j.) kisközség 1937 január 1-én *Magyarszecsőd* néven kisközséggé egyesíttetett.

Gombosszeg (Zala vm., novai j.) kisközség 1937 január 1-én a „barabásszegi körjegyzőség"-ből a *„petrikeresztúri körjegyzőség"*-be osztatott be.

Kaposfüred (Somogy vm., kaposvári j.) kisközség 1938 január 1-től a „toponári körjegyzőség"-ből a *„magyaregresi körjegyzőség"*-be osztatott be.

Kerkaszentmiklós és **Lendvaújfalu** (Zala vm., letenyei j.) kisközség 1937 február 10-én *Tornyiszentmiklós* néven kisközséggé egyesíttetett. — A „kerkaszentmiklósi" kj. neve is *„tornyiszentmiklósi"*-ra módosul.

Kisasszonyfalva és **Nagyasszonyfalva** (Vas vm., szombathelyi j.) kisközség 1937 december 1-én *Asszonyfalva* ideiglenes néven kisközséggé egyesíttetett.

Kisköcsk és **Nagyköcsk** (Vas vm., celldömölki j.) kisközség 1937 január 25-én *Köcsk* néven kisközséggé egyesíttetett.

[1]) E közlés magában foglalja az 1937. évi Helységnévtárban már figyelembe vett azokat a változásokat (Egyházasrádóc, Egyházasszecsőd, Gombosszeg, Kerkaszentmiklós, Kisköcsk, Lispe, Nemeshollós) is, amelyekre a Szemle legutolsó közlése (1937. évf. 47. l.) még nem terjeszkedett ki.

A „köcski körjegyzőség" (Vas vm., celldömölki j.) székhelye Egyházashetyéről *Köcsk* községbe helyeztetett.

A „kőszegi szolgabírói kirendeltség" a hozzátartozott községekre kiterjedő hatáskörrel 1938 január 1-ével járássá szerveztetett át; neve: *„irottkői"*, székhelye: Kőszeg.

Lispe és **Szentadorján** (Zala vm., letenyei j.) kisközség 1937 január 1-én kisközséggé egyesíttetett. — *Lispe* mint lakotthely nyilvántartandó.

Mecsér (Győr, Moson és Pozsony k. e. e. vm., magyaróvári j.) kisközség 1938 január hó 1-én *nagyközséggé* alakult.

Mezőkeresztes községben (Borsod, Gömör és Kishont k. e. e. vm., mezőkövesdi j.) *szolgabírói kirendeltség* szerveztetett. Hatáskörébe az alábbi községek tartoznak:

Nagyközségek: Borsodgeszt, Keresztespüspöki, Mezőkeresztes, Mezőnyárád, Sály, Vatta.

Kisközségek: Alsóábrány és Felsőábrány (alsóábrányi kj.), Kács és Tibolddaróc (tibolddaróci kj.).

Mosonszentmiklós (Győr, Moson és Pozsony k. e. e. vm., magyaróvári j.) kisközség 1938 január hó 1-én *nagyközséggé* alakult.

Nemeshollós és **Rempehollós** (Vas vm., körmend—németújvári j.) község 1937 január 1-én *Nemesrempehollós* néven kisközséggé egyesíttetett.

Pécsbányatelep az ott működött pécsi B) anyakönyvi kerület megszüntetése folytán 1937 január hó 1-től az eddigi pécsi A) anyakönyvi kerülethez csatoltatott.

Szomolya (Borsod, Gömör és Kishont k. e. e. vm., mezőkövesdi j.) község neve 1937 április 12-én *Gömbösfalva* névre változtattatott.

Vigánt és **Zalapetend** (Zala vm., tapolcai j.) kisközség 1938 január 1-én *Vigántpetend* ideiglenes néven kisközséggé egyesíttetett.

Magyar statisztikusok ünnepi vacsorája Konkoly Thege Gyula dr. államtitkár tiszteletére.

Banquet des statisticiens hongrois en l'honneur du Dr Jules de Konkoly Thege, secrétaire d'État.

Résumé. *Le personnel de rédaction de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique a donné un banquet en l'honneur de son président, M. Jules de Konkoly Thege, revêtu récemment du titre de secrétaire d'Etat, en y invitant ceux qui avaient — ou ont eu autrefois — des rapports officiels avec le service de statistique, et les anciens fonctionnaires de l'Office ayant actuellement une autre sphère d'activité. Ainsi, le banquet fut une rencontre cordiale des hommes cultivant la statistique au point de vue pratique ou théorique, et à laquelle assistaient plusieurs personnalités du monde politique, économique et scientifique de Hongrie.*

*

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal fogalmazói kara abból az alkalomból, hogy a Hivatal elnökét, *Konkoly Thege* Gyula dr.-t a Kormányzó úr Ő Főméltósága *államtitkári címmel* tüntette ki, ünnepi vacsorát rendezett az Országos Kaszinó sárgatermében, amelyre meghívta mindazokat, akik a statisztikai szolgálattal szorosabb hivatalos kapcsolatban vannak, vagy voltak, úgyszintén azokat is, akik régebben a Hivatal kötelékébe tartoztak, de azóta más munkaterületen helyezkedtek el. Ilymódon a vacsora a magyar statisztika gyakorlati és tudományos mívelőinek széleskörű barátságos találkozásává lett, amelyen a magyar politikai, gazdasági és tudományos élet számos előkelősége jelent meg.

A volt statisztikusok nevében *Tormay* Béla, a M. kir. Postatakarékpénztár vezérigazgatója mondotta az ünnepi felköszöntőt. Beszédében elsősorban annak a baráti összetartásnak a jelentőségére mutatott rá, amely a statisztikai szolgálat tagjait mindig jellemezte és reámutatott arra is, hogy a statisztikus munkájának milyen nélkülözhetetlen fontossága van az állami és társadalmi élet minden ágában. Külön hangsúlyozta, hogy a statisztikusok, akik a számoszlopok adatain keresztül az életet a maga valóságában látják, egész különös látókörre tesznek szert, s ilymódon a nemzet sorskérdéseinek jó és rossz oldalait is mindenkinél jobban figyelhetik meg, amiből viszont szükségképen az következik, hogy a statisztikusok mindenkor lelkes és odaadó fiai hazájuknak. *Konkoly Thege* Gyulát mint ennek a munkakészségben, tudásban és hazafiasságban különös színvonalat képviselő tábornak látható fejét ünnepelte.

Az ünnepi felköszöntőre *Konkoly Thege* Gyula dr. államtitkár meghatottan válaszolt és a maga részéről is a kartársi összetartás fontosságát emelte ki, mint ami nélkül eredményes munkát alig lehet végezni. Hangsúlyozta a statisztikai szolgálat fontosságát, amelyet a vezetése alatt álló tisztviselői karral együtt minden mozzanatában, mindenkor a haza és nemzeti céljaink szolgálatába akar állítani. Ilyen réven az ország sorsának jobbrafordulásában tehát igen fontos munkák és feladatok várnak a statisztikusokra.

A vendégek közül *Tahy* László dr. m. kir. titkos tanácsos, belügyi államtitkár a statisztika nemzetnevelő szerepére mutatott rá, valamint arra, hogy a statisztika általában az államférfiak és kü-

lönösen a hazájuktól távol élő külpolitikusok számára ma már nemcsak fontos jelentőségű, hanem munkájukban egyenesen nélkülözhetetlen. *Fellner* Frigyes dr. egyetemi tanár a nemzetgazdász és statisztikus professzorok nevében szólalt fel és a magyar statisztikai szolgálat multjából elevenített fel eseményeket, majd pedig a fiatal statisztikus nemzedéket buzdította a statisztikai tudomány hagyományainak követésére. *Miskolczy* Ágoston dr. kir. főügyészhelyettes üdvözlő szavai után *Bencs* Zoltán dr. miniszterelnökségi miniszteri tanácsos beszédében *Konkoly Thege* Gyula dr. államtitkár majdnem négy évtizedes statisztikai munkásságát méltányolta mint a kitartó, becsületes munka klasszikus példáját, amelynek természetes, méltó jutalma volt a magas kitüntetés. *Bud* János dr. m. kir. titkos tanácsos, ny. miniszter, egyetemi tanár büszkén hangsúlyozta, hogy pályáját a Statisztikai Hivatalban kezdte és ennek előnyét egész közéleti tevékenységében érezte, mert ott tanítják meg a fiatalokat dolgozni és hinni hivatásuk fontosságában. Minthogy a statisztikai szolgálat szerinte a legjobb iskola a közszolgálat számára, nagyon kívánatos volna, ha a közigazgatásban elhelyezkedett fiatalság itt szerezhetné meg gyakorlati alapismereteit.

A rendkívül emelkedett színvonalú felszólalásokat s általában a meghivottak megjelenését *Dobrovits* Sándor dr. miniszteri tanácsos, a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal alelnöke köszönte meg a fogalmazói kar nevében.

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Előadóülések. — *Séances d'études.*

Résumé. *Dans la séance d'études du 25 janvier 1938, tenue sous la présidence de M. Jules de Konkoly Thege, M. Jean Gáspár, non-membre, professeur agrégé à l'Université, fit une conférence intitulée „Recherches anthropologiques sur les types de races en Hongrie." Puis, M. Jules de Konkoly Thege, président de la Société, a exposé ses observations.*

*

A Magyar Statisztikai Társaság *Konkoly Thege* Gyula elnöklésével január hó 25-én lefolyt előadóülésén *Gáspár* János egyetemi magántanár, vendég tartott előadást *„Antropológiai vizsgálatok Magyarország fajtípusainak megállapítására"* címen.

Konkoly Thege Gyula elnök köszönetet mondott az értékes előadásért, melynek megtartására, mint a Központi Statisztikai Hivatal elnöke kérte fel az előadót. A tárgyalt probléma ugyanis nemzeti szempontból annyira fontos, hogy azzal hivatalosan is szükséges foglalkozni s ezért a Statisztikai Hivatal a fajbiológiai kutatást adatgyüjtései sorába be kívánja illeszteni. Hangsúlyozza, hogy szigorúan szakszerű és tudományos kutatásról van szó s nem arról a fajbiológiai kutatásról, amit a köztudatban általában e kifejezés alatt értenek. Azt kell felderíteni, hogy bizonyos hajlamok minő típusokkal kapcsolatosak, hogy a kis Magyarország minél jobban kihasználhassa különféle népfajtáinak és népcsoportjainak hajlamait és képességeit. Mindent el fog követni, hogy a Statisztikai Hivatal a nehéz problémát, ha egészében megoldani nem is tudja, a lehetőséghez képest előbbre vigye.

Nemzetközi Népességtudományi Unió Magyarországi Csoportja a Magyar Statisztikai Társaság kebelében.

Comité hongrois, au sein de la Société Hongroise de Statistique, de l'Union internationale pour l'étude scientifique des problèmes de population.

A Csoport ülése. — *Séance du Comité.*

Résumé. *Le Comité a tenu le 9 décembre 1937 une séance, la première depuis l'automne, à laquelle assistaient nombre de membres et d'invités. Après une allocution du président du Comité, M. Charles Balás, M. Etienne Varga a fait une conférence de grande envergure sur „Le mouvement de la population et la conjoncture", que nous publions d'autre part.*

*

A Csoport évadnyitó első (sorrendben ötödik) ülését 1937 december 9-én tagjainak és a meghívottaknak élénk érdeklődése mellett rendezte meg. Az ülésen a Csoport elnökének, *Balás* Károly dr.-nak megnyitó szavai után *Varga* István dr. tartott átfogó tartalmú előadást *„Népmozgalom és konjunktúra"* címen. Előadását folyóiratunk más helyen közli.

Balás Károly dr. elnök az előadás elhangzása után kiemelte újszerűségét és rámutatott az előadó által felvetett szempontok jelentőségére.

Sipos Sándor dr. hozzászólásában előadóval egyetértve utalt arra, hogy a gazdasági egyedek számában bekövetkező változásokkal, főleg pedig az olyan nagy eltolódásokkal, mint aminő a

lönösen a hazájuktól távol élő külpolitikusok számára ma már nemcsak fontos jelentőségű, hanem munkájukban egyenesen nélkülözhetetlen. *Fellner* Frigyes dr. egyetemi tanár a nemzetgazdász és statisztikus professzorok nevében szólalt fel és a magyar statisztikai szolgálat multjából elevenített fel eseményeket, majd pedig a fiatal statisztikus nemzedéket buzdította a statisztikai tudomány hagyományainak követésére. *Miskolczy* Ágoston dr. kir. főügyészhelyettes üdvözlő szavai után *Bencs* Zoltán dr. miniszterelnökségi miniszteri tanácsos beszédében *Konkoly Thege* Gyula dr. államtitkár majdnem négy évtizedes statisztikai munkásságát méltányolta mint a kitartó, becsületes munka klasszikus példáját, amelynek természetes, méltó jutalma volt a magas kitüntetés. *Bud* János dr. m. kir. titkos tanácsos, ny. miniszter, egyetemi tanár büszkén hangsúlyozta, hogy pályáját a Statisztikai Hivatalban kezdte és ennek előnyét egész közéleti tevékenységében érezte, mert ott tanítják meg a fiatalokat dolgozni és hinni hivatásuk fontosságában. Minthogy a statisztikai szolgálat szerinte a legjobb iskola a közszolgálat számára, nagyon kívánatos volna, ha a közigazgatásban elhelyezkedett fiatalság itt szerezhetné meg gyakorlati alapismereteit.

A rendkívül emelkedett színvonalú felszólalásokat s általában a meghivottak megjelenését *Dobrovits* Sándor dr. miniszteri tanácsos, a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal alelnöke köszönte meg a fogalmazói kar nevében.

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Előadóülések. — *Séances d'études.*

Résumé. *Dans la séance d'études du 25 janvier 1938, tenue sous la présidence de M. Jules de Konkoly Thege, M. Jean Gáspár, non-membre, professeur agrégé à l'Université, fit une conférence intitulée „Recherches anthropologiques sur les types de races en Hongrie." Puis, M. Jules de Konkoly Thege, président de la Société, a exposé ses observations.*

*

A Magyar Statisztikai Társaság *Konkoly Thege* Gyula elnöklésével január hó 25-én lefolyt előadóülésén *Gáspár* János egyetemi magántanár, vendég tartott előadást *„Antropológiai vizsgálatok Magyarország fajtípusainak megállapítására"* címen.

Konkoly Thege Gyula elnök köszönetet mondott az értékes előadásért, melynek megtartására, mint a Központi Statisztikai Hivatal elnöke kérte fel az előadót. A tárgyalt probléma ugyanis nemzeti szempontból annyira fontos, hogy azzal hivatalosan is szükséges foglalkozni s ezért a Statisztikai Hivatal a fajbiológiai kutatást adatgyüjtései sorába be kívánja illeszteni. Hangsúlyozza, hogy szigorúan szakszerű és tudományos kutatásról van szó s nem arról a fajbiológiai kutatásról, amit a köztudatban általában e kifejezés alatt értenek. Azt kell felderíteni, hogy bizonyos hajlamok minő típusokkal kapcsolatosak, hogy a kis Magyarország minél jobban kihasználhassa különféle népfajtáinak és népcsoportjainak hajlamait és képességeit. Mindent el fog követni, hogy a Statisztikai Hivatal a nehéz problémát, ha egészében megoldani nem is tudja, a lehetőséghez képest előbbre vigye.

Nemzetközi Népességtudományi Unió Magyarországi Csoportja a Magyar Statisztikai Társaság kebelében.

Comité hongrois, au sein de la Société Hongroise de Statistique, de l'Union internationale pour l'étude scientifique des problèmes de population.

A Csoport ülése. — *Séance du Comité.*

Résumé. *Le Comité a tenu le 9 décembre 1937 une séance, la première depuis l'automne, à laquelle assistaient nombre de membres et d'invités. Après une allocution du président du Comité, M. Charles Balás, M. Etienne Varga a fait une conférence de grande envergure sur „Le mouvement de la population et la conjoncture", que nous publions d'autre part.*

*

A Csoport évadnyitó első (sorrendben ötödik) ülését 1937 december 9-én tagjainak és a meghívottaknak élénk érdeklődése mellett rendezte meg. Az ülésen a Csoport elnökének, *Balás* Károly dr.-nak megnyitó szavai után *Varga* István dr. tartott átfogó tartalmú előadást *„Népmozgalom és konjunktúra"* címen. Előadását folyóiratunk más helyen közli.

Balás Károly dr. elnök az előadás elhangzása után kiemelte újszerűségét és rámutatott az előadó által felvetett szempontok jelentőségére.

Sipos Sándor dr. hozzászólásában előadóval egyetértve utalt arra, hogy a gazdasági egyedek számában bekövetkező változásokkal, főleg pedig az olyan nagy eltolódásokkal, mint aminő a

háború folytán jött létre a népesség korosztályaiban, a gazdasági életben nagyon is számolni kell. A népmozgalmi adatok hullámzása két irányban is hatással van a konjunktúrára. A fokozódó népesség a fellendülésben emeli a fogyasztást, de a feszültség idején növeli a munkanélküliséget, míg a csökkenő népességgel a fogyasztás összezsugorodása jár együtt. Majd arra emlékeztetett, hogy tapasztalat szerint nincs két teljesen azonos törvényszerűségek és kísérő jelenségek mellett lezajló ciklus. Különösen a válságban a depressziót kimélyítő tényezőknél mutatkozik nagy változatosság. Egy esetleges későbbi depressziós periódusban például munkanélküliségről főleg az ipari életben alig lehet majd beszélni, éppen tekintettel az igen néptelen háborús születési évjáratokra. Ez különösen jól mutatja azt, hogy a konjunktúrakutatásnak a népmozgalomban bekövetkező ill. várható eltolódásokkal állandóan számolnia kell.

A következő felszólaló, *Lukács* György dr. a családalapítás mind nehezebbé válásával kapcsolatban arra mutatott rá, hogy miután a gyenge szaporodás közgazdasági baj, a családalapítás erkölcsi és anyagi, gazdasági téren való megkönnyítése is igen szükséges és hogy erre a célra országos szervezetet kellene létesíteni. Előadó fejtegetései alapján is úgy látja, hogy a magyar mezőgazdaság korlátolt népességfelvevőképessége miatt a nemzet jövőjét továbbra is elsősorban az iparosodás biztosíthatja.

Bodor Antal dr. helyesli az előadás végén hallott azt a javaslatot, hogy a magyar vidéknek a mezőgazdaságban elhelyezkedni nem tudó fiatal munkaerőiből egy rész intézményes tanoncoktatásban részesüljön s így ipari téren is könnyebben és jobban jusson munkalehetőségekhez; egyben az ipar tanult munkaerőszükséglete is biztosíttassék. Szükséges azonban, hogy ez elsősorban olyan iparágakban történjék meg, melyek decentralizációja lehetséges, amelyekben tehát a falusi elhelyezkedésre mód van. A külföldön bizonyos iparágakban már megindult ipari kitelepülés is erre figyelmeztet. Magyarországon is igen szükséges, hogy a kitelepülés idejére a megfelelően kiképzett tanoncok már a vidéken is rendelkezésre álljanak.

Mint utolsó felszólaló *Kovács* Norbert dr. azt említette fel, hogy bár a népszaporodás kimagaslóan nagy nemzeti érdek, természeti és egyéb okok következtében nem mindig olyan méretű, mint amekkorának érzelmi és egyéb momentumokból kívánatos volna. Magyarország jelenlegi helyzetében az a törekvés, hogy népesedési üteme a környező államok tempójával lépést tartson, természetes; ha ez bármely okból nem következnék be, akkor a hiányt legalább is a tudásbeli gazdagodással feltétlenül ki kell egyenlíteni; lehetőleg azonban a számbeli szaporodás is megfelelő kell, hogy legyen. Nézete szerint a népesség szaporodásának tünetei bonyolult, de kiszámítható tényezőktől függő más természeti tüneményekhez hasonlatosak. Előadóval szemben úgy látja, hogy munkanélküliségi kérdés Magyarországon ma is van. A válság alatti munkanélküliség ugyanis nem tünt el oly mértékben, mint kellett volna; ez különösen a szervezetlen munkások számszerűleg nehezen figyelemmel kísérhető munkanélküliségére áll. Minthogy Magyarországon állandóan nagy munkásátáramlás folyik egyrészt a foglalkozások, másrészt a vidék és a nagyváros közt, előadónak azt a javaslatát, mellyel a legszegényebb falusi réteg hóna alá kíván nyúlni, helyesli; annál is inkább, mert az iparfejlesztéshez amúgy is sok szakmunkásra van szükség. Úgy látja, hogy a konjunktúra tetőpontja még nem érkezett el. A reálmunkabérek a válságmély óta 8%-kal estek, sőt még a névleges munkabérek sem javultak; minden olyan akciót, mely a reálmunkabérek esését eredményezheti, nézete szerint ellenezni kell.

A hozzászólásokra válaszolva *Varga* István dr. megjegyezte, hogy teljesen osztja azt a felfogást, miszerint a családalapítás gazdasági megkönnyítésére szükség van; előadása keretébe azonban ezt a kérdést nem illeszthette be. Idézett munkanélküliségi adatai nem a szakszervezeti, hanem a munkaközvetítési statisztikából származnak, tehát bennük tanulatlan munkások is szerepelnek. Az adatok a munkanélküliség szinte a minimumra való csökkenését igazolják. Egyébként is a munkanélküliség csak részben elkerülhetetlen; részben strukturális okok, a kereslet megváltozásának következménye. Még egyszer hangsúlyozza, hogy előadásában elsősorban azt óhajtotta kimutatni, hogy a népesség és a népmozgalom alakulása, strukturális módosulása következtében válik csak érthetővé az a körülmény, hogy az ipari munkások számának emelkedése és az iparosodás üteme az elmult években Magyarországon nem volt nagyobb s hogy az előadásban is jelzett cezúra éppen most következett be. A népszaporodás szükségességére előadásában utalt. Az életkormeghosszabbodás tényezője a természetes szaporodásban is szerepet játszik. Kívánatos, hogy ennek és az átmeneti tényezőknek hatása Magyarországon, valamint a környező államokban egyöntetűen megállapíttassék. Az egyes munkás reálmunkabérének csökkenése minden konjunktúrajavulás közös jelensége; az egész munkásság helyzete azonban javul. A reálmunkabérek emelkedése ettől függetlenül szükséges.

Befejezésül a Csoport elnöke, *Balás* Károly dr. az előadónak és a hozzászólóknak értékes fejtegetéseikért a Csoport köszönetét fejezte ki.

Személyi hírek. — *Nouvelles.*

Prinzing Friedrich † (1859—1938). A német statisztikai élet, valamint a nemzetközi egészségügyi statisztika egyik legjelentősebb egyéniségét vesztette el *Prinzing* egészségügyi tanácsos 1938 január 22-én bekövetkezett halálával. *Prinzing* a dunamelletti Ulm városban született 1859 április 3-án; tanulmányi évei kivételével ott élte le egész életét is. Orvosnak készült s egyetemi oklevele megszerzése után 1885 óta Ulmban gyakorló orvosként tevékenykedett. Az egészségügyi statisztika kérdéseivel már fiatal kora óta nagy kedvvel és hozzáértéssel foglalkozott. Orvosi munkája mellett hamarosan időt talált arra is, hogy kisebb cikkekben a népességi és egészségügyi statisztika egyes részletkérdéseit tudományos alapossággal megvitassa. 1895-ben „Trunksucht und Selbstmord und deren gegenseitige Beziehungen" címen írt nagyobb önálló értekezést. Nemzetközi hírnevét azonban 1906-ban publikált „Handbuch der medizinischen Statistik" c. főműve alapozta meg; ez a mű a hasonló természetű korábbi munkáknál sokkal többet nyujtott s a maga idején valóságos kútfőszámba ment. Könyvét a korszerű igények lehető figyelemmel kísérésével 1931-ben újból közreadta; bár a tágan értelmezett egészségügyi statisztika azóta is sok irányban haladt előbbre, a bő gyakorlati adatanyagot és igen sokoldalú, elmélyedő adatinterpretációt is felölelő mű e második kiadásának még hosszú időn át meg lesz a forrásértéke. Részben tudományos folyóiratokban, részben önállóan megjelent tanulmányai közül elméleti és módszertani alapossága miatt „Die Methoden der medizinischen Statistik" c. 1924. évi munkáját külön is meg kell említenünk. *Prinzig* elhúnytával a Deutsche Statistisches Zentralblatt egyik szerkesztőjét, a Nemzetközi Statisztikai Intézet 1903-ban megválasztott rendes tagját, a Magyar Statisztikai Társaság pedig 1924-ben választott külföldi tiszteletbeli tagját gyászolja. Emlékét nagy munkái a statisztika történetének legelőkelőbb lapjain fogják megörökíteni.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1937. december. — Décembre 1937.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.
Gazdasági jelzőtábla.
Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.
Tableau économique.
Graphiques au tableau économique.

Résumé. *Nous présentons les données relatives à décembre 1937:*

Le nombre des nouveaux mariages (5.949) a été pareil à celui de décembre 1936 (5.950); pendant les 3 derniers mois de l'année, il a monté à 25.643, dépassant légèrement le chiffre de la même période de l'année précédente (25.141). Le nombre des naissances vivantes (13.740) a été un peu supérieur à celui de décembre précédent (13.173); à cet égard, le dernier trimestre (42.264) accusait également un léger accroissement par rapport au trimestre correspondant de 1936 (41.898). Quant au nombre des décès (10.452), il y a eu une amélioration comparativement à décembre 1936 (10.876), et il en a été de même pendant les 3 derniers mois (30.086, contre 30.914 pour les mois correspondants de 1936). L'accroissement dit naturel a été favorable en décembre 1937 (3.288, contre 2.297 en décembre 1936); pendant le dernier trimestre, il a été également supérieur (12.178) à celui de la même période de 1936 (10.984).

Les syndicats ouvriers avaient à la fin de décembre 17.374 chômeurs, soit 2.418 (16·2%) de plus qu'en novembre dernier et 1.407 de plus (+8·8%) qu'au mois de décembre précédent. Cette forte augmentation dépassait le niveau saisonnier habituel. La proportion des chômeurs a particulièrement monté dans les industries du bâtiment, du vêtement, du bois et de l'alimentation.

La production de houille et celle de lignite ont progressé comparativement au mois de décembre précédent (+15·1% et +7·6%). Pour les trois derniers mois de l'année, elles ont également dépassé (+16·7% et +7·9%) la même période de 1936. — La production de minerai de fer et celle de fonte, accusant un accroissement notable, ont monté de 15·3% et de 9·8% par rapport à novembre dernier; elles ont fort progressé (de 31·9% et de 32·2%) par rapport au mois de décembre précédent. Pendant les trois derniers mois de l'année, la première a représenté 765 mille q, soit 23·8% de plus que pendant la même période de 1936; dans le même temps, la production de la fonte à affiner a été de 895 mille q, accusant un accroissement de 18% sur le chiffre correspondant de l'année précédente.

Les importations ont représenté 46·7 millions de pengős et les exportations 60·2 millions de p. Ainsi donc, elles ont atteint leur maximum pour l'année dernière. Par rapport aux chiffres correspondants de l'année précédente, les importations ont augmenté de 19%; les exportations, de 18%. La balance commerciale se solda par un excédent de 13·5 millions de pengős, supérieur de 15% à celui de décembre 1936.

Személyi hírek. — *Nouvelles.*

Prinzing Friedrich † (1859—1938). A német statisztikai élet, valamint a nemzetközi egészségügyi statisztika egyik legjelentősebb egyéniségét vesztette el *Prinzing* egészségügyi tanácsos 1938 január 22-én bekövetkezett halálával. *Prinzing* a dunamelletti Ulm városban született 1859 április 3-án; tanulmányi évei kivételével ott élte le egész életét is. Orvosnak készült s egyetemi oklevele megszerzése után 1885 óta Ulmban gyakorló orvosként tevékenykedett. Az egészségügyi statisztika kérdéseivel már fiatal kora óta nagy kedvvel és hozzáértéssel foglalkozott. Orvosi munkája mellett hamarosan időt talált arra is, hogy kisebb cikkekben a népességi és egészségügyi statisztika egyes részletkérdéseit tudományos alapossággal megvitassa. 1895-ben „Trunksucht und Selbstmord und deren gegenseitige Beziehungen" címen írt nagyobb önálló értekezést. Nemzetközi hírnevét azonban 1906-ban publikált „Handbuch der medizinischen Statistik" c. főműve alapozta meg; ez a mű a hasonló természetű korábbi munkáknál sokkal többet nyujtott s a maga idején valóságos kútfőszámba ment. Könyvét a korszerű igények lehető figyelemmel kísérésével 1931-ben újból közreadta; bár a tágan értelmezett egészségügyi statisztika azóta is sok irányban haladt előbbre, a bő gyakorlati adatanyagot és igen sokoldalú, elmélyedő adatinterpretációt is felölelő mű e második kiadásának még hosszú időn át meg lesz a forrásértéke. Részben tudományos folyóiratokban, részben önállóan megjelent tanulmányai közül elméleti és módszertani alapossága miatt „Die Methoden der medizinischen Statistik" c. 1924. évi munkáját külön is meg kell említenünk. *Prinzig* elhúnytával a Deutsche Statistisches Zentralblatt egyik szerkesztőjét, a Nemzetközi Statisztikai Intézet 1903-ban megválasztott rendes tagját, a Magyar Statisztikai Társaság pedig 1924-ben választott külföldi tiszteletbeli tagját gyászolja. Emlékét nagy munkái a statisztika történetének legelőkelőbb lapjain fogják megörökíteni.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1937. december. — Décembre 1937.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.
Gazdasági jelzőtábla.
Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.
Tableau économique.
Graphiques au tableau économique.

Résumé. *Nous présentons les données relatives à décembre 1937:*

Le nombre des nouveaux mariages (5.949) a été pareil à celui de décembre 1936 (5.950); pendant les 3 derniers mois de l'année, il a monté à 25.643, dépassant légèrement le chiffre de la même période de l'année précédente (25.141). Le nombre des naissances vivantes (13.740) a été un peu supérieur à celui de décembre précédent (13.173); à cet égard, le dernier trimestre (42.264) accusait également un léger accroissement par rapport au trimestre correspondant de 1936 (41.898). Quant au nombre des décès (10.452), il y a eu une amélioration comparativement à décembre 1936 (10.876), et il en a été de même pendant les 3 derniers mois (30.086, contre 30.914 pour les mois correspondants de 1936). L'accroissement dit naturel a été favorable en décembre 1937 (3.288, contre 2.297 en décembre 1936); pendant le dernier trimestre, il a été également supérieur (12.178) à celui de la même période de 1936 (10.984).

Les syndicats ouvriers avaient à la fin de décembre 17.374 chômeurs, soit 2.418 (16·2%) de plus qu'en novembre dernier et 1.407 de plus (+8·8%) qu'au mois de décembre précédent. Cette forte augmentation dépassait le niveau saisonnier habituel. La proportion des chômeurs a particulièrement monté dans les industries du bâtiment, du vêtement, du bois et de l'alimentation.

La production de houille et celle de lignite ont progressé comparativement au mois de décembre précédent (+15·1% et +7·6%). Pour les trois derniers mois de l'année, elles ont également dépassé (+16·7% et +7·9%) la même période de 1936. — La production de minerai de fer et celle de fonte, accusant un accroissement notable, ont monté de 15·3% et de 9·8% par rapport à novembre dernier; elles ont fort progressé (de 31·9% et de 32·2%) par rapport au mois de décembre précédent. Pendant les trois derniers mois de l'année, la première a représenté 765 mille q, soit 23·8% de plus que pendant la même période de 1936; dans le même temps, la production de la fonte à affiner a été de 895 mille q, accusant un accroissement de 18% sur le chiffre correspondant de l'année précédente.

Les importations ont représenté 46·7 millions de pengős et les exportations 60·2 millions de p. Ainsi donc, elles ont atteint leur maximum pour l'année dernière. Par rapport aux chiffres correspondants de l'année précédente, les importations ont augmenté de 19%; les exportations, de 18%. La balance commerciale se solda par un excédent de 13·5 millions de pengős, supérieur de 15% à celui de décembre 1936.

A l'importation, on constate, par rapport à l'année dernière, des augmentations de valeur (dues à des hausses de prix) pour presque toutes les marchandises. Comme en novembre, seul le coton a été acheté moins cher qu'en 1936, en raison de la baisse survenue sur les marchés mondiaux. On voit une forte augmentation de quantité pour les bois importés (bruts ou ouvrés). L'importation de minerai de fer et celle de fonte brute et de ferraille ont également progressé: les difficultés rencontrées à cet égard pendant des mois sur les marchés mondiaux avaient cessé. On constate encore un accroissement notable pour les importations d'huile minérale brute et de coton brut. Celles de jute brut, de fibre artificielle, de peaux brutes et de caoutchouc brut ont diminué, et l'importation de soie artificielle et de métaux bruts a baissé plus encore.

Aux exportations, ce qui saute le plus aux yeux, c'est la progression des ventes de maïs, d'animaux et d'articles d'industrie lourde (surtout en ce qui concerne les voitures ferroviaires et les autorails).

Le trafic ferroviaire accuse pour la quantité des marchandises transportées, une diminution dépassant le niveau saisonnier habituel; toutefois, on y voit par rapport à décembre précédent une augmentation de 4·4%. Comparativement à ce mois-là, le nombre des wagons chargés a baissé de 1·5%. Pendant le dernier trimestre, la quantité des marchandises transportées a monté de 2·5% et les tonnes kilométriques, de 2·3%, mais le nombre des wagons chargés a diminué de 2·3%. Le trafic-voyageurs a monté de 8·4% par rapport à décembre précédent; pendant le dernier trimestre, il a augmenté, par rapport au chiffre de l'année dernière, à peu près dans la même proportion.

Le trafic postal montre une progression sensible par rapport à novembre dernier et à décembre précédent. Comparativement à ce dernier, le nombre des correspondances a monté de 11%; celui des colis, de 4%; celui des mandats-poste, de 5%. Pendant le dernier trimestre, le trafic postal a bien augmenté.

L'indice officiel des prix de gros s'est élevé à 95, montant d'un point par rapport à novembre dernier et de 3 points par rapport à décembre précédent. Les prix agricoles étaient en augmentation. Pour plusieurs produits industriels, on a noté des baisses. L'indice de l'agriculture et de l'élevage, montant d'un point par rapport à novembre dernier et de 5 points comparativement à décembre précédent, s'est élevé à 83. Celui de l'industrie a baissé par rapport à ces époques (—1 point et —2 points). A la fin de décembre, le niveau des prix industriels dépassait de 30·3% celui des prix agricoles, contre 31·7% en novembre dernier et 35·5% en décembre précédent. L'indice du coût de la vie monta à 103·8 (+0·6 point) à cause de la hausse des vivres.

D'après les chiffres de la Banque Nationale, la circulation des billets de banque et le portefeuille commercial accusaient une augmentation, due aux payements effectués à la fin de l'année. La première s'est élevée à 466·2 millions de pengős (+35·4 millions); le second, à 449·7 millions (+27·7 millions).

A la Bourse de Budapest, la baisse a continué; l'indice d'actions, diminuant de près de 4 points, est revenu à 143·4. Il a été vendu 156 mille actions, contre 147 mille en novembre.

Le nombre des nouvelles insolvabilités a été de 117, contre 79 en novembre dernier et 92 en décembre précédent (+48·1% et +27·2%). Mais le total des passifs y a été inférieur de 700 mille pengős au chiffre de novembre dernier. Pour les lettres de change protestées, on voit une légère augmentation (4·1%) quant à leur nombre et une diminution de 3·2% quant à leur montant total.

Népmozgalom.

Az 1937. évi december hó népmozgalmát változatlan számú házasságkötések, valamivel több élveszületés és kevesebb halálozás jellemezte. A természetes szaporodás az előző decemberit lényegesen túlhaladta.

A *házasságkötések* száma az 1936. és 1937. év december havában pontosan egyenlő (5.950, ill. 5.949) volt. A házasságkötési ezrelék (7·8) valamivel átlagon aluli, tekintettel az egyházi házasságkötések decemberi akadályaira. Az 1937. év utolsó negyedében így is több (25.643) házasság került megkötésre, mint egy évvel előbb (25.141). Az *élveszületések* terén a december az előző év megfelelő hónapjánál kedvezőbbnek bizonyult: ezúttal 13.740 élve a világra hozott gyermek anyakönyveztetett, míg az újszülöttek száma az 1936. év decemberében csupán 13.173 volt. Az ezer lélekre számított arány (18·0) azonban alacsony s a három évzáró hónapban az élveszületések száma (42.264) is csak egy árnyalattal haladta meg az egy esztendővel azelőttit (41.898). A *halálozások* decemberi száma az 1936. év decemberéhez képest szintén csak szerény javulást mutat: akkor 10.876, most 10.452 haláleset fordult elő s az ezrelék is kielégítően alacsony volt (13·7). Különösen a csecsemőhalottak száma csökkent az előző decemberivel szemben (1.954-ről 1.720-ra, ami száz élveszülötthöz viszonyítva 12·5-es aránynak felel meg), de megcsappant az 1—6 éves és 7 évnél idősebb korban elhunytak száma is. Az ország lakosai közül a három utolsó hónapban ugyancsak valamivel kevesebben (30.086-an) haltak el, mint az 1936-os esztendő október-decemberében (30.914). A december hónapban észlelt születési és halálozási mozgalom kielégítőbb voltát a *természetes szaporodás* is jelzi, mely az egy évvel előbbi 2.297 fővel szemben most 3.288 volt; az ezrelék azonban meglehetősen alacsony (4·3) maradt. Főleg a decemberi adat kedvezőbb alakulásának köszönhető, hogy a természetes szaporulat utolsó negyedévi összege (12.178) 11%-kal nagyobb az előző esztendeinél (10.984).

Időszak	Házasságkötések	Élveszületések	Halálozások	Természetes szaporodás
	s z á m a			
1928. X—XII.	27.387	50.692	35.839	14.853
1929. X—XII.	25.893	45.972	33.558	12.414
1930. X—XII.	25.490	50.933	33.024	17.909
1931. X—XII.	24.824	44.612	31.423	13.189
1932. X—XII.	23.403	42.812	39.022	3.790
1933. X—XII.	23.494	45.262	30.016	15.246
1934. X—XII.	25.448	44.324	32.929	11.395
1935. X—XII.	25.723	41.117	32.551	8.566
1936. X—XII.	25.141	41.898	30.914	10.984
1937. X—XII.	25.643	42.264	30.086	12.178
	V á l t o z á s s z á z a l é k b a n			
1928. X—XII.	—	—	—	—
1929. X—XII.	— *5·5*	— *9·3*	— *6·4*	— *16·4*
1930. X—XII.	— *1·6*	+ *10·8*	— *1·6*	+ *44·2*
1931. X—XII.	— *2·6*	— *12·4*	— *4·9*	— *26·4*
1932. X—XII.	— *5·7*	— *4·0*	+ *24·2*	— *71·3*
1933. X—XII.	+ *0·4*	+ *5·7*	— *23·1*	+ *30·2*
1934. X—XII.	+ *8·3*	— *2·1*	+ *9·7*	— *25·3*
1935. X—XII.	+ *1·1*	— *7·2*	— *1·2*	— *24·8*
1936. X—XII.	— *2·3*	+ *1·9*	— *5·0*	+ *28·2*
1937. X—XII.	+ *2·0*	+ *0·9*	— *2·7*	+ *10·9*

Munkapiac.

A munkanélküliségi görbe idényszerű hullámzásában bekövetkezett kedvezőtlen változás némi feszültséget idézett elő a munkapiacon. A munkanélküliek száma az idényszerű kereteket meghaladó arányban növekedett. Főleg az építőipari, ruházati és bőripari szakmában fokozódott a munkanélküliség.

Már a mult havi helyzetjelentésünkben jeleztük, hogy a munkapiaci görbe idényszerű hullámzásában ismét változás következett be, amely a munkapiac bizonyos mértékű feszültségét jelzi. Azt is jeleztük, hogy az idei februári időpont magasabb lesz, mint volt a tavalyi. Mégis meglepő volt az a nagyobbarányú emelkedés, amely már december hó végén a munkanélküliek számában bekövetkezett. A hó végéig a munkanélküliek száma 2.418-cal 17.374-re emelkedett, ami 16·2%-nak felel meg. A növekedést főleg az építőipar foglalkoztatottságában bekövetkezett változás idézte elő. A mult évihez képest is 1.407-tel nőtt (+8·8%) a munkanélküliek száma. A kimutatott munkanélküliek 86%-a férfi, 14%-a pedig nő volt. A munkanélküliek 60%-a Budapestre, 40%-a pedig vidékre esett.

A munkanélküliek számának alakulását, visszatekintően az előző fellendülési időszakra is, az egyes évek végén, a csatolt összeállítás tünteti fel:

	Munkanélküliek száma	Változás %-ban
1928 végén	15.187	—
1929 „	20.288	+ *33·6*
1930 „	25 583	+ *26·1*
1931 „	33.146	+ *29·6*
1932 „	32.073	— *3·2*
1933 „	27.044	— *15·7*
1934 „	22.031	— *18·5*
1935 „	19.386	— *12·0*
1936 „	15.967	— *17·6*
1937 „	17.374	+ *8·8*

Ha a munkanélküliek foglalkozás szerinti megoszlását vizsgáljuk, azt találjuk, hogy az előző hónappal szemben csupán két kategóriában nem következett be növekedés: a szellemi munkásoknál és a szállodai és éttermi alkalmazottaknál. Az előbbi kategóriában a munkanélküliek száma 5·3%-kal, az utóbbiban pedig 1·1%-kal csökkent. A többi szakmákban azonban jelentős arányú növekedés következett be. Így a ruházati iparban 45·2%-kal, az építőiparban (kis részben talán a különösen erős tél miatt is) 106·8%-kal, az élelmezési iparban 9·4%-kal, a sokszorosító iparban 6·9%-kal, a bőriparban 22·2%-kal, a vasiparban 4·1%-kal, végül a faiparban 4·8%-kal emelkedett a munkanélküliek száma.

A fontosabb foglalkozási ágazatokban a munkanélküliek december hóvégi alakulását, a százalékos változásokkal együtt, a csatolt összeállítás tünteti fel:

	Építőipar	Vasipar	Bőripar	Ruházati ipar	Élelmezési ipar	Faipar	Szállodai és éttermi alk.	Sokszorosítóipar
	M u n k a n é l k ü l i e k s z á m a							
1928 végén . . .	3.573	3.359	1.086	311	989	1.546	752	779
1929 „ . . .	6.496	4.454	1.240	273	1.107	1.783	225	1.510
1930 „ . . .	8.782	6.272	1.160	337	1 310	1.463	495	2.300
1931 „ . . .	8.448	8.337	1.524	449	1.504	4.102	676	3.176
1932 „ . . .	6.875	9.054	1.177	363	1.177	4.222	817	3.229
1933 „ . . .	5.252	8.834	876	316	1.040	2.893	819	2.820
1934 „ . . .	4 824	7.251	968	319	1.041	1.641	530	2.444
1935 „ . . .	5.108	5.428	717	305	1.059	1.020	457	2.364
1936 „ . . .	3.004	3.516	1.243	364	1.533	1.110	286	1.921
1937 „ . . .	3.147	3.390	794	700	1.924	1.359	182	1.742
	V á l t o z á s s z á z a l é k b a n							
1928 végén . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
1929 „ . . .	+ *81·8*	+ *32·6*	+ *14·2*	— *12·2*	+ *11·9*	+ *15·3*	— *70·1*	+ *93·8*
1930 „ . . .	+ *35·2*	+ *40·8*	— *6·5*	+ *23·4*	+ *18·3*	— *17·9*	+ *120·0*	+ *52·3*
1931 „ . . .	— *3·8*	+ *32·9*	+ *31·4*	+ *33·2*	+ *14·8*	+ *180·4*	+ *36·6*	+ *38·1*
1932 „ . . .	— *18·6*	+ *8·6*	— *22·8*	— *19·2*	— *21·7*	+ *2·9*	+ *20·9*	+ *1·7*
1933 „ . . .	— *23·6*	— *2·4*	— *25·6*	— *12·9*	— *11·6*	— *31·5*	+ *0·2*	— *12·7*
1934 „ . . .	— *8·1*	— *17·9*	+ *10·5*	+ *1·0*	+ *0·1*	— *43·3*	— *35·3*	— *13·3*
1935 „ . . .	+ *5·9*	— *25·1*	— *25·9*	— *4·4*	+ *1·7*	— *37·8*	— *13·8*	— *3·3*
1936 „ . . .	— *41·1*	— *35·2*	+ *73·4*	+ *9·3*	+ *44·8*	+ *8·8*	— *37·4*	— *18·7*
1937 „ . . .	+ *4·8*	— *3·6*	— *36·1*	+ *92·3*	+ *25·5*	+ *22·4*	— *36·4*	— *9·3*

Termelés.

Idényszerű behatásokra a barnaszéntermelés hanyatlott. Mind a kőszén, mind pedig a barnaszén utolsó negyedévi termelése azonban jelentős százalékkal haladta meg a mult évit.

Ellentétben azzal az általános törvényszerűséggel, hogy az ország vastermelése az év utolsó hónapjában a megelőzőhöz képest rendesen hanyatlani szokott, az idén decemberben igen erőteljes emelkedés következett be, ami a nehézipar foglalkoztatottságának növekedése mellett tanuskodik.

Az elektromosáramtermelés stagnációs képet mutat. A gazdasági helyzet megítélése szempontjából nem hagyható figyelmen kívül a mótorikus célokra elosztott áram mennyiségének csekélymérvű emelkedése.

A *kőszéntermelésben* az évszaki erők nem éreztették hatásukat, annál inkább azonban a *barnaszén termelésében,* mely a tárgyalt hó folyamán 5·5%-kal hanyatlott. A mult évihez képest mind a két számsor emelkedést mutat. A kőszén termelése 15·1%-kal, a 8·1 millió q-t kitevő barnaszéné pedig 7·6%-kal multa felül a tavalyit. Az október-decemberi időszakban 2·6 millió q kőszenet termeltünk, szemben 1936 azonos időszakának 2·2 millió q-t kitevő termelésével (+16·7%). A 25·2 millió q-s barnaszéntermelés pedig 1·9 millió q-s (+7·9%) növekedést mutat. Magyarország széntermelése tehát az év utolsó negyedében igen kedvezően alakult, ami a tetőponti helyzet körül mozgó konjunktúrával hozható összefüggésbe.

Az év utolsó három hónapjának eredményeit, a százalékos változásokkal együtt, tíz évre visszatekintően, a csatolt táblázat tünteti fel:

Időszak	Kőszéntermelés 1.000 q-ban	Változás %-ban	Barnaszéntermelés 1.000 q-ban	Változás %-ban
1928. X—XII.	2.051·6	—	19.294·7	—
1929. X—XII.	1.946·8	— *5·1*	20.302·1	+ *5·2*
1930. X—XII.	2.056·9	+ *5·7*	17.773·9	— *12·5*
1931. X—XII.	1.975·6	— *3·9*	19.570·5	+ *10·1*
1932. X—XII.	2.333·0	+ *18·0*	18.231·7	— *6·3*
1933. X—XII.	2.092·2	— *10·3*	20.076·8	+ *10·1*
1934. X—XII.	1.798·5	— *14·0*	19.301·6	— *3·9*
1935. X—XII.	2.097·9	+ *16·6*	21.891·6	+ *13·4*
1936. X—XII.	2.234·6	+ *6·5*	23.369·9	+ *6·3*
1937. X—XII.	2.607·6	+ *16·7*	25.223·4	+ *7·9*

A nehézipari termelés alapanyagát szolgáltató *vasérc és vassalak,* továbbá a *finomításra való nyers vas* termelése örvendetes emlekedést mutat. A december hó folyamán termelt 277 ezer q vasérc 36·8 ezer q-val haladta meg a megelőző havit (+15·3%), a mult évit pedig 67·1 ezer q-val multa felül (+31·9%). Annál örvendetesebb ez a december havi eredmény, mert hiszen novemberről december hóra rendesen hanyatlás szokott bekövetkezni. Igen figyelemreméltó növekedés mutatkozik a finomításra való nyers vas termelésénél is, mely 318·4 ezer q-ra rugott s 28·5 ezer q-val többet tett, mint a megelőző hóban (+9·8%) és 77·5 ezer q-val (+32·2%) többet, mint tavaly. Az év utolsó három hónapjában összesen 765·2 ezer q vasércet termeltünk, szemben a mult év azonos időszakának 618 ezer q-t kitevő eredményével. Az év utolsó negyedének produktuma 23·8%-kal multa felül a tavalyit. A kereken 895 ezer q-t kitevő finomításra való nyers vasnál pedig 18%-os növekedés mutatkozik.

A két fontos adatsorra vonatkozó október-decemberi időszak eredményeit, a százalékos változásokkal együtt, az alábbi összeállítás tünteti fel:

Időszak	Vasérc- és vassalak-termelés 1.000 q-ban	Változás %-ban	Finomításra való nyers vastermelés 1.000 q-ban	Változás %-ban
1928. X—XII.	536·2	—	808·0	—
1929. X—XII.	602·2	+ *12·3*	923·3	+ *14·3*
1930. X—XII.	358·8	— *40·4*	616·4	— *33·2*
1931. X—XII.	189·9	— *47·1*	337·5	— *45·2*
1932. X—XII.	109·3	— *42·4*	118·7	— *64·8*
1933. X—XII.	128·8	+ *17·8*	288·4	+ *143·0*
1934. X—XII.	296·0	+ *129·8*	370·4	+ *28·4*
1935. X—XII.	693·0	+ *134·1*	566·7	+ *53·0*
1936. X—XII.	618·0	— *10·8*	758·3	+ *33·8*
1937. X—XII.	765·2	+ *23·8*	894·6	+ *18·0*

Budapest székesfőváros *villamosáramtermelése* decemberben csak árnyalatilag emelkedett (+0·5%) s a tavalyihoz képest is igen csekély a növekedés (+2·2%). A *mótorikus célokra elosztott áram* mennyisége 0·9 millió kwó-val 13·4 millióra csökkent (—6·1%), a tavalyihoz képest csak 1·6% az emelkedés. Az év utolsó három hónapjában összesen 97·5 millió kwó áramot termeltünk, 2·1 millió kwóval többet, mint az elmult év ugyanazon időszakában (+2·2%). A mótorikus célokra felhasznált áram mennyisége az év utolsó negyedében kereken 42 millió kwó-ra rugott s csak árnyalatilag multa felül 1936 azonos időszakának eredményét (+1·6%). A *magánvilágítási célokra elosztott áram* mennyisége évszaki behatásokra 1·8 millió kwó-val 7·8 kwó-ra szökött (+29·1%) s a tavalyi december havihoz képest is 5·5%-os gyarapodás jött létre. Az október-decemberi időszakban az ily célokra felhasznált áram mennyisége 18·6 millió kwó-t tett, szemben az előző évi 17·9 millió kwó-val (+3·9%). A tárgyalt hó végén 266.807 *áramfogyasztó* volt, szemben a megelőző hóvégi 264.226-tal és a mult évi december havi 257.956-tal.

Kereskedelem és közlekedés.

A behozatalban — a nyers pamuton kívül — főleg az áremelkedés hatása alatt, a kivitelben pedig a tengeri és állattenyésztési produktumok kedvező exportja mellett a nehézipari termékek jó külföldi elhelyezése következtében az előző évhez képest jelentékeny emelkedés állott elő.

A vasúti forgalomban a fellendülés ütemének gyöngülése észlelhető. A kedvezőtlen évszaki erők hatása ugyan nem terjedt messzire, viszont a mult évihez képest se mutatkozik számottevő gyarapodás.

A postaforgalmi számsorok a mult évivel szemben igen kedvező alakulást mutatnak, amit az adatok jelentős százalékos arányú emelkedése jelez.

Külkereskedelem. A kereskedelmi mérleg behozatali oldala 1937 decemberében 46·7 millió pengővel, kiviteli oldala pedig 60·2 millióval az évi maximumot érte el. Behozatalunk összértéke 19%-kal, kivitelünké 18%-kal volt nagyobb az előző évinél, a 13·5 millió pengős aktív egyenleg pedig 15%-kal haladta meg az 1936. évit.

Az év utolsó negyedének forgalmi adatai az alábbi összeállítás szerint arról tanuskodnak, hogy a behozatal és kivitel együttes értéke az utolsó hét év alatt 1937-ben alakult ki a maximumon.

Időszak	Behozatal	Kivitel	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet
	millió pengőben		
1928. X—XII.	338·7	248·6	— *90·1*
1929. X—XII.	256·9	361·2	+ *104·3*
1930. X—XII.	202·8	246·1	+ *43·3*
1931. X—XII.	116·0	169·1	+ *53·1*
1932. X—XII.	89·0	98·6	+ *9·6*
1933. X—XII.	90·9	124·3	+ *33·4*
1934. X—XII.	97·8	125·8	+ *28·0*
1935. X—XII.	131·6	156·5	+ *24·9*
1936. X—XII.	112·1	145·9	+ *33·8*
1937. X—XII.	131·5	159·7	+ *28·2*

A december havi *behozatalban* csaknem valamennyi cikknél áremelkedés hatása érvényesült az előző évivel szemben. E hónapban is a pamut az egyetlen fontosabb tétel, amely a világpiaci áresés hatása alatt olcsóbban volt beszerezhető, mint 1936-ban. Mennyiségi emelkedés, még pedig jelentékeny, állapítható meg a nyers és megmunkált fánál (+24%), továbbá a nehézipari alapanyagoknál: a vasércnél (+93%), a nyers vasnál (+158%) s a koksznál (+102%). Eszerint valószínűleg feloldódtak azok a világpiaci nehézségek, amelyek a nyers és ócskavasbehozatalunkat hónapokon keresztül visszaszorították. A nyers ásványolaj 15%-os s a nyers pamut 5%-os többlete szintén figyelemreméltó. A fontosabb ipari alapanyagok közül jelentékeny mennyiségi visszaesés állott elő a nyers jutánál (—71%), a műrostnál (—50%), a nyers bőrnél (—48%), a nyers kaucsuknál (—24%), valamint a nyers és fésült gyapjúnál. A műselyem és a nyers fémek importja szintén az előző évi színvonal alatt alakult ki. A félgyártmányok és a készáruk közül az autók importja nőtt meg erősen az olasz kocsik behozatala útján, továbbá a gépek, készülékek tételénél jelentkezik erős növekedés, a fém- és papirosipari, valamint a vegyészeti ipari gépek fokozott beszerzése következtében.

Kivitelünk értékének az előző évinél kedvezőbb alakulását elsősorban a 4.172 vagónos tengeri-export (1936-ban csak 45 vg) segítette elő, ami 3·3 millió pengővel növelte az összexport eredményét. Az élő állatok és állati eredetű termékek kivitele általában ugyancsak kedvezőbb volt, mint 1936-ban: a baromfinál 1·6 millió, a vágó- és igásállatok tételénél 920 ezer, a tollnál 870 ezer, a disznózsír és szalonna tételénél 710 ezer pengős javulás állott elő. Jól alakult a hüvelyesek s a dohány exportja is. Lényeges, 830 ezer pengős volt a visszaesés a rozsnál, 480 ezer a lóhere- és lucernamagnál s 300—300 ezer pengős a búzánál és a vajnál. Az iparcikkek közül a liszt 1·1 millió pengővel visszaesett, a nehézipar ellenben általában növekvő exporttevékenységet fejtett ki s a vasúti kocsik és sínautók tételénél 2 millió pengővel, a vasfélgyártmányoknál kereken 1 millióval, a vasáruknál 700 ezer pengővel növelte a kivitt áruk értékét.

Vasúti forgalom. December hóban évszaki behatásokra a vasúton *szállított áruk* mennyisége 266 ezer tonnával 1·6 millió tonnára esett (—14·6%), a gazdasági fellendülés folytán azonban a tavalyihoz képest 4·4%-os gyarapodás mutatkozik. Az *árutonnakilométer* számsora kedvezőtlenebb alakulást mutat. A megelőző havihoz képest 11·6% a hanyatlás, a mult évivel szemben azonban mindössze csak 1·1%-os növekedés mutatkozik. Még kedvezőtlenebb képet mutat a *megrakott teherkocsik* számsora. A november havi 16%-os csökkenés mellett a mult évivel szemben is 1·5%-os hanyatlás észlelhető. Az év utolsó negyedében a vasúton szállított áruk mennyisége 2·5%-kal, az árutonnakilométer számsora 2·3%-kal multa felül a mult év azonos időszakának eredményét, a kocsirakományok számánál ellenben 2·3%-os csökkenés mutatkozik. December hó folyamán 6·7 millió *utas* került szállításra, közel egynegyedmillióval több, mint a megelőző hóban és félmilliónál valamivel több, mint tavaly (+3·7%, +7·8%). Az év utolsó negyedében összesen 19·8 millió volt az utasforgalom, az 1936. év azonos időszakának 18·3 milliót kitevő eredményével szemben (+8·4%).

A vasútforgalmi adatsorok október-decemberi időszakának alakulását, tíz évre visszatekintően, a csatolt táblázat tünteti fel.

A *postaforgalmi* adatsorok idényszerűleg emelkedtek. A megelőző hóval szemben a levélküldemények darabszáma 25·0%-os, a csomagküldemények 33·2%-os, a postautalványok darabszáma 22·8%-os, azok összege pedig 28·0%-os növekedést mutatott. De a mult évihez képest is kedvezően alakult a postaforgalom. A levélküldemények darabszáma 11%-kal javult, a csomagküldemények 3·9%-kal nőtt, a postautalványok számánál 4·9%-os, azok összegénél pedig 1·4%-os emelkedés jött létre. Az utolsó évnegyed eredménye is kedvező volt. A közönséges és ajánlott levelek száma 132·2 millióra rugott s 6·7%-kal multa felül a mult év azonos időszakának eredményét. A postautalványok

Időszak	Szállított áru 1.000 tonna	Árutonna-kilométer millió km.	Megrakott teherkocsik száma ezrekben	Szállított utasok száma ezrekben
1928. X—XII.	7.738	827·0	461·2	24.964
1929. X—XII.	7.800	908·9	459·9	24.139
1930. X—XII.	6.550	744·1	407·7	20.480
1931. X—XII.	5.191	646·4	340·7	15.515
1932. X—XII.	4.224	526·5	293·8	14.235
1933. X—XII.	4.803	621·6	325·3	15.137
1934. X—XII.	4.479	596·3	304·3	15 242
1935. X—XII.	5.135	658 3	340·7	16.747
1936. X—XII.	5.710	759·4	381·8	18.300
1937. X - XII.	5.850	777·2	373·0	19.829
Változás százalékban				
1928. X—XII.	—	—	—	—
1929. X—XII.	+ 0·8	+ 9·9	— 0·3	— 3·3
1930. X—XII	—16·0	—18·1	—11·3	—15·2
1931. X—XII	—20·9	—13·1	—16·4	—24·2
1932. X—XII.	—16·7	—18·5	—13·8	— 8·3
1933. X—XII.	+13·7	+18·1	+10·7	+ 6·3
1934. X—XII.	— 6·7	— 4·1	— 6·5	+ 0·7
1935. X—XII.	+14·6	+10·4	+12·0	+ 9·9
1936. X—XII.	+13·1	+15·4	+12·1	+ 9·3
1937. X—XII.	+ 2·5	+ 2·3	— 2·3	+ 8·4

számánál 4·7%-os, azok összegénél 6·7%-os javulás mutatkozott, a táviratok darabszámánál pedig 6·8% volt a gyarapodás. A távbeszélőfőállomások száma december hó folyamán tovább emelkedett s 111.765-tel újabb tetőpontot ért el. Ugyancsak újabb tetőpont jött létre a rádióvevőberendezések számsorában is. A hó végén már 383.274 rádióvevőkészülék volt forgalomban, az előző havi 378.797-tel és a tavalyi 365.354-gyel szemben.

A fontosabb postaforgalmi adatsorok utolsó negyedévi alakulását az alábbi összeállítás tünteti fel:

Időszak	Közönséges és ajánlott levelek sz. 1.000 db.	Postautalványok száma 1.000 db.	Postautalványok összege 1.000 P.	Táviratok száma 1.000 db.
1928. X—XII.	112.703	2.520	421.677	1 028
1929. X—XII.	116.906	2.739	493.433	1.011
1930. X—XII.	113.943	2.779	472.939	891
1931. X—XII.	98.893	2.588	228.235	767
1932. X—XII.	93.232	2.425	224.137	670
1933. X—XII.	94.508	2.324	197.696	647
1934. X—XII.	94.558	2.547	230.806	636
1935. X—XII.	114.429	2.606	249.526	648
1936. X—XII.	123.906	2.707	271.007	673
1937. X—XII.	132.185	2.834	289.110	719
Változás %-ban				
1928. X—XII.	—	—	—	—
1929. X—XII.	+ 3·7	+ 8·7	+ 17·0	— 1·7
1930. X—XII.	— 2·5	+ 1·5	— 4·2	—11·9
1931. X—XII.	- 13·2	— 6·9	—51·7	—13·9
1932. X—XII.	— 5·7	— 6·3	— 1·8	—12·6
1933. X—XII.	+ 1·4	— 4·2	—11·8	— 4·9
1934. X—XII.	+ 0·1	+ 9·6	+16·7	— 1·7
1935. X—XII.	+21·0	+ 2·3	+ 8·1	+ 1·9
1936. X—XII.	+ 8 3	+ 3·9	+ 8·6	+ 3·9
1937. X—XII.	+ 6·7	+ 4·7	+ 6·7	+ 6·8

Áralakulás.

A nagykereskedelmi árnívó továbbra is stagnációs képet mutat. A mezőgazdasági eredetű termékek ára ugyan árnyalatilag emelkedett, az iparcikkeké azonban csökkent.

A megélhetési költségek indexe az élelmezési cikkek drágulása folytán tovább emelkedett.

December hó végén a hivatalos nagykereskedelmi árindex 95-ön állott, egy ponttal magasabban, mint a megelőző hóban és 3 ponttal magasabban, mint tavaly. Az áralakulás egyébként nem volt egyöntetű; a mezőgazdasági termékek árnyalati árjavulásra tettek szert, az iparcikkek ára ellenben némileg lemorzsolódott. A „mezőgazdaság és állattenyésztés" indexe egy ponttal 83-ra emelkedett, az „egyéb ipar" indexe ellenben egy ponttal 119-re esett. Az előbbi csoportindex a tavalyihoz képest 5 pontos emelkedést, az utóbbi ellenben 2 pontos csökkenést mutat. A mezőgazdasági termékek és az iparcikkek ára között a hó végén 30·3% volt a diszparitás, az előző havi 31·7 %-kal és a mult évi 35·5%-kal szemben.

A nagykereskedelmi főindexnek és a csoportindexeknek december hóvégi állását 1928-ig visszatekintően, a százalékos változásokkal együtt, a csatolt táblázat tünteti fel:

	Összes áruk átlaga	Mezőgazdaság és állattenyésztés	Egyéb ipar	Agrárolló
1928 végén . .	135	131	137	95·6
1929 „ . .	107	97	132	73·5
1930 „ . .	90	78	119	65·5
1931 „ . .	99	89	120	74·2
1932 „ . .	81	68	107	63·6
1933 „ . .	71	55	105	52·4
1934 „ . .	84	72	109	66·1
1935 „ . .	97	88	114	77·1
1936 „ . .	92	78	121	64·5
1937 „ . .	95	83	119	69·7
Változás százalékban				
1928 végén . .	—	—	—	—
1929 „ . .	— 20·7	— 26·0	— 3·6	— 8·3
1930 „ . .	— 15·9	— 19·6	— 8·9	— 15·2
1931 „ . .	+ 10·0	+ 14·2	+ 0·8	+ 13·2
1932 „ . .	— 18·2	— 23·5	— 6·1	— 14·2
1933 „ . .	— 13·6	— 19·1	— 1·9	— 17·6
1934 „ . .	+ 15·9	+ 30·9	+ 3·8	+ 12·0
1935 „ . .	+ 15·5	+ 22·2	+ 4·6	+ 16·6
1936 „ . .	— 5·2	— 11·4	+ 6·1	— 16·3
1937 „ . .	+ 3·3	+ 6·4	— 1·7	+ 8·1

A *megélhetési költségek indexe* 0·6 ponttal 103·8-re emelkedett. A létfenntartási költségek emelkedését kizárólag az élelmezési cikkek kiskereskedelmi árának növekedése idézte elő. A vonatkozó csoportindex 1·2 ponttal 96·4-re emelkedett. A főindex a tavalyihoz képest 6·1 pontos, az élelmezési cikkek indexe pedig 7·9 pontos növekedést mutat.

A megélhetési költségek indexének alakulását, a csoportindexekkel együtt, a csatolt táblázatos összeállítás tünteti fel:

	Össz. lakbérrel	Össz. lakbér nélkül	Élelmezés	Ruházat	Fűtés, világítás	Lakás
1928 végén	117·6	127·5	125·5	134·3	129·4	86·3
1929 végén	112·5	120·7	114·5	130·9	138·1	86·3
1930 végén	99·7	104·0	95·0	117·8	129·4	86·3
1931 végén	99·9	104·1	93·0	116·7	141·0	86·3
1932 végén	94·8	97·5	86·7	109·1	133·7	86·3
1933 végén	87·8	88·3	74·3	104·4	133·7	86·3
1934 végén	88·2	88·8	75·7	101·7	133·7	86·3
1935 végén	93·3	95·5	84·9	103·8	134·2	86·3
1936 végén	97·7	101·3	88·5	123·9	134·4	86·3
1937 végén	103·8	109·4	96·4	136·7	138·1	86·3
Változás százalékban						
1928 végén	—	—	—	—	—	—
1929 végén	*—4·3*	*— 5·3*	*— 8·8*	*— 2·5*	*+ 6·7*	—
1930 végén	*—2·5*	*—13·0*	*—17·0*	*— 8·0*	*— 6·3*	—
1931 végén	*+0·0*	*+ 0·0*	*— 2·1*	*— 0·9*	*+ 8·9*	—
1932 végén	*—5·1*	*— 6·3*	*— 6·8*	*— 6·5*	*— 5·2*	—
1933 végén	*—7·4*	*— 9·4*	*—14·3*	*— 4·3*	—	—
1934 végén	*+0·0*	*+ 0·1*	*+ 1·9*	*— 2·6*	—	—
1935 végén	*+5·8*	*+ 7·5*	*+12·2*	*+ 2·1*	*+ 0·0*	—
1936 végén	*+4·7*	*+ 6·1*	*+ 4·2*	*+19·4*	*+ 0·0*	—
1937 végén	*+6·2*	*+ 8·0*	*+ 8·9*	*+10·3*	*+ 2·8*	—

Pénz és hitel.

A jegyforgalom és a váltótárca állománya, az évvégi ultimóval kapcsolatban, idényszerűleg megduzzadt, ez azonban nem haladta meg a szokásos kereteket. Az érckészlet tovább emelkedett, a növekedés aránya azonban nem nagy. A jegyfedezeti arány december hó végén érte el ezidei legmélyebb állását.

A tőzsdei árfolyamhanyatlások tovább folytatódtak. Az áresések üteme azonban mintha meglassúbbodott volna. A március hóban elért tetőponthoz képest a részvényindex már több, mint 45 ponttal áll alacsonyabban.

A fizetésképtelenségek számában bekövetkezett nagyobb arányú emelkedés bizonyos feszültségre vall. A váltóóvásokra vonatkozó adatok viszonylagosan kedvező alakulása azonban arra enged következtetni, hogy a váltóhitelek igénybevétele ebben a gazdasági fellendülésben nagyobb körültekintéssel történik, mint történt a megelőzőben.

A Nemzeti Bank tevékenységére vonatkozó számsorok közül úgy a jegyforgalom, mint a váltótárca állománya, az évvégi ultimóval kapcsolatban erőteljesen megduzzadt. A forgalomban lévő *bankjegyek* mennyisége 466·2 millió pengőt tett, 35·4 millióval többet, mint a megelőző hóban és 29·8 millióval többet, mint tavaly. A 449·7 millió pengőt kitevő *váltótárcaállomány* 27·7 millió pengős növekedést ért el a megelőző havihoz képest, a mult évivel szemben azonban 85·4 millió pengőnyi hanyatlás mutatkozik. A Nemzeti Bank összes *érckészlete* egy hó leforgása alatt 1·7 millió pengővel gyarapodott s a hó végén 149·4 millió pengőre rugott. Egy év leforgása alatt a növekedés 16·8 millió pengőt tett. A *jegyfedezeti arány* december hó végén 25·1% volt s ezzel elérte ezidei legmélyebb állását, a tavalyihoz képest azonban némi emelkedés mutatkozik.

Tőzsde. A júliusban kialakult második árfolyamtetőpont óta a tőzsdei árfolyamok előbb gyorsabb, később pedig lassúbb ütemben, de szakadatlanul hanyatlanak. A négy hónap óta tartó hanyatlás decemberben is folytatódott s az általános árfolyamnívót kifejezésre juttató *részvényindex* további 3·9 ponttal 143·4-re, az ezévi legalacsonyabb szintre süllyedt. A március hóban kialakult tőzsdei tetőponthoz képest a részvényindex a hó végén már 42·1 ponttal állott alacsonyabban. Az *eladott részvények darabszáma* kereken 156 ezer darabot tett, az előző havi 147 és a mult évi 302 ezerrel szemben. A *szállítások és átvételek összege* a forgalom összezsugorodása, nemkülönben az árfolyamhanyatlások folytán csak 12·6 millió pengőre rugott. Az előző hóban a szállítások és átvételek összege 11·8 millió volt.

Az értéktőzsdére vonatkozó fontosabb adatsorok alakulását, az elmult tíz évre visszatekintően, a százalékos változások feltüntetése mellett, a csatolt táblázat szemlélteti:

	A részvényindex 1926=100	Változás %-ban
1928 végén	165·9	—
1929 végén	130·9	*— 21·1*
1930 végén	106·4	*— 18·7*
1931 végén	[1]) —	[1]) —
1932 végén	82·8	*— 22·2*
1933 végén	70·3	*— 15·1*
1934 végén	78·1	*+ 11·1*
1935 végén	104·7	*+ 34·1*
1936 végén	160·0	*+ 52·8*
1937 végén	143·4	*— 10·4*

[1]) A budapesti tőzsde zárva volt.

Időszak	Az eladott részvények darabszáma ezrekben	Változás %-ban	Szállítások és átvételek összege millió P	Változás %-ban
1928. X—XII.	1.695·3	—	94·5	—
1929. X—XII.	1.472·3	*— 13·2*	73·8	*— 21·9*
1930. X—XII.	953·2	*— 35·3*	41·3	*— 44·0*
1931. X—XII.	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —
1932. X—XII.	105·4	*— 88·9*	7·2	*— 82·5*
1933. X—XII.	138·3	*+ 31·2*	5·7	*— 20·8*
1934. X—XII.	299·3	*+ 110·4*	10·7	*+ 87·7*
1935. X—XII.	456·8	*+ 52·6*	33·1	*+ 209·3*
1936. X—XII.	1.665·2	*+ 264·5*	125·3	*+ 278·5*
1937. X—XII.	586·6	*— 64·8*	45·2	*— 63·9*

[1]) A budapesti tőzsde zárva volt.

Hitelbiztonság. A kedvezőtlen évszaki behatások és a gazdasági konjunktúrában már észlelhető bizonyos feszültség a hitelbiztonsági viszonyokban erősen éreztette hatását. Összesen 117 *fizetésképtelenségi* eset fordult elő, 38-cal több, mint a megelőző hóban (+48·1%) és 25-tel több, mint tavaly (+27·2%). Az év utolsó három hónapjában összesen 261 fizetésképtelenségi eset fordult elő, a tavalyi 220-szal szemben, a növekedés 18·6%-ot tett. A *magán- és kényszeregyességek passzívái* a kényszeregyességek számának megduzzadása ellenére

Gazdasági jelzőtábla.*)

	Megnevezés	Egység	1935 átlag Moyennes	1936 átlag Moyennes	1936 július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février
	Népmozgalom.[1])											
1	Házasságkötés	szám	6.253	6.357	3.174	5.057	5.612	8.010	11.181	5.950	7.237	6.017
2	Házasságkötés 1000 lélekre	„	*8·5*	*8·5*	*4·2*	*6·7*	*7·6*	*10·5*	*15·2*	*7·8*	*9·5*	*8·7*
3	Élveszületés	„	15.452	14.946	15.771	15.993	16.475	15.180	13.545	13.173	14.958	14.114
4	Élveszületés 1000 lélekre	„	*20·9*	*20·0*	*20·8*	*21·0*	*22·5*	*20·0*	*18·5*	*17·3*	*19·6*	*20·4*
5	Halálozás	„	11.304	10.580	10.704	10.452	9.537	10.571	9.467	10.876	11.468	10.832
6	Halálozás 1000 lélekre	„	*15·2*	*14·2*	*14·1*	*13·7*	*13·0*	*13·9*	*12·9*	*14·3*	*15·0*	*15·7*
7	Egy éven aluli elhalt	„	2.381	2.097	2.813	2.549	2.150	1.930	1.703	1.954	2.053	1.938
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	„	*15·4*	*14·0*	*17·8*	*15·9*	*13·1*	*12·7*	*12·6*	*14·8*	*13·7*	*13·7*
9	Gümőkórban elhalt	„	1.133	1.098	1.027	879	812	844	839	933	1.129	1.151
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	„	*1·53*	*1·47*	*1·35*	*1·16*	*1·11*	*1·11*	*1·14*	*1·23*	*1·48*	*1·66*
11	Természetes szaporodás	„	4.147	4.366	5.067	5.541	6.938	4.609	4.078	2.297	3.490	3.282
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	„	*5·6*	*5·9*	*6·7*	*7·3*	*9·5*	*6·1*	*5·6*	*3·0*	*4·6*	*4·7*
13	Kivándorolt	„	92	90	93	85	124	89	106	69	85	56
14	Visszavándorolt	„	119	83	57	51	61	69	72	79	37	46
	Munkapiac.											
15	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	—	1.027·1	1.053·4	1.052·2	1.063·5	1.048·3	997·7	1.001·8	1.026·1
	Ebből:											
16	Férfi	„	—	—	672·7	694·3	693·3	703·9	693·1	637·3	638·5	659·2
17	Nő	„	—	—	354·4	359·1	358·9	359·6	355·2	360·4	363·3	366·9
	Munkanélküli:											
18	Szociáldem szakszervezeti összesen	szám	18.315	15.637	14.651	13.690	12.876	12.838	13.815	15.044	15.640	16.148
19	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	„	10.307	8.270	7.515	7.368	7.083	6.965	7.323	8.025	8.251	8.786
20	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	„	967	800	645	747	710	699	841	923	969	1.012
21	Szakszervezeti munkanélküli együtt	„	19.282	16.437	15.296	14.437	13.586	13.537	14.656	15.967	16.609	17.160
	Hatósági és ingyenes magánközvetítés:											
22	Munkahely	szám	14.985	16.426	15.379	15.948	17.396	18.202	14.705	14.239	17.069	19.071
23	Munkakereső	„	52.048	52.114	46.713	48.221	50.166	50.655	50.371	50.863	54.407	56.192
24	100 munkahelyre esett munkakereső	„	*349*	*319*	*303*	*302*	*288*	*278*	*342*	*357*	*318*	*294*
25	Munkaközvetítés	„	13.787	13.981	12.817	13.161	14.155	15.097	12.229	12.313	14.686	16.097
26	100 munkahelyre esett közvetítés	„	*91·9*	*85·1*	*83·3*	*82·5*	*81·3*	*82·9*	*83·1*	*86·4*	*86·0*	*84·4*
	Felajánlott órabérek:											
27	Bádogos	Pengő	0·47	0·51	0·46	0·53	0·52	0·50	0·51	0·53	0·52	0·55
28	Asztalos	„	0·43	0·46	0·45	0·46	0·45	0·46	0·46	0·46	0·47	0·44
29	Szabó	„	0·38	0·39	0·40	0·38	0·36	0·41	0·41	0·40	0·38	0·47
30	Kőmíves	„	0·50	0·56	0·56	0·62	0·56	0·58	0·59	—	—	0·56
31	Napszámos	„	0·30	0·31	0·30	0·30	0·34	0·32	0·33	0·33	0·36	0·31
32	Gyári munkásnő	„	0·19	0·20	0·22	0·18	0·19	0·18	0·18	0·21	0·23	0·21
33	Napszámosnő	„	0·28	0·27	0·27	0·28	0·30	0·32	0·23	0·26	0·25	0·30
	Termelés.											
34	Kőszén	1.000 q	685·7	689·0	659·1	661·8	715·3	730·0	752·5	752·1	742·1	589·6
35	Barnaszén	„	5.598·0	5.920·8	4.842·4	5.153·5	6.444·5	8.111·0	7.756·4	7.502·5	7.555·6	6.741·5
36	Vasérc és vassalak	„	160·3	233·0	259·2	200·2	252·5	214·7	193·2	210·1	197·6	196·7
37	Finomításra való nyers vas	„	154·9	255·2	227·6	236·2	285·1	228·6	288·9	240·9	203·7	264·3
38	Szesz	1.000 hl.	25·6	31·3	5·2	9·3	15·2	27·0	65·3	77·6	63·1	71·0
39	Cukor	1.000 q	97·4	119·9	0·0	0·5	13·5	487·4	862·8	74·1	0·0	0·0
	Budapest szőv. Elektromos Művei:											
40	Villamosáram	1.000 kw. óra	25.597	28.084	26.790	26.666	27.900	31.807	31.184	32.361	30.232	27.403
41	Motorikus célra elosztott áram[2])	„	11.128	12.782	12.239	15.380	13.925	14.059	14.062	13.149	12.892	11.686
42	Magánvilágítási célra elosztott áram[2])	„	5.344	5.436	3.634	3.101	3.367	4.621	5.906	7.372	8.450	8.215
43	Egyéb célokra elosztott áram[3])	„	3.875	4.202	4.069	4.102	3.985	4.494	4.560	4.819	3.995	3.806
44	Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	250.776	250.559	252.180	254.217	255.827	257.956	258.573	259.100

*) A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32) — [1]) Az 1937. év átlagai ideiglenes jellegűek. — [2]) A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. — [3]) A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik.

*Tableau économique.**)

1937 márc. *Mars*	ápril *Avril*	május *Mai*	június *Juin*	július *Juillet*	aug. *Août*	szept. *Sept.*	október *Octobre*	nov. *Nov.*	dec. *Déc.*	*Unités*	*Désignation*	
											Mouvement de la population.[1])	
5.129	5.444	9.816	4.775	3.816	5.486	5.987	8.895	10.799	5.949	*nombre*	***Mariages***	1
6·7	*7·4*	*12·8*	*6·5*	*5·0*	*7·2*	*8·1*	*11·6*	*14·6*	*7.8*	»	*Mariages pour 1.000 habitants*	2
15.978	14.318	15.141	14.640	14.626	15.576	16.197	15.185	13.339	13.740	»	***Nés vivants***	3
20·9	*19·4*	*19·8*	*19·9*	*19·1*	*20·4*	*22·0*	*19·9*	*18·1*	*18·0*	»	***Nés vivants pour 1.000 habitants***	4
11.805	11.163	11.305	9.913	10.257	10.276	9.692	10.338	9.296	10.452	»	***Décès***	5
15·4	*15·1*	*14·8*	*13·5*	*13·4*	*13·5*	*13·2*	*13·5*	*12·6*	*13·7*	»	***Décès pour 1.000 habitants***	6
2.052	1.817	2.107	1.719	2.185	2.469	2.340	2.006	1.581	1.720	»	***Décédés au-dessous d'un an***	7
12·8	*12·7*	*13·9*	*11·7*	*14·9*	*15·8*	*14·4*	*13·2*	*11·9*	*12·5*	»	*Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.*	8
1.386	1.426	1.422	1.182	1.020	853	801	799	854	965	»	***Décès par tuberculose***	9
1·81	*1·93*	*1·86*	*1·60*	*1·33*	*1·12*	*1·09*	*1·05*	*1·16*	*1·26*	»	*Décés par tuberculose pour 1000 habitants*	10
4.182	3.155	3.836	4.727	4.369	5.300	6.505	4.847	4.043	3.288	»	***Accroissement naturel***	11
5·5	*4·3*	*5·0*	*6·4*	*5·7*	*6·9*	*8·8*	*6·4*	*5·5*	*4·3*	»	***Accroissement naturel pour 1.000 habitants***	12
110	106	141	154	134	137	93	175	208	134	»	***Émigrés***	13
55	38	41	45	48	27	25	60	24	31	»	*Émigrés rentrés*	14
											Marché du travail.	
1.045·3	1.102·1	1.121·0	1.092·1	1.096·9	1.116·5	1.122·5	1.149·5	1.129·6	.	*1.000*	***Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc.***	15
											Dont:	
669·7	721·7	741·4	723·3	735·6	751·9	745·7	766·7	747·8	.	»	*Sexe masc.*	16
375·6	380·4	379·6	368·8	361·3	364·6	376·8	382·8	381·8	.	»	*Sexe fémin.*	17
											Chômeurs:	
15.878	14.984	13.637	13.513	13.169	12.584	12.895	12.896	13.840	16.163	*nombre*	***Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie***	18
8.697	7.933	7.405	7.523	7.374	7.275	7.758	7.809	8.353	9.199	»	***Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest***	19
1.011	943	936	729	815	843	864	896	1.116	1.211	»	***Aux syndicats soc.-chr. de Budapest***	20
16.889	15.927	14.573	14.242	13.984	13.427	13.759	13.792	14.956	17.374	»	***Chômeurs syndiqués au total***	21
											Bureaux de placem. offic. et privés gratt.:	
21.159	19.404	19.605	18.310	16.571	19.334	19.301	17.939	16.393	13.117	*nombre*	***Offres d'emploi***	22
56.782	53.865	50.273	45.740	43.915	45.904	44.946	45.187	36.968	46.132	»	***Demandes d'emploi***	23
268	*277*	*256*	*250*	*265*	*237*	*233*	*252*	*226*	*352*	»	***Demandes pour 100 offres d'emploi***	24
17.403	15.910	14.917	13.788	12.756	14.491	14.305	13.881	13.046	10.992	»	***Placements***	25
82·2	*82·0*	*76·1*	*75·3*	*77·0*	*75·0*	*74·1*	*77·4*	*79·6*	*83·8*	»	***Placem. pour 100 offres d'emploi***	26
											Salaires horaires offerts	
0·53	0·57	0·60	0·59	0·58	0·56	0·58	0·59	0·64	0·59	*pengős*	***Ferblantiers***	27
0·44	0·51	0·53	0·55	0·55	0·53	0·54	0·52	0·55	0·53	»	*Menuisiers*	28
0·61	0·57	0·54	0·57	0·58	0·63	0·59	0·53	0·55	0·55	»	***Tailleurs***	29
0·60	0·60	0·59	0·64	0·63	0·69	0·64	0·70	0·66	0·67	»	***Maçons***	30
0·31	0·39	0·33	0·34	0·35	0·36	0·37	0·37	0·40	0·36	»	***Journaliers***	31
0·21	0·28	0·23	0·22	0·25	0·23	0·28	0·21	0·19	.	»	***Ouvrières de fabrique***	32
0·29	0·21	0·29	0·28	0·26	0·28	0·36	0·35	0·22	0·29	»	***Journalières***	33
											Production.	
596·7	769·4	677·2	748·7	821·3	791·8	825·8	880·1	861·6	865·9	*1.000 q*	*Houille*	34
6.085·5	5.543·7	5.105·9	5.275·9	5.733·2	6.110·4	7.176·2	8.616·7	8.536·8	8.069·9	»	*Lignite*	35
250·4	219·8	214·8	256·9	257·1	230·1	306·5	247·6	240·4	277·2	»	*Minerai de fer et scorie de fer*	36
334·7	298·0	296·6	330·0	318·1	301·2	331·1	286·3	289·9	318·4	»	*Fonte à affiner*	37
41·1	27·2	18·7	7·5	5·1	11·8	17·2	47·5	76·6	77·7	*1.000 hl*	*Alcool*	38
0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·2	6·6	739·6	364·1	0·0	*1.000 q*	*Sucre*	39
											Usines Electr. de la V. de Budapest:	
28.206	27.403	26.195	26.849	26.840	26.874	28.693	31.523	32.912	33.078	*1.000 kwh*	*Energie électrique*	40
11.819	12.771	13.522	13.325	14.710	14.580	14.559	14.366	14.230	13.358	»	*Energie él. d. pour moteurs*[2])	41
6.967	.141	5.627	4.360	3.757	3.390	3.682	4.789	6.026	7.779	»	*Energie él. distrib. pour l'éclairage privé*[2])	42
3.719	3.537	3.635	3.678	3.782	3.611	3.763	3.914	4.930	4.645	»	*Energie él. distribuée à d'autres fins*[3])	43
259.054	258.905	258.208	257,715	257.532	257.899	260.065	261.764	264.226	266.807	*nombre*	*Consommateurs d'énergie électrique*	44

*) *Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926—1932).* — [1]) *Les moyennes relatives à l'année 1937 sont provisoires.* — [2]) *Sans les villes situées aux environs de Budapest.* — [3]) *Y compris les villes situées aux environs de Budapest.*

	Megnevezés	Egység	1935 átlag Moyennes	1936 átlag Moyennes	1936 július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	1937 január Janvier	1937 február Février
	Kereskedelem és közlekedés.											
	Külkereskedelem:[1])											
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	33·1	36·1	37·1	32·2	33·8	36·7	36·1	39·3	28·0	32·2
	Ebből:											
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	657·6	797·8	990·8	885·5	945·7	968·9	1.128·2	899·4	486·7	522·0
47		1.000 P	3.053	3.962	5.610	4.070	3.896	4.386	5.133	4.688	2.077	2.332
48	Szén	1.000 q	306	387·7	366·7	335·9	384·3	440·3	460·0	382·8	416·8	423·5
49		1.000 P	926	1.148	1.111	1.020	1.173	1.306	1.329	1.124	1.218	1.214
50	Papiros és papirosáruk	q	54.651	69.490	61.373	58.826	58.224	71.396	76.441	83.051	62.978	54.201
51		1.000 P	1.705	2.015	1.978	1.756	1.646	1.994	2.131	2.471	1.753	1.550
52	Nyers pamut	q	20.338	23.986	28.397	19.287	23.657	24.866	24.772	28.419	21.377	20.736
53		1.000 P	2.153	2.475	2.824	2.044	2.448	2.600	2.640	3.080	2.234	2.246
54	Gépek és készülékek	q	4.215	5.899	5.888	9.203	8.737	4.140	6.124	6.278	2.880	4.731
55		1.000 P	976	1.458	1.173	1.881	1.824	1.306	1.714	1.899	931	1.253
56	Nyers bőr	q	11.048	11.434	13.293	9.721	8.330	11.916	13.102	17.094	17.547	17.211
57		1.000 P	1.480	1.795	2.219	1.569	1.315	1.791	1.888	2.926	2.874	2.973
58	Nyers dohány	q	902	976	513	616	499	658	—	170	—	2.970
59		1.000 P	286	337	143	216	175	146	—	88	—	1.070
60	Selyem és selyemfonál	q	2.492	2.995	3.414	2.512	2.846	3.574	3.288	2.821	2.873	2.649
61		1.000 P	956	1.058	1.214	889	1.012	1.191	1.101	958	880	831
62	Ásványolaj	1.000 q	145·0	214·9	249·6	185·4	351·7	244·1	226·6	236·7	159·7	112·3
63		1.000 P	874	1.251	1.409	1.029	1.949	1.357	1.270	1.391	859	606
64	Pamutszövet	q	539	613	723	711	715	1.082	727	531	529	510
65		1.000 P	399	393	433	399	438	488	447	341	224	315
66	Kivitel összesen	1,000.000 P	38·1	42·2	40·5	49·2	53·6	45·6	49·3	51·0	45·8	50·7
	Ebből:											
67	Szarvasmarha	drb	5.801	6.454	5.330	5.570	5.155	3.121	5.235	5.175	7.649	8.504
68		1.000 P	1.615	2.024	1.760	1.834	1.642	991	1.618	1.576	2.689	2.854
69	Baromfi	q	21.120	17.147	7.081	8.974	13.869	14.271	29.601	48.307	30.413	11.861
70		1.000 P	2.224	1.855	907	1.164	1.572	1.486	3.090	4.565	3.016	1.150
71	Búza	1.000 q	275·7	476·0	716·2	818·7	931·8	605·7	599·9	429·8	517·9	440·5
72		1.000 P	4.394	6.713	8.636	11.716	14.296	8.633	8.370	6.635	8.640	7.864
73	Liszt	1.000 q	44·0	45·2	65·8	40·2	48·9	68·9	63·1	90·5	28·1	32·3
74		1.000 P	921	837	931	803	861	1.305	1.162	2.146	599	655
75	Villamos gépek és készülékek	q	1.781	2.115	1.471	1.548	2.192	2.866	3.375	2.798	2.384	2.175
76		1.000 P	2.624	2.275	2.036	2.028	2.700	3.175	3.217	2.867	2.621	2.566
77	Sertés	drb	15.262	14.619	15.507	16.114	15.015	16.255	17.145	12.064	9.404	8.178
78		1.000 P	2.125	2.084	2.090	2.380	2.297	2.467	2.659	1.811	1.535	1.231
79	Prémbőr, kikészített	q	300	387	438	678	688	744	371	150	73	322
80		1.000 P	333	632	701	1.074	1.043	1.310	957	354	206	827
81	Tojás	q	6.880	5.778	1.216	2.231	2.758	1.678	1.697	2.541	7.843	13.658
82		1.000 P	649	505	86	188	268	165	187	307	659	1.262
83	Toll	q	2.181	2.343	1.972	1.642	1.559	2.481	2.754	2.932	2.035	3.794
84		1.000 P	878	863	623	608	531	948	1.054	1.118	976	1.861
85	Friss gyümölcs	1.000 q	15·4	48·7	156·4	185·8	136·4	53·2	14·7	0·8	1·7	0·9
86		1.000 P	477	1.214	4.629	4.326	2.522	1.150	333	34	58	48
87	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	+ 5·0	+ 6·1	+ 3·4	+ 17·0	+ 19·8	+ 8·9	+ 13·2	+ 11·7	+ 17·8	+ 18·5
	Vasúti forgalom:[1])											
88	Szállított áru[2]) [3])	1.000 t.	1.342	1.361	1.387	1.549	1.823	2.165	2.154	1.487	1.330	1.316
89	Árutonna-kilométer[2]) [3])	1,000.000 km	178·5	192·0	186·8	214·9	239·1	260·2	261·1	213·9	178·6	178·0
90	Megrakott teherkocsi[2])	szám	91.907	100.584	97.122	108.124	122.784	143.289	139.118	99.460	92.138	86.597
91	Szállított utas[3])	1.000	5.235·4	5.742·3	5.147·3	5.822·8	5.834·0	6.136·0	6.100·0	6.174·9	5.633·4	5.380·4
92	Utaskilométer[2]) [3])	1,000.000 km	163·5	180·0	180·2	203·9	204·3	178·8	176·9	180·0	152·1	145·3

*) 50 q-n alul. — **) 500 pengőn alul. — [1]) Az 1937. év átlagai ideiglenes jellegűek. — [2]) Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — [3]) Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek.

1937										Unités	Désignation	
márc. *Mars*	április *Avril*	május *Mai*	június *Juin*	julius *Juillet*	aug. *Août*	szept. *Sept.*	október *Octobre*	nov. *Nov.*	dec. *Déc.*			
											Commerce et transports.	
											Commerce extérieur:[1])	
37·9	41·1	38·8	40·5	41·7	41·2	42·6	43·3	41·5	46·7	*1,000.000 p*	*Importations totales*	45
											Dont:	
630·7	888·5	990·9	1.007·5	1.082·4	899·8	1.192·5	918·6	1.133·8	1.110·9	*1.000 q*	*Bois bruts et ouvrés*	46
2.976	4.919	6.122	5.870	6.257	5.919	6.899	5.069	6.143	6.071	*1.000 p*		47
419·3	501·3	460·8	525·7	545·2	462·8	415·7	502·6	540·1	578·7	*1.000 q*	*Charbon*	48
1.205	1.423	1.308	1.520	1.572	1.332	1.177	1.409	1.532	1.653	*1.000 p*		49
71.439	73.954	59.515	65.614	68.440	77.649	66.229	75.892	64.251	82.899	*q*	*Papier et articles en papier*	50
2.069	2.277	1.979	2.290	2.694	3.113	2.703	2.931	2.445	2.426	*1.000 p*		51
24.459	23.160	23.390	20.602	20.898	16.306	17.072	20.139	26.099	29.874	*q*	*Coton brut*	52
2.606	2.560	2.518	2.297	2.398	1.741	1.759	1.922	2.266	2.531	*1.000 p*		53
9.307	3.697	3.307	4.538	5.901	5.395	4.259	6.185	5.861	17.449	*q*	*Machines et appareils*	54
1.740	1.236	1.003	1.514	1.596	1.506	1.251	2.221	1.717	3.733	*1.000 p*		55
13.223	13.239	11.936	12.711	13.263	14.111	14.372	10.973	10.801	8.886	*q*	*Peaux brutes*	56
2.975	2.671	2.498	2.583	2.793	2.500	2.558	1.871	1.760	1.489	*1.000 p*		57
1.249	1.053	2.947	1.180	906	1.486	263	212	23	419	*q*	*Tabacs bruts*	58
190	316	1.128	335	428	609	72	98	10	233	*1.000 p*		59
3.912	3 949	3.448	3.775	2.658	3.200	3.445	3.479	2.735	2.761	*q*	*Soie et fils de soie*	60
1.164	1.234	1.083	1.197	875	1.089	1.169	1.226	1.053	946	*1.000 p*		61
155·3	211·3	34·9	95·8	107·1	407·0	462·7	445·3	335·7	273·8	*1.000 q*	*Huile minérale*	62
908	1.614	287	681	781	3.016	3.556	3.475	2.573	2.018	*1.000 p*		63
803	641	522	566	418	596	385	654	691	716	*q*	*Tissus de coton*	64
503	390	341	402	252	376	277	429	511	457	*1.000 p*		65
53·5	49·7	48·4	45·1	40·1	48·6	47·0	48·9	50·6	60·2	*1,000.000 p*	*Exportations totales*	66
											Dont:	
9.683	10.699	14.693	12.693	12.171	7.722	5.971	6.886	5.251	5.593	*tête*	*Bêtes à cornes*	67
3.238	3.655	4.970	4.328	4.008	2.641	2.262	2.654	2.055	2.311	*1.000 p*		68
13.604	11.776	6.853	7.939	9.561	15.615	18.763	28.519	40.403	65.919	*q*	*Volaille*	69
1.208	1.267	790	892	946	1.516	1.919	2.963	3.813	6.190	*1.000 p*		70
465·7	483·1	416·2	142·1	90·2	241·8	135·8	161·2	127·8	350·7	*1.000 q*	*Froment*	71
8.308	8.593	7.125	2.650	1.428	3.637	2.500	2.817	2.401	6.336	*1.000 p*		72
25·5	101·2	35·0	49·4	33·7	27·8	38·7	36·5	131·6	43·7	*1.000 q*	*Farine*	73
519	2.680	782	1.139	649	621	900	828	3.860	1.039	*1.000 p*		74
1.667	1.494	1.508	1.817	2.156	3.194	3.364	3.773	3.583	3.512	*q*	*Machines et appareils électriques*	75
1.481	1.640	1.371	1.875	2.006	2.742	3.103	3.214	2.911	3.020	*1.000 p*		76
4.445	3.308	9.324	10.173	15.368	19.607	20.691	25.083	24.923	14.788	*tête*	*Porcs*	77
744	510	1.397	1.509	2.267	2.922	2.974	3.579	3.556	2.105	*1.000 p*		78
562	592	475	455	409	628	675	489	229	110	*q*	*Pelleteries apprêtées*	79
1.236	1.634	966	818	729	1.393	1.411	1.117	417	243	*1.000 p*		80
27.000	18.769	14.831	6.624	3.333	4.956	5.126	4.453	4.938	3.035	*q*	*Oeufs*	81
2.196	1.370	1.051	453	243	382	451	429	430	274	*1.000 p*		82
3.316	2.945	2.903	1.526	2.540	2.480	1.522	3.317	2.181	3.243	*q*	*Plumes*	83
1.813	1.288	1.593	1.044	1.753	1.681	911	2.202	1.363	1.984	*1.000 p*		84
0·3	0·3	1·6	27·0	94·4	154·4	68·1	38·2	2·9	1·4	*1.000 q*	*Fruits frais*	85
16	6	101	1.269	3.120	2.955	1.234	736	78	43	*1.000 p*		86
+ 15·6	+ 8·6	+ 9·6	+ 4·6	— 1·6	+ 7·4	+ 4·4	+ 9·1	+ 9·1	+ 13·5	*1,000.000 p*	*Excédent des import. (—) ou des export. (+)*	87
											Trafic des chemins de fer:[1])	
1.325	1.445	1.473	1.637	1.537	1.739	1.908	2.478	1.819	1.553	*1.000 t.*	*Marchandises transportées*[2]), [3])	88
178·3	186·8	198·9	212·7	216·5	248·4	270·4	316·3	244·6	216·3	*1,000.000 km*	*Tonnes-kilom.*[2]), [3])	89
93.490	96.762	100.605	105.766	106.319	118.588	128.022	158.502	116.561	97.935	*nombre*	*Wagons chargés*[2])	90
6.241·2	5.868·3	6.742·3	6.937·7	6.037·0	6.695·4	6.790·7	6.750·5	6.421·2	6.657·4	*1.000*	*Voyageurs transportés*[3])	91
168·5	179·0	205·6	199·4	211·3	234·3	237·7	195·8	186·2	193·1	*1,000.000 km*	*Kilomètres-voyageurs*[2]), [3])	92

*) *Au-dessous de 50 q.* — **) *Au-dessous de 500 pengős.* — [1]) *Les moyennes relatives à l'année 1937 sont provisoires.* — [2]) *Les chiffres ne rapportent qu'au trafic payant.* — [3]) *Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires.*

	Megnevezés	Egység	1935 átlag Moyennes	1936 átlag Moyennes	1936 július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	1937 január Janvier	február Février
	Postaforgalom:[1]											
93	Levélküldemény[2]	1.000 db	33.740	37.149	35.424	33.609	40.237	41.373	37.353	45.180	36.928	34.493
94	Csomagküldemény	„	734·4	781·1	756·0	701·5	831·5	914·9	807·6	1.113·7	711·1	705·6
95	Postautalvány	1.000 db	814·0	836·5	862·0	826·7	821·2	955·8	772·9	978·4	799·3	799·0
96		1,000.000 P	72·2	78·1	77·5	84·5	83·5	101·0	68·5	101·5	66·9	75·1
97	Távirat	1.000 db	214·4	217·2	240·8	254·1	238·0	241·8	211·5	220·0	201·3	188·3
98	Budapesti helyi beszélgetések	1.000	9.742	10.198	10.119	8.830	9.344	10.529	11.096	10.328	10.270	10.891
99	Helyközi beszélgetés	„	331·2	343·2	392·1	405·4	401·2	405·7	367·7	350·6	329·9	314·7
100	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	97.092	97.382	98.182	98.879	98.969	99.687	100.204	103.685
101	Rádióvevőberendezések Magyarországon	„	—	—	355.069	354.456	354.596	357.054	361.343	365.354	371.198	374.164
102	Rádióvevőberendezések Budapesten	„	—	—	123.901	123.846	123.548	124.590	126.230	127.540	129.593	130.553
	Gépjárművek:											
103	Gépjárműállomány Budapesten	szám	—	—	14.518	14.844	14.457	14.281	14.201	14.017	13.727	13.825
104	Gépjárműállomány Magyarországon	„	—	—	28.697	29.456	29.158	28.691	28.366	28.087	27.306	27.426
	Ebből:											
105	Személykocsi	„	—	—	10.937	11.354	11.321	11.164	11.026	10.910	10.633	10.763
106	Bérautó	„	—	—	3.067	3.090	3.097	3.082	3.075	3.077	3.045	3.053
107	Autobusz	„	—	—	578	594	589	586	585	587	557	550
108	Teherkocsi	„	—	—	3.128	3.222	3.248	3.287	3.299	3.276	3.162	3.166
109	Egyéb gépkocsi	„	—	—	724	728	722	730	723	725	724	727
110	Motorkerékpár	„	—	—	10.263	10.468	10.181	9.842	9.658	9.512	9.185	9.167
	Benzinkutak forgalma:											
111	Kimért benzin	1.000 lit.	117·5	100·9	137·2	158·2	135·1	92·0	69·4	59·9	55·4	49·3
112	Kimért benzinszeszkeverék	„	1.542·8	2.140·0	2.701·6	2·887·4	2.643·6	2.413·9	1.943·0	1.818·2	1.697·8	1.604·4
	Áralakulás.											
	Nagykereskedelmi árindex:											
113	Összes áruk átlaga	1913 = 100	*89·7*	*89·0*	*86*	*86*	*87*	*91*	*89*	*92*	*96*	*93*
114	Mezőgazdaság és állattenyésztés	„	*79·2*	*75·4*	*71*	*71*	*72*	*77*	*74*	*78*	*83*	*78*
115	Gyarmatáruk	„	*170·4*	*177·0*	*178*	*179*	*178*	*178*	*177*	*178*	*177*	*177*
116	Malomipar és cukoripar	„	*106·3*	*105·2*	*102*	*102*	*103*	*107*	*107*	*110*	*113*	*110*
117	Egyéb ipar	„	*110·3*	*117·3*	*117*	*117*	*118*	*119*	*120*	*121*	*124*	*125*
118	Agrárolló[3]	„	*28·2*	*35·7*	*39·3*	*39·3*	*39·0*	*35·3*	*38·3*	*35·5*	*33·1*	*37·6*
	Megélhetési index:											
119	Összesen lakbérrel	1913 = 100	*91·2*	*96·2*	*95·1*	*96·8*	*97·0*	*97·4*	*96·6*	*97·7*	*101·4*	*102·2*
120	Összesen lakbér nélkül	„	*92·7*	*99·4*	*97·8*	*100·1*	*100·4*	*100·8*	*99·9*	*101·3*	*106·2*	*107·2*
121	Élelmezés	„	*81·3*	*87·3*	*85·8*	*87·5*	*88·0*	*88·1*	*86·7*	*88·5*	*93·2*	*93·6*
122	Ruházat	„	*102·3*	*117·9*	*115·0*	*121·4*	*121·2*	*122·7*	*122·7*	*123·9*	*133·9*	*136·9*
123	Fűtés, világítás	„	*133·4*	*133·5*	*133·3*	*133·3*	*133·5*	*134·4*	*134·4*	*134·4*	*134·4*	*136·0*
124	Lakás	„	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*
	Nagykereskedelmi árak:											
125	Búza, tiszavidéki 78 kg-os	P/q	17·02	16·84	15·00	14·95	16·68	17·93	18·48	20·10	21·10	18·75
126	Rozs, pestvidéki elsőrendű	„	13·44	14·00	12·10	12·45	12·70	14·55	15·50	17·25	18·78	17·18
127	0-ás liszt	P/kg	0·34	0·33	0·31	0·31	0·32	0·35	0·35	0·38	0·40	0·38
128	2-es „	„	0·33	0·32	0·30	0·30	0·31	0·34	0·34	0·37	0·39	0·37
129	6-os „	„	0·27	0·27	0·25	0·25	0·26	0·28	0·28	0·31	0·32	0·30
130	Tengeri, dunántúli származású	P/q	13·92	12·37	13·33	12·95	12·45	12·63	9·83	11·10	13·05	11·15
131	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1·29	1·46	1·48	1·62	1·61	1·59	1·51	1·51	1·54	1·64
132	Borjú	P/kg élősuly	0·73	0·97	0·84	1·09	1·11	1·07	1·03	1·16	1·22	1·13
133	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	„	0·85	1·04	1·06	1·11	1·09	1·06	1·08	1·14	1·24	1·23
134	Sertészsír	P/kg	1·44	1·60	1·53	1·70	1·60	1·64	1·65	1·65	1·68	1·76
135	Tojás, friss teatojás	P/kg	1·45	1·59	1·35	1·51	1·52	2·35	2·35	2·05	1·42	1·55
136	Borjúbőr	P/kg	1·65	2·17	1·90	1·95	2·15	2·40	2·60	2·65	2·78	2·78
137	Marhabőr	„	0·97	1·29	1·18	1·25	1·45	1·55	1·55	1·65	1·75	1·70
138	Nyers gyapjú	„	1·73	1·87	1·82	1·82	1·84	1·85	2·01	2·04	2·04	2·04
139	Nyers pamut, amerikai	„	1·73	1·91	2·01	1·89	1·98	1·91	1·96	2·03	2·07	2·06
140	Barnaszén, hazai	P/q	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22
141	Kőszén, porosz	„	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80

[1]) Az 1937. év átlagai ideiglenes jellegűek. — [2]) Az ajánlott küldemények is bentfoglaltatnak. — [3]) A mezőgazdasági termékek és az ipari áru ára közötti diszparitást jelzi.

1937 márc. Mars	ápril Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	Unités	Désignation	
											Trafic postal: [1])	
45.947	37.370	35.036	36.102	37.856	36.112	41.180	41.926	40.125	50.134	1.000 unités	Correspondances[2])	93
844·9	706·3	736·5	779·8	782·8	746·2	849·1	922·4	868·0	1.156·6	„	Colis	94
859·4	843·8	800·3	836·3	966·8	823·0	839·5	972·5	835·4	1.026·2	1.000 unités	Mandats-poste	95
78·0	78·5	77·9	78·7	98·9	68·9	81·2	102·8	80·4	102·9	1,000.000 p		96
218·4	212·2	243·8	246·0	261·7	278·4	251·3	256·8	228·5	233·8	1.000	Télégrammes	97
9.974	10.861	11.467	11.229	10.352	9.473	10.076	11.229	11.576	11.073	1.000	Conversations urbaines à Budapest	98
327·7	343·2	359·7	386·0	421·0	433·4	432·0	440·2	410·6	395·5	„	Conversations interurbaines	99
104.360	104.775	105.304	106.448	107.076	107.737	108.835	109.765	110.733	111.765	nombre	Postes téléphoniques principaux	100
376.088	376.569	376.563	373.751	372.281	371.287	372.240	374.719	378.797	383.274	„	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie	101
131.388	131.629	131.946	130.785	130.655	129.734	130.117	131.190	132.710	134.465	„	Postes récept. de T. S. F. à Budapest	102
											Effectif des véhicules à moteur:	
14.308	14.885	15.485	15.766	16.034	16.299	15.930	15.739	15.518	15.125	nombre	Véhicules à moteur à Budapest	103
28.173	29.423	30.638	31.341	31.953	32.529	32.368	31.952	31.462	30.770	„	Véhicules à moteur en Hongrie	104
											Dont:	
11.213	11.889	12.529	12.915	13.350	13.697	13.725	13.573	13.450	13.225	„	Automobiles de ville et de tourisme	105
3.074	3.107	3.139	3.174	3.185	3.215	3.254	3.242	3.235	3.226	„	Autom. de louage	106
560	577	597	608	611	613	613	597	596	596	„	Autobus	107
3.186	3.240	3.334	3.367	3.423	3.461	3.502	3.531	3.551	3.486	„	Camions automobiles	108
735	747	762	765	765	773	772	767	765	762	„	Autres automob.	109
9.405	9.863	10.277	10.512	10.619	10.770	10.502	10.242	9.865	9.475	„	Motocyclettes	110
											Distributeurs d'essence:	
71·7	83·2	118·3	108·4	123·2	135·5	115·7	84·0	56·0	.	1.000 l.	Essence débitée	111
1.867·9	2.164·6	2.755·2	2.951·6	3.220·3	3.355·0	3.062·2	2.948·2	2.408·0	.	„	Mélange d'essence et d'alcool débité	112
											Mouvement des prix.	
											Indice des prix de gros:	
95	94	95	94	94	94	96	93	94	95	1913 = 100	Moyennes pour l'ensemble des marchandises	113
80	79	79	78	80	80	83	80	82	83	„	Agriculture et élevage	114
175	172	172	172	174	173	172	178	178	178	„	Denrées coloniales	115
112	110	111	113	113	112	113	113	111	113	„	Minoterie et industrie sucrière	116
128	128	129	127	125	125	123	121	120	119	„	Autres industries	117
37·5	38·3	38·8	38·6	36·0	36·0	32·5	33·9	31·7	30·3	„	„Ciseaux agricoles" [3])	118
											Indice du coût de la vie:	
102·1	101·8	101·7	101·9	102·1	102·3	103·5	103·5	103·2	103·8	1913 = 100	Au total, y compris le loyer	119
107·1	106·7	106·6	106·8	107·1	107·3	108·9	108·9	108·6	109·4	„	Au total, non compris le loyer	120
93·4	92·6	92·2	92·3	93·0	93·3	95·8	95·7	95·2	96·4	„	Alimentation	121
136·9	136·9	136·9	136·9	136·9	136·7	136·7	136·7	136·7	136·7	„	Vêtement	122
136·4	137·1	138·5	139·3	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	„	Chauffage et éclairage	123
86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	„	Logement	124
											Prix de gros:	
21·35	19·70	20·03	19·65	20·93	20·23	20·75	20·88	20·53	21·10	1 q, en pengős	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg	125
19·63	20·25	20·63	19·00	19·55	19·18	18·93	18·75	18·65	19·05	„	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	126
0·40	0·38	0·38	0·40	0·40	0·39	0·39	0·39	0·38	0·39	1 kg, en pengős	Farine No 0	127
0·39	0·37	0·37	0·39	0·39	0·38	0·38	0·38	0·37	0·38	„	„ No 2	128
0·30	0·28	0·30	0·31	0·30	0·30	0·30	0·31	0·30	0·31	„	„ No 6	129
11·93	11·25	11·65	11·33	11·70	11·95	13·40	11·05	11·65	12·60	1 q, en pengős	Maïs, de Transdanubie	130
1·65	1·65	1·74	1·76	1·86	1·92	1·93	2·20	2·16	2·16	1 kg, en pengős	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.	131
0·98	0·96	1·11	0·92	0·94	1·12	1·16	1·12	1·09	1·11	1 kg de poids vif, en p.	Veau	132
1·21	1·18	1·08	1·02	1·00	1·05	1·06	1·09	1·08	1·12		Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kg	133
1·76	1·76	1·74	1·70	1·68	1·68	1·64	1·64	1·64	1.62	1 kg, en pengős	Saindoux	134
1·20	1·02	1·08	1·10	1·16	1·39	1·59	1·73	1·88	1·79	1 kg, en pengős	Oeufs frais dits à thé	135
2·83	2·80	2·70	2·60	2·60	2·65	2·60	2·35	1·90	1·90	1 kg, en pengős	Cuir de veau	136
1·75	1·75	1·65	1·50	1·55	1·55	1·50	1·40	1·10	18.30	„	Cuir de boeuf	137
2·15	2·17	2·17	2·20	2·16	2·18	2·21	2·01	1·90	1·94	„	Laine brute	138
2·31	2·09	2·09	2·01	1·85	1·67	1·56	1·53	1·51	1·52	„	Coton brut, américain	139
3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	1 q, en pengős	Lignite, indigène	140
6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	„	Houille, prussienne	141

[1]) *Les moyennes relatives à l'année 1937 sont provisoires.* — [2]) *Y compris les lettres recommandées.* — [3]) *Indique la disparité entre les x agricoles et les prix industriels.*

	Megnevezés	Egység	1935 átlag Moyennes	1936 átlag Moyennes	1936 július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	februá Février
142	Vörösréz	P/kg	1·00	1·25	1·20	1·20	1·25	1·35	1·40	1·45	1·60	2·00
143	Ólom	„	0·40	0·52	0·50	0·48	0·48	0·55	0·60	0·65	0·83	1·00
144	Ón	„	6·46	6·13	5·80	5·80	5·80	6·00	6·20	6·50	6·50	6·80
	Pénz és hitel.											
145	Állami bevételek bruttó eredménye	1,000.000 P	—	—	57·0	74·1	69·4	74·8	85·1	85·3	64·5	75·4
146	Állami kiadások bruttó előirányzata	„	—	—	66·3	67·1	62·0	67·3	64·1	66·6	70·5	67·5
	Magyar Nemzeti Bank:											
147	Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	396·3	410·2	417·4	427·4	402·2	436·4	414·6	418·3
148	Leszámítolt váltók és előlegek	„	—	—	476·2	505·1	512·5	507·7	507·8	535·1	474·8	461·8
	Érckészlet:											
149	Arany	1,000.000 P	—	—	78·9	78·9	78·9	78·9	84·1	84·1	84·1	84·1
150	Deviza és valuta	„	—	—	24·1	26·2	31·2	35·7	31·5	42·4	44·4	46·6
151	Összesen	„	—	—	112·7	112·5	115·9	119·8	122·4	132·6	138·0	140·8
152	Ércfedezeti arány	%	*26·9*	*26·6*	27·1	25·1	24·2	24·4	24·4	24·1	26·9	27·1
153	Leszámitolási kamatláb	„	*4·25*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*
154	Elsőrendű üzleti váltók kamattétele	„	*4·33-7·33*	*4·0-6·54*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*
155	Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	„	*3·33*	*3·0*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*
156	Betéti kamatláb lekötés nélkül	„	*2·33-2·33*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*
	Betétállomány:											
	Takarékbetét:											
157	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	110·8	112·0	112·4	107·7	109·1	107·6	113·2	119·5
158	A PK. budapesti pénzintézeteinél[3]	„	—	—	593·3	591·9	589·2	572·7	576·0	602·7	602·5	605·1
159	Összesen[3]	„	—	—	*704·1*	*703·9*	*701·6*	*680·4*	*685·1*	*710·3*	*715·7*	*724·6*
	Folyószámlabetét:											
160	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	42·3	44·1	45·4	48·0	49·7	52·0	46·5	50·0
161	A PK. budapesti pénzintézeteinél[3]	„	—	—	633·5	634·5	641·3	647·4	643·0	630·9	628·4	637·0
162	Összesen[3]	„	—	—	*675·8*	*678·6*	*686·7*	*695·4*	*692·7*	*682·8*	*674·8*	*687·0*
	Betétek együtt:											
163	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	153·1	156·1	157·8	155·8	158·9	159·6	159·7	169·5
164	A PK. budapesti pénzintézeteinél[3]	„	—	—	1.226·8	1.226·4	1.230·5	1.220·0	1.218·9	1.233·5	1.230·9	1.242·2
165	Összesen[3]	„	—	—	*1.379·9*	*1.382·5*	*1.388·3*	*1.375·9*	*1.377·8*	*1.393·1*	*1.390·5*	*1.411·7*
166	A 31 legn. vidéki pénzint. betétállománya	„	26·5	26·6	103·6	104·5	105·6	104·3	105·4	109·7	109·5	110·2
	Tőzsde:											
167	Részvényindex[1]	1926 = 100	*98·6*	*130·6*	*127·2*	*136·4*	*138·7*	*155·1*	*153·9*	*160·0*	*170·7*	*183·3*
168	Eladott részvény	szám	184.115	337.058	379.957	185.508	299.126	675/578	687.219	302.394	393.122	516.478
169	Szállitások és átvételek összege	1,000.000 P	10·9	25·4	25·5	13·7	25·2	51·6	46·0	27·7	33·0	41·0
	Hitelbiztonság:											
170	Csőd[2]	szám	3	4	6	3	3	3	4	4	5	6
171	Magán- és kényszeregyesség[2]	„	62	59	45	38	33	59	62	88	92	62
172	Össz. új fizetésképtelenségek Magyarorsz.	„	65	63	51	41	36	62	66	92	97	68
	Ebből:											
173	Új fizetésképtelenség Budapesten	„	18	20	20	16	18	20	29	26	31	20
174	Magán- és kényszeregyesség Magyarországon — aktíva	1.000 P	1.092	1.053	1.832	620	367	1.866	1.449	1.330	1.488	1.035
175	Magán- és kényszeregyesség Magyarországon — passzíva	„	1.710	1.796	2.662	1.317	747	2.835	2.425	2.592	2.674	1.677
176	Magán- és kényszeregyesség Budapesten — aktíva	„	441	477	594	275	249	1.095	902	479	865	427
177	Magán- és kényszeregyesség Budapesten — passzíva	„	689	849	1.067	526	524	1.525	1.623	1.143	1.531	692
178	Óvatolt váltók Magyarországon	szám	3.371	2.975	3.163	3.124	3.249	3.317	3.108	3.013	2.748	2.499
179	Óvatolt váltók Magyarországon	1.000 P	1.721	1.505	1.667	1.541	1.377	1.519	1.882	1.172	1.799	1.249
180	Óvatolt váltók Budapesten	szám	1.401	1.365	1.364	1.432	1.548	1.547	1.583	1.505	1.357	1.340
181	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	857	824	862	788	678	748	1.270	612	1.083	654
	Zálogházi forgalom:											
182	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	227	245	259	235	234	244	238	233	262	232
183	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 P	4.745	4.942	5.110	4.756	4.740	5.045	4.799	4.747	5.138	4.748
184	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	215	241	237	241	256	293	240	247	227	220
185	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 P	4.583	4.897	4.807	4.725	5.068	5.948	4.997	5.101	4.872	4.633
186	Zálogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.365	1.359	1.337	1.288	1.287	1.273	1.307	1.139
187	Zálogálladék Budapesten	1.000 P	—	—	27.948	27.980	27.651	26.749	26.551	26.194	26.462	26.577
188	Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	6.872	7.779	9.305	7.539	9.277	8.464	7.348	4.289	9.452	8.810

[1]) Csak 18 részvény alapján számítva. — [2]) Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg. — [3]) Az 1936. évi május havától közölt új sorozat a Pénzintézeti Központ kötelékébe tartozó budapesti pénzintézeteknél elhelyezett betétállományt jelzi.

1937 márc. Mars	ápril Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	Unités	Désignation	
2·10	1·70	1·75	1·60	1·65	1·65	1·50	1·30	1·20	1·20	1 kg, en pengő	*Cuivre*	142
0·95	0·78	0·70	0·65	0·70	0·65	0·60	0·60	0·58	0·54	„	*Plomb*	143
7·80	6·80	6·80	6·50	6·50	6·50	6·30	6·30	6·00	5·50	„	*Étain*	144
											Monnaie et crédit.	
62·7	58·6	79·4	85·3	59·2	80·4	72·7	75·3	91·4	87·8	1,000.000 p	*Résultat brut des recettes de l'État*	145
60·1	64·7	65·3	71·6	69·8	70·3	63·8	68·0	63·6	67·9	„	*Dépenses brutes de l'État (prév. budg.)*	146
											Banque Nationale de Hongrie:	
417·1	435·3	420·6	437·5	459·6	453·3	457·1	468·5	430·8	466·2	1,000.000 p	*Circulation des billets de banque*	147
450·8	421·0	405·2	409·0	398·4	416·4	419·2	425·2	422·0	449·7	„	*Effets escomptés et avances*	148
											Encaisse métallique:	
84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	1,000.000 p	*Or*	149
47·4	48·5	51·1	53·9	56·4	57·8	57·7	54·9	56·4	58·5	„	*Devises et monnaies*	150
141·1	141·9	144·9	146·3	147·1	147·0	145·7	143·1	147·7	149·4	„	*Total*	151
27·4	28·1	28·9	28·7	29·2	27·6	26·9	26·2	26·7	25·1	%	*Proportion de la couvert. métallique*	152
4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	„	*Taux d'escompte*	153
4—6·5	4—6·5	4—6·5	4—6·5	4—6·5	4—6·5	4—6·5	4—6·5	4—6·5	4—6·5	„	*Taux d'effets de commerce de premier ordre*	154
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	„	*Taux de dépôts à préavis de 3 mois*	155
2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	„	*Taux de dépôts à vue*	156
											Effectif des dépôts:	
											Dépôts d'épargne:	
118·3	119·2	120·6	118·0	119·4	121·2	122·9	124·6	127·8	127·4	1,000.000 p	*Caisse d'épargne postale*	157
605·1	605·6	604·6	619·7	623·5	626·2	628·9	633·5	643·3	660·7	„	*Etablissem. membres de l'I. C. S. F.*[3])	158
723·4	724·8	725·2	737·7	742·9	747·4	751·8	758·1	771·1	788·1	„	*Total*	159
											Dépôts en compte courant:	
47·5	45·1	51·0	50·2	49·1	53·6	51·4	53·5	57·1	53·4	1,000.000 p	*Caisse d'épargne postale*	160
637·6	641·7	644·8	639·0	638·3	639·9	649·0	654·5	651·7	658·3	„	*Etablissem. membres de l'I. C. S. F.*[3])	161
685·1	686·8	695·8	689·2	687·4	693·5	700·4	708·0	708·8	711·7	„	*Total*	162
											Ensemble des dépôts:	
165·8	164·2	171·7	168·1	168·4	174·8	174·3	178·1	184·9	180·8	1,000.000 p	*Caisse d'épargne postale*	163
1.242·7	1.247·4	1.249·3	1.258·8	1.261·9	1.266·1	1.277·9	1.288·0	1.295·0	1.319·0	„	*Etablissem. membres de l'I. C. S. F.*[3])	164
1.408·5	1.411·6	1.421·0	1.426·9	1.430·3	1.440·9	1.452·2	1.466·1	1.479·9	1.499·8	„	*Total*	165
111·4	108·8	109·3	111·3	110·9	112·2	113·6	115·2	116·3	119·4	„	*Dép. dans les 33 princip. établ. de c. de prov.*	166
											Bourse:	
185·5	155·3	146·4	159·8	175·9	167·3	157·2	156·0	147·3	143·4	1926 = 100	*Indice d'actions*[1])	167
672.459	700.371	517.154	197.578	324.841	178.458	191.032	284.163	146.728	155.756	nombre	*Actions vendues*	168
42·6	44·7	32·9	15·5	22·5	13·9	13·6	20·8	11·8	12·6	1,000.000 p	*Montant des livraisons et des acceptations*	169
											Sécurité du crédit:	
4	4	3	6	—	2	3	4	2	1	nombre	*Faillites*[2])	170
55	68	44	48	41	26	35	61	77	116	„	*Concordats privés et judiciaires*[2])	171
59	72	47	54	41	28	38	65	79	117	„	*Nouvelles insolvabilités en Hongrie*	172
											Dont:	
19	23	13	17	11	8	19	24	22	30	„	*Nouvelles insolvabilités à Budapest*	173
2.338	1.905	528	483	708	275	1.071	1.257	2.386	1.810	1.000 p	*Concord. privés et judiciaires en Hongrie* — *actifs*	174
3.013	3.212	917	834	1.146	436	1.535	1.940	3.788	3.112	„	*Concord. privés et judiciaires en Hongrie* — *passifs*	175
425	1.295	200	183	417	57	300	679	1.434	610	„	*Concord. privés et judiciaires à Budapest* — *actifs*	176
879	1.877	407	295	681	94	513	1.012	2.155	1.010	„	*Concord. privés et judiciaires à Budapest* — *passifs*	177
2.757	2.738	2.865	2.902	2.923	2.787	2.972	2.989	2.876	2.994	nombre	*Lettres de change protestées en Hongrie*	178
1.077	1.283	1.535	1.276	1.703	1.301	1.328	1.471	1.570	1.520	1.000 p	*Lettres de change protestées en Hongrie*	179
1.419	1.311	1.445	1.381	1.228	1.299	1.440	1.362	1.333	1.343	nombre	*Lettres de change protestées à Budapest*	180
615	639	919	755	806	663	722	693	783	952	1.000 p	*Lettres de change protestées à Budapest*	181
											Mouvement des monts-de-piété:	
249	265	265	262	256	244	247	253	273	251	1.000 reconn.	*Engagem. aux monts-de-piété de Bpest*	182
5.107	5.226	5.351	5.476	5.209	4.964	5.001	5.185	5.420	5.054	1.000 p	*Engagem. aux monts-de-piété de Bpest*	183
255	241	243	243	252	243	257	285	261	262	1.000 reconn.	*Dégagem. „ „ „ „*	184
4.959	4.676	4.817	4.964	5.020	4.830	5.200	5.759	5.553	5.342	1.000 p	*Dégagem. „ „ „ „*	185
1.313	1.337	1.359	1.378	1.382	1.383	1.373	1.341	1.353	1.342	1.000 reconn.	*Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest*	186
26.725	27.276	27.810	28.322	28.510	28.644	28.445	27.871	27.738	27.450	1.000 p	*Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest*	187
7.260	7.478	6.979	8.496	7.372	7.797	6.594	6.674	7.394	5.151	reconnaiss.	*Ventes par contrainte aux m.-d.-p. de Bpest*	188

[1]) *Seulement d'après les cours de 18 actions cotées en ce moment.* — [2]) *Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures.* — [3]) *A partir de 1936, série relative aux dépôts placés dans les établissements budapestois membres de l'Institut Central des Sociétés Financières.*

nemcsak, hogy nem emelkedett, de még valamit hanyatlott is. A passzivák összege mindössze 3·1 millió pengőt tett, az előző havi 3·8 millióval szemben (—17·8%), a mult évihez képest azonban több, mint félmillió pengős emelkedés mutatkozik (+ 20%). Az év utolsó három hónapjában a magán- és kényszeregyességek passzívája 8·8 millió pengőre rugott, szemben 1936 azonos időszakának 7·9 millió pengőnyi passzívájával (+12·6%).

A mellékelt összeállítás a fizetésképtelenségekre, a magán- és kényszeregyességekre vonatkozó október-decemberi összegeket tünteti fel, a százalékos változásokkal együtt:

Időszak	Fizetésképtelenségek száma	Magán- és kényszeregyességek aktívája	Magán- és kényszeregyességek passzívája
		ezer pengőben	
1928. X—XII.	339	13.971	22.873
1929. X—XII.	718	26.634	43.313
1930. X—XII.	589	19.099	31.259
1931. X—XII.	1.175	49.564	67.451
1932. X—XII.	147	5.380	11.766
1933. X—XII.	147	3.942	5.223
1934. X—XII.	197	7.466	11.654
1935. X—XII.	222	4.497	6.369
1936. X—XII.	220	4.645	7.852
1937. X—XII.	261	5.453	8.840
	Változás százalékban		
1928. X—XII.	—	—	—
1929. X—XII.	+ *111·8*	+ *90·6*	+ *89·4*
1930. X—XII.	— *18·0*	— *28·3*	— *27·8*
1931. X—XII.	+ *99·5*	+ *159·5*	+ *115·8*
1932. X—XII.	— *87·5*	— *89·1*	— *82·6*
1933. X—XII.	—	— *26·7*	— *55·6*
1934. X—XII.	+ *34·0*	+ *89·4*	+ *123·1*
1935. X—XII.	+ *12·7*	— *39·8*	— *45·3*
1936. X—XII.	— *1·0*	+ *3·3*	+ *23·3*
1937. X—XII.	+ *18·6*	+ *17·4*	+ *12·6*

A *váltóóvások* alakulásával kapcsolatban érdekes lesz megjegyezni, hogy ezek a fizetésképtelenségekre vonatkozó soroknál sokkal érzékenyebb számsorok nem mutatnak olyan nagyarányú kilengést, mint amilyen a decemberi fizetésképtelenségeket jellemezte. Ez a körülmény amellett tanuskodik, hogy az ipari és kereskedelmi körök részéről a váltóhitel igénybevétele nagyobb körültekintéssel történik, mint történt a megelőző fellendülés idején. Az óvatolt váltók száma december hó folyamán 118-cal 2.994-re emelkedett (+4·1%), a tavalyihoz képest azonban árnyalati hanyatlás mutatkozik (—0·6%). A váltóóvások összegének alakulása megfordított képet mutat. December hóban 3·2%-os hanyatlás mutatkozik, a mult évivel szemben ellenben 29·7% a növekedés. Az év utolsó három hónapjában összesen 8.859 váltó került óvatolásra, 579-cel kevesebb, mint tavaly (—6·1%). Az óvatolt váltók összege ellenben csak árnyalati hanyatlást mutat (—0·3%).

A váltóóvásokra vonatkozó számsorok utolsó negyedévi eredményeit a csatolt összeállítás tünteti fel:

Időszak	Váltóóvások száma	Változás %-ban	Váltóóvások összege 1.000 P-ben	Változás %-ban
1928. X—XII.	30.867	—	21.939	—
1929. X—XII.	51.987	+ *68·4*	38.479	+ *75·4*
1930. X—XII.	36.781	— *29·2*	24.304	— *36·8*
1931. X—XII.	53.253	+ *44·8*	36.942	+ *52·0*
1932. X—XII.	20.135	— *62·2*	12.476	— *66·2*
1933. X—XII.	14.091	— *30·0*	8.714	— *30·2*
1934. X—XII.	10.183	— *27·7*	6.027	— *30·8*
1935. X—XII.	9.951	— *2·3*	4.527	— *24·9*
1936. X—XII.	9.438	— *5·2*	4.573	+ *1·0*
1937. X—XII.	8.859	— *6·1*	4.561	— *0·3*

95.5/8. — Hornyánszky Viktor R.-T., m. kir. udv. könyvnyomda, Budapest. — Nyomdaigazgató: Sebők Géza.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZŐTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

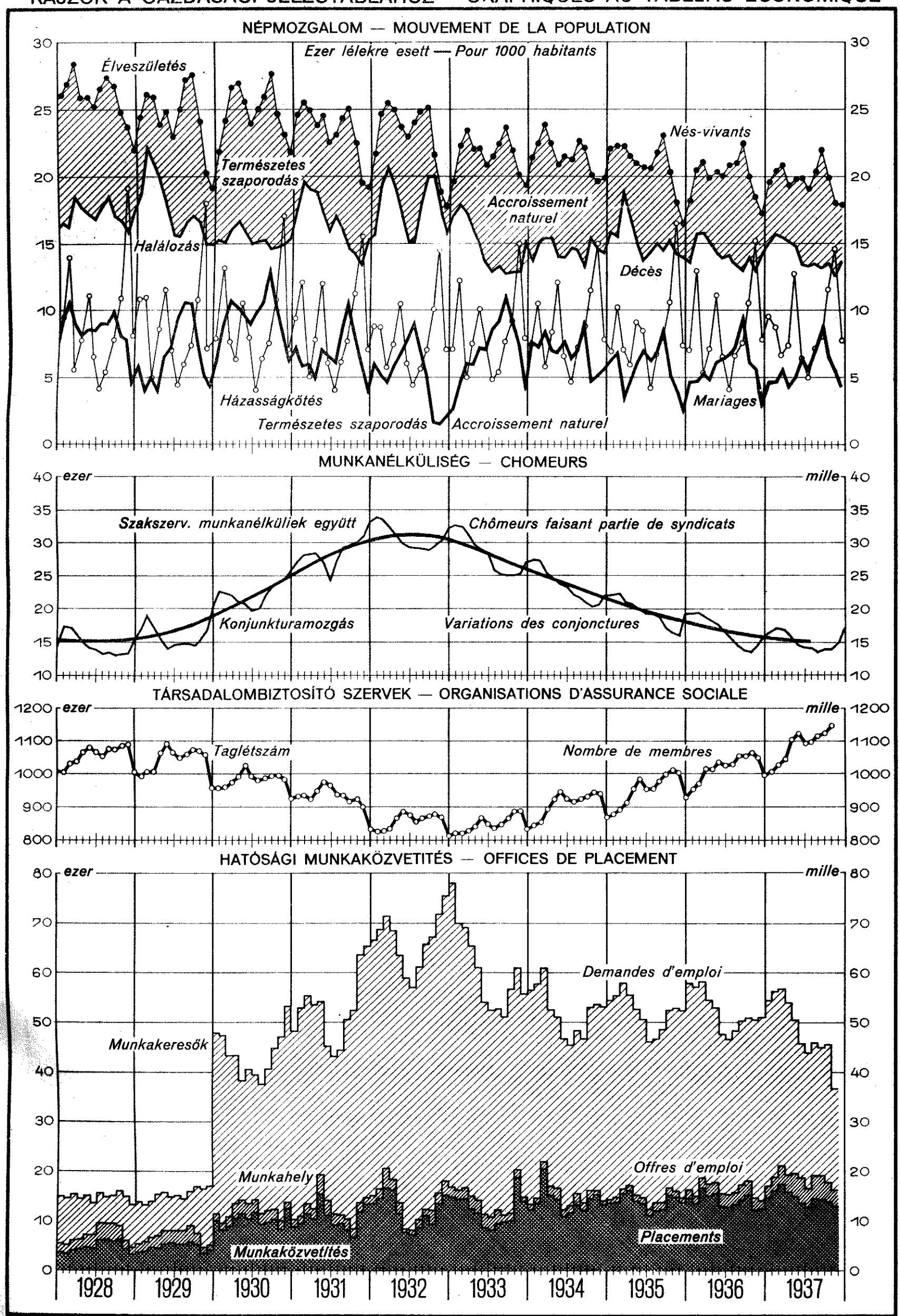

M. St. Sz. 1938.

R. H. de St. 1938.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZŐTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

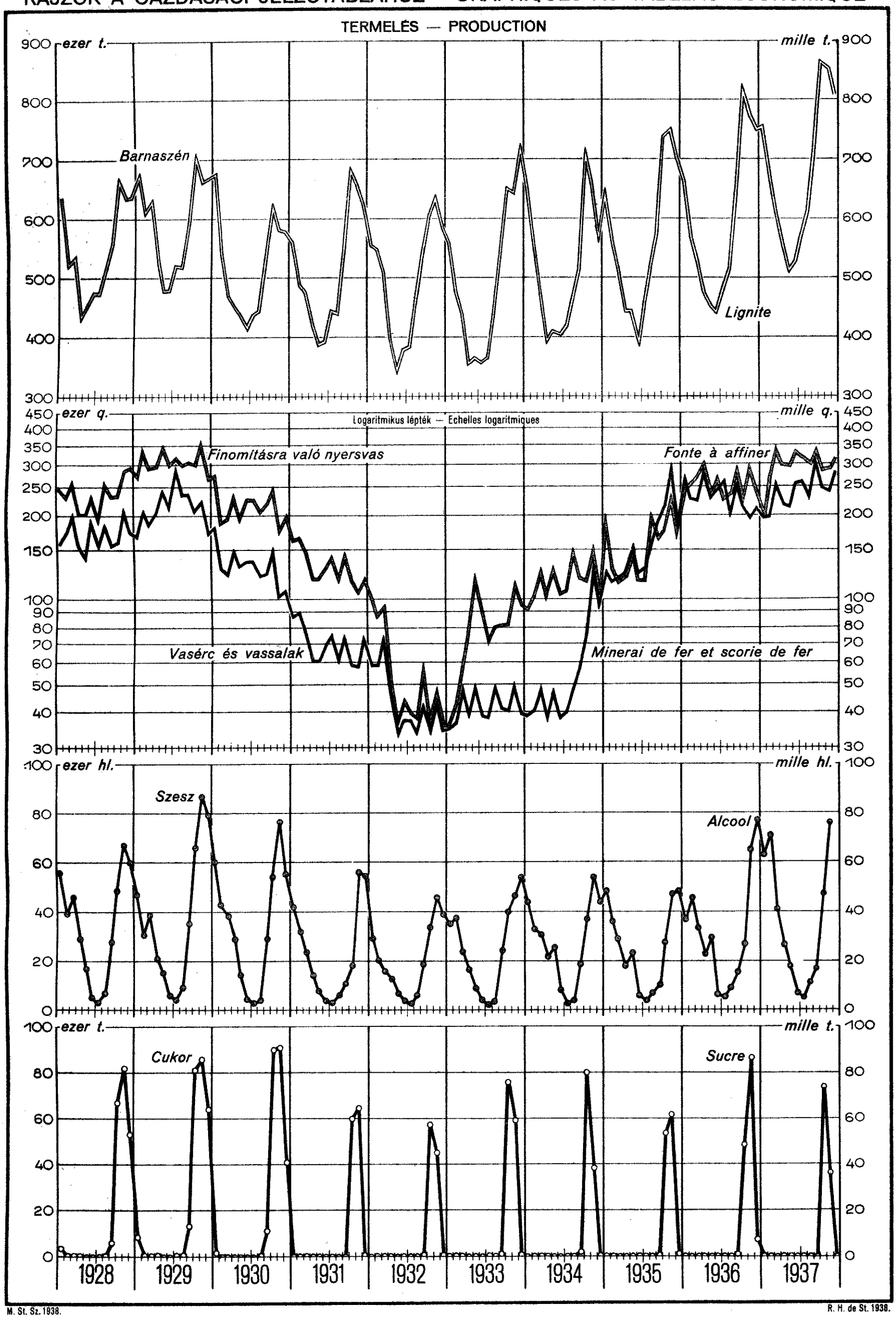

M. St. Sz. 1938.

R. H. de St. 1938.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZŐTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

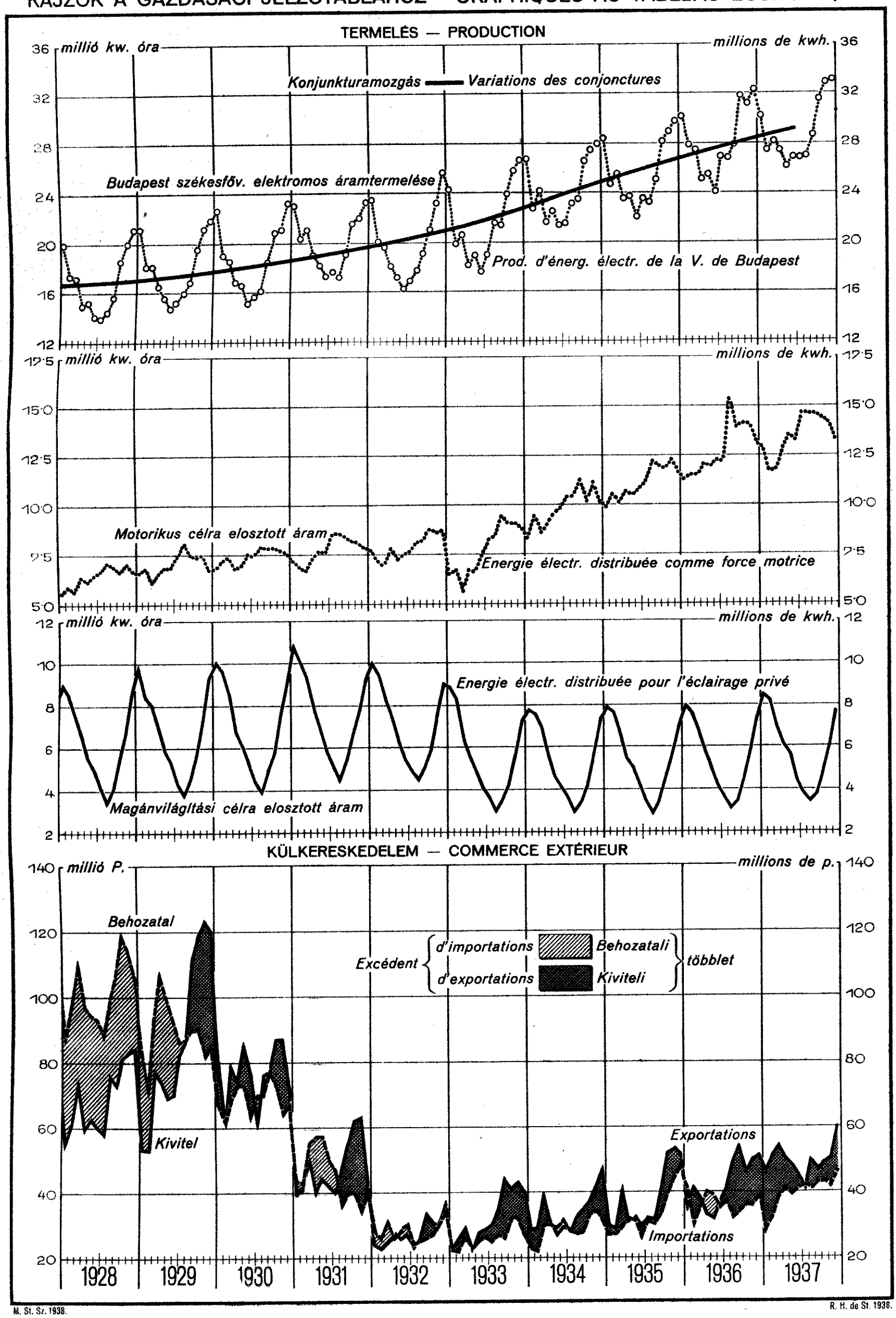

M. St. Sz. 1938.

R. H. de St. 1938.